This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

S. Podlipské
SPISY.
II.

LELAND STANFORD JUNIOR UNIVERSITY
ORGANIZED 1891
STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES

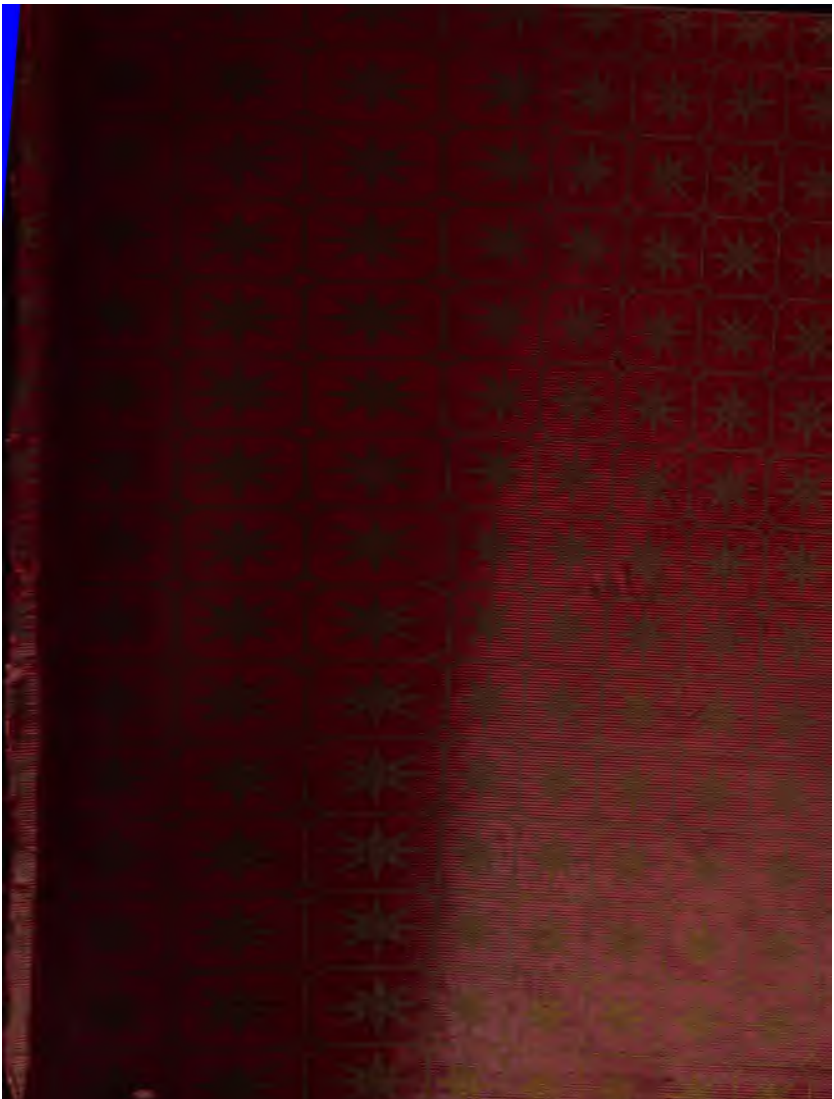

NÁRODNÍ BIBLIOTÉKA.

VÝBOR PRACÍ

ČELNĚJŠÍCH SPISOVATELŮ ČESKOSLOVANSKÝCH.

REDAKTOR: **FRANTIŠEK ZÁKREJS.**

DÍL ŠEDESÁTÝ PÁTÝ.

SPISY SOFIE PODLIPSKÉ.

SVAZEK DRUHÝ.

V PRAZE.
NÁKLADEM KNĚHKUPECTVÍ: I. L. KOBER.
1881.

Podlipská, S.

SPISY

SOFIE PODLIPSKÉ.

SVAZEK DRUHÝ.

Dvojí vychování. — Růženčina matka. — Žlutický farář. — Tajnosti ve staré truhle. — Koho Zuzanka zvolila.

V PRAZE.

NÁKLADEM KNĚHKUPECTVÍ: I. L. KOBER.

PG-5038.
P6
13/5
V 2

Veškera práva vyhražuje si nakladatelstvo.

Národní knihtiskárna: I. L. Kober v Praze.

Dvojí vychování.

Román.

(Druhé, opravené vydání.)

(Sepsáno 1864 a v prvním spracování uveřejněno v Rodinné kronice 1864.)

Dvojí vychování.

Kniha první.

Pavlína.

I.

Mrazivá, temná noc posud pokrývala městečko X., když vstávala Pavlina Boticova z lože.

Neloučila se více s nikým, bylať to učinila již minulého večera. Dala se služkou jen doprovodit a spěchala k poště, aby odjela do Prahy. Bylo jí úzko v prázdných, temných ulicích, chvěla se zimou v hodině noční, neobvyklé, a hrůza jí tísnila prsa.

Bylať povolána do Prahy ku své nemocné, snad umírající přítelkyni. Děsila se obrazů, výjevů, na ni v Praze čekajících, tím více, an plynul život její tiše a beze mráčků. Ba plynul jí až příliš tiše a v duši její pěnívala se nedočkavost po událostech osudných a po změnách. Proto bojovala v ní s hrůzou a se zármutkem jakási radost, která ji nemálo mrzela. Považovala pocit ten za surový a snažila se ho potlačit. Snažila se myslit jen na nejdražší

družku svoji, ale kouzelná živost cestovatelská na poštovních štacích a konečně v Praze byla příliš milou hudbou uším, které sobě zoufávaly nad odměřeným tikáním starých hodin doma.

Když do Prahy přijela, teprv se začínalo rozednívat. Čím více se blížila domu, kde bydlela přítelkyně její, tím méně bylo jí třeba úmyslně v zármutek se vmýšleti. Jevil se jí živě obraz mladé ženy, spanilé a dobré, s děckem krásným v náručí. Najatý v Praze vůz zastavil před vraty. Pavlina vystoupila, úzkostně na okna hledíc. Bylo v jedněch posud rozžehnuto. Nikdo si nepovšimnul přirachocení vozu. Zdlouhavě a jako nechtíc, jako zlými duchy vlečena vystupovala dívka na schody.

Dlouho stála v síni a netroufala si zaklepati neb zazvoniti. Z jedněch dveří zaslechla dětský hlas. Vstoupila tam a našla dítě s chůvou. Byl to krásný chlapeček černooký a rysů nad věk jeho vyvinutých. Bál se příchozí damy, ale ona ho lákala k sobě tak dlouho, až děcko nedůvěry k ní pozbylo a tetou ji nazývalo. Pavlina si přála, kdyby byla mohla zůstati u něho nepozorována od jiných a kdyby se byla mohla s přítelkyní rozžehnat nejinak leda slibujíc synáčkovi jejímu, že mu bude pěstounkou, dokud by mu jí bylo potřebí.

Malý Jaromírek hrál si na klíně jejím a vůkol bylo děsné ticho. Chůva věděla, že byla Pavlina očekávána, že bylo paninou žádostí, před smrtí, ji vidět, a proto se jala mluvit, jakmile tichost dítěte tomu připustila, ačkoli k tomu nebyla vyzvána ubledlou Pavlinou ani slovíčkem.

„Čekali jsme včera paní naši do hodinky," pravila chůva. „K večeru jí však ulevilo, usnula a nyní posud spí. Očekáváme všickni s úzkostí probuzení jejího."

Tato první, určitá slova o té věci, posud v Pavlinině

Dvojí vychování.

Román.

(Druhé, opravené vydání.)

slzami ještě zatopen. Ulekl se Pavliny rovněž jak ona jeho, nevěděl, žeby byl někdo přítomen.

Byl nazpět za dveřmi a ona venku na ulici dříve, než lze pomyslit. — —

Rodiče Pavlinini byli dobří, mírní a štastní jako andělé boží. Žili teď na stará léta z výtěžku pracovitého žití. Jich největší radostí byla Pavlina, jediná jich dcera.

Když jim tato přinesla do domu dítě své přítelkyně, těšili se dobrosrdečně a dítě stalo se předmětem soucitu, lásky, pozornosti i zábavy.

Pavlina s ním zahrávala roztomile, tak že jí hošíček zvykl a ani bez ní bývat nechtěl. Ona sama však navrátivši se domů byla bledolící, důlky ve tvářích jejích nebylo nikdy vidět, poněvadž pozbyla rozmilého úsměvu svého, zapomněla vlasy sobě nakadeřit: slovem nebyla sobě ani podobna, jak před tím bývala.

Sotvaže za několik dní příšerné obrazy trochu zbledly v její mysli, vracela se svěžest v její líce, jenom úsměv nevracel se. Měla se za nevěstu bledého, vážného vdovce a soužila se. Však i toto soužení jí pomíjelo. Pravila sama k sobě, že se ničím nezavázala, ani slovíčkem, ani posuňkem, a čím více to nahlížela, tím více si vymlouvala veškeré úzkosti z toho. Usoudila, že vdovcovy pohledy a význam slov jen zdáním jejím byly. Důlky se jí navrátily do tváří, lehounké vlásky opět v prstencích kol lící jí hrály a dobrosrdečnost jí zářila v očích nezastíněna nijakým mráčkem.

Rodičům neřekla ničeho o tom, čeho se obávala. Pustila se zase do obvyklého zaměstnání a Jaromírek batolíval se okolo ní.

Její četní kořitelé dostavovali se opět u ní. Vybírala si mezi nimi, aniž koho kdy vybrala, vše jako dříve činívala.

Pavlina byla nejoblíbenější zpěvačkou z celého X. Když zpívala ponejprvé po příchodu svém z Prahy při mši, zdálo se jí chvilku, že vidí Klenovského černou postavu, s bledou uslzenou tváří vstupovat, jako posledně, od úmrtního lože, před ni. Hlas jí selhal uprostřed arie, myslila, že omdlí. Ale pan učitel zahrál obratně několik akordů a výběžků na varhanách, takže mohla zpívat dále, aniž si kdo přestávky povšimnul. Nutila se do zpěvu a vidění její nebylo dosti vytrvalé, aby se bylo vrátilo. Po několika výběžcích a dobře povedených trilkách neměla již památky o tom a styděla se za svou slabost.

Zapuzovala co možná vzpomínku na Klenovského, ale vnutila-li se jí předce, bývala vždycky velmi mocna, smutečna a úzkostliva.

Uplynuly asi čtyry neděle. Jaromírek byl u Boticů již na dobro zdomácněl. Byl dítě velmi tiché a dobré. Jeho mladá paměť již mu obraz maminčin neuváděla, již minulo několik dní, aniž na matku se ptal, ba ani o tatínkovi mnoho již věděti nechtěl, ačkoli o něm s ním se mluvívalo.

Pavlina byla jednou odpoledne s dítětem na procházce. Šli dále, než byla dříve zamýšlela. Byl krásný den. Navrátili se již v pološeru. Vstoupili do prvního, obyvacího pokoje, v němž nebylo rozeznat předměty pro nastávající tmu. Sotvaže vstoupili, pozdvihla se černá postava z pohovky, přicházejíc jim vstříc. Pavlina vzkřikla, Jaromírek po ní a po něm též chůva. Světlo bylo přinešeno v témž okamžiku a Pavlina se přesvědčila, že postava je Klenovský. Její úzkosti nebylo však proto uleveno, a dvouletý Jaromírek nechtěl tatínka svého poznat. Plakal, musil býti uspán, uložen, což Pavlina učinila sama ve vedlejším pokoji, a teprv po tom se objevila Klenovskému zase.

Tento seděl zatím trpělivě a mlčky mezi panem Boticem a paní, kteří mu povídali o lásce mezi Jaromírkem a Pavlinou, nevědouce ničeho o poslední vůli nebožky paní Klenovské.

Pavlina nebyla jakživa tak nepokojna a na rozpacích jako u přítomnosti Klenovského, mrzelo ji to, nechtěla, aby to mohl vykládat ku svému prospěchu, a předce se nemohla opanovat.

Strávili večer tichý, pro Pavlinu plný muk. Klenovský však dlouho se nezdržel, a vzdor pohostinnému vyzývání starých pánů, aby u nich se ubytoval, navrátil se do hostince slíbiv, že zítra opět se dostaví, aby pak se slečnou o Jaromírkovi se poradil.

„Ale, Pavlinko," řekla matka, když s ní byla v Pavlinčině pokoji o samotě před usnutím, „ten smutný vdovec má velkou důvěru v tebe. Vždyť dělá, jakoby ti Jaromírka na dobro nechati chtěl?"

„Činí to pro památku Mariinu, matinko," odvětila Pavlina, „víš, že mi vázala ubohá to dítě na duši."

„Dobře," dí na to matka, „jen aby také otec... je tak neveselý.... vdovec."

„Matinko, teprva čtyry neděle spočívá ubohá Marie v zemi," řekla vyčítavě Pavlina. Zanechaly obě předmětu toho a žertovaly a povídaly o jiných. Přišly zase v řeči na vdovce a Pavlinka se pokusila, posmívati se mu trochu, jak někdy činívala s jinými nevítanými nápadníky svými, Jaromírek však zaplakal, ona ho vzala na klín a zdálo se jí nehodno mluvit bez vážnosti o otci u přítomnosti dítěte, byť i malinkého a dřímajícího.

Druhého dne dostavil se Klenovský. Pavlina ho uvítala odměřeněji, než jí bylo přirozeno. Umínilať si poradit Klenovskému, by vzal dítě opět k sobě, dohlížitelku k němu

najal, i doufala, že se konečně sprostí úlohy, jež se jí zdála tak hrozebna.

Nadarmo však čekala, aby Klenovský o Jaromírovi začal mluvit. Nemluviltě vůbec ničeho určitého, odpovídal jenom na lhostejné otázky, které činila Pavlina ze zdvořilosti. Musila začít sama o předmětu, který se ho předce týkal, a byla dost na to rozmrzena; věděla však, kdyby bledý vdovec s nepořízenou odešel, žeby přišel pak zase, a jí záleželo na tom, aby se záležitost raději zkrátila, než prodloužila.

„Tedy mi chcete Jaromíra odvesti?“ jala se slova určitě a jakoby se to samo sebou rozumělo.

Klenovský patrně se zalekl: „Prosím, řekl-li jsem něco podobného v roztržitosti,“ pravil, „odpusťte, je-li tomu tak! Nemyslil jsem vás nikterak uraziti.“

„Bohužel,“ zamumlala Pavlina pro sebe.

„Jak ráčíte?“ ptal se Klenovský.

Pavlina si vzdychla: „Bože, kterak mu vyváznu!“ pomyslila si.

Klenovský si vzdychl též zhluboka.

Mlčeli. „Tu to máme,“ pomyslila si dále Pavlina „nyní mlčí! co počít s takovým člověkem? Jen zmužile však! Uvidíme, kdo z nás provede úmysl svůj.“

„Nemám, co odpustit, pane Klenovský. Což nejste otcem dítěte svého? Snad bych nebyla tak pošetilá, chtít vás oloupiti o synáčka vašeho?“

„Kdož mluví o oloupení?“ divil se Klenovský a začal býti tak roztržitým, že Pavlina tajně si dupla.

„Vím, že mne nechcete zarmoutit,“ vece ona, „ale též já nechci zármutku vašemu přidávat, odjímajíc vám dítě, jediné potěšení: vezměte si je nazpět, však já ho přijedu někdy navštívit.“

Pavlině bylo, jakoby byla bitvu vyhrála, že to tak ze sebe vypravila. Bývali všickni u nich tak pohostinni, že to byla věc neslýchaná někomu vypovídat, by od nich odešel; a ona se ohlédla, neslyšelali jí matka, která by nebyla mohla takovou nezdvořilost ani pochopit.

Ani matka ani otec nebyli přítomni a dobře bylo, siceby byli dcerušce celou obranu pokazili prosíce, by Klenovský Jaromírka u nich nechal třeba na dobro.

Klenovský se probral z roztržitosti a zdálo se, jakoby konečně již byl pochopil. „Jak poroučíte, tak se stane," pravil, „nebyl ale úmysl Mariin takový." Vrtěl při tom bolestně hlavou a vypadal tak nešťastně, že bylo Pavlinino hrdinství to tam.

V tom Jaromírek přiběhl, veden jsa paní Boticovou. Za jasného světla a domlouváním ze všech stran poznal již otce svého. Šel k němu a dal si hladit tvářičky i vlásky. Nevydržel ale dlouho a přeběhl zas brzo k Pavlině.

Paní Boticová vypravovala Klenovskému o Jaromírovi, jak spává, co rád jídá, kterak švitoří, jak překrucuje Pavlinčino jméno.

A v tom, co mluvila, klonila se několikráte k dítěti vyzývajíc je, aby to i jiné slůvko opakovalo, až konečně se obracela jen k němu. Pavlina byla vstoupila k oknu, litujíc účinku svých slov a nevědouc, jak by dále provedla odpuzování otce i syna Klenovských.

Klenovský se jí přiblížil a řekl: „Nuže?"

„Co jste prvé pravil?" dí Pavlina. „Vy jste řekl, že takový nebyl úmysl Mariin!"

„Marie věděla, jak sklíčen budu, jak těžko mi bude snášet ztrátu její, tušila, jak smutno bude po jejím odchodu v našem smutečném domě, a chtěla mít dítě naše na výsluní vaší jasné mysli. Věřila nesmírně ve vaši do-

brotu, říkávala, že není lepšího srdce nad vaše, a chtěla, aby dítě naše našlo útočiště v srdci tom, když srdce její tlouci přestalo a moje v bolu odumřelo.“

Pavlina byla dojata a běžela za Jaromírem přivinout ho k srdci, ale ten vdovec s odumřelým srdcem připadal jí víc než jindy co mrtvola po zemi bloudící.

Předce byla upokojena na dobro. Byla tím vyjádřením aspoň přesvědčena, že bude její úloha jen na mateřství obmezena, a to ráda přijímala. Vyjasnila krásné svoje čelo, odložila nucenou odměřenost k vdovci a podávajíc Klenovskému ruku prosila ho, aby jí tedy ponechal Jaromíra. —

Klenovský měl trochu dále za městem krásný statek. Vyzval slečnu Pavlinu i rodiče její, by tam část léta strávili s Jaromírkem a na jaře se tam odebrali, on sám že by jen někdy na den, na dva dni přijel na Jaromíra se podívat, pak že by zase se navrátil do Prahy za záležitostmi svými. „A za smutkem svým,“ pomyslila si útrpně Pavlina. Její úcta k tomuto upřímnému smutku rostla v ní stále.

Zůstalo při tom, ačkoliv paní Boticová pochybně zavrtěla hlavou nad výletem na vdovcův statek. Vzpomněla si trochu na lidské řeči, poněvadž ale sama posuzovala lidi vždy mírně a laskavě, myslila, žeby také o její dcerušce nikdo nemohl dlouho pochybovat, v jakém úmyslu se věnuje dítěti své přítelkyně. Ostatně přála i Pavlině i sobě té změny v jednotvárném, maloměstském žití a svolila v návrh Klenovského jako Pavlina. Pan Botic konečně, přišed k tomu, také svolil, byltě z těchto tří dobrosrdečných lidí nejdobrosrdečnější, a zbývalo jen ještě ostatní podrobnosti umluviti.

Stalo se i to a Klenovský po zařízení té záležitosti

opět se pohroužil v němé dumání aneb udělovaI svým hostitelům roztržité odpovědi, což oni všickni oceňovali z celého srdce co znamení zármutku.

III.

Všelijaké řeči a pomluvy o Pavlinině pečlivosti o Jaromíra nedávaly dlouho na sebe čekat, a chystání na cestu na Klenovku, dědičný to statek Klenovského, dodaly klevetům přehojné potravy. Nejmírnější byli přesvědčení, že Klenovský hned po smrti manželky ruku svou nabídl Pavlině, jizlivější jazyky tvrdily, že se koříval Klenovský Pavlině již za živa své manželky, nejklepavější dodávali, že se Marie Klenovská utrápila nad lehkomyslným jednáním muže i přítelkyně, a jedna stará slečna, zaměstnávajíc se pletením punčoch a vymýšlením zapletených historek, do nichžto mísívala žíhadlem tolik jedu, co nabrala oček pichlavým drátem, rozšiřovala, že zemřela ubohá paní násilnou smrtí oběma milovníky na ní spáchanou. Ke cti města musím dosvědčit, že tomu však nikdo nevěřil. Lidé se do očí staré slečně jenom nesmírně divívali, nehádali se s ní o to, ale za zády se jí vysmáli, vědouce dobře, že ví podobných věcí na každou skoro rodinu, jí trochu jen známou.

Ostatně byla Boticovic rodina tak vážena, Pavlina tak oblíbena a Klenovský pro poctivou povahu po Čechách tak znám, že klevety nenabyly dosti síly, aby vzrostly v učiněný skandál.

Zatím nastalo jaro, a ačkoliv minulo mnoho neděl, neukázal se Klenovský ani jednou v X. Psával jen krátké dopisy, posílal synáčkovi oděv a někdy hračky a Pavlina odepisovávala na to ještě kratší zprávy o zdraví Jaromírově.

Jak již podotknuto, měla Pavlina mnoho kořitelů,

vysmívala se některým, jak rády činívají mladé, krásné dívky, a k jiným byla zdrženliva, krátce: měla to s nimi všelijak navlečeno. Tito pánové hleděli trochu nepříznivě na malého Jaromíra a dva neb tři z vážnějších, jimž by byli rodičové Pavlinini přednost dali, přestali na dobro chodit k Boticovům, jak se dověděli o zamyšlené návštěvě na Klenovku. To a městské klevety neopominuly učiniti nepříjemný dojem na paní Boticovou. Chtěla, aby Pavlina odřekla Klenovskému cestu na Klenovku, bývala v špatném rozmaru a pan Botic s ní souhlasil.

Pavlině byli ženichové její všickni lhostejni, nedbala těch, kteří jí zanechali, víc než ostatních. Na Klenovku se ale byla těšila a nyní odříci se té cesty, kdy viděla obyvatele Xské nepřátelsky proti sobě vystupovat, bylo by jí bývalo skutečným trestem. Ponejprvé byly mráčky v té klidné rodině a když jednou Pavlina na lůžko plačíc se odebrala a její dobrá matka k ní nepřišla ještě trochu pohovořit jako obyčejně, ptala se sama sebe, zač předce trpí, jaká to mohutná příčina rozsila nedorozumění mezi ni a milované rodiče? „Kdyby to bylo pro lásku, ani bych si nenaříkala, za lásku mnoho se snáší," pravila pro sebe, „anebo z milosrdenství k ubohému sirotku; ale tento sirotek má svědomitého, zámožného otce, který by ho mohl dobře sám, beze mne opatřit?... Je to z úcty k vůli zemřelé přítelkyni," odpovídala sama sobě na to; „ale", namítala sobě zase, „zdaž by přítelkyně moje žádala, abych zarmucovala ponejprv jakživa své rodiče? Ó ne, ó ne! Přátelství není tak sobecké a zvláště přátelství Mariino. Žes umřela, má drahá Marie! Žes nás opustila a v takový zmatek uvrhla!" Tu jí napadlo, jakoby jí to pošeptala vzývaná Marie, že učiní přímý krok k vyjasnění té záležitosti.

Psala Klenovskému:

„Váš Jaromír je zdráv a vesel," tak začínala vždycky dopis k němu, „tím neveselejší je pěstounka jeho. Celé město mne pomlouvá, moji rodičové na mne se hněvají za to, že chci s Jaromírem na Klenovku. Rozsuďte to sám!" Místo odpovědi přijel Klenovský ihned sám.

Pán a paní Boticova byli chladni k němu, on však pořád stejný.

Když byla příhodná chvíle, šel za rodičemi do vedlejšího pokoje, zanechávaje Pavlinu s Jaromírem samotnu. Bylo to úmyslně či náhodou? Mladá dívka klečela vedlé hošíčka na zemi a zachvěla se, jakoby zlé svědomí v její mysli zalomcovalo, a předce tam bylo čisto a jasno jako ve svatyni.

Nemohla a nechtěla slyšet, co vedlé se děje a mluví. Nemohla Klenovského přijmout, ani Jaromíra zapudit, ten maličký jí byl pořád milejší a vzbuzoval v ní city opravdu mateřské.

Zahloubila se vedlé hravého usmívavého dítěte v takové hluboké přemítání, že byla posud na tomtéž místě, když se Klenovský z pokoje vrátil a předce tam hodinu strávil. Za ním vyšli též rodičové. Matka uplakána, otec dojat, Klenovský smuten jako obyčejně. Nikdo z nich neřekl Pavlině, co tam mluveno, a ona též se neptala. Ale matka její tak podivně úzkostlivě, laskavě a mateřsky hleděla na ni, že Pavlina mohla uhodnout, co se jí zamlčovalo.

Klenovský ukázal rodičům Pavlininým poslední list její, pak se jich tázal, zda dcera jim pověděla dopodrobna, co se bylo dělo u úmrtního lože jeho choti.

Sdělil jim, že je umírající žena jeho byla zasnoubila, pravil dále, že ještě nenastala chvíle vhodná promluvit

s Pavlinou o tom a tázat se jí, kterak zamýšlí zachovat poslední vůli své přítelkyně. Co se však jeho týče, že žije jen upomínce své Marie a že hodlá zbožně splniti přání její. On že je tedy odhodlán vše podniknouti, aby sobě Pavlinu získal, úmysl její že znám sice není, že jest mu nesmírně bolestno mluvit o tom, to také dokazovalo dojmutí jeho, že nachází za neslušno nyní již, tak nedlouho po úmrtí ženinu před nimi tak činit, že však to má za povinnost svou, poněvadž vidí, že by se mlčením jeho nedorozumění ještě více zapletlo. Prosil tedy rodiče Pavlininy, aby šetřili i jeho i Pavlinina citu a pomlčeli o této rozmluvě, by dovolili, aby jich nyní ještě nežádal o ruku dcery jejich, aby mu jen dovolili míti syna v Pavlinině ochraně a ostatní by se ponechalo času.

Paní Boticová nebyla valně srozuměna, žeby se měla dostat milá Pavlina její za smutného vdovce, který by pro novou choť ani půl srdce neměl, jak sám se vyznával, ale co mohla namítat jeho uctivým výrokům o Pavlinině ceně, jeho přísné slušnosti, přímosti v té záležitosti a jeho zbožnému zármutku? Zaplakalať nad ním, nemohla jinak, a při tom doufala v Pavlinin rozum i v čas. Pan Botic viděl tím více v jednání Klenovského mužnou upřímnost a přisvědčil mu, že ponechají rozhodnutí času i Jaromírově pěstounce.

IV.

Nesmírné lesy, sem a tam pahorek, velké lučiny, uprostřed nich rybníky, vesnice porůznu, velkými zahradami rošířeny, taková byla krajina, kde ležela Klenovka.

Opodál vedla silnice, málo však oživená. Klenovka ale byla skryta as hodinku od silnice za starým smrkovým

lesem. Z lesa se vyšlo hned na náves pravidelnou a zahradě podobnou pro množství stromů kol každého stavení.

Zámek Klenovský stál průčelím do návsi a byl taktéž stromy zástíněn. Tam sestoupila jednoho krásného májového večera Pavlina s matkou a s Jaromírkem s vozu.

Pan Botic nechtěl opustiti domov.

Umístily se v pokojích nevelkých, pohodlných a jednoduchých, s vyhlídkou zvláště zajímavou a snivou, pokud ji některé okno mělo mezi stromy volnou. Smrkový les, náves a za zámkem rozsáhlá zahrada stály na půdě jemně zvyšující se, tudy bylo přehlédnouti ze zámeckých oken vrchole smrků, které připadaly zraku jako vlnící se, tmavozelené moře, a za nimi se rozkládala krajina rázu jemného, zelenavá, dále černavá a ještě dále na obzoře modravá.

„Jen kdyby sem tatínek chtěl přijeti," volávala každého jitra paní Boticová, kdykoliv odhrnovala záclonu a na mírný obraz před sebou pohleděla. Líbilo se jí na Klenovce tím více, ana zanechávala v X. mrzutosti za sebou a na Klenovce nalézala neporušený klid.

Též Pavlina říkávala, že se jí líbí na Klenovce, a že nemůže ani pomysliti na návrat do X. Bývala zamyšlena a bylo dobře vidět, že se nenudí o samotě. Jaromírka mívala okolo sebe ve dne v noci. Paní Boticová ji také někdy pozorovala, kterak se dívá na dvě krásné, posud svěží podobizny v životní velikosti, obrazící Klenovského a nebožku Marii Klenovskou. Vykládala si to za znamení tajné náklonnosti Pavlininy ku vdovci a zamlčela dále poslední rozmluvu svou a svého muže s Klenovským, nechtíc urážeti citlivost dceřinu.

Pavlina myslila zde mnoho na Klenovského a jeho nebožku. Představovala si, kterak oba snoubenci ponejprv sem přijeli. Marie bývala chudinkým děvčetem,

Boticovic rodinou mnohdy podporovaným, aby vzdělání dosáhnouti mohlo, vzdělání školní družky Pavlinky se vyrovnávající. Byla později k rodičům Klenovského, vzdáleným to příbuzným přijata za společnici staré paní a získala si lásky Klenovského. Bylo mnoho překážek, než se milovníci za sebe dostali, a smrt tak záhy učinila konec jich těžce vydobytému štěstí. Pavlina zapuzovala schválně upomínku na poslední bolestnou dobu, ale vmýšlela se v roli Mariinu tak živě, že se jí někdy zdálo, jakoby Marií samou byla. Jakožto Marie milovala Klenovského vroucně. Bloudila s ním po zahradě, po lese. Sedávala s ním u večer u okna dívajíc se na zapadající slunce a tato hra ji tím více okouzlovala, ana se s takovým dětinstvím nikomu svěřiti nemohla.

Zatím psal pan Botic list za listem, aby domů přijely, že se mu stýská, on že do smrti již sídla svého neopustí, toho aby nikdo od něho nežádal.

Nebylo divu, že paní Boticová dlouho neodolala mužovu přání, a protože Pavlině nechtěla zkazit radost a uváživši, že Klenovský musí jeti na Klenovku městem X. a žeby ona tedy s ním mohla tam dojeti pro zachování slušnosti, kdykoliv by se tam ubíral, rozhodla se a zanechala dceru svou s Jaromírkem na vdovcově statku, pohříženu v její nebezpečné snění.

Jaromírek byl rovněž tak snivý jako pěstounka jeho, shodovali se výborně. Sedávali u vodojemu v zahradě celé hodiny; on, házeje písek do vody, na níž se vodní bylinky zelenaly, a ona myslící, že jest Marií a začínající poznenáhla v jasnějších okamžicích, kde opět Pavlinou byla, toužit po štěstí podobném, ne s Klenovským, ale s někým, posud nepoznaným. A pak se oddala zase fantasii své. Jaromírek přišel na svět v dějinách smyšlených Pavlinina

romanu. Ona byla matkou jeho Marií, a hle! co přibyla k tomuto oddělení, nekochala se více s prázdným vzduchem. Mělať opravdu dítě. Mladá snilka vášnivě hošíka objala a milovalali až posud dítě srdečně, jala se nyní žíti v něm celou duší, kochati se v každém pohledu, v každém hnutí a plesati rozkoší posud nepoznanou nad každým pokrokem schopností jeho.

A když vyčerpala románek o Marii a o Klenovském, když obraznost její se unavila u vymýšlení výjevů domácího manželského štěstí, byla by ráda zapudila dětinský ten sen. Zanechal však takové hluboké stopy, že jich nemohla vůlí více přemoci. Klenovský se jí neobjevil nikdy více v upomínce co hrůzyplný, černý vdovec. Chodila do Klenovské kapličky pilně na mši, zpívávala tam s hlubším citem než jindy, ale obraz Klenovského ji více nepoděsil při zpěvu. Pozorovávala zlatovlasou hlavinku Jaromírkovu s malé kruchty, odkud zaznívaly vroucí zvuky její. Dítě sedávalo v kostele chůvě na klíně a ohlíželo se nahoru na zpívající druhou matku svou.

Tak se rozvinoval cit v duši Pavlinině, který by se byl měl státi rozhodným pro žití její i Jaromírovo, méně snad pro žití Klenovského.

Neb Klenovský byl v sobě rovněž tak ustálen, jak Pavlina pohybliva. Při smrti ženy své byl s to pojmouti myšlénku uprostřed nejhlubší truchlivosti, nahraditi pokud možno ztrátu svou, po šesti měsících byla ale citlivost pro tu ztrátu ještě tak živa jako v první chvíli, a úmysl s Pavlinou tak stálý ale též tak chladný jako tenkráte.

Proto nespěchal na Klenovku a uspokojil se úplně příznivými zprávami Pavlininými o zdraví Jaromírově a o spokojenosti její v půvabné samotě Klenovského zámečku. Posud nebylo podotknuto, jak velice podoben byl malý

Jaromír matce své, a tato podoba byla otci jeho tak bolestna, že se jí vyhýbal. Smutek jeho o matku převyšoval lásku otcovskou. Zpočátku byla Pavlina šťastna, že nebyla rušena z klidu svého návštěvou Klenovského a libovala si v tom v dlouhých dopisech, jež matce psávala. Ale jaro odkvapilo, bylo parné léto a Pavlina již mlčela v listech ke své matce o nepřicházení Klenovského a ještě dále si stěžovala na nedbalost otcovu, který netoužil své dítě spatřit.

Najednou oznámil příjezd svůj Jak úzko bylo Pavlině a jak byla nedočkava! Ale ta návštěva minula bez účinku a pro Pavlinu neuspokojivě. Klenovský dle jejího zdání dosti se neobdivoval Jaromírovi; ona, cizí, byla v nadšení nad vzrůstem a pokroky dítěte, on stisknul rty a odvrátil hlavu při pohledu jeho, k Pavlině jevil všecku úctu, odměřeně však; vůbec byl tak roztržit, že nepodporoval v nejmenším city v Pavliné se vzmáhající.

Když tedy opět odjel, byla Pavlina rozhořčena více na svou předešlou měkkost citu než na nezměněného Klenovského, hleděla si Jaromíra a na Klenovce se začala nudit. Její matka, která s Klenovským byla přijela, zůstala po jeho odjezdu ještě u dcery. Pavlina pak náhle se rozhodla, že se navrátí domů.

Učinila tak vzavši, rozumí se, Jaromíra s sebou. Zatím byla paní Boticova v X. opatrně rozšířila, kterak bylo přáním zemřelé Klenovské, by se stala Pavlina choti Klenovského a Jaromírovou matkou. Této pravdě podařilo se zvítěziti nad klevetami tak dalece, že setrvali všickni známí v uctivém chování k děvčeti. Vždyť vídali nebožku a Pavlinu vyrůstat jako dvě sestry, pročby nebyli uvěřili takovému přání? Že mezi tou pravdou výmysly lživé si nedaly bránit, aby vzrůstaly, toť věcí tak obyčejnou, že

se proti nim také ničeho víc nenamítalo se strany paní Boticové. Učinila svou povinnost, rozhlásivši pravdu, a ostatně si mohl vybrati každý, co chtěl.

Též do X. udělil Klenovský za čas krátkou návštěvu svému synovi a jeho pěstounce, a pak se zase neobjevil.

Nyní začali zase v městečku mluvit o tom, proč není Pavlinin ženich vroucnější, proč tak krátko prodlívá, přijíždíli za dlouhý čas jednou na návštěvu. Tatéž stará slečna, jež byla na ohavný zločin obou zamilovaných hádala, zapomněvši na první bájku, vymyslila nyní druhou, trochu rozdílnou, že Pavlina totiž syna Klenovskému unesla a že ho nechce vrátit, dokud jí tento nepojme za manželku.

Boticovic snášeli tyto útoky s andělskou trpělivostí, nebráníce se dokonce, jak viděli, že obrana tu není platna. Zatím hádala Pavlina tak dlouho u matinky, co s Klenovským tehdáž tajně rozmlouváno, až uhodla, a matka přisvědčila.

Pavlina jala se nyní vážně přemýšlet, zanechávajíc pověrečného strachu prvního, pak druhého mladistvého blouznění, a poznala, že nebude jí asi možno vytočiti se ze začatého poměru ani pro svědomí své, ani pro lásku k Jaromírovi, ani pro úctu k otci jeho.

V.

Země proběhla dráhu svou a otáčela se opět na témže místě, kde tenkráte, když se loučila s radostmi a žalostmi jejími ubohá Marie.

Klenovský poslal týden před úmrtním dnem své manželky bezpečnou osobu pro Jaromíra, by strávil u otce úmrtní den své matky. Pavlině psal a vyprošoval od ní syna svého, jakoby jen ona nad ním právo měla. Žádal ji, by upomínkou slavila den smuteční, žeby též ji rád

v Praze měl, že však si netroufá tak mnoho uvaliti na ni, kdež beztoho již zná nehody postavení jejího. Psal dále, že jí pak osobně synáčka zas přivede.

Ten list byl dosti dlouhý a jevila se v něm zřejměji než jindy stránka Klenovského povahy, svědomitá a něžná stálost citů, která vždy dojímala Pavlinu a pro niž bývala vždy hotova vše činit, vše obětovat.

Jaromírek byl odvezen a ona strávila dopoledne úmrtního dne v kostele na kolenou, vzývajíc přítelkyni svou, by jí nápomocnou byla dostáti povinnostem, které jí uložila. Odpoledne bloudila v zimě a ve sněhu venku v polích, obracejíc hledy ku Praze a cítíc, že se zakotvilo její srdce v bytostech otce i syna hlouběji, nežby sobě byla pomyslila. Toužila po nich a zaplakala, že je vyloučena ze společného jejich oslavení smutečného.

Paní Boticová začala se strachovat o dceru svou, když se stmívalo a posud jí doma nebylo. Poslala za ní a teprva potmě navrátila se Pavlina. Usnula, myslíc na Jaromíra, na Klenovského a na zemřelou Marii.

Pak se jí zdálo po celou noc, že jest ještě malé děvčátko, že chodí s Marinkou do školy, že si pletou věnce, s panenkami hrajou, a hned na to byla Mariina svatba. Ona, Pavlina, byla družičkou nevěstinou, kladla věnec na kadeřavou, krásnou hlavu její a Klenovský vešel do dveří. To byl výjev dle minulé skutečnosti. Ve snu však viděla Klenovského již ve vdovcově obleku, Marii se zarosily oči, jak se naň podívala, sňala věnec s hlavy a dávala jej Pavlině. Na to odkvapila. Pokoj, v němž se nacházely, změnil náhle rozměry, odvíral se v nekonečnou chodbu, nevěsta ubíhala v běloskvoucím rouchu do tmavé chodby, Klenovský se chopil násilně ruky Pavlininy a spěchal s ní za Marií. Chodba byla delší a delší, Pavlina již byla

všecka udychtěna během a ještě žádného konce nebylo. Začala cítit v nohou tíž nesnesitelnou, ale neuprositelný muž ji táhl pořád ku předu.

Mezi útěkem oslnilo potmě někdy prudké světlo její oči, pozdvihla zrak a hle, v klenbě dlouhé a začernalé byly průlomy. Kdykoliv pod takový průlom přiběhly, udělal odtamtud na ně Jaromírek šelmovsky „kukuč“; pak řekl: „já chci s sebou“ tím přízvukem trochu rozmazleným a přítulným, jaký míval, říkaval-li to skutečně. Natáhla po něm ruku, chlapeček seskočil dolů beze vší obtíže, jakž ve snu bývá, a nyní běžel i on s nimi, unavoval se však po cestě a plakal, ona plakala s ním, pak se chtěla odtrhnout od něho a prudkým tímto hnutím probudila se. Matka její stála u ní.

„Mé dítě,“ pravila „co děláš? Viděla jsem tě večer tak smutnu, že jsem usnouti nemohla, chtěla jsem se přesvědčit, kterak spíš, a ty ze sna pláčeš. Co se ti zdálo?“

Pavlina vypravovala celý sen svůj a to zavdalo příčinu k dlouhému rozhovoru. Paní Boticová projevila dceři své starosti nad tímto sňatkem a obě se radily; usnesly se pak na tomtéž, jak Pavlina již sama pro sebe byla určila, že bude totiž jednat dle svědomí svého, neb paní Boticová byla matka plna uznání, rozumu i srdce, a proto dobře usoudila, že štěstí člověka vězí v srdci jeho a nikoli v okolnostech a že křivdu mají rodiče, nutící své děti do štěstí, které by oni na místě jejich snad zvolili, a zrazujíce jich od toho, coby jim za těžko se zdálo.

Odešla do své ložnice a nemohla ani pak usnouti. Pavlina si však ulevila rozmlouváním a usnula klidně bez určitých snů, jako dobrý vojín před bitvou, vzdávající se odhodlaně osudu, nechať se stane tak neb tak.

Den před tím přijel Jaromírek k večeru do Prahy.

Chůva se ptala na pana Klenovského, byl prý posud na hřbitově. Dal vystavěti Marii kryptu, kde hořela ve dne v noci lampa, a tam trávíval na klekátku mnoho času.

Hošíček byl ke spaní uložen, nespatřiv téhož dne otce svého.

Když Jaromír už byl později mužem, ještě pamatoval hrůzy, jaká byla ho pojala tenkráte v otcovském domě. Hledal všude Pavlinu a nechtěl bez ní usnout. Proběhal všecky pokoje tak, že bylo vidět, kterak veškerá místnost mu utkvěla v paměti, při tom volal ustavičně Pavlinu. Když pak přiběhl do komnaty, kde spával s matkou svou, dokud zdráva byla, zamyslil se a řekl zdlouhavě a nesměle „máma“. Neurčitá upomínka se v něm vzbudila, zároveň s ní ale stesk po Pavlině; obojí se mu sloučilo v mysli a nyní se jal volat: máma Pavlina, neodděluje více dvě ta jména od sebe.

Konečně usnul, pláčem přemožen. Otevřel ráno očka a hledal vlídný úsměv Pavlinin, místo toho spatřil nad sebou nakloněnou černou postavu otce svého. Hlasité vzkřiknutí a neukojitelný pláč byly následkem setkání toho. Klenovský odešel z pokoje a zatím, než ukonejšily a ustrojily dítě, vešel do pokoje, kde zemřela Marie. Opřel tam hlavu o pelest její postele a seděl tak nepohnutě, až se mu oznámilo, že je hošíček připraven a vůz že čeká. Jaromírek se těšil, že pojede, a byl do vozu dán, Klenovský pak sám si k němu sedl odmítaje veškerý průvod. Chtěl býti sám se smutkem a s dítětem svým.

Hošíček si nevšímnul na štěstí, že jest s otcem sám, a hleděl vesele předním oknem na kočího s bičem a na ubíhající koně.

Na hřbitově slezl otec s dítětem s vozu opět sám a ubíral se s ním ke kryptě.

Jaromírek běžel napřed a těšil se, že ho nikdo nekárá, že se v sněhu brodí, a užil té svobody v plné míře.

I v kryptě se mu líbilo. Ta červená lampička zářila tak pěkně a ten malý kostelíček připadal mu jako hračka.

Konečně mu ale přešla živost a hledal útulku u někoho. Chůva mu byla doma přikazovala, aby měl tatínka hodně rád, že mu mnoho krásných věcí dá, a nyní zdálo se mu, že by byl čas, aby dostal ty krásné věci, když byl tak hodný a na mámu Pavlinu ani jednou se neptal. Podíval se na otce. Ten však jako socha mramorová trval kleče na klekátku. A na děcko přišla taková ta podivná chvíle jasného uvědomění, jakou mívají děti a jimž velicí příliš málo věří.

Zármutek otcův obklíčil ho náhle jako těžký vzduch, slabě osvětlená kaplička stísnila mu v prsíčkách volný dech. Povšimnul si náhle toho mlčení vůkol sebe a řekl slabě a plačtivě: „Máma Pavlina“. Klenovský vytrhl se z dumání a jakoby byl měl za odpověď na hrobové myšlénky své slova dítěte, řekl vrtě hlavou: „Pavlina není maminka tvoje, maminka tvá leží tam dole pod tím kamenem.“ Dítě zbledlo sinavě: „Vyndej ji, vyndej ji!“ křičelo.

„Nemohu,“ odvece na to otec jeho. „Budešli hodný, uvidíš ji v nebi.“

„Já chci tam,“ volal zas Jaromírek a myslel si pořáde Pavlinu co matku.

„Dříve musíš umřít a přijít pod takový kámen.“

Dítětem to zatřáslo, bylo to mnoho na něho, neplakalo, ale zatřepalo ručkama a zůstalo bez sebe.

Jeho otec s ním běžel k vozu a dovezl ho domů. Ještě tentýž den byl vypraven posel do X., že Jaromírek

těžce stůně. Tato zpráva vyplašila Pavlinu ze spaní. Nečekala na poštu, najala vůz a hned jela do Prahy.

Zastihla však otce nemocnějšího než syna. V Klenovského smutné mysli se vztýčila nyní hrozná lítost, že dítěti svému snad na život sáhl. Miloval syna svého svým způsobem. Miloval ho hluboce ale přísně. Zacházel s ním moralně tak tvrdě, jako sám se sebou.

Kdyby ho však byl ztratil, byl by zajisté zabředl v hlubší ještě zármutek, byl by tak přísně žil jen upomínce naň, jako žil jen upomínce na ženu svou.

Vyzradil Pavlině ihned všecky podrobnosti pobytí svého na hřbitově se synáčkem.

Pavlina žasla podivením a vrtěla jen němě hlavou; nebyla s to potěšiti ho: tak nesmyslné se jí zdalo jednání jeho.

Zatím se děcko brzo zotavovalo péčí její a když seděla u jeho lože, bdíc nad spánkem jeho, myslela na Marii. Tázala se, zdali bylo štěstí její takové, jak si je byla zobrazila na dlouhých, snivých procházkách svých po Klenovském parku. Tázala se, zdali miloval Marii jako Jaromíra. Myslila až doposud, že dítě nemiluje, a hle, nyní o ně skoro šílil. Vzpomněla si nyní, že Marie nikdy nechtívala slov šířit o domácím svém štěstí, což tehdáž čtveračivá přítelkyně její jí vykládala co přílišný útlocit, vzpomínala si na to, na ono. Byly to vzpomínky ty bludné, podezřivé, které se nám vtírají, obžalovali-li jsme někoho v duši své před soudem citů svých. Klenovský byl ale Pavlině tak vděčen za její péči o dítě, že přítomnosti její pouze přičítal jeho uzdravení, jakož sobě vyčítal jedinému ochuravění jeho.

A tak opět zajal srdce dívčino odporující a neblaho tušící. Cítila-li doma po odjezdu Jaromírově prázdno v srdci

a přesvědčení, že ji víže jako rodinná již páska ke Klenovským, potvrdila se nyní znova v této domněnce. Klenovský vytrval s Pavlinou celé večery u lože dítěte a když bylo uzdraveno, bylo vidět, kterak těžko mu bude rozloučit se s ním.

Též Pavlině bylo těžko stát na svém a navrátit se již domů, předce musila tak učinit.

Klenovský je konečně pustil a večer, než měli odjet, určil k tomu, říci Pavlině konečně o ruku její. Uznal za potřebno připraviti se k tomuto kroku na hřbitově, a když přišel ze hřbitova nazpět, byla tvář jeho stažena vráskami.

Pavlina viděla jeho utrpení, věděla, že přicházel ze hřbitova, a nechala ho dumat. Litovala ho tiše. On nepromluvil o tom, co zamýšlel, a Pavlina nepohřešila rozmluvy.

Přijela se svým Jaromírkem zas domů. Paní Boticová upozornila dceru na podivnou okolnost a pravila, žeby bylo slušno, by se Klenovský vyjádřil za ženicha jejího, sice že pomluvám konce nebude. „Mně se zdá, matinko," řekla na to Pavlina trpce, „že já ho budu musit ještě sama poprosit, abych mu směla obětovat mladé živobytí své."

Paní Boticová si vzdychla: „Řekni mi, dítě," pravila, „jakž se to všecko událo; toť svět neviděl, aby děvče tak šťastné, neodvislé a rozumné, jako ty jsi, uvázlo v poměru tak nemilém?"

Pavlina se usmála tak libě a nezkaleně jako vždycky. „Nech mne, matinko, táhneli mne srdce k jeho domu, bude štěstím mým," pravila, „nechť bych v něm nalézala sto vad. Přišlo to ovšem divně a bezděčně na mne a nevypadá to dokonce jako ta láska, o nížto básníci pějou a mladé srdce snívá, což ale naplat, jest předce také pouhý cit, který mne láká do těch poměrů. Nechme tedy vdovce truchlit třeba ještě rok, nechme zlé jazýčky o mne se

brousit rovněž tak dlouho, až pak budou moci odsuzovati mou svatební toilettu a hostinu. Nejsem netrpěliva, vždyť jsou osoby dvě, jimžto jsem zaslíbena, jest to otec i syn, a dokud je synáček celý můj, pohřeším ráda otce.“ A Pavlina švitořila dále, až se rozesmála i s matkou a stříbrozvučný hlas její po pokojích se rozléhal. Ubledlý Jaromírek se jí pověsil kolem krku, jakoby žití ssáti chtěl co kvítko zlým větrem omrazené z paprsků té jasné, dobrosrdečné tváře.

Pavlina si hošíčka vystrojila a vyšperkovala, až vypadal jako učiněná kytice z krajek, stužek, šnůrek a knoflíčků, a šla s ním vesele na procházku, veseleji přišla domů a obejmuvši matku i otce: „Jste spokojeni se mnou?“ zvolala.

Na tvářích rodičů zaskvěl se odlesk úsměvu jejího jako odlesk slunce na tváři měsíce a byl ještě krásnější než samý svit. Matka ale vycházející ze dveří šeptala si starostlivě: „Klameš se, dceruško; nevíš, co sobě ukládáš.“

VI.

Zatím si vzpomněl Klenovský po odjezdu Pavlininu, že zmeškal učiniti jí návrh k sňatku. Mrzelo ho to trochu, byl by to byl měl rád odbyté. Umínil si, až mu dovolí obchodní záležitosti, že pojede k tomuto cíli do X. Sotva že si to umínil, odložil tu starost stranou v mysli své a ubíral se v obvyklém přísném pořádku svého živobytí dále za svým mlhavým cílem. Jaký to byl cíl? Dosáhnouti v nebi, čeho si nedovedl získat na zemi, štěstí a spokojenost. Proto truchlil tak vytrvale o svou choť, proto

chtěl splniti poslední vůli její a pojmout za druhou ženu Pavlinu. Jednou se stalo, když v hrobce Mariině přemítal, že si chtěl živě mysliti radosti nebeské. Sebral své upomínky a vše, co kdy slýchal o nebeské slávě. Záři, zpěvy andělských kůrů, blažené obličeje svatých a světic, neskonalý mír.... Klenovský si vzdychnul, viděl vše živě před sebou, zdáloť se mu to ale nudné, máloslibné, zpěv a hudbu nemiloval, nebeská záře, třebas byla při slunce východu neb západu jemu na očích, nikdy mu nevzbudila obdivu a divná, zoufalá prázdnost mu sklíčila duši. Nevěděl si pomoci, bloudil rozerván po hřbitově, až se ho hrobník zhrozil, pak navrátiv se do hrobky sklesl na klekátko a plakal.

Až do té chvíle obmezoval se jeho náboženský kultus jen na truchlení o ženu, před čímž byl živ dosti nedbale co do myšlének, projevuje vždycky jen povahu zádumčivou neb nespokojenou, a v nemoci Mariině vznikl teprva u něho onen určitý směr. Když ale v něm se hlásila příroda o svá práva, chtíc, aby člověk živoucí a zdravý se probudil z mrtvého bolu a schopnostmi svými vládl co muž působení a v jasných úsudcích, když se mu začal jeviti bol jeho jako strojený, cíl nekynoucí a život tudy prázdný, nevěděl kudy kam. Pouhé pohružování v bol svůj mu nestačilo, a předce měl ubohý muž bol tento za nejsvětější povinnost svou. Vešel při návratu do Prahy z Olšanského hřbitova do Jindřišského kostela. Byl tenkráte tak pohroužen ve svůj bol, že zapomněl na všecky formy od dětinství navyklé. Nepokropil si tvář svěcenou vodou, nepoklekl u slavném tichu před oltářem, ale kráčel hřmotně ku předu, jakoby obrazů a soch vůkol tázati se chtěl, čím mu hodlají být a chtějíli se ujmouti jeho zoufalství. „Pst!“ zavoláno z jedné škamny na něho.

Ohlédl se a viděl ženu prostředního věku modlící se v osamělém kostele. Sedl unaven nedaleko od ní, a bezděky na ni pohlížel. Modlila se růženec. Klenovský ji dlouho pozoroval, pak odešel s ní zároveň. Viděl její klidné tahy, její uspokojení po každé, pošoupla-li zrnko růžence a jeho udychaná ňadra zatoužila po takovém, takřka vegetativním modlení. Rozum se příčil obvyklému rozjímání a hle, při růženci nebylo třeba přemáhání myšlének. Modlitba odbývala se sama jako strojem. Věděl, jak směšným by se stal s růžencem v rukou u všech známých svých, kdežto ho truchlení o Marii svatou září v jich očích obkličovalo, přes to všecko stal se růženec od té chvíle cílem jeho touhy. Měl po matce své růženec, vzal jej tajně k sobě, schovával jej před zvědavými zraky, ale v kryptě ho používal a namanula-li se mu opět pochybnost, chtělo-li se dumání jeho prokopat na světlo myšlénkového světa, vzal růženec a mysl se ukolébávala jednotvárným modlením v mírnou dřímotu. Přirozená mu nespokojenost se světem měla dostučinění v denních návštěvách, jež konal smrti a v neurčité naději na onen svět. Na Marii samu nebyl s to tak živě vzpomínat, jak by byl chtěl, a na Pavlinu pamatoval jen při vzpomínce na syna.

Tušil, žeby Jaromír nebyl na vhodném místě u něho, dokud byl malinký, a jak ho ponechával jindy docela Marii, netrpěliv jsa proměnlivostí dětskou, tak ho ponechával nyní Pavlině na základě poslední vůle Mariiny.

Rozděloval svůj čas mezi účtárnou v znamenání cifer a mezi kryptou v počítání perliček na růženci. Zatím čekala Pavlina na divného ženicha svého nikoliv netrpělivě ale s drážděnou víc a více citlivostí a paní Boticová s rostoucí starostí o Pavlinu. Obě si přály, aby učinil rozhodný krok, měl-li se vůbec státi, a paní Boticová při

tom při všem doufala, že ženich i nevěsta úmysl změní. Uplynulo několik týdnů a když si Klenovský jednal jarní oděv a pro Jaromírka též šatičky objednal, užasl trochu nad zanedbáním svým i syna i Pavliny.

Umínil si tedy neodvratně, že pojede do X.

Přijel tam a poděliv Jaromíra šatičkami navrhoval, by Pavlina s hošíkem zase na Klenovku se odstěhovali.

Neodpovědělo se na návrh jeho ani tak ani tak. Paní Boticová byla uražena tímto návrhem, dokud jej nepředcházel návrh jiný, Pavlina byla tenkráte lhostejna a neuznala za hodno slovíčkem urychlit neb opozdit záležitosti. Klenovský konečně poprosil slečnu, by ji směl doprovodit, míní-li jíti na procházku. Všichni se tedy uchystali na tuto procházku a paní Boticová dávala vdovci obratně na srozuměnou, že bude moci se slečnou po cestě rozmlouvati nepozorovaně, nakolik bude chtíti. Při tom pokrčila stranou na Pavlinu ramenoma, jakoby říci chtěla: „Nu, jak to asi dopadne?“ Pavlině byl matčin posuněk tak směšný, že odolat nemohla, a důlky ve tvářích i perlové zoubky okrášlily jí rozmilou tvář v srdečném zasmání. Při tom nebylo Pavlině ani dost málo slavno a dle toho hádajíc pošeptala matce: „Mně se zdá, že zase nerozhodneme ničeho.“

Okolo X. není zvláštních procházek, chodí se právě jenom po silnici, kdo chce užiti čerstvého vzduchu. Obrátili se v tu stranu, kde Pavlina bloudila oslavujíc úmrtní den své přítelkyně. A sotva že se octli trochu napřed před rodičemi Jaromírka vedoucími, řekla Pavlina mlčenlivému vdovci dojatě: „Zde jsem bloudila, myslíc na Marii i na vás, když vy jste s Jaromírkem v kryptě byl, načež se roznemohl. Myslila jsem na vás oba, jako bych

byla měla tušení, že je mne u vás potřeba, plakala jsem, že nejsem u vás.“

Když mu to dobrá Pavlina tak usnadnila, mohl vdovec hned začít v záležitosti své:

„Jste velmi dobra k Jaromírovi,“ pravil, „vidím, že se nebožka Marie ve vás nezmýlila. A co ona žádala od vás, spojujíc vaši ruku s rukou mou i Jaromírovou, o to vás i já nyní žádám; buďte.... Jaromírovi matkou a mně ženou před Bohem i lidmi.“

Rozhodné slovo bylo vyřknuto ústy vdovcovými. On i ona kráčeli rychle ku předu. Stromy byly posud holé, pole se zelenala a temná mračna honila se po nebi. Začal poletovat sníh. Pavlina rozhlédla se okolo sebe. Srdce se jí sevřelo před rozhodnou chvílí, kterou tak dlouho očekávala a sama dobrotivými slovy svými urychlila.

Ještě před čtvrthodinkou doma byla tak bezstarostna: „Děj se jak děj,“ myslila si, a nyní viděla, že jí to přece nebylo jedno. Vzpomněla si na Jaromíra, připamatovala si, kterak by jí bylo nemožno dát ho od sebe, vzpomněla si na všecko, co se jí zdálo u Klenovského ctihodného, a sebravši veškerou odhodlanost a dobrou vůli chtěla mu odpovědít. To vše trvalo nějakou chvilku zatím, co se po krajině tesklivě rozhlížela.

Nejen však jí, ale též Klenovského polekalo rozhodné slovo.

Jeho samota byla mu mila, byl tak spokojen, že měl Jaromíra v rukou Pavlinových, a byl by si přál, aby to tak mohlo déle trvat.

Proto, vida váhati Pavlinu, řekl dosti spěšně, ještě než promluvila:

„Nepřenahlujte se, vážená slečno, s odpovědí! vidím, že trochu váháte; vím při tom všem, že vůle Mariina vám

jest tak svatá jako mně. Dokazujete toho nejlépe svou laskavostí k dítěti jejímu, a proto vám snad bude třeba jen, abyste trochu více přivykla myšlénce tohoto sňatku. Čekejme tedy ještě nějaký čas, než vykonáme zákonnitě, co nám nebožka uložila.“

Pavlina podala mu ruku srdečně: „Docela jsem s vámi srozuměna,“ pravila. „Nechme vše, jak je. Já si nechám Jaromíra a vy si ještě nechte upomínku na Marii, mnou úplně neporušenou.“

Padalo nyní více sněhu i obrátili se k domovu.

Nespatřili více rodičů Pavlinin ani Jaromírka, poněvadž se tito již byli navrátili, než by ještě sněhu napadalo.

Spěchali také k domovu v notné chumelenici. Klenovský nabídl Pavlině rámě, jehož ona nepřijala. Bránila se raději sama zlému povětří a ačkoli vždycky ctila Klenovského za jeho vytrvalost v upomínce na nebožku ženu, přece se jí zdálo ve vší skromnosti, že by byla zasloužila sebe chudšího slovíčka přátelství, a počala věřit matce, že vroucí srdce přece by mohlo býti jako osiřelé, kdyby mělo státi věčně jen co pomník nade hrobem minulého štěstí.

„Ještě jsem vaší,“ zajásala, vstoupivši všecka osněžena do teplého osvětleného pokoje, a když rodičům do náručí se uvrhla, zajásala tak upřímně, žeby to bylo každého ženicha zabolelo, jen ne Klenovského.

Tento myslil jen na odjezd svůj do Prahy a druhého dne časně z rána již také odjel, aniž by ho byla Pavlina v nejmenším zdržovala. Přece však se považovala za Klenovského zaslíbenou, hleděla se vpraviti do té myšlénky a zvyknouti jí, jak on pravil.

A protože rok před tím na Klenovce tak příznivě se byla naklonila plánu nebožky přítelkyně, odjela tam tohoto

roku zas hned z jara s malým vyrůstajícím Jaromírem, dle přání otcova.

Ale románek od loňska nechtěl se Pavlině více dařiti. Kdykoliv jej opět začala, vždy se věci tak obrátily, že prožila Pavlina v obraznosti výjevy více méně traplivé ve své roli co Marie, a procházky po zahradě s Klenovským a večerní sedání u okna pozbývalo té idealní barvitosti, jakou loni jim dávala.

Byla kdesi v zámku knihovna zapomenutých kněh, dávno nepotřebovaných.

Pavlina z nich dala setřepati prach a seznámovala se s nimi. V jich společnosti těšíc se od času k času na návštěvu své matky a zaměstnávajíc se vychováním Jaromírovým, strávila léto na Klenovce.

Klenovský nepřijel ani jednou, a někdy nepsával tak dlouho, že se zdálo, jakoby byl docela zapomněl, že má syna; pak zase zaslal list, v němž se starostlivě tázal na hošíčka, ba někdy i ohnivě vylíčil touhu po něm a Pavlině vděčnost svou. Pavlina opět se přistěhovala do X. s Jaromírem. Klenovský přijel na návštěvu, prohodil několik slov, tázaje se, zda Pavlina p ř i v y k l a, ona zavrtěla na to hlavou, což Klenovského uspokojilo, a podivní snoubenci opět se rozešli.

Pavlina zvykala, ale nikoliv myšlénce zamýšleného sňatku, nýbrž životu s Jaromírem a náhledu, že se může splniti vůle nebožky přítelkyně beze sňatku s otcem jeho. Rodičové její také zvykli, tím raději, že takto u sebe podrželi dcerušku i s dítětem, s nímžto tak rádi pohrávali.

Nastal opět úmrtní den Mariin. Tenkráte přijela Pavlina s Jaromírem sama do Prahy. Modlila se s sebou v kryptě, v kostele, všude, kde vdovec chtěl, a Jaromírkovi se nestalo tenkráte ničeho.

Zlé jazýčky měly ovšem pořáde plnou práci, ale Boticovic je nechali mluvit a Klenovský o ně se nestaral.

VII.

Uplynuly čtyry roky. Pavlině bylo 23 roků, Jaromírovi již šest. Dítě bylo přítulné, k Pavlině vášnivou láskou lnoucí. Ji uposlechl na lehké pokynutí, v její společnosti nejlépe se bavil, vraceje se z kruhu malých soudruhů často náhle k ní, by si kreslil na jejím šicím stolku ty znamenité panáčky, domy a zvířata, jimiž by ti malincí lidé rádi ozdobovali veškerý nábytek náš, naše budovy zevnitř i uvnitř; kreslili by též na obloze, kdyby se tam mohli nějak dostat. Jaromírek byl přičinlivý v učení a již žebronil, by ho matinka Pavlina do školy posýlala.

V X. byla ale škola tak zanedbána, že nebylo možno splniti hošíkovo přání. Učil se doma trochu a dělal znamenité pokroky. Za tyto čtyry roky nezměnilo se pranic v poměrech, v minulé kapitole vylíčených. Od času k času tázával se Klenovský uctivě a mírně, z v y k l a l i již Pavlina, načež ona, že ne, a Klenovský byl spokojen.

Když mu však psáno bylo, že Jaromír již se učí, že by rád do školy chodil, zarazil se. „Nyní patří již mně," pomyslil si.

Školní rok měl nastati, a hle, otec Klenovský po dlouhé přestávce přijíždí do X.

Pavlina se usmívá, je připravena na otázku jeho, z v y k l a l i j i ž, a připravuje se, že zase odpoví jako vždycky „ne".

Je však překvapena, polekána, dojata do hlubin mateřského citu k Jaromírovi, slyšíc, oč se Klenovskému jedná, že jí totiž chce odejmouti Jaromíra. Odporuje,

slibuje, že sama bude pečovat o vzdělání dítěte co nejsvědomitěji, prosí se slzami v očích, ale setkává se u Klenovského s vůlí železnou. Vidí, kdyby klekla, kdyby umírala před ním, že by ničeho nesvedla proti tomu, co on svědomím nazývá. Oně praví, že bylo od této chvíle chlapečkovi třeba matky, nyní však otce, tak že to ustanovujou zákony, tak že mu to předpisuje svědomí, že ho nechával bez reptání v Pavlinině mateřské péči, ale nyní že jest jeho. Pavlina mu dává na srozuměnou, žeby šla raději za hochem, než jeho od sebe pustila, čeká jako na smilování na vdovcovu opětnou otázku, ale tento zdá se, že na ni nepomýšlí.

Pavlina měla zvykat zatím, co on bezděky odvykal. V skutku přicházely jeho otázky pořád řídčeji a od poslední otázky uplynul celý rok.

Pavlina šla tak daleko, jak slušnost dovolovala, aby mu usnadnila opětný návrh k sňatku, a tentokrát byla by Jaromírovi k vůli ráda svolila a bylo by to velikou obětí bylo, ale Klenovský, jako obyčejně, velmi spěchal, odjel náhle a Pavlina musila přislíbit, že Jaromíra v určitý čas otci přivede.

Neříkala Jaromírovi ničeho o nastávajícím jich rozloučení a tento myslil, že se chystá na krátký výlet do Prahy.

On věděl, že Pavlina jeho matkou není, pravá matka jeho že mrtva, ale dítě neznalo rozdílu pravé matky od cizí a nepřipadlo mu ovšem, žeby kdy mohl býti od ní odloučen. Také mu to Pavlina skrývala, a když s ním do Prahy přijela, věci mu urovnala a chůvě ho odevzdala, jala chystat se k odjezdu. Tázala se Klenovského ještě jednou starostlivě a se slzami v očích, zdali opravdu míní vychovat dítě tak osaměle bez mateřské dohlídky.

Načež on pokrčil ramenoma řka: „Byl bych mu rád dal matku ve vás, a dal jsem mu ji.“

„Vždyť jí nechci přestat být,“ dí Pavlina.

„Nezamítla jste mou ruku nikdy, to je pravda,“ řekl Klenovský.

„Svěřil jste mi dítě své z vlastní vůle, nyní mi je odnímáte, když jsem si je zamilovala co vlastní, co bůžka svého, co radost svou.“

„Nuže, a chcete, abych se vzdal otcovských práv?“

„Nechci, nechci, ale mně je úzko vám Jaromíra zanechati zde.“

„Narážíte na výjev v kryptě, kde jsem byl příčinou jeho nemoci; ale tenkráte byly Jaromírovi tři roky, nyní jest mu šest, doufám, že nebude více tak citlivým, a kdyby takovým byl, musí se mu to tím spíše odvyknouti.“

„Oh! vy mi začínáte snad již vyčítati zženštilé vychovávání? A k Jaromírovi budete přísným — oh, já to vím!“ zvolala Pavlina, hořce plačíc.

Klenovského čelo se zachmuřilo, pohleděl do vedlejšího pokoje otevřenými dveřmi, kde se zdržoval Jaromír. Hošík stál u okna, dívaje se zvědavě na ulici jako malý venkovan, jakým byl. Klenovský uzavřel slavně dvéře před dítětem a malá hádka mezi nima nabyla na dobro tvářnosti manželského sporu.

„Manželství bez lásky, bez příjemných, vřelých okamžiků, k vůli nimžto rády se snášejí okamžiky takové jako jest tento, mateřství bez mateřských práv a bez souhlasu o vychování dítěte, věčný strach o to dítě, kdykoliv je v přítomnosti otcově, a později zajisté výčitky, kdybych dítě jinak než on vésti chtěla: to mi tedy přisouzeno? Mohu, mám se vymknouti? Mohu, mám se navždy uvázati do toho očistce a rodičům žalost spůsobiti svou nespokojeností?

Bože, Bože! Co bude z Jaromíra?“ Takový cit a přemítán projelo Pavlininu duši.

„Též Marie se bála mé přílišné přísnosti,“ řekl Klenovský zasmušile ale odměřeně, jak obyčejně býval, „neváhám k tomu se přiznati, přiznávám se před Bohem i lidmi k hříchům svým, jako k nim, taktéž k tomu, čeho mne viní jiní lidé. Marie tedy, pravím, znala mé náhledy a nesouhlasila s nimi; proto si přála, abyste vy po smrti její zastávala u Jaromíra zásady její. Já jsem jí to přislíbil a v skutek uvedl, pokud jsem mohl; více však ode mne nežádejte, přiřknu vám, co živ budu, přísahám vám to, tolik práva nad Jaromírem, jako bych byl přiřknul nebožce matce jeho, a nechť byste se nikdy nestala ženou mou.“

Pavlina se opovržlivě pousmála a opominula tenkráte uznati skutečnou pevnost a přímost tohoto člověka. „Ostatně,“ připojil za chvilku, „tážu se vás opět, chcete se stát chotí mou?“

„Ano, chci,“ zvolala prudce dívka, odešla náhle z pokoje, přiblížila se Jaromírovi a vášnivě ho objímala. „Musím nyní odjeti, miláčku,“ řekla, „ale za nedlouho stanu se skutečně tvou maminkou, budu zde přebývati u vás a nikdy, nikdy tě neopustím.“

Jaromírek se snažil pochopit, co matinka Pavlina myslí, ačkoli se mu to nepodařilo; neboť proč by se Pavlina měla teprva stát jeho mamimkou, když už jí byla? To byla těžká otázka na jeho šest roků.

Pavlina byla ale tak radostně dětinská s ním, tak mnoho mu naslibovala do budoucnosti, byla tak neodolatelně vlídna, že dítě se těšilo s ní a bez slz ji od sebe pustilo.

Sdělila pak doma matce nezvratné předsevzetí svoje, státi se chotí Klenovského, byla vážnější než jindy, ale

klidna, chystala si výbavu a počínala si tenkráte jako skutečná, zasnoubená nevěsta. Čekala, až by se ženich její hlásil, kdy si přeje míti sňatek. Chtěla býti připravena, třeba za týden již. Klenovský, jenž se byl tak vážně jako jindy rozloučil s Pavlinou, nenahlížel, že by záležitost sňatku najednou spěchala po čtyrletém váhání. Nečinil tedy pražádných kroků a odkládal vše na masopust. Nezdálo se mu zapotřebí změnit se ve svém chování k Pavlině, neb by se byl měl za velmi nedůstojného, dětinského a památce na zemřelou choť nevěrného, kdyby jí byl nejmenší dvornosti proukázal, a protož jí nepsal ani jednou chtěje to učiniti teprva, ažby se s ní umluvil o den svatební a o jiné maličkosti. Neměl náhlé svolení Pavlinino za nižádné pochlebné vítězství, posuzoval ji co ženu rozmarnou, jakým názvem ostatně také nebožku byl poctíval. Vše, co se neshodovalo s jeho obmezenou stálostí, bylo u něho rozmarem. Ba rozhodnutí její bylo mu nyní nepohodlné, což se ale snažil stoicky přemoci.

Jaromír chodil tedy do školy, mimo to byl v rukou služek, aneb ho otec brával do krypty s sebou, to v neděli a ve čtvrtek, kdy hošíček míval prázdno.

Večer přicházíval otec k jeho postýlce a modlíval se s ním dlouho.

I to podstoupilo jemné dítě bez odporu a opakovalo modlitbu za modlitbou po otci, jenže pak mívalo děsné sny a očistec bylo slovo, při němžto se zachvívalo vždycky až do hlubin mladé duše své.

A v modlitbách Klenovského často se opakovalo to děsné slovo, obrazil neustále dítěti matku jeho v očistci úpějící. Jaromír toužil víc a více po druhé matce své, chtěl ji poprositi, aby s ním šla vysvobodit první matku, jindy zase zapomínal na očistec a toužil pak po Pavlině

jen proto, aby se s ní pomazlil, aby slyšel povídky její, aby se mohl s ní voditi, aby ji měl, aby jí patřil, aby nebyl sirotkem.

VIII.

Stýskalo-li se hošíkovi, prahla tím více Pavlina po přítomnosti jeho. Bez něho jí opět bývalo nesnesitelno, zdlouhavé tikání starých hodin a svatý poklid okolo ní dráždil ji někdy až k pláči. Bylo v listopadu, oba rodičové podřimovali po obědě, den byl tak pošmourný, že byl soumrak i v poledne rozhoštěn, a Pavlina povstala od šití, vzala plášť a klobouk a odešla.

Posud nebylo sněhu napadalo, po krajině bylo šedivo, a dívka kráčela volně, zamyšleně ku předu, chtěla se vyraziti ze stesku svého o miláčka a pozapomenout na urážlivou nevšímavost vdovcovu.

Rozhled po krajině však pamatoval ji příliš na Klenovského, tam bylo místo, kde jednou tak zatoužila být členem rodiny jeho, dále zas to bylo, kde jí říkal poprvé o ruku její. Pavlina nevrle se odvrátila od těchto upomínek a seskočivši se silnice trochu povýšené dolů do polí, obrátila se na pravo a ubírala se rychlejším krokem šikmo přes zorané pole k potůčku, podlé něhož po steziče se mínila vrátit domů. Tato procházka přes tvrdé hroudy nebyla prá ý pohodlna, tím zdravější byla zasmušilé osobě pro naskytující se obtíže. Pavlina zapomínala na svou mrzutost, vyjasnila tvář, zahřála se a brzo byla u potůčka. Ale stezka byla na protější straně podlé něho; na straně, kde Pavlina stála, skláněly se velké ovocné sady, mimojdoucímu nepřístupné, až k samému potoku. Pavlina ohlížela se po lávce, která na tomto místě bývala. Nebylo jí však tam. Dívala se, hledajíc jí v pravo, v levo, až se přesvědčila, že byla jakou-

koliv náhodou odňata. Přeskočit přes potůček bylo by muži možno bývalo, dama by se byla mohla při takovém skoku snadno trochu příliš studeně skoupat.

Nebylo pomoci, Pavlina musila nastoupit nepříjemnou cestu přes pole nazpět.

Dříve však si sedla na pařez staré vrby a dívala se na vodu. Z druhé strany potůčka nedaleko jest kuželovitý vrch čedičové skály, ozdoba té krajiny. Tvrdí se, že býval sopkou, nalezáno na něm mnoho popelu, a zimního času byly pozorovány výpary z jistých jeskyněk vycházející. Byl spoře porostlý stromovím březovým a holý vrchol jeho vyčníval černě a temně nad bělostné jich kmeny.

Pavlina pozdvihla hlavu, aby se naň podívala; milovalať útvar jeho jako tvář milovaného přítele. Vyrostla okolo něho, znala se s ním a znala na něm každý kamének, protože často po něm bloudívala, posledního času též s Jaromírkem.

Viděla, kterak někdo spěšně sestupuje s něho nevšímaje si stezek, skákaje s kamene na kámen. Když naň pohlédla, pozdravil ji, obrátil se k potůčku a přicházel přímo k Pavlině. Pavlina poděkovala za pozdravení a zdálo se jí nezdvořilé odejít, když zdvořilý cizinec k ní zaměřoval.

Město X. nebylo tak velké, aby se tam vesměs všecky osoby neznaly. Pavlina tohoto muže však nikdy neviděla. Bylo mu třicet neb dvaatřicet roků, postavy byl ušlechtilé, vlasů dlouhých a světlých, tváře ne-li krásné aspoň jasné a upřímné.

Když u potůčku stál, pozdravil ji ještě jednou řka:

„Těší mne nad míru, slečno, že jsem vás zastihl, obával jsem se, abyste se nevrátila dříve, než bych k vám přišel a pomoci své vám nabídl. Pozoroval jsem vás,

kterak jste se pracně přes pole dobývala až sem, uhodl jsem, že jste byla asi jista zde najíti lávku, a věděl jsem ze zkušení, že jí tu není. Chtěl jsem vás ušetřit nepříjemné chůze a dopomoci k příjemnějšímu návratu."

Pavlina se usmála velmi líbezně, a protože sama byla schopna velké ochoty a dobroty a málo kdy s toutéž se setkávala, potěšila se upřímně z cizincovy řeči i řekla mu, co právě myslila:

„Nevím, zdali by byl nejbližší známý můj schopen tak velké pozornosti, jakou chcete vy proukázat cizímu děvčeti."

„To ovšem ani já nevím," dí na to s úsměvem cizinec, „poněvadž nevím, kdo to je a čeho vůbec je schopen ten nejbližší známý váš."

„Na tom také nyní nezáleží ničeho, mně se pouze jedná o srdečné uznání vaší dobroty."

„A mně se o to jedná, dovolí-li slečna, abych ji na sekundu objal okolo pasu a na druhý břeh přenesl."

Pavlina se trochu zarděla, nechtěla se ale upýpat ani překazit laskavou službu, a vzdálena jsouc od jakživa předpokládat zlý úmysl o kterémkoli člověku, dala se obejmout jako k tanci od cizince šlápnuvšího jednou nohou na vyčnívající z vody kámen, nadlehčila se, jak možno, a přelétla více na druhý břeh, než byla přenešena.

Pak znova děkovala skromně a přívětivě.

Cizinec se jí tázal, zdaby ji mohl až domů doprovodit, a Pavlina odpověděla, žeby se mu zajisté i otec i matka rádi poděkovali jak ona nyní

Šli spolu po úzké stezce k městu. Vinula se dosti těsně mezi vrbovím a olšovím potůček vroubícím a mezi stráni vystupující k vrchu.

Cizinec dokazoval velkou tělocvičnou obratnost jda podél stráně, aby mohl zůstati po boku Pavlinině.

Vypravoval jí, že ho přilákaly do okolí Xského geologické studie a za tou příčinou že bloudil již půl dne po vrchu. Pavlina se ho tázala, coby tam byl shledal, a to dalo příčinu k zajímavému výkladu od něho.

Pavlina znala však, jak již praveno vrch ten tak dobře, že ji slova cizincova tím více zajímala, tázala se opět a opět: a tak jim minula cesta příjemně a příliš rychle až domů.

Pavlina byla okouzlena zábavou jeho, vytrhující ji z mrzutých myšlének, a on uznával, že znal málo děvčat, s nimiž by se takto dalo rozmlouvat.

Přišedše k otcovskému domu Pavlininu poklonili se jeden druhému a Pavlina ho pozvala k rodičům, když vytáhl navštěvenku a jí ji odevzdával. Pak přijal pozvání a šel nahoru s nově nabytou známou svou.

Pavlina pohlédnuvši na lístek přečtla jméno beze všeho udání karakteru neb důstojnosti: Jan Severa.

Cizinec čili Jan Severa nechtěl dlouho zneužívati dobroty vlídných hostitelů, rozloučil se za nedlouho, prose, by mohl přijíti k nim opět.

IX.

Severa byl ubytován u staré tety, žijící v X. Tato přebývala právě naproti Boticovům přes prostranné náměstí.

Den po zajímavé procházce Severy s Pavlinou dávala tato tetička slavnou kávovou společnost k poctě synovcově. On se ovšem bránil takové poctě, ale to tetu nemýlilo: „Vím, co se patří," řekla mu; „kdybych toho neučinila, myslilo by celé město, že si tě nevážím, že jsi

lecjaký poběhlík, kterého z milosti u sebe přijímám, a to nesmí být, Xští se musí dovědět, jaký jsi řádný člověk.“

„Ale, tetinko, nepřišel jsem k vám, abych dokázal Xským, že jsem řádný člověk, mým účelem byla vaše vyhořelá sopka a ty, či odpusť,“ dodal s úklonou, „ty a vaše vyhořelá sopka.“

Vzdor tomu však byla společnost sezvána, tetička hlídala ostře pana synovce, aby někam do polí neuprchnul a při tom nadělala koláčků a lahůdek dost a dost. Toho hlídání tetina nebylo však tuze potřebí. Severa doufal pevně, že bude mezi společností také Pavlina, a proto byl trpělivým vězněm tetiným, kdežto jinak by byl zajisté uklouzl jejímu bystrozraku.

Konečně odbila určená hodina a damy se scházely, některé doprovázeny jsouce manžely, bratry, aneb slibujíce, že pánové za nimi přijdou. Severa slídil v tom množství vystrojených krasavic po Pavlině, ale nespatřil jí a protože znal klepavost Xskou, netroufal si ani, pozeptati se na ni tetičky.

Avšak zázrakem by bylo bývalo, aby ho nebyl někdo spatřil, kterak ji včera doprovázel až domů.

Po obšírném vítání, vzájemném vyptávání na zdraví těch a jiných osob, po slavném přijímání kávy a obligatním upýpání při tom, netrvalo také dlouho, a při vhodné příležitosti byl otázán pan Severa, zdaliby snad byl také příbuzný slečny Pavliny Boticové.

„Jakže?“ zvolala tetinka, dříve než mohl synovec její odpovědíti, „toť bych musila též já být s nimi v příbuzenství, a Bůh ví, že tomu není tak, nemám praničeho s těmito lidmi. Dříve ano, dříve jsem se s nimi navštěvovala, ale od té doby, co . . . . “ tetinka zakašlala a tvářila se, jakoby nechtěla z delikatnosti dále mluvit. Druhé paničky

kývaly uspokojeně hlavami, jakoby říci chtěly, „rozumíme, rozumíme!“

Severa nedal se snadno postrašiti takovými řečmi a takovým zakašláním i kýváním hlav, a protože mu nebylo zle o trošinku zalhání a nudil-li se, raději vesele než nešťastně vypadal, pospíšil si na slova tetina namítnouti: „Prosím za odpuštění, tetinko, ale opravdu jsem příbuzným Pavlinčiným.“ A než mohla tetinka odpovědíť, učinil jí tak obšírný a zapletený výklad toho příbuzenství, jmenoval v tom tolik osob skutečných a vymyšlených, žijících a zemřelých, že nemohla tetinka ani tušiti nějakou lež, zůstala sedět podivena s polootevřenými ústy, ohromena tou velkou zprávou a vypravila jen zdlouha ze sebe: „Že jsem to ale nevěděla?“

„Má drahá tetinko, člověk může mnoho vědět, vševeděucím není však nikdo.“

Ale tetinka byla všecka sklíčena svou nevědomostí.

Severa ji nechal žasnout dle libosti a obrátiv se k damě, jížto prvé tázán byl: „Kterak jste ráčila ale uhodnouti věc tak tajnou, že ani tetinka moje tušení o tom neměla? Mám snad štěstí Pavlině býti podobným?“

„To bych ani neřekla,“ dí na to dama, „ale vy jste slečnu včera doprovázel, nevím odkud, a poněvadž jste sotva přijel, s ní tedy seznámen býti nemohl, předpokládala jsem příbuzenství.“

„Jaký to ostrovtip!“ zvolal Severa spínaje ruce jako by v nejvyšším obdivení. Dama se zarděla nad pochvalou a sklopivši zdánlivě oči vykukovala pod víčkama, zdali vzbudila závist u ostatních.

„Ty jsi doprovázel Boticovic Pavlinu včera? A odkud, Jeníčku?“ tázala se teta.

„Potkali jsme se na procházce; kdyby se to nebylo stalo, byl bych ji šel sám navštivit," lhal Severa dále.

„To nám budete moci říci," ozvala se jiná dama, „kdy bude přece míti svatbu s tajemným ženichem svým?"

„Anebo budeli vůbec z té svatby něco?" řekla druhá.

„Nyní se asi hněvaji, vždyť jí Klenovský uzmul dítě. Ach, ta prý plakala!"

„Ale já jsem slyšela, že šije výbavu!"

„Ano, ano," řekla tetinka probouzejíc se poznenáhla z úžasu svého. „Vidím ji pořád šít, coby jiného tak pilně pracovala? Ta bláhová!"

Severa byl celý spleten. A čím dále damy pokračovaly, tím méně se mohl domyslit, co má soudit o Pavlině.

Podíval se přes stůl oknem na okna Pavlinina. Byla zavřena a dovnitř by tu nebylo lze nahlédnout. Ale ve všech rozkládaly kamelie lesklé listí, obsypány jsouce poupaty. Pohled na tuto krásnou zahrádku potěšil milovníkovi přírody srdce, hledaltě očima nepozorovaně dvéře a kterak by z nich vyklouznul.

Ale damy ho zase oslovily: „Pan Severa je nad míru mlčenliv. Což nám nepovíte pravdu o své příbuzné; vždyť vidíte, že se shodnout nemůžeme."

„S velkou radostí, vážené damy," řekl Severa „jisto je, že si Klenovského nevezme."

„Vidíte to," volaly některé, „on si ji nikdy nemínil vzít, není-li pravda?"

„Naopak, ona miluje jiného."

„Ah, to by bylo!" divily se paničky a slečny volaly: „Koho, koho?"

„A co se stane s Jaromírem?" bylo tázáno.

Severa neměl ale zdání, kdoby mohl býti Jaromír,

slyšel zmínky o nějakém dítěti, žeby se však jmenovalo Jaromír, toho se nebyl dovtípil.

„Staň se s ním, co staň," odpověděl hledaje jakousi zábavu v tomto žertu.

„Tak, to je tady ta velká láska mateřská, ta úcta k zemřelé přítelkyni!" hrozila se společnost.

„Pavlina je tedy matkou," pomyslil si Severa, nemoha se jinak vymotat z těch otázek; přizvukoval ještě, hraje dále roli svou, a litoval trochu, že nelze nyní optat se, jak opravdu věcí se mají.

Konečně přibylo do společnosti ještě několik pánů a Severa použil hnutí jimi způsobené, aby se nepozorovaně dostal ze společnosti.

Ačkoli se začalo stmívat, vyšel z domova, aby setřepal v zimní přírodě nepříjemné dojmy tetiny společnosti. Nešel v tu stranu, kde se byl ten den před tím s Pavlinou setkal, nýbrž v opačnou. Kráčel mezi stromořadím, a nebyl ještě daleko pokročil, když spatřil ženskou postavu proti němu přicházející.

Byla to Pavlina. Též ona nezvolila procházku obvyklou, svému domu bližší. Nechtěla se zdát, jakoby cizince vyhledávala tam, kde včera s ním se shledala.

Severa ji pozdravil a stanul. Nemohl býti tak veselým jako předešlého dne. Pavlina se však usmála, jakoby říci chtěla: „Buďme jasné mysli, dokud nám to nebude zkaženo!"

„Dovolíte, bych s vámi se vrátil, slečno?" tázal se jí vážnějším přízvukem, než se takovým otázkám dopřává. A když přisvědčila, řekl: „Ale buďte upřímna a nemyslete, že byste mne urazila, kdybyste mi toho odepřela!"

„Předpokládám, že vás nic nenutí nabízeti mi průvodu svého, že to činíte z dobré vůle, a rovněž nevím, jaká

příčina by mne přinutila toho přijmout, ne-li potěšení s vámi promluvit.“

„Povím vám upřímně, že jsem nyní slyšel mnoho o vás mluvit,“ řekl člověk ten, který býval tím pravdivější s lidmi, v nichžto tušil lidskou cenu, čím raději si zabláznil s blázny.

„Ah tak!“ řekla pokojně a smutně Pavlina „toť máte ovšem dnes jiný pojem o mně než včera.“

„Byla velká společnost u mé tety, měla býti k mé poctě a zatím byla k mé zoufalosti, tak že jsem odtamtud utekl. Divil jsem se však, proč vy jste v tomto kruhu nebyla? Či nemáte ráda mou tetu?“

„Nechodíme k nikomu,“ řekla Pavlina, „a nikdo skoro nás nenavštěvuje. Příčina toho jsou právě ty klevety, které jste před chvilkou poslouchal. Mou matinku to uráží, já na to nedávám pozor: mám ustavičně jiné zájmy na mysli, které mne časem nemálo soužívají.“

Způsob, jakým Pavlina tato slova pronesla, byl božsky prostý. Bývala-li vesela jako obyčejně, byla neodolatelna, a nevím, kdoby se nebyl rozveselil s ní mimo Klenovského. Zavzněla-li ale struna žalu u ní, býval to žal tak jemný, trpělivý a šlechtící osobu její, že se zdála býti andělem.

„Anděl padlý,“ myslil si Severa, bylo mu jí líto, a zajímala ho víc a více.

Vypravoval jí, kterak se vydával za příbuzného jejího. Prosil ji za odpuštění, ale pravil, že má za povinnost jí říci o tomto žertu, aby se jiným způsobem o něm nedověděla.

Pavlina srdečně se zasmála a slíbila mu, že zajisté žert ten nezkazí.

„S Bohem, bratránku,“ zavolala naň, když se s ní rozloučil.

X.

Severa chodil ve dne po polích, po vrchu, zapisoval, kreslil, sbíral a bádal, při tom mu zbylo ale dosti času vnášeti do města ušlechtilejšího ruchu, jakoby za poděkování pohostinství jemu podaného.

Damy uměly některé trochu zpívat, trochu hrát na piano, pánové byli někteří taktéž diletanty v hudbě, a Severa si umínil zařídit věnečky každého týhodne, kdeby bylo trochu méně klepu a trochu více zábavy než v obyčejných společnostech.

Přišel k Pavlině s prosbou, aby zpěvem spoluspůsobila. Ubohá nechtěla však o zábavě ani slyšet. Bývala jindy duší podobných zábav a nyní podávala smutné divadlo záhy hynoucího květu. Byl tomu asi týden, co ji Severa nebyl viděl, a pozoroval s úžasem pokrok starostlivosti a bolu v těch tazích vlídných a jasných. Také mu neušlo, kterak její matka se chápala příležitosti rozveselit ji, prosíc dceru, aby jí, matce, té radosti dopřála zas jednou ji vidět vystrojenu a slyšeti ji zpívati.

Pavlina nebyla tvrdošíjna, neodolala dlouho domluvám, a aby se sama vytrhla ze špatného rozmaru, vypravovala matce o žertu, jaký Severa byl učinil, vydávaje se za jich příbuzného. Paní Boticová řekla na to s tou srdečnou zdvořilostí, jakou se vyznačovala celá rodina Boticova: „žeby si toho vážila co velké cti, kdyby tomu skutečně bylo“.

Tenkráte neodešel Severa tak záhy jako předešle od Boticů, líbilo se mu tam velmi. Přemluvil spojen s matinkou Pavlinu, aby trochu zazpívala. On zpíval také, pak spolu zahráli, dívali se na poupata kamelií, Severa vypravoval o jiných květinách, pak o místech, kde

je viděl, kde cestoval, a zdálo se po dlouhém čase u Boticů, že čas má opět křídla.

Když se vrátil mladý muž domů, vyptávala se ho teta na Boticovic, věděla předobře, že u nich byl, a on, odpovídaje jí, byl by sám rád něčeho bližšího z ní o Pavlině vylákal. Protože se však co domnělý bratranec nemohl přiznati, kterak ani nejmenšího nezná o těchto poměrech, musil býti spokojen dověděti se, že Klenovský vzal „dítě“ od Pavliny (nebyloť řečeno jaké dítě) a že se tato nad tím rmoutí, a že si ji asi otec Jaromírkův nechce vzíti.

Severa tedy byl potvrzen v omylu, jakoby byl Jaromír synem Pavlininým a zajímalo ho tím více, že pro dítě tak truchlí. Byl by sobě přál, kdyby mohl působiti ve prospěch její a navrátit jí dítě. Přál si, aby byl skutečně příbuzným jejím, a přemýšlel upřímně o té věci.

Vymýšlel si tisícero příčin, pro které mohl přijíti k Boticovům. Učil se s Pavlinou dueta, cvičil se s ní chtěje doprovázet solový zpěv její, kreslil si některé pěkné kamelie její: a tak se stalo, že byl co den u nich a že se mu tam pořád lépe líbilo.

A v Pavlinině srdci ještě mladém, láskou posud nedotknutém, po několik roků tak souženém poměrem divným ke Klenovskému, co asi v něm se dělo?...

Z přemýšlení Severova o Pavlininých záležitostech vyšlo prozatím jedno předsevzetí, což mělo býti základem zamýšlené pomoci o navrácení dítěte domnělé matce jeho (Severa opravdu se ustálil na této rytířské myšlénce), a sice chtěl zůstat příbuzným jejím nejen před městem X. ale též před Klenovským, jehož poznat byl velmi zvědav.

Než tedy Boticovic do věnečku se odebrali, musili mu dát slovo otec, matka i Pavlina, že mu žert nezkazí a u každého mínění potvrdí, že je příbuzným jejich.

Sotva že se objevili ve společnosti, letěl jim vstříc, jsa dříve již přítomen co pořadatel; líbal paní Boticové ruku, nazývaje ji tetinkou, hubičkoval dobrého pana Botice křížem, potřásal Pavlině bratrsky ruku a dával dobrý pozor, aby zachovával v chování svém k ní pravý ton upřímného bratrance, nedvořícího se sestřenici své, ale zastávajícího u ní s určitostí místo bratrovo, beroucího ji do své ochrany, a to se mu tak dobře dařilo, že sama Pavlina to spozorovala a ochranu tu cítila.

Severova skutečná tetinka dala se touto fintou nejprvnější chytit. Přišla sama s velkou zdvořilostí k Boticovům a divila se, že nevěděla o příbuzenstvu s nimi, též Boticovic se divili a pan Botic mohl umřít smíchy; tvrdil, že se dávno tak dobře nebavil a to jen pro Severův žert.

Pavlina zpívala cituplně a pochvala jí byla dána se všech stran. Severa přijímal tuto pochvalu s chladnou přísností, jakoby říci chtěl: „To věřím, že je sestřenice moje vzácná dívka; kdoby o tom pochyboval, uviděl by, co bych mu pověděl.“

Také zabloudil k němu leckterý bázlivý pohled nastoupivší na obličeji lechohos, kdo měl urážlivou otázku o Klenovském na jazyku a Severu náhle za Pavlinou spatřil.

Tento hovořil a žertoval s jinými damami co nejpříjemněji a s každou více než s Pavlinou. Byl ale u ní každou chvíli, bděl nad ní, staral se o ni, a dovedl vše tak dobře, že nebylo jediného človíčka, aby o tom něco nehezkého mohl říci, a to v X. mnoho znamenalo.

Pavlina rozuměla jeho počínání, cítila, co zamýšlel, bylo jí sladko přijímat to a přece líto snášet, jakoby vinu jakous nesla, kdež si byla jen nejupřímnější obětivosti vědoma.

Též matka její pocítila dobře, v jakém úmyslu chtěl býti šlechetný cizinec bratrancem Pavlininým a jí bylo ještě lítěji snášet za dceru pokoření nespravedlivého pronásledování veřejným míněním. Neřekla dceři ničehož o tomto pocitu, aby ji neporanila, ale prahla po rozmluvě se Severou, kdeby mu vše opravdové vylíčila, poněvadž s právem předpokládala, že slyšel mnoho lží. Jaké však lživé mínění u něho vzniklo následkem těchto pomluv, toho ovšem ani netušila.

A protože prahl po vyjasnění nějakém též Severa, podařilo se jim oběma snadno octnout se jednou o samotě spolu.

Pavlina byla matinkou pěkně odeslána za domácím zaměstnáním, když tato viděla z okna Severu přes náměstí k jich domu přicházeti.

Severa, vešed do dveří a vida, že Pavlina není v pokoji, neváhal a navlékl hned rozmluvu tak, že bylo možno paní Boticové přijít k věci bez velikých oklik.

Paní Boticová jala se vypravovat veškeré události, jak my jsme je také sledovali. Činila to jednoduše a tklivě, líčila mu Pavlinino přátelství k zemřelé přítelkyni, její leknutí, když se dovídala o nebezpečné její nemoci, její ochotnost dostavit se u úmrtního lože jejího, pak, jakým způsobem Jaromíra k sobě vzala.

Když k tomuto oddělení přišla, zatajil se Severovi dech: „Čí je tedy ten malý Jaromírek?“ tázal se.

„Bože, čím by byl, leda dítětem po nebožce Marii?“ odpověděla jednoduše stará paní.

„Prosím, pokračujte!“ prosil Severa uzardělý a dojatý, „mne zajímá vypravování vaše nad míru.“ Paní Boticová povídala dále, kterak se nemohla Pavlina dlouho rozhodnout splniti přání přítelkynino a státi se chotí Klenov-

ského. že byla raději odhodlána snášet klevety lidské, zasvěcovat se úplně vychování dítěte a odříci se jiného sňatku: tu najednou že uznal Klenovský za dobré, vzíti hošíka k sobě.

Paní Boticová dále vypravovala, kterak Pavlina, kdyby dítě ani tak nemilovala, žeby musela být starostliva o něho, poněvadž byla přesvědčena, jak podivně s dítětem otec zachází. Následkem toho, že se Pavlina nyní určitě k tomuto sňatku rozhodla, aby mohla býti na blízku dítěti své přítelkyně.

Paní Boticová starostlivě se zamlčela a Severa byl také tichý, jen tváře mu hořely vnitřním dojetím.

Ale proud byl spuštěn u dobré matky; nemohlať si nikomu stěžovat, neb její muž byl příliš citliv a hned k smrti zarmoucen, představovala-li mu možnost nějakého neblaha dceři hrozícího. Nyní, když mluvila k muži, který se mužným chováním zavděčil dceři její, nemohla se zastaviti v polocestě. Líčila mu tedy po nějaké přestávce dále, jak Klenovský pohrdlivě mlčí, jak Pavlině ani zprávy nedává o hošíčkovi, a ostatně že se jí zdá, jakoby měla dceru na žertvu vésti svěřujíc ji muži nemajícímu pro ni ani laskavých citů ani šetrnosti.

„Z toho sňatku nebude nic," zvolal vášnivě Severa. „Ovšem," dodal nesměleji, „já jsem cizincem pro vás, jsem snad vtíravým, ale buď jak buď! Jednávám vždy, jak uznávám za dobré, byť se to vždy neschodovalo se všemi ohledy, které lidé brávají."

Pavlinina matka podala mu němě a důvěrně ruku, v tom se dvéře otevřely a Pavlina vešla.

Severa vyskočil, běžel jí naproti, tisknul a líbal jí ruce, nazýval ji sestřeničkou a jevil tak překypující, dobrý rozmar, jako nikdy ještě před tím; skrýval pod touto

veselostí nesmírné dojetí, a proto nemohl dlouho vydržet a odešel.

Spěchal ven za město, jásal a plakal, zdálo se mu, jakoby mu bylo najednou jen osmnácte roků, jakoby se naň usmívalo živé, zelené jaro z podzimní pokrývky, těžce na krajině rozprostřené.

Co as ho tak těšilo?

Že mohl zbožňovati Pavlinu tak, jako dříve už ji miloval, že mohl hrdě vztyčit za ni čelo, že ji mohl směle bránit nejen pomluvám, ale též pošetilým nárokům vdovcovým. Přiznal se sám sobě ke své lásce, potvrdil se v ní, těšil se na budoucnost, země zdála se mu býti rájem a svízele její jen k tomu, abychom blaha tím určitěji pocítili.

A když se utišil, prošel znova v duchu celé vypravování Pavlininy matky. Viděl v něm tolik andělské dobroty, laskavosti, obětivosti se strany Pavlininy co se strany Klenovského tvrdosti, nepřístupnosti a nerozumu.

Když se vracel zdlouha a zamyšleně k městu, zdaleka se kochal v zajímavém pohledu na domy a domky v soumraku poznenáhla zanikající a opět oživující se v té míře, jak se světla v oknech rozsvěcovala. Snažil se rozeznat dům Boticův mezi všemi ostatními. Díval se pátravě na střechy a lomenice, nerozeznal-li by ho. V tom, jakoby vyskočilo, objevilo se světýlko v jednom okně. Bylo to okno Pavlinino. Její pokoj byl nazad, a proto že se od Boticova domu město sklánělo dolů z návrší, převyšoval svršek domu jejich všecky ostatní střechy.

Pavlinino okno bylo snadno rozeznati. Viselo na něm několik obrázků z modrého skla a uvnitř v pokoji byl vodní břečtan s košíčku svěšený, vinoucí se zlehka okolo obrázků. Světlo uvnitř ozařovalo věnce břečtanu a prů- svítalo měňavě modrými skýlky.

Severa cítil, že miluje i okno její. Zářilo mu zdaleka jako hvězda, přitahovalo ho jako čarodějné lákadlo, i nemohl jít mimo, aby nezašel. Za pět minut octnul se opět u Boticů. Místo však, co měl jíti rovnou cestou do obývacího pokoje, obrátil se v pravo a zaklepal zlehounka na Pavlininy dvéře.

„Kdo to?“ ozval se Pavlinin hlas udiveně nad neobyčejnou návštěvou a spolu slabě, jako pláčem dušený. Severa otevřel dvéře a viděl ji sedící u okna u malého stolku pod modrými obrázky a zelenými věnci břečtanovými. Před ní na stolku bylo rozloženo množství rozlámaných hraček. Mladá, opuštěná pěstounka plakala nad nimi.

Když spatřila Severu, pousmála se za slzami svými, kterých nemohla zadržeti. On si sedl naproti ní dívaje se brzo na ni brzo na hračky v divném pohnutí.

„Zejtra je sv. Mikuláše!“ řekla Pavlina. „Kdo asi nadělí Jaromírkovi mému? Nevzpomeneli si služka na něho několika jablíčky, vím, že otec jeho to neučiní. Za tímto oknem měl loni v punčošce naděleno, našel tam hračky a obrázky, vynesla jsem ho z postýlky, těšila jsem se s ním. Matinka se musila s námi vadit, abychom se předce ustrojili a k snídaní přišli. Ty velké udivené oči jeho! Ty ručičky, jak se natahovaly po okně .... já jsem je líbala .... líbala!“ .... Pavlina plakala pořád. Severa plakal s ní.

Podíval se na své hodinky, pak na Pavlinu: „Máte něco připraveného, abyste Jaromírovi nadělila?“ tázal se.

Pavlina ukázala na dosti velkou bedničku. „Hned to bude donešeno na poštu,“ řekla; „vím-li však, zda otec jeho dovolí, by mu to dáno bylo? Tvrdilt posledně, jak dítě začíná do školy chodit, že mu netřeba více hraček.“

„Dejte mi tu bedničku, donesu mu ji vlastnoručně, pak vám podám zprávu o vašem miláčkovi. Budu vědět všecka slova jeho, jak vypadá, a všecko vám povím, až se navrátím.“

„Ale kterak zasluhuju tolik, tolik dobroty od vás?“ ptala se Pavlina dívajíc se s blaženým úsměvem na škatuli a se zmateným pohledem na Severu.

„Osud tak velí,“ dí on na to. „Vše, co jste laskavého prokázala Klenovskému, vynahradil by vám rád mnou. Kdož ví ale, přijmete-li to tak?“

„Nevím, jak to myslíte,“ řekla Pavlina, jejíž obličej byl pořád líbeznější v rostoucím zmatku. Rděla se, slzy její ještě kanuly, její hezké kadeře splývaly jí spuštěny po lících i dodala: „Ale že bude skutek váš přelaskavý to vím, více nyní pojmout nemohu.“

XI.

Na den sv. Mikuláše byl Severa v Praze. Ještě se nerozednívalo. Spěchal ke Klenovských domu.

Směle zazvonil a tázal se odvírající služky na Jaromírá. Že ještě spí, odpověděla mu tato. „Tedy počkám, až se probudí,“ dí na to Severa.

„Půjdu říci pánovi, že ráčíte čekat,“ pravila služka. „Nikoliv, nikoliv,“ zdržoval ji Severa a, by proti jeho vůli nejednala, jak pravila, řekl: „Přicházím od slečny Boticovy.“ Služka ta byla ale právě chůvou Jaromírkovou a trávila tam mnoho roků u Boticů s dítětem. Všimla si bedničky, kterou přinášel Severa, a uhodla hned nadělení svatomikulášské. „Oh! ta dobrá slečna!“ volala skoro plačíc. „Kéž by tu byla! Ubohé dítě! Bez ní je po druhé

ošířelé. Nesete-li, pane, nějaké dárky, prosím, neukazujte je před pánem naším, dáme je tajně chlapečkovi, budu mu je pak skrývat ve své komůrce, aby si jimi pohrál.“

V tom bylo slyšet zasténání za jedněmi dveřmi a dětský hlas na chůvu volající. Chůva spěchala tam a Severa šel přímo za ní.

„Baruško, Mikuláš, Mikuláš!“ křičelo dítě vzkřiknuvši pronikavě a schovalo se do pokrývek, sotva že spatřilo Severu.

Tento uhodl, že bylo dítě Mikulášem as děšeno, a pravil přívětivě: „To není Mikuláš, Jaromírku, ale tvé matinky Pavliny bratranec, tvůj strýček. U nás byl sv. Mikuláš, ten nám řekl, že tě má tuze rád a posýlá ti tuto škatuli. Koho jsi včera viděl, to nebyl pravý Mikuláš.“

Dítě vystrčilo hlavinku při jménu Pavlinině a stín slabého úsměvu přelétl tvář jeho při pohledu na mnohoslibující škatuli.

Chůva naklonila se k Severovi a pošeptala mu, že milostpán sám dělal Mikuláše, a poněvadž Jaromírek některé modlitby těžko si pamatoval, že mu způsobem tím k tomu chtěl dodat chuti. Vyhrožoval mu prý strašlivými tresty, jestliby do roka mnohem lépe modliti se neuměl.

„Myslil jsem si něco podobného,“ odvětil Severa, a vida, kterak okřívá dítě v jeho přítomnosti, sedl si k postýlce jeho, škatuli sám otevřel a dárky rozkládal.

Chvíli se z nich dítě právě dětinsky těšilo, potom najednou se rozplakalo.

„Proč nepřišla maminka Pavlina sama ke mně? Slíbila mi to a nyní nejede.“

„Řekl ti už někdo,“ tázal se ho Severa, aby se odpovědi vyhnul, „že bude za málo týchdnů Ježíška?“

Dítě pokynulo hlavičkou poohlednuvši se na chůvu Barušku.

„Nu vidíš, k té krásné slavnosti přijedeš ke své mamince na několik dní.“

Jaromírek vyskočil, vzal Severu okolo krku a tak pevně ho tiskl jemnýma ručičkama svýma, že cítil tlukot malého srdéčka hošíkova a podlé něho poznal, co nemohlo ubohé děcko slovy vyjádřiti.

Objal ho taktéž a srdečně ho zulíbal, domlouval mu přívětivě, aby tatínka dobře poslouchal a prozatím před ním o tom se nezmiňoval, že ho přijde sám vyprosit a sám ho pak odveze.

„Ale kdy přijede k nám maminka moje navždy, jak mi to přislíbila? Řekla, že bude skutečnou mou maminkou, že u mne navždy zůstane.“

„Těš se zatím na Ježíška!“ chlácholil ho nový přítel jeho. „Co dál, to uvidíme.“

A Severa pochopoval, jak smutno musilo bývat Pavlině, když cítila mateřskou lásku k dítěti, matkou mu nemohla býti zcela, a když si pomyslila na bolestné výčitky svého miláčka.

„Svedeš či rozvedeš nás, ty děcko ubohé!“ pomyslil si Severa. „Jisto je, že ti budu otcem, jak Pavlina matkou, budeli ona tomu chtít.“

Nemohl se odtrhnout od hošíka. Když pak chůva zprávu dala, že pán již odejel na hřbitov, pomáhal Severa, neboje se více nevhodného setkání s Klenovským, malého ustrojit a sám ho dovedl do školy. Představil se učitelům jako prvé Jaromírkovi co příbuzný pěstounky jeho, mluvil s nimi o hošíkovi, přimlouval se zaň, vyptával se na jeho schopnosti, rozloučil se pak s ním slibuje mu, že bude po škole naň zase čekat.

V skutku ho pak zase dovedl domů a získal si celou přízeň malého sirotka.

Téhož dne ještě u večer vypravoval vše Pavlině, nezamlčel jí ani touhy chlapečkovy a dal jí vyplakat se do sytosti. O úmyslu přivésti jí hošíka na vánoce neříkal však ničeho, a když se čas ten přiblížil, nabídnul se opět co posel k Jaromírovi s dárky.

Byl to den před Štědrým večerem. Tenkráte se Severa neptal, přibyv do Prahy, po Jaromírkovi, ale vešel přímo k jeho otci.

Byl chladně a odměřeně uvítán a otázán, coby mu libo bylo. Pravil, že přichází strany Pavliny pro Jaromíra. Klenovský trochu se zalekl a zarděl, hmatnul si na čelo, jakoby ho tam cosi bylo zabolelo.

Zpozoroval, že v skutku zapomínal na Pavlinu. A zvěčnělá Marie mu nedala znáti žádným nadpřirozeným znamením, že není spokojena s ním. Přece, přece! Nějaký čas býval roztržit při modlení a jakkoliv se nutil, vždy zabíhaly myšlénky jeho jinam, buď k účtům jeho, neb k jiným záležitostem, ba jednou zpytoval ornamentiku v kryptě právě, jakoby ji chtěl okresliti. Možná, že nechtělo nebe přijmouti modlitby jeho a že ho odstrkovalo dolů na zem ku všedním předmětům jejím.

Severa myslil, vida ho váhati a zachmuřovat se čelo jeho, že se mu dostane záporné odpovědi. Neočekávaně řekl ale Klenovský náhle s nucenou vlídností: „Na každý způsob tam pojede Jaromír; nezapomenu nikdy, nikdy, že jest slečna Pavlína matkou jeho, ustanovenou jemu umírající mou ženou. Nepsal jsem jí dlouho a měl jsem křivdu — co dím: křivdu, možnáť že hřích!“ A ubohý muž pohlédnul vzhůru tak pochybně, nešťastně a skoro dětinsky, že vznikla v Severovi lítost nad ním, jako nad člověkem chorým; avšak jednalo se mu příliš o to seznati veškerý úmysl muže toho, a proto řekl:

„Jsem jako bratrem Pavlininým a znám veškeré záležitosti její. Proto mohu také říci, že ji mlčení vaše nemálo urážíí po rozhodném slově, které vám dala.“

Klenovský se vztyčil. „Napravím to, přijedu s Jarou mírem do X., budeme slaviti zasnoubení a na druhý měsíc svatbu,“ pravil.

Po Severovi šel mráz. „Ale po svatbě?“ tázal se zpříma, „jak bude potom, jaké útočiště nalezne u vás sestřenice má? Budete ji milovat?“

„Prosím, byste odpustil, ale mám jiné zaneprázdnění než odpovídat na zvědavé otázky kohokoliv,“ odpověděl ledově Klenovský, když se mu po předsevzetí jeho navrátila veškerá neustupnost jeho povahy.

„Odpusťte vy mně!“ dí na to Severa jemně a bera odcházejícího za ruku, „avšak má otázka není pouze zvědavá a „kýmkoliv“ nebudu pro vás více, až vám řeknu, že Pavlinu miluju.“

Klenovský neodpovídal, dívaje se tupě na svého hosta.

„Neřekl jsem to však Pavlině,“ pokračoval tento, „nevím, zda ona mne miluje též, jsem bratrem jejím. Pavlina je mi tak svatou se svou láskou k vašemu synovi, že se mi zdá nevěrou ucházeti se o její přízeň, dokud by nebyla prosta všech závazků k vám; a protož vyjádřete se mi: milujete-li ji k vůli její osobě, doufáte-li, že ji učiníte šťastnu dávaje ji co matku synovi svému?“

„Znám vůli jen jednu, to je vůle boží a vůle zemřelých. Moje žena, kterou jsem miloval, ač mi vyčítávala, že tomu tak není, žádala mne, abych vyplnil mezeru po ní Pavlinou; říkávalať, že jest dobrá, žeby zajisté dítěti dobře činila a ke mně žeby se hodila pro dobrý rozmar svůj.“

„A nacházíte, že tomu tak?“

„Co mne se týče, hodím se nejlépe do Mariiny krypty," řekl upřímně vdovec.

„Což," pravil horlivě Severa, „abyste Pavlině ponechal práv mateřských, kterých si ostatně již zasloužila, a spojení vašeho s ní abyste zanechal?"

„Nemyslil jsem nikdy na to, je mi těžko rozhodnout se; ba myslím, že k tomu nemám práva. Kdyby mohli mrtví jen promluviti."

„Snad bychom si jich pak tak málo vážili co živých," zašeptal mimochodem Severa, hlasitě však pravil:

„Zdám se vám zajisté podivným s přímostí svou, proto mi však přece povězte: Mohl byste míti důvěru ve mne?"

„Rozumím přímosti docela dobře," řekl důstojně Klenovský „a pro vaši přímost vám důvěřuju, vždyť bych se byl věru nedal jinak od vás zadržovati, abych mluvil o těchto důvěrných záležitostech."

„Přijeďte tedy za Jaromírem do X., nenuťte více ani sebe ani Pavlinu do nepřiroze.ého toho sňatku a dovolte, abych jednal já!"

Klenovský se poklonil a propouštěje ho choval se k němu vlídněji než ke komukoliv, a Severa odjel s malým Jaromírem.

Jaké to bylo překvapení Pavlinino, když se otevřely dvéře a za Severou malý Jaromírek přiletěl do pokoje! Jaký to pohled na panenskou máti s dítětem, kterak se objímají, radostí pláčou a švitoří do nekonečna! Otázky a odpovědi splývají v nesčíslných hubičkách a v lichotivých slovech: Holoubku, miláčku, dušinko, srdéčko, radosti, poklade, kvítečko mé! — „Zlatá maminko," zas dítě volá, „nech mne u sebe! přijď k nám! nechci být bez tebe!"

To dojímá ubohou Pavlinu podivně. Vážně praví:

„Zajisté že nebudeš beze mne, dítě drahé, důvěřuj mně, budu ti vždy věrnou matkou.“ A při těchto slovech hledá zrak její Severu. Z tohoto zraku jejího šlehají bezděčně plameny lásky, bázeň, že ho poranila, ale při tom odhodlanost zjeviti mu pravdu, že jest zadána dítěti, že nesmí milovati muže srdce svého. Ten šlechetný Severa dívá se dojatě na ně, není uražen slovy dívčinými, ale srozumění a obdiv skvějou se v pohledu jeho v odpověď. Není znát dle jediného hnutí, dle jediného mrknutí obličeje jeho, že by byl schopen rozdvojiti dítě s matkou touto. Ale znát je na něm muže dobře soudícího, každému svého práva přejícího a schopného na chvilku vzíti do mužné pěsti oprať osudu, možnoli tuto oprať divoce zmítající se vůbec kdy zachytit.

XII.

U Boticů dohoříval na Štědrý večer v prostranném obývacím prvním pokoji velký vánoční strom. Jaromír a několika dětí, jimž Pavlina vždycky nadělovala, obskakovaly velký kulatý stůl uprostřed pokoje, kde strůmek s dárky stál.

Vedlejší paradní pokoj byl otevřen a pán s paní Boticovou hráli v karty s párkem manželským jim podobným, obyčejně o tento večer u nich pozvaným.

V pokoji, kde děti hrály, seděla samojediná Pavlina ve výklenku u okna, v nejvzdálenějším to koutku, kam nevniklo skvělé osvětlení tohoto večera. Avšak zcela sama tam přece nebyla: její krásné kamelie, nyní již rozvité, usmívaly se na ni ze svěžích kalíšků a mezi nimi stály v menších květníkách konvalinky mechem obložené, dar z ruky Severovy. Jich sladká vůně orodovala svůdně za

dárce, až příliš milovaného. V rukou obracela Pavlina jiný dar, dva velké, drahé a těžké náramky. Bylto dar od Klenovského. Byly skluzké a studené jako okovy. Dívka je schovala zamyšleně do stolku a položila čelo na okno mezi květiny. Severa odepřel pozvání pána a paní Boticové, netrávil s nimi Štědrého večera. Pravil, že jeho tetinka, u níž bydlel, podobné nevěry by mu neodpustila; bylo také znát, že nechce ublížit Pavlinině pověsti.

Přijel na několik dní do X. a několik neděl již tam trávil. Tetinka byla šťastna, že se mu u ní líbí a přemlouvala ho, aby u ní navždy bydleti zůstal. Byl neodvislým následkem značného dědictví.

„Zda vězíš v Praze neb zde v knihách," domlouvala mu, „zda děláš četné výlety a cesty odsud neb z Prahy do světa, toť by ti mohlo býti stejné. V Praze nemáš pak nikoho a zde máš mne a Boticovic." To poslední pronesla bez zlomyslnosti, neměla zdání o citech jeho ani o Pavlininých a město X., dělající snadno z mouchy velblouda, také ničeho netušilo.

Severa neříkal ani ne ani ano k těmto návrhům, byl tak diplomatický, že se dal každý týden trošinku prosit od tetinky, by u ní strávil ještě týden, a svoloval pak pokaždé.

Pavlina, sedící o Štědrý večer mezi květinami svými myslila na něho.

Bývala vždy nábožna, milovala kostely, jich vysoké klenby, měňavé v nich světlo, tajemné stíny, krásné malby, vůni kadidla a květin, milovala a následovala Kristovu lásku. Náboženství Klenovského však ji děsilo, jeho úzkosti, přísná a slepá poslušnost, odvrácení se ode všeho jasného a svěžího v životě lidském ji znepokojovaly. Přemýšlívala o tom a nevěděla nikdy, zda on má pravdu neb ona.

Promluvila někdy o tomto předmětu se Severou, a tento jí podal místo odpovědi tak velkolepý obraz přírody v celém působení, tak jednoduchý výtah z dějin lidstva, řekl málo jen ale hlubokých slov o utrpení jeho pro převeliké bludy a nakreslil ještě jednodušeji budoucnost žádoucí tohoto lidstva, že Pavlina sama sobě porozuměla. Osmělila se nyní myslit a soudit, troufala si uvěřit zdravému rozumu raději než dávným předsudkům, a co jindy měla měkká duše její heslo: „Miluj a odpouštěj!“ přidala k tomu, co Severu znala: „Rozuměj, miluj a odpouštěj!“

„Tys jako otcem mým, tys mým přítelem a učitelem, mým světlem a smírcem se světem!“ Tak šeptala a dech těchto slov zašustil jemně v květinách. Při tom hleděla Pavlina skrze listí na protější okna Severovy tetinky.

„Přece nesmím býti tvou,“ myslila dále a ohlédla se na Jaromíra hrajícího si mezi dětmi. Což očka jeho se zvětšila a matčiným podobna se stala, co ho neviděla! Což byly tvářinky jeho bledší a delší a úsměv smutnější! Ó, milovala ho dosti, aby mu přinesla nejbolestnější oběť. A poněvadž se ubezpečila v úmyslu této oběti, zdálo se jí dovolenou věcí žíti ještě okamžik bolu této oběti. Seděla tak sama v tmavém koutku světel z vedlejšího pokoje, měly tak pohostinský lesk. Kdyby mohla sedět po jeho boku tamto, naslouchat slovům jeho a měnit s ním myšlení! Kdo ví, nebylo-li by to naposled. Jaromírek jí byl řekl, že tatínek hodlá za ním přijeti některý svátek. Proč nechtěl Severa k ním přijíti dnešního večera? Hněval se, že milovala tak vroucně Jaromíra? Pavlina si to hodně živě představila, jaké to bude, až ho nikdy, nikdy více nespatří, a křeč jí stáhla prsa. Nechtěla se oddat bolu, který musila a chtěla přemoci, chtěla vstáti, odejít, byla

však slabší své vůle. Zůstala u květin, snažila se nehledět na okna, kde Severa bydlel, a přece se tam hledy její obracely.

Dvéře v tom se otevřely a Severa vešel.

Též on byl hleděl k Boticovům do oken po celý večer, kdykoliv tam mohl nepozorovaně obrátit hlavu. Když se pak dala tetinka se společností svou do karet, odešel.

Když vešel u Boticů, nepovšimnul si ho nikdo, děti hrály dosti hlučně, že nebylo slyšet otevření dveří, a samy nepomyslily ohlížeti se po příchozím.

On spatřil Pavlinu v okně mezi květinami sníci. Přikročil zlehka k ní a usedl si vedle ní na malém Jaromírově sedátku. Pavlina myslila, že to Jaromír, který po celý večer, vytrhávaje se ze hraní, od času k času k ní přicházel trochu u ní posedět, položit hlavu na její klín a polichotit se s ní.

Pavlina položila ruku na hlavu, domněle Jaromírovu a naklonila se jemně k němu. Tu spozorovala, kterak se mýlila. Zarazila se tak, že nemohla promluvit. Též Severa byl dojat a mlčel. Bylo jim divno a sladko, že byli samojedini tajně pohromadě v pološeru, dýchajíce tentýž svěží, páchnoucí vzduch.

Severa vzal ruku její a přitisknul na ni ústa, Pavlina nevěděla, má-li prchnout neb zpronevěřit se ubohému Jaromírovi, tu však tento k nim přiběhl. Sednul si Severovi na klín a hladil ho po vousech. Severa objal dítě a řekl: „Pavlino, nevolte mezi námi, volte nás oba!“

„Mohlo-li by to býti?“ zašeptala ona, dívajíc se s jednoho na druhého v prudkém pohnutí. Sepnula ruce, pozdvihla je k nebi, zaštkala, zaplakala, pak sklesla na sedadlo jako bez sebe. Sebrala se brzy zas a vzala Jaromíra k sobě na klín. Mlčeli zas dlouho. Jaromírek odběhl k druhým dětem a Severa přerušil to významné mlčení.

„Co bude ze mne, Pavlino? Nechci, abyste mně Jaromíra obětovala; avšak rcete, mám já býti obětován Klenovskému?“

„A já s vámi,“ řekla Pavlina, vrtíc hlavou, jakoby uchvácena cizí osudnou mocí.

„Drahá Pavlino, opravdu? Vy tomu tak chcete, nechcete se odhodlati k jinému obratu?“

„Nemohu, nemohu, zdá se mi, že bych se prohřešila proti dřívějším slibům.“

Severa vyskočil a odešel prudce do vedlejšího pokoje, kde hráli staří páni se svými hostmi v karty. Tito ho uvítali srdečně, ale byli tak horlivě zabráni do hry, že se dále naň neohlíželi.

Pavlina zůstala u svých květin. „Ó, toť nejhroznější večer mého žití,“ myslila si ubohá, „těšila jsem se naň tak tuze! Jen kdybych ho zase mohla smířit!“ a tato poslední myšlénka ji opanovala, nemohla více vzpomínat ani na Klenovského, ba ani na Jaromíra. Klidný a vroucí cit její nabyl výjevem posledním rázu slepé vášně a s podivením cítila jemná Pavlina, kterak se jí stává každý ohled lhostejným a jak jí záleží jen na tom jediném na světě, na Severovi.

„Co bude ze mne? Co bude ze mne? Nepoznávám se více, nevidím více povinnost svou,“ myslila, pak se podívala otevřenými dveřmi do vedlejšího pokoje.

U hracího stolu právě naproti dveřím stál Severa. Lesk svíček mu ozařoval ostře tvář, bylo dobře rozeznat výraz její, výraz bolestný nikoliv rozhorlený, a líce bledé, jak Pavlina nikdy nebyla u něho vidèla. Zdál se býti nerozhodnut, zda zůstat má neb odejít, pak odešel pomalu, přišel do prvního pokoje a bral klobouk.

Pavlina prudce vstala a šla k němu.

Na to položil klobouk hned zase, vzal ji třesoucí se rukou svou pevně za ruku a dovedl opět k předešlému místu.

„Řekněte mi sám, co mi činiti zbývá," řeklo děvče prosebně a tisknouc mu sama ruce. „Vždyť vám mohu důvěřovat lépe než sobě."

„Já vám to říci nemohu, nevím, milujete-li mne, a kdybyste mně i řekla, že mne milujete, nevím zas mnoho-li? Na vás je dokázat, jaké chováte city."

„Vy se ještě hněváte, Severo, to není hlas váš, jakým jste zajal srdce moje, ani slova vaše, těšící mou duši a vyjasňující každou otázku. Mluvte ke mně pro Bůh jako jindy, a máme-li se rozejít, rozejděme se v míru, sice bych ho ani umírajíc nenalezla!"

„Pravdu máš, můj anděle, nechme jiným nedorozumění a hněv, a odpusť mi chvíli prudkosti, ctím tě za pochybnosti tvé, ale upřímně řečeno, jsou přepjaté. Klenovský tě nemiluje, a já ti přísahám při lásce své k tobě, že budu dítě srdce tvého milovat a pěstovat jako ty. Budu se starati o to, abys přebývala co možná blízko u něho, v tomtéž domě budeš je moci vídati stokrát za den; budeli nemocen, můžeš ho míti docela u sebe neb býti u něho. Kdybys byla choť Klenovského, byla bys jedinou slabou obranou dítěte proti temným předsudkům otcovým, se mnou ve spojení více pořídíš. Co choť Klenovského byla bys ticha a teskliva, sama to tušíš; co milovaná Pavlina moje budeš Jaromírovi tím jasným světlem, jakým chtěla přítelkyně tvá, abys mu byla."

Pavlina mu hleděla na ústa, aby jí neušel hlásek jediný jeho slov, rozervané tahy její nabývaly rázu pokojného a přeblaženého, místo horečnaté proměnlivosti barvy byl vdechnut na líce její stálý, něžný ruměnec, a oči jí zářily láskou, přesvědčením a štěstím.

Severův hlas byl pořád jemnější a laskavější, mluvil ještě dlouhou chvíli, a konec řeči byl, že mu sklesla Pavlina do náručí.

Zatím odešli hosté, a matka Pavlinina vracející se ze síně, kam je byla doprovodila, našla je posud v objetí.

Radost její i Pavlinina otce byla nesmírná, Severa jim byl přemilý, jemu dávali rádi Pavlinu do rukou.

Paní Boticová nalévala znova punč, cizí děti již odešly každé domů, ale Jaromírek nešel ještě spat. Nevěděl, o čem se jedná, ale těšil a smál se se všemi. „Ach, u vás je veselo," volal, „doma není tak teplo ani tak světlo, ani se tam nikdo nesměje."

„Kde já jsem, Jaromíre, tam jsi ty doma," řekla Pavlina trochu prudce, jak ani v obyčeji nemívala, „pamatuj si to!"

„Tatínek se ale hněvá, říkám-li, že jsem u tebe doma, on prý je můj pravý tatínek," řeklo dítě plačtivě, „a dokud se k nám máma Pavlina nepřistěhuje, nebude prý mou pravou maminkou." Pavlina vstala chvějíc se a bledla; Severa ale přiskočil k ní i k dítěti, objímaje oba.

„Nebuď dětinská, Pavlino!" prosil, „věř mi, jak jsem ti vše představil, že tak opravdu tomu jest a nikoliv, jak tě naučil Klenovský děsit se poctivých přirozených citů." K Jaromírovi zas řekl s úsměvem: „Hle, ty máš dva domovy, jeden u tatínka, jeden u maminky. Buď veselý, hošíčku, hle, co ti daruju!"

Daroval mu krásné pouzdýrko s tužkou, nožíčkem, pryží, kružidlem a jiným náčiním ke kreslení, jež nosíval u sebe, a hrál si s hošíčkem, až mu na klíně usnul.

Pak ho šel uložit, při čemž mu Pavlina pomohla.

A nad spícím dítětem slibovali sobě lásku a jemu otcovskou a mateřskou ochranu do smrti.

S Klenovským nebylo tak těžké pojednání jako s Pavlinou. Po rozmluvě se Severou, kdy Pavlína mlčky a dojmutě byla přítomna, přijmul návrh jemu podaný, ponechati Pavlině mateřského dohledu jako doposud nad Jaromírem. Severa mu to dovedl říci tak, že to bylo přístupné jeho svědomí.

Podal Pavlině ruku a vypadal velmi uspokojeně odříkávaje se práv svých na ruku její.

Otec a syn vraceli se sami do Prahy. Jaromírkovi bylo opět přislíbeno, že maminka co nevidět do Prahy se přistěhuje a pak navždy tam zůstane.

Hošík neodpověděl, ale jeho vyčítavý pochybující pohled Pavlinu bodnul v srdce a připomněl jí výraz umírajících očí Mariiných.

Nedbala, co slušnost tomu řekne, a přijela na úmrtní den Mariin do Prahy. Klenovský se k ní choval jako dříve, ba vlídněji i slavila s ním i s Jaromírem smutečný tento den. Navrátivši se opět domů byla pokojnější. Za čas jí ale zase nastala touha po hošíkovi.

„Vy to nepozorujete," řekla své matce a Severovi, když ji jemně kárali z přepjatosti v citech jejích, „ale znám toho hošíka, myslí mnoho a dumá více, než je třeba. Pochybuje o mé lásce, nevidí-li mne dlouho, a bezděky touží ten ubohý po pravé matce, která by ho neopouštěla nikdy. Stýská se mu, a proto, že náš výjimečný poměr pořád mu podává potravy k novému hloubání o té věci, přestává být dítětem, nebaví se jako jiní hoši mezi soudruhy, nedovádí, nehraje si a cítí pořád mezeru v žití svém, která mu nepopřává zdravé přirozené dětské bezstarostnosti."

„To vše bude líp, až budeme svoji a v Praze ustáleni," těšíval jí Severa.

Pavlína mu uvěřila a byla zase tou milou, dobromyslnou Pavlínou co jindy, tak dlouho, až si příležitostně opět vzpomněla na synáčka svého přijmutého.

Jaromírek se nedával tak vyrážet jako matinka, pěstounka jeho. Také neměl nikoho, kdo by mu toho přátelství byl prokázal.

Ani Pavlina ani kdo jiný u Boticů nebyli na ničeho řekli o sňatku jejím se Severou, aby ho dílem nepolekali, dílem, že se jim zdálo, žeby tomu ještě neporozuměl.

Byla to chyba, neb otec jeho sám vzal tuto úlohu na sebe.

„Tvoje maminka Pavlina“, pravil k němu při příležitosti, „nebude nyní u nás nikdy bydlet, bude míti svatbu s panem Severou. Ty ji budeš ctít však přece až do smrti co matku svou, poněvadž tomu tak chtěla nebožka matka tvoje, kterou chodíme na hřbitov navštěvovat.“

Tímto spůsobem projela zpráva tato, která by se mu snad nebyla zdála důležitou z úst Severových, ani hrozebnou z úst Pavlininých, srdce jeho nad míru citlivé jak nožem.

Severa najal skutečně byt v druhém poschodí v domě, kde přebýval Klenovský.

Byl svatební den. Nevěsta byla krásna a milostna jako ranní záře, ale v očích se jí leskly potlačené slzy o Jaromíra.

Když přijel mladý párek do Prahy, zastavila se Pavlina v prvním poschodí pro Jaromíra — a s ním překročila poprvé práh nového domova svého.

„Můj synáčku, moje dítě,“ pravila k němu, „jenom mi věř, že jsem a že ti zůstanu druhou matkou! Hle, zde je druhý domov tvůj! Kdykoli bude možno, přijdeš ke mně nahoru a já budu přicházeti k tobě kdy si bu-

deš žádati. Večer přijdu tě uložit do postýlky a ráno, než oči otevřeš, budu státi u tvého lůžka. Budu se s tebou učiti a pohádky ti budu povídati, budeme spolu zpívati a hráti si budeme. Budeme chodívati spolu na procházku. Nuže, věříš mi, že jsem tvou maminkou?“

Jaromír oddychl si zhluboka, usmál se, ale jeho oči byly vlhké.

Pochybnosti osten, jemu tak záhy v srdce vražený bodal trochu méně.

Dvojí vychování.

Kniha druhá.

Jaromír.

I.

Na pavlanu stál šestnáctiletý jinoch opíraje se o zábradlí. Červánky planuly na večerním nebi i ozařovaly mu zdánlivým ruměncem bledé líce. Jeho velké, blouznivé oči nesledovaly stopy zacházejícího slunce, opíraly se o nejvzdálenější bod jižního obzoru, tam, kde bylo vidět při nastávajícím soumraku co tmavý pás Vltavu od svého zřídla po vlasti se kroužiti: skrývalať se, tu za horami, za lesem, za dědinou, jinde se zableskla v červáncích a jinde zas se zdála tmava a mlčenliva, jakby se byla s nocí umluvila, že pohrouží vše vůkol v spánek.

Jinoch si nevšímal krajiny ani místa, kam zraky obracel, jeho mysl unikala dál a dále, kam pohledy nestačily, unikala z vlasti, cestovala přes hory, doly i moře a spočinula ve Florenci.

Setmělo se. Na západě zbyl po červáncích šerý pruh na obloze. Mezi mráčky prosvitaly velké hvězdy, jako vlhké, dojmuté, udivené oči a k jižnímu obzoru se sklonilo velké mračno, rozestírajíc neproniknutelnou tmu po krajině. Bezděky a poznenáhla odvracely se zraky ho-

chovy ze tmy hledajíce světla. A z roztoužené duše jeho vyletělo tisíce stesků jedním povzdechem, zdáloť se mu, že nebe seslalo mu mračnem znamení, že souzeno mu, aby mu zastřeno bylo opravdu, po čem toužil, že mu rozkázáno, aby zůstal upoután na místě. Hlava mu sklesla na zábradlí, rozum v něm promluvil, domlouval mu, aby byl statečný, ubezpečoval ho, že vůle lidská často osud přemáhá a mladistvá naděje, zlatokřídlá přítelkyně nevinných srdcí, povznesla mysl jeho a když hlavu zas pozdvihnul a na hvězdy se podíval, vyřinul se mu proud sladkých slz co úleva z očí.

Hlas se za ním ozval: „Jaromíre! Co vidím, pláčeš? Jest to možná? Nechceš tedy býti mužem? Nechceš si tedy zalíbiti pobytí pod střechou otcovskou? Vždy budeš toužiti za cizími? Vidím a pozoruju, že již chvíli. Myslil jsem dle tvé zamyšlené tváře, že rozjímáš o své budoucnosti, o stavu, který zvoliti máš, a ale, najednou klesáš a pláčeš jako školák.“

Jaromír Klenovský odvrátil se od krajiny a vyslýchal otce mlčky, a nejen že se neozýval, ale po tváři jeho nepřeletěl ani stín nějaké námitky.

„Zde jest chladno,“ mluvil dále jeho otec. „Pojď do pokoje, odvrať mysl od osob vzdálených, od touhy dětinské a nerozjímals-li sám, budeme rozjímati spolu o otázce důležité.“

Jaromír se nechal, pořádě mlčky, odvésti z pavlanu, přešeli s otcem neosvětlený letní salonek, ku kterému byl pavlan přistavěn a na jehožto stěně proti skleněným pavlanovým dveřím se kmitaly bělavé svatební, malované šaty na podobizně jeho nebožky matky; pak vstoupil do jizby, kde byla na stole večeře uchystána a velká lampa celý velký pokoj osvětlovala.

Otec i syn zasedli k večeři a nejedli.

Jaromír hleděl před sebe na ubrus a otec rozjímal. „Nastoupíš, milý synu, za několik dní novou třídu školní, postupuješ výš a výše ve věku, v zralosti, a potřebí, bys se rozhodl, kam vlastně zaměřuješ, potřebí, abys se skoumal, jaké je povolání tvé a zdali by byla mysl tvoje dosti vznešena, abys se zasvětil boží službě.“

Poslední tato otázka byla určitě vyslovena a Jaromír viděl, že musí odpověditi, pozdvihl sklopenou hlavu a kdo by byl, pozorovav ho prvé na pavlanu, nyní ho spatřil, byl by se podivil, jakým jinochem byl dříve a jakým dítětem byl nyní. Bylo znát, kterak mu nezáleží ani za mák na budoucnosti a jak těžko mu bude sledovat otcovy myšlénky.

„Jak chceš, tatínku,“ řekl pokorně a přece nedbale a bylo viděti, že by rád o jiném mluvil.

Klenovský pozdvihnuv oči vzhůru vzdychnul si, pokynul pro sebe hlavou a pomyslil si: „Nebylo to k ničemu, že jsem ti dával druhou matku.“

Tato myšlénka, zdá se, že mu byla zběžna, skoro jako modlení na růženci; proto mohl hned zas odskočiti od ní a pokračovati v domluvách synovi.

Tyto domluvy byly jemny, trpělivy ale neodbytny, nudily Jaromíra, jenž to nechtěl dát na jevo, a proto že nechci (aspoň ne úmyslně) též laskavého čtenáře nuditi, opustím s ním večerní tuto zábavu, která se děla na Klenovce ku konci prázdnin, a obrátím se s ním nazpět k okamžiku, kde jsem přetrhla nit svého vypravování prvním oddělením této studie.

II.

Pravá vášeň, nikterak nepodobající se pokojnému a blaženému poměru matky k dítěti a naopak, vyvinula se poznenáhla mezi Jaromírem a Pavlinou, když ona, co mladá manželka Severova s tímto se přistěhovala do domu, kde bydlel Klenovský se synáčkem svým.

Kdykoliv bývalo dítě propuštěno přísným otcem a k matince Pavlině pospíšilo, bývalo zahrnuto od ní políbky, slzami a dokládáním se lásky. Hošík ale uniknuv chladné atmosfeře otcovského domova oddával se po každé rozčilení, jakoby znova shledával drahou, ztracenou mat.

Neminul tedy první čas bez bouří ze strany otcovy, který přísně obmezoval pobytí synovo u paní Severovy, a nepromíjel shovívavě, bývalo-li hřešeno proti jeho zákonům.

Jaromír však byl podajný a jakkoliv byl děckem, přece naučil se záhy šetřiti vůle otcovy, naučil se čekati na potěšení, shledati se s matinkou, a záhy pochopil, že radost bývá zvýšena, musí-li býti vykupována utrpením.

Dobrosrdečný Severa nemálo přispíval, aby byl dítěti druhý domov příjemným. Zařídil mu tělocvičnu, vyučuje ho sám v tělocviku, bavíval ho ukazováním obrázků a vypravováním a vyučoval ho v předmětech, které dítěti bývají nejmilejší. Tím mírnival výbuchy lásky jeho i Pavlininy.

Jaromírek přicházíval dolů k otci uhřátý, rozesmálý a nechtěl-li vzbuditi nespokojenost jeho, musíval učiti se přemáhání sebe, musíval změnit veselý výraz obličeje a tiše, tichounko do koutka sednout s knížkou neb tabulkou v ruce. A což, odvážel-li ho otec na hřbitov do krypty, či do kostela, kde minuly někdy dvě hodiny i tři, jež Jaromír musil vyklečeti.

Když pak domů přicházeli, tázával se otec, zda se modlil, a tento musil buď zalhat, že ano, neb býti vyplísněn za přiznání, že ne. Dokud býval zcela Pavlininým, miloval kostely jako ona. Jeho mladá mysl proletovala se po vysokých klenbách velebných staveb jako po malém světě, který mohla pohledem obejmout, aniž by zbloudila v nekonečnost světa skutečného, nesmírného.

Obraznost jeho živá a děcká kolébávala se ráda na oblacích kadidla, na zvucích vroucí, vážné, nadšené hudby, kochala se v malbách, v lesku, v krásných útvarech, v básnickém pološeru, v okouzlujícím tichu. Co s otcem dlíval v kostelích, hrozil se jich. Dlouhá chvíle naň zívala ze všech koutů a hrůza, že nelze, aby dostál povinnosti své, která se mu v nich ukládala. Netušil dlouho, že vina nebyla jeho a bil se v prsa řka: „Jsem hříšníkem," jakoby andělé jak on jen zavaditi mohli o hřích.

Cítil tedy, ba přemýšlel, jakby těžko kdo uvěřil, že může cítit i přemýšleti děcko, trpěl a nikdo o tom nevěděl, poněvadž to bylo utrpení, které bylo nemožno malému děcku vysloviti. Byla to utrpení vnitřních pochybností, které vznikávají mnohem, mnohem později u některých jiných lidí a u většiny nikdy nenastávají. Pochybnosti takové jsou trapny, vedou často k šílenosti, jak známo, ale týkajíť se obyčejně světa vůkol, původu všehomíra, otázky o dobru a o zlu. Kterak možno ale nepolitovati dušinku mladou, sotva pučící co poupě a rozežíranou již otázkou naivní: „Jsem-li pak hodný, jak mám býti? Snad se jen tak tvářím abych uspokojil otce i matku, a Bůh, jenžto vidí na dno duše, snad shledává, že jsem horší všech jiných?"

A to děcko, nudící se obyčejně při modlitbě, najednou zablouznilo a že čtlo o zjevení božím, které se ně-

kdy bylo událo věřícím křesťanům, chtělo míti zjevení, aby se upokojilo. Zjevení nepřišlo a dítě si zoufalo, že Bůh je nemiluje.

Jak s otcem nemluvíval Jaromír o naukách Severových, bezděky tuše, žeby ho nepotěšil, kdyby mu rozkládal, čemu se byl naučil o přírodních vědách, tak nemluvíval se Severou o tom, co ho někdy hnětlo, styděl se za to nevěda sám proč, a ostatně by to byl nebyl dovedl vysloviti. Pavlina začala z něho lákati tajnosti jeho mladého srdce, usmívala se jim nepřičítajíc jim důležitosti, a než jim přišla nad dno, k čemu by bylo bývalo potřebí mnoho mnoho času a samoty s ním, trpělivosti a hlavně důmyslu, událo se něco, co změnilo tvářnost domácnosti Severovy a dosavádních poměrů.

III.

Severovům narodila se dceruška. Jaromír slyšel kdysi z rána, že matinka mu stůně a než vyslechl, co dále, vyběhl již nahoru nečekaje tenkráte na dovolení otcovo. Otevřel dvéře k Pavlinině ložnici, vstoupil po prstech a hle, jeho matinka dřímala na posteli a podlé ní dřímalo malinké dětátko, všecko zaobaleno do krajků a růžových stužek, jenom malounký růžový obličej vykukoval jako poupátko a ručičky byly hozeny za hlavinku, ručičky bělounké, malinké, hebounké jako konvalinky.

Jaromírův obdiv byl mocnější zvědavosti. Netázaltě se, čí by děcko bylo, ale sedl si vedlé košíčku, kde dřímalo, a díval se na ně. Pavlina procitla a spatřila ho. Přitáhla ho k sobě vášnivěji než jindy: „Hle, to sestřička tvoje!“ pravila ukazujíc mu dítě a Jaromírovi bylo, jakby se octnul v ráji.

Miti sestřičku, živou, skutečnou přítelkyni, a k tomu tak hezounkou a malou! A jaké to štěstí; byla mu vložena do náručí a on ji unesl; směl ji políbiti, do očí se jí podívati. —

Nové žití mu nastalo, snil ve dne v noci o sestřičce, ona byla idealem a štěstím jeho a láska k tomuto nemluvněti svědčila mu mnohem lépe než prvější blouznění. Byla ť přirozena jeho věku. Učinila ho opět dítětem, učil se opět skákat, smát se a dováděti k vůli ní, aby jí vylákal úsměvu a vyhledával s dětskou radostí své hračky pohozené a zanedbané. Byl opravdu zas devítiletým hošíkem, který burácel po domě, dveřmi bouchal, bubnoval a sklenice i talíře roztloukal; ovšem že takovým bývал jen nahoře, jak se říkávalo bytu Pavlinině. Dole u otce opanovával se jak jindy. V kostele pak myslíval na sestřinku a tuto myšlénku považoval právem za modlitbu a pochybnosti jeho zmizely.

Přiběhl jednou nahoru k matince plu radosti nesa sestřince Boženě novou hračku.

Pavlina držela děcko v náručí a slzela, stonalo jí nebezpečně. Nevšímla si Jaromíra a když se tento přiblížil a hlasitě na holčičku zavolal, zakřikla ho Pavlina prudce, aby odešel.

Jaromír uposlechl a sešel dolů. Nevěděl, že dítě nemocno a nikdo mu to neřekl. Nevěděl, co se děje, a nerozuměl Pavlině, která vždy jindy jen laskavě k němu mluvívala.

Zarmoutil se, jako nikdy před tím.

„Nikdo mne nemiluje," zasteskło si nešťastné dítě, jemuž souzeno bylo, aby se neutišilo nikdy vlnobití v mladounkých ňadrech jeho, aby neustále bojovalo s citem svým.

Epidemie dětská, zastihnuvši sestřičku Boženu, též

jeho uvrhla na lože. Stonal velmi — — a matka Pavlina nepřicházela k němu. Jindy, byť stonal sebe méně, hýčkávala ho, mívala ho přes noc u sebe a nyní — ani ho nenavštívila.

Jen otcova postava rovná a nepohnutá jako socha děsila obraznost jeho chorou a dodávala trapným jeho snům tím temnější barvitosti.

Severa býval též často u něho, spěchával však opět pryč a děcko si připadalo opuštěno jako pravý sirotek. Nevědělť, že Boženka stůně stokrát nebezpečněji než on, tajilo se to před ním úzkostlivě, protože byl strach, aby ho zpráva tato příliš nepobouřila; a tak se trápil ubohý hošík na svém malém loži, až mohl opět vstáti. Vešel nesměle do dveří Pavlinina pokoje. Jak blažený byl by býval, kdyby mu byla vstříc běžela matinka milovaná, jako jindy, objímajíc ho vroucně. Ona mu však jen pokynula rukou, aby byl tichým, a sklesnuvši unavena na pohovku usnula po mnoha nocech poprvé. Nevědělať, že Jaromír stonal, též ji byli šetřili nechtíce ji pobuřovati a říkali jí pouze, že Jaromíra nelze pustit k Božence pro nákazu.

Hošík usednul vedlé spící sestřičky, sepjal ruce, sklopil hlavu, slzy mu kanuly po lících nemocí ubledlých a v srdci mu bylo smutno.

Než se však Pavlina ze spaní opět probrala, měl již slzy utřeny, umíniltě si velikomyslně, že nedá na sobě znát žárlivost na lásku matčinu, styděl se za ni a pravil sám k sobě, že jinak nelze, an není synem Boženčiny matky.

Pavlina, probudivši se za chvilku, zavolala ho k sobě, vzalu ho za ruku řkouc: „Toť jsem tě dávno neviděla.“ Zalekla se ihned jeho posud chorobného vzezření. „Ty stůněš, Jaromírku?“ dodala úzkostlivě. Načež jí hošík vy-

pravoval, že byl nemocen a že ponejprvé vstává. Dověděl se, že též Boženka stonala, a po tomto vysvětlení z obou stran bylo by mělo býti všecko při starém, a přece nebylo. Neboť Pavlina byla pozbyla za nemoci svého dítěte, při oprávněné úzkosti o jeho žití, cosi ve své mysli, co bychom mohli nazvati nadbytkem síly. Dokud se těšíme tomuto daru přírody, plýtváme snadno citem; až nám jej pak uzme opravdová zkouška jakási, uskrovňujeme se bezděky. Nabýváme klidu, opanujeme snadno výstřední myšlénky a cit náš nepřekypuje neustále, a nemáme potřebu stále jej vyslovovati. Proto se zdálo lichocení Pavlinino, které bylo vroucí jako jindy, ale mnohem pokojnější, Jaromírovi chladné.

Neřekl jí to, tím více byl o tom přesvědčen a cvičil se poprvé jakživ v hrdinství snášeje tento zármutek mlčky.

Jeho předčasně zralá organisace vystupovala do žáru mladistvého horování a mysl Pavlinina klesala jako hřmotný vodopád do klidného vodojemu, s výše přepjatého citu v pohodlí matronina klidu.

Jak prvé již praveno, byla Pavlina vychována v klidné, jednotvárné domácnosti.

Bylať z klidu toho Jaromírem vyplašena, ale šťastné manželství se Severou kolébalo ji zas do prvějších zvyků, které po dlouhém odmítání nyní opět se hlásily o svoje práva.

Jaromír byl odstrčen, jak se mu zdálo, ne toliko pro Boženku, ale též pro tyto zde uvedené důvody. Co se v něm dělo při tom, trpkost, bolest, sebezapírání, to vše mělo vplyv na budoucí povahu a následovně na osudy jeho, nic ale v něm tak hluboko se nezakořenilo jako trapná nedůvěra v sebe.

Býval mlčenlivým, někdy rozmarným, plačtivým bez

příčiny, i býval za to pokárán, každé pokárání rozmnožilo však duševní jeho chorobu. Nikdo netušil, že by mu bylo pomohlo upřímné políbení lépe než sáhodlouhé, sebe důmyslnější kázání od kohokoliv.

Božena byla ještě příliš malinká, než by mu byla mohla nahraditi, co mu bylo od matky její odňato.

IV.

Klenovský i Severa byli však oba důsledni. Jeden ho vedl ku zbožnosti, druhý ku vědě. Jaký div, že dítě musilo více mysliti, než mu zdrávo bylo.

Učil se ve škole brzo dobře, brzo špatně, nechápal se rozhodně žádných předmětů a nesplácel svým pěstounům viditelně za velkou jich péči.

Léta plynula, Boženka vyrůstala a konečně s ní mohl Jaromír rozmlouvati. Děvčátko ho chápalo. Rozkládal jí každou věc, kterou jí sděliti hodlal co nejtrpělivěji, ona ho trpělivě vyslýchala, a nikdo nevěděl, nejméně Jaromír, jaký obdiv k němu v děvčátku vznikal. Počínalať myslit, že na světě není dokonalejšího tvoru nad něho.

Sotva že ho viděla, běhávala mu vstříc. Na procházkách i doma nehnula se od něho a kdežto se každý vyhýbal otci Klenovskému, sestupovala ona bez ostýchavosti dolů do jeho bytu za Jaromírem. Nenudila se, musila-li s ním zároveň v otcově přítomnosti mlčeti. Bylo jí rozkoší sdíleti se s ním o zlé i dobré. —

Pavlinina svěží krása mizela rychle. Nadarmo snažila se dobrá žena skrývati muži svému, že jest chora, konečně to přišlo na jevo. Radilo se jí ze všech stran co iediný prostředek proti neduhu jejímu, by žila v mírnějí-

ším ponebí. Pavlina však se bránila tomuto prostředku k vůli Jaromírovi. Vědělať, žeby jí Klenovský tohoto nedal s sebou a nechtěla mu ponechati dítě zcela. Bránila se několik roků. Zatím přibývalo chorobě a když jí Severa vykládal, že možno na hocha nějak působiti zdálí dopisováním, kdyby však zemřela, že by bylo vše přetrženo, co poutalo Jaromíra k životu a k přírodě, žeby propadl docela nezvratným náhledům otcovým, když poukázal též se slzami v očích na dcerušku její, dala se Pavlina přesvědčiti a bylo ustanoveno, že se přestěhuje rodina Severova do Florence na nějaký čas, až by Pavlinino zdraví opět se posilnilo.

Než bylo cosi sděleno Jaromírovi o tomto záměru, prosila Pavlina Klenovského skoro na kolenou, aby jí syna svěřil jen na rok. Vykládala mu výhody takové cesty pro mladíka, a kterak se nenaskytuje vždy tak pohodlné příležitosti, aby mladý hoch se mohl do světa podívati.

„Toho všeho není potřebí," odpovídal Klenovský nepohnutě na vroucí prosby její. „Nemyslete si, že jsem však nespravedliv k vám, věřte mi, že vás posud považuju za matku Jaromírovu a než jsem vám nyní odpověděl, že jsem zajisté se pozeptal svědomí svého, co bych činil, kdyby mne žádala nebožka žena moje o to, co nyní vy."

„Nuže, nuže?" tázala se udychtěná Pavlina. „Nuže, moje Marie jela by sama s bezpečnou komornou nějakou do Italie a Jaromír, šestnáctiletý Jaromír, jenž se má brzo rozhodnouti strany budoucnosti své, zůstal by u mne."

Pavlina si zasténala, zalomila rukama a zvolala: „Šťastná Marie!"

„Ano, šťastná!" odpověděl Klenovský. „My všickni spějeme za ní, každou hodinou blížíme se víc a více svému hrobu. Bůh nám buď milostiv v poslední hodince. Amen."

Pavlina uprchla před touto modlitbou. Nechtělať umříti, milovala příliš vroucně a nesobecky, a proto nemyslila neustále na věc, která by ty drahé pásky života přervala.

Jak ale říci Jaromírovi o tomto rozloučení? Božence byla úloha tato přidělena. Bylo to štěstí, Jaromír nechtěl ukázati slabost svému miláčkovi a předržel první leknutí tedy statně.

Boženka těšila se co pravé dítě na cestu, nevěřila však nikomu, kdo jí řekl, žeby Jaromír měl zůstati doma.

Jaromír pochopil to dobře. Znaltě otce svého. Ale pomyšlení, že bude o samotě s otcem, hrozilo ho tak, žeby se byl skorem roznemohl pro pouhou myšlénku na to. Jen předsevzetí, že dosvědčí všem, kterak jest mužem (byl velmi hrd na svých šestnácte roků) drželo ho, až se mu všickni podivili. Liboval si v těšení zoufalé Boženky, která se vyslovovala, že zůstane v Praze u bratříčka. Domlouval děvušce jako pravý tatínek, chlácholil a sliboval jí až do odjezdu. Když ale byli cestovatelé ti tam, byla též ta tam zmužilost jeho.

Otec Klenovský ustrnul se nad jeho želem tak dalece, že opustil s ním Prahu a odjel na Klenovku.

Tam žili oba tiše po prázdniny a Jaromír obracel odevšad oči k jihu a sledoval v mysli drahou rodinu, jížto synem byl více než vlastního otce.

V.

Klenovského zamilovanou myšlénkou bylo, aby zvolil Jaromír kněžský stav.

Jaromírovi bylo jedno, co se s ním mělo státi, jen mohlo-li se s osudem jeho sloučiti, aby mohl žíti Boženě

na blízku. Co poznal faráře, k jehožto faře Klenovka náležela, co viděl klidný a blažený jeho život po boku sestry jeho, vdovy, jež by byla musila žíti v bídě se svými dětmi bez pomoci bratrovy a k němu lnula tak prostodušně a vřele skoro co Boženka k Jaromírovi; zamiloval si též otcův plán a myslil si, že bude někdy žíti na nějaké faře s Boženkou.

Když tedy u večer otec i syn spolu rozjímali, jak jsme je v první kapitole opustili, počal tento při nejhloubavějších otázkách otcových mysliti na faru i na Boženku a svědčil všemu, co otec pronesl. Otec byl s ním ke konci rozmluvy spokojen a potvrdil se v domněnce, že vplyv Pavlinin a Severův jeho synovi nesvědčil.

Rozešli se tedy dosti bodře a Jaromír nebyl tak etericky, aby se nebyl dal po všem rozjímání s dobrou chutí do vystydlé večeře.

Druhého dne došla velmi časně Klenovského zpráva, že jest jeho přítomnosti nevyhnutelně v obchodě potřebí pro jakousi nepředvídanou záležitost. Konaltě povinnosti své obchodní se slepou horlivostí jako všecky záležitosti života. Nerozloučiv se tedy s posud spícím Jaromírem a zanechav mu své rozkazy u služebných odjel na místě.

Jaromír přišel zdlouha do jizby k snídaní. Co mu nebylo více Severovy rodiny na blízku, netěšíval se více na žádný nový den. Vstávaltě pozdě a nerad, chodil zamyšlen a bled loudavě po domě i kraji, jako člověk bez cíle, bez jarosti, bez povzbuzení.

Čekal dlouho na otce a začal se již diviti, kde prodlévá, an vždy jindy tak určitě se dostavoval, nechť to bylo ku kterékoliv ustanovené záležitosti, když mu byl oznámen náhlý odjezd otcův a zároveň rozkaz, by přijel

do Prahy sám, v den, kdy dřívé cesta ustanovena byla. Dle toho bylo Jaromírovi tráviti as týden v úplné samotě na Klenovce.

Nejdříve byl mladík lhostejný při této zprávě. Posnídal rychle, vstal a jal se procházeti zvědavě po zámku, skoro jako děcko, zkoušející první samostatné kroky. Nebyl nikdy před tím tak pro sebe. Uzavřel mříž u schodů, aby nikdo ze služebných nemohl vniknouti v prostor, který se mu začal jeviti co svatyně. Spustil žalusie u oken a naslouchal dětinsky i poeticky, kterak se rozléhaly jeho vlastní kročeje. Ze všech koutečků, z každého nábytku i obrazu pučela mu poesie mladosti, která se mu do té chvíle posud nebyla objevila. Nyní teprva doznívaly v něm nadobro ty steré půvabné báchorky a písně, jimiž ho byla napájela Pavlina za jeho dětství, začaltě cítit blaho krásných upomínek, když vzpomínal mezi tichými těmito zdmi na malou Boženku. Procházel a procházel se zase, rozmlouval v myšlénkách se sestřičkou a když vyslovil vše, přestal myslit, urychlil kroky, pak sklesl v pohovku a zaplakal, nevěda, zda blahem či steskem.

Namanuly se pak jeho mysli obrazy Severy i otce jeho. Utišily jeho obraznost, přivedly ho k sobě. Viděl úsměv na rtech Severových, mračno na čele otcově, i vstal, a sice z té pohovky v letním salonku, která stála pod obrazem jeho nebožky matky.

Že byl o samotě, chtěl se pokochati ve všech citech, sundal obraz matčin se zdi, postavil si jej blízko, poklekl před ním a zahloubil se do pohledu na sličné tahy té, která mu, co živ byl, měla scházeti.

Ubohé dítě! Sotva že chvíli na ten drahý obličej patřil, nastřádala se v rozechvěné jeho duši všecka hrůza vssátá častým, smutečným pobytím v kryptě i v kostelích;

začal se třásti, zdáloť se mu, že ústa na obraze se pohybujou, že oči oživujou, a bylo mu nadlidské síly potřebí, by obraz strachem se sedadla, na němžto stál, neshodil. Postavil jej sice zvolna do koutka, při tom se mu však třásly ruce, že se v nich obraz až zmítal, a zuby mu cvakaly, že to bylo po pokoji slyšet. Spěchal odtamtud, v tom zahlédl sebe, vyděšeného, s vlasy vyježenými v zrcadle. Viděl tam podobu svou se zemřelou matkou, nevěděl ve zmatku, či matku vidí či sebe, a vyraziv divoce ze dveří utíkal do zahrady. Lehnul si tam pod strom do trávy. Když se rozhlížel v přírodě, když ho pozdravovaly co starého známého byliny, brouci, kameny, oblaka a poletující ptactvo, povolilo jeho napnutí. Znaltě tak dobře vše vůkol sebe. Se Severou propátral tak pilně veškeré podivné a divukrásné vlastnosti těchto věcí, cítíval jich soulad vespolek a nyní se zastyděl před těmito svědky své samoty, že zbloudil do jakési říše jim tak cizí.... ano cizí.

Jaromír si sedl a podepřel si horoucí čelo do dlaní. „Proč cizí?“ pomyslil si. „Jakže se mají věci? Platí jen to, co vidíme, co poznat můžeme, či platí více ještě ta nekonečná říše oněch tušených, nedokázaných tajností, do nichžto jsem se právě s takou hrůzou ponořil?“

Jaromír obcházel v zahradě, navrátil se domů, přemáhal schválně mužnou odhodlaností prvější pověrečný strach, šel spat, vstával a započal druhý den tak snivě, ba přemýšlivě a bloudivě jako předešlý... otázku svou nerozřešil. Strážný duch jeho však mohl se usmáti vítězně.

Měkký mladík učinil tím první krok na samostatnou, ač trnitou dráhu mužovu.

Jeho přemítání kolísalo se semotam. Byltě v něm sevřen kouzelným kruhem, který nedovedl ještě prolomiti,

a při tom hleděl často k jihu a vzpomínal na Pavlinu, na Severu, na Boženku.

Ten týden samoty zdál se mu věčností a pravda je, že v něm přežil více než jindy za mnoho roků.

VI.

Nezachtělo se mu ani zábavy ani práce. Dostačoval sám sobě, co dím, že dostačoval? Měl sám sebou až příliš látky dosti, tak že nebylo pomyšlení na dlouhou chvíli.

Stará klíčnice pronásledovala ho svou péčí. Zdálo se jí, že musí „to dítě“ zahynouti steskem, když takto žilo bez promluvení, bez dušinky okolo sebe. Cokoliv mu ale navrhovala k jeho obveselení, zamítal neustupně. Napadlo však dobré stařence něco velmi chytrého a sotva že jí to hlavou projelo, ihned běžela k miláčkovi svému.

„Mladý pane,“ zvolala hned ve dvéřích, „mám něco pro vás, co vás zajisté potěší. Pojďte se mnou, chci vás překvapit.“

Jaromír byl právě v letním salonku a díval se na podobiznu matčinu. Chtěl se potýkati s pověrečným strachem svým. Pověsil opatrně podobiznu na stěnu a šel mlčky za klíčnicí. Nepřiznával se k tomu, ale bylo mu ulehčeno, že mu byla zkrácena nesnadná zkouška.

Klíčnice ho dovedla do jedné malé vížky, jakých několik ozdobovalo zámeček, a vešedši s ním do nevelké okrouhlé komnaty objevila mu knihovnu, o níž posud nevěděl, kterou zanedbával jeho otec a z nížto byla Pavlina za pobytí svého na Klenovce s malým posud Jaromírem trochu čítávala.

Od oné doby, kdykoliv přijížděl na čas do Klenovky, nebylo nikdy pomyšleno na tyto knihy.

Severa měl sám výbor nejlepších knih. Pavlina čítávala básně, povídky i cestopisy novější, z kterých nosívala nějaké s sebou na svých výletech na Klenovku i jinam — krátce, klíčnici podařilo se překvapení.

Až dosud nebýval Jaromír čtenářem. Čerpaltě neustále ze sebe a mořival se otázkami nejjednoduššími někdy mnoho neděl, až jim přišel na stopu.

Přece se potěšil při pohledu na tuto knihovnu a sedl si uprostřed knih do malého, starodávného křesla, v němžto asi sedával Bůh ví který z jeho předků. Knihy byly taktéž staré (nových nebylo přidáno) a mladý hoch začal mezi nimi voliti.

Znaje francštinu dobře, které se byl hravě od své pěstounky naučil, volil z francouzských kněh ty, o kterých hádal, probíhaje zrakem jich řádky, že by odpovídaly tisícerým otázkám duše jeho. Volil Rousseaua, Voltaira, Helvetia, Volneye, Bernardina de Saint-Pierre. Z německých kněh tam bylo množství špatných i lepších romanů z revoluční doby. Zdáloť se, jakoby byli skládali knihovnu tuto před revolucí francouzskou a jakoby byl lehkovážnější syn přidal bez ladu a skladu, co právě bylo na prodej. Toť mohli býti děd i otec Klenovského. Klenovský však náš nebyl přidal ani knížečky. Tak by byla klesala generace za generací až k Jaromírovi.... nová doba..... Avšak zadrž péro; není úlohou tvou vnikati tak hluboce v kroniku této rodiny. Dosti, splníš-li jednu a vylíčíš-li vychování, bludy, snahy a kousek života hrdiny svého.

Tento sebral do náručí ty staré, do sviňské kůže vázané knihy a vložil si je na dno kufříku, chystaje se již k odjezdu do Prahy.

V Praze pak nastal mu v knihách těch nový život.

Začal užívat ponejprv jakživ slastí čtenářských a vše se mu zdálo tak snadno a pochopitelno, že se veškeré té látky zmocnil za několik neděl. Najednou nabyly dopisy jeho do Florence slohu a rázu. Líčil Severovům své vnitřní žití, svou lásku k nim a plameny šlehaly z jeho řádků.

Pavlinu blažily tyto dopisy rovněž, jak ji překvapovaly. Vracela mu hojně ve svých lásky a důvěry. Popisovala mu své okolí, čarovné ponebí, pokroky dceruščiny, a Severa odpovídal mu v rovněž dlouhých listech na veškeré poznámky o jeho čtení.

Bylo to na začátku roku 1847. Divné, naivní očekávání svíralo prsa mladým lidem, kteří tak rádi doufají. Jaromír, jehož celá rodina byla srdcem i duchem i jazykem česká, vmísil se nyní neohroženěji mezi spolužáky a začal býti rozjařeným a rozechvěným svědkem dvojení se národnosti u nás a přemáhal přirozenou a vychovanou nesmělost svou, začínaje spolupůsobiti v hlásení se svého národa o práva lidská.

Tak minula mu zima v netušeném ruchu. Nezůstal vězet pouze v knihách, které si byl přivezl z Klenovské knihovničky, četl i vše, co podávala naše mladá literatura, co nám zbývá starých památek, sáhal do cizích literatur a to s taktem obdivuhodným. Každá frivolní kniha byla mu sama sebou hnusna a nebylo třeba před ním zamykati takových kněh.

Při tom začínal žíti, mysliti, souditi a po jeho milovaných v Italii tesknil tím méně, čím více jim mohl vypravovati v dopisech o každé události svého žití.

Pavlinino zdraví bylo trochu lepší, bylo se však obávat, aby dobrý účinek návratem do chladnějších krajin a namáháním cesty nebyl zrušen.

Když tedy viděli Severovic, jak dobře se Jaromír vpravil do okolností, tázali se ho v dopisu, co by myslil, kdyby zůstali ještě přes léto i příští zimu ve Florenci. Jaromír schválil jim návrh a překypoval v odpovědi své láskou a vroucností k matce Pavlině prose ji snažně, aby se jim všem zachovala.

VII.

Otec Klenovský neustal svým napomínáním syna, neustal cvičiti ho v náboženství, kterak on mu rozuměl, a Jaromír pohlížeje na tolik čestných jmen našich vlasteneckých duchovních, pojímal nyní určený mu stav z té stránky, slučoval jej ohebností dětské posud mysli velmi dobře s filosofií, do které se ponořoval víc a více, a nenamítal otci ničeho.

Odbyl tento rok zkoušky lépe než jindy a odstěhoval se pak na Klenovku na prázdniny, odkud měl v úmyslu konati výlety s některými soudruhy, kteří slíbili ho tam navštíviť.

Soudruhové nedostáli slovu a Jaromír jich nepohřešoval.

Měltě ten Klenovský vzduch cosi zvláště snivého, roztužujícího do sebe. I myslím, že naznačím lépe než dlouhým popisováním, kterak naň působil, když povím: Jaromír napsal a zase spálil své první básně.

Jaromírova tvář bývala ozářena, kráčelť jako na perutech zpěvu. Kde stál a chodil, slyšel zpívati ve vzduchu a zazpíval-li sám, umíral rozkoší. Vše, co tak záhy v mladé duši přetrpěl, změnilo se mu v okřídlenou píseň. Byloť to jaro ubohého hocha, jaro, kde vše jest ozdobeno svůdnou zelení, i nevinný palouček i zívající propast, i veselá selská zahrádka i černé zbytky hrozebného hradu. A nikdo nebyl šťastným svědkem tohoto vykvétání snad

krátkého, nikdo, leda podobizna matky jeho. Tato podobizna, jížto v loni ještě se bával! Ó, že jsi nezachoval básně na obraz tento! Sem a tam vloudíval se některý veršík do psaní do Italie a spůsobil novou pýchu, novou radost pěstounce jeho. Boženka učila se ho pak vždycky nazpaměť.

Nastoupil opět do škol, ještě tento rok mu zbýval, pak měl se rozhodnouti, zda bude knězem. Toto rozhodnutí bylo považováno za nezvratné od něho i od otce jeho.

Tím více pochybovaly o něm Pavlina i Severa. —

Osudný rok 48tý nastoupil do kolejí času.

Jiskra za jiskrou zaplanula jako svatojanské ohně po vrších. Povstání zaplanulo všude.

V Italii stalo se cestování pro nepokoje nemožné, Severovic nemohli se na jaře navrátiti do Prahy, jak zamýšleno. Dočítali se, co se i v Praze děje, a Pavliny se zmocnil nepokoj, že bylo se bát o její žití. Blouznilať. „Marie, Marie," volávala v noci v horečnatém spánku, „sestup na zemi a hleď, kterak tě zastávám co matku! Tys mi svěřila co poklad dítě své, vychovala jsem ti je s péčí, se žalem a také s radostí, a hle, když se vydává u vlnobití rozbouřeného života, opouštím je! Ó, klni, klni mně, falešné nepravé mateři, mně maceše! O Jaromíre," volávala pak jemněji, „není mne tobě třeba? Proč jsi na mne nezavolal, proč jsi ani nepsal: ‚Matko, vrať se!' byla bych přiletěla k tobě kdykoliv. Tys ale psal ‚Zůstaň', tys cítil, že ti nejsem ničím." A tyto žaloby rozplývaly se pak v úpěnlivý nářek a pláč. Probudivši se ráno chtěla mermomocí odjíždět, což bylo tím nemožnější při horečnatém stavu, v kterém se nacházela.

Tak se dočkali Severovic zvěsti o pražském bombardování a obležení v červnu.

Dovědělať se o tom nejprvé Pavlina sama jakousi náhodou. Ale výbuchy úzkosti, jakých dříve měla, ustoupily nyní pevné mlčenlivé a neodbytné odhodlanosti navrátiti se do Prahy. Chodila brzo spat a nutila se nevzpomínat ale usnout, aby se posilnila, jedla, pila, šetřila svého zdraví jako nikdy před tím. Chtěla býti a byla zdráva a silna k návratu do vlasti. A také se rodina Severovic navrátila sterým nebezpečím, různými nehodami a zajížďkami šťastně a zdravě do Prahy.

Klenovských nečekali jich. Přijeli pozdě u večer. Pavlina seskočila první s vozu, který je dopravil z nádraží domů, a sklesla před vraty na dlažbu.

Severa přiskočiv pozdvihnul ji, ona se mu ale vymkla a letěla na schody jako mladá dívka. Severa volal za ní spěchaje, aby ji dohonil. Někdo za ním zvolal hlasem chvějícím se: „Bože, co vidím!“ a dvěma skoky se vypnul na schody, aby v čas uchytil klesající opět postavu Pavlininu. Tato se ohlédla a viděla sebe při slabém kmitu věčné lampičky před velkým, starým krucifixem nad schody v náručí vysokého štíhlého muže s vlajícími černými vlasy. „Kde je Jaromír?“ tázala se ho s pohledem vytrženým jako v blabolení. Vysoký muž vedl ji opatrně místo odpovědi do bytu a posadil ji v křeslo v malém pokoji, který mohl dle celého vzezření jen Jaromírovi náležeti. Rozžehlo se, svíce byla před Pavlinu postavena a když na ni promluvil vysoký, černovlasý muž, nepochybovala více o tom, co chvilku již tušila, že to Jaromír. Mlčky a vroucně přitulila ho k prsům a Jaromír poznal kajícně v tomto okamžiku, že se prohřešil, když pochyboval kdysi o velké a stálé lásce této druhé matky své.

Severa vítal se též co nejupřímněji s Jaromírem. Tento ale počal hledati Boženu. Ohlíželi se po děvčátku

a ona vystoupila nesměle ze stínu, kde doposud byla stála. Sundala nesměle slaměný klobouček a síla zlatově přihnědlých kadeří splynula jí okolo jemného obličeje a okolo šíje. Bylo jí tenkráte devět roků. Nebyla ani větší ani menší ani krásnější, než bývají děti toho věku, však cosi nevýslovně líbezného zahrávalo kol její osobičky, což obyčejně nazýváme slovem anděl. Hleděla na Jaromíra úzkostlivě a přece dychtivě. „Tak jsem si ho nemyslela, maminko!“ pravila konečně a nebrala ho za ruku, kterou jí podával. Ale Jaromír byl bez sebe radostí, že zas měl milovanou sestřinku, vzal ji do náručí a chtěl ji nosit jako jindy.

Holčičku to velmi polekalo. Bylať zvyklá býti považovánu již za velkou, nerozuměla počínání svého bratra.

Severa musil se mezi ně vložit a prositi Jaromíra, aby se utišil ve výbuchu své radosti.

Usedli všickni okolo stolku, pohovořili si důvěrně, a čím dále rozmlouvali, tím nevyčerpatelnější se jim zdálo, co jim ještě zbývalo povídat.

Pavlina chtěla předně býti upokojena strany veřejných záležitostí, chtěla vědět, mnoho-li se v nich Jaromír účastnil. Jaromír neskrýval jim ničeho a přiznával se, že se neschovával ve sklepě, kdykoliv se mohl domýšleti, žeby ho někde potřebí bylo.

Otec Klenovský zdržoval ho doma veškerou svojí autoritou. Vždy jindy míval poslušného syna, jen tenkráte nemohl přemoci synovu horlivost.

Nyní byla Praha obležena.

Úzko bylo po ulicích, úzko ve veřejnosti, úzko v domě.

„V pravý čas jste mi přišli, vy hvězdy moje,“ zvolal Jaromír ukončiv vypravování toto, „právě jsem nevěděl, co sobě počít.“ I objímal ty tři drahé osoby jednoho za

druhým. Malá Boženka naslouchala mu napnutě a v jejích velkých očích bylo znát, že opět nalezla obdivovaného bratra, ba že nalezla více v něm, než si „myslila“, jak prvé pronesla, a když ji přišel obejmout, obvinula mu ruce okolo šíje tak pevně, tak pevně, jak jí síla stačila

„Udusíš ho,“ volal Severa směje se. „Dost, Boženko!“ volala matka, ale Boženka ho držela a držela.

Pozdě rozešla se malá, přeblažená společnost. Pokoje Severovic byly zatím otevřeny a připraveny a Jaromír doprovodil milovanou rodinu, jížto náležel i nenáležel, do druhého patra.

Starého pana Klenovského prvé, při příjezdu Severů již spícího, nechtěl nikdo vzbuditi. Bylo mu dověděti se o novině teprva příštího rána.

VIII.

Když byla Božena uložena, Jaromír byl odešel i Severa již spal, bděla posud Pavlina.

Procházela se ticho jako duch po bytu, v němžto bývala tak šťastna a který byla opustila cestou do Italie. Divné city zmítaly se v duši její a vkládala jemně a lichotivě tu i tam ruku na nábytek, na leckterý předmět, jakoby všecko zas uvítati chtěla a jakoby se bála, že se s domovem záhy zas žehnati bude.

Cítilať, že choroba její jest nepřemožitelna, a ačkoli toho nepřipouštěla ani sama pro sebe, bývala přece uchvácena tímto přesvědčením, které se jí jevívalo bolestným tušením.

Byla krásná, tichá noc. Do pokojů nevnikalo žádného určitého světla, jen tu i tam bylo vidět v čarovném šeru tajemné odlesky buď z uličních svítilen, buď z oken protějších domů, buď z hvězdnatého nebe, na němžto bledě svítalo před východem plného měsíce.

Tyto lesky, odlesky i pablesky byly všecky Pavlině tak povědomy. Pozorovávalať je za dlouhých bezesných nocí, když hlídávala často přerušené spaní svého dítěte, když bývalo nemluvnětem, neb za nemoci kohokoliv z rodiny (též Jaromíra), a naposled za vlastního, neodbytného churavění.

„Však já se uzdravím," odpověděla sama sobě, když se jí opět namanula úzkost zlého tušení, i spokojeně ulehla.

Sotva že zamhouřila oči a před jejím vnitřním zrakem chvilku přecházely jak v laterně magické obrazy krajin, kudy jeli ve dne, odstrčila vše náhle do mlhavé dálky postava jediná. Bylať to postava jejího syna, jejího Jaromíra. Viděla ho velkého, zajímavého, vzletnými ideami oživeného, jako prvé vypravujícího. Její srdce plesalo nad ním radostí, pýchou, nadějí. Pak za ním vstoupila ku předu postava její dcerušky mladé a líbezné, nemohlať ale spatřiti Jaromíra, pokud viděla Boženu, byla by je ráda viděla najednou. Namáhala a pachtila se tím, až se jí oba ztratili a jiná postava před jejím vnitřním zrakem stála. Nemohla tuto poznat, divila se jejímu kroji z mody vyšlému, hlava se jí zvolna zatočila, potácela se na mezi spánku i bdění a konečně poznala v postavě Marii, zemřelou přítelkyni, matku Jaromírovu, načež se jí všecko vědomí ztratilo ve snu, v němžto se líbala s Marií, těšíc a divíc se, že není mrtva; i dívaly se spolu s pavlánu na Klenovce za svými krásnými dětmi, které spolu chodily po zahradě skvoucí se v jarní zeleni.

Probudivši se usmívala se svému snu, ohlížeťať se radostně po komnatě a s dívčí skoro váhavostí i se sladkým zanícením objímala krásný sen svůj, uhostivši jej v duši co nejvřelejší přání svého života.

„Až bych vložila ruku své dcery do ruky Jaromírovy,

blaženě bych skonala. Ano, docela blaženě, ráda a oddaně," pravila k sobě.

Vzpomnéla si ovšem při tom, jak vkládala nebožka Marie ruku její v ruku Klenovského, a přejel ji mráz, ale než mohla porovnávat snoubení se snoubením a umírání s umíráním, otevřely se dvéře a její kadeřavá dceruška vběhla k ní celá již ustrojena. Zaslechla též ve vedlejším pokoji hlas Jaromírův i rychle vstala, aby se pokochala v krásné přítomnosti, zapomínajíc na minulost i na budoucnost. Neodvrátila po celé jitro zraků ze svého Jaromíra, jenž seděl vedlé ní drže jednou rukou ruku její a druhou Boženinu. Nad nimi pak stál Severa se založenýma rukama a účastnil se hovoru. Byltě to obraz šťastné rodiny a Pavlinino blažené vzezření vloudilo do její tváře pohled nového zdraví, což Severu nemálo těšilo.

Ubozí tito šťastní lidé byli by bez mála zapomněli, že na světě není dokonalého blaha a že musí býti stín světlu v zápětí.

Otec Klenovský jim to připomenul. Přišel přivítat Severovic. Tázal se předně na zdraví Pavlinino, a když mu bylo několika slovy odpovědíno, jak Pavlině bylo, odpověděl temně: „Zcela, jak u nebožky Marie, právě tak jí bývalo." Severa trhl sebou bolestně, zatav křečovitě pěsti, ale Pavlina se usmála a použivši vdovcova odvrácení se od ní pošeptala Severovi do ucha: „Jen že já mám tobě a Marie měla Klenovského, proto uzdravím se já a ubohá musila zemříti." Klenovský na to pohlédnul na Boženku řka: „Umíšli se pak už modliti? Když jsi odcházela do Italie, neuměla ještě ani Otčenáš." „Jak to můžeš říci, strýčku?" hněvala se dívčinka, „uměla jsem." „Tak, tak umí slečinka odpovídat? Podívej se na Jaromíra, je již velký, ale slušně a uctivě musí posud s otcem svým

jednati," Božena měla oči plny slz, Severa měl starostlivější pohled než kdy jindy k výrokům Klenovského, a blaho bylo již to tam.

„Nuže," pravila Pavlina shovívavě k vdovci, mrknouc na dcerušku, „váš i náš Jaromír překvapil nás věru nad míru a nikdo se vám nebude diviti, budete-li ho vyhlašovati za vzor mladých lidí, nejméně pak my."

„Za vzor mladých lidí?" dí na to Klenovský zamračeně, „to zajisté ne; byl by to smutný vzor; mladý člověk, jemuž se uděluje všecka péče ze strany otcovy ba z matčiny," dodal svědomitě pohlednuv dosti vlídně na Pavlinu, „a který nestuduje, nepracuje a ve zkouškách propadá."

Pavlina i Severa ohlédli se tázavě na Jaromíra, jenž zblednuv hryzl sobě rty.

„Co se stalo?" tázala se Pavlina.

„Nevíte to?" dí Klenovský. „A ty slabochu, neměls tolik srdnatosti, abys se zpovídal nejdříve ze svých poklesků svým nejlepším přátelům a pak čekal, zdali tě přijmou na milost!? Musil jsi se jim chlubiti, krásným ukázati, není-li pravda? Propadl ve zkouškách," pokračoval obraceje se k Pavlině. „Mohl vstoupiti již příštího školního roku do theologie a nyní ztratí rok zkouškami."

Ze všeho, co mluvil, nepoděsilo ale Pavlinu nic tak jako slovo theologie. „Jakže?" tázala se slabým hlasem „došlo až tam, byl Jaromír rozhodnut pro theologii?"

„Ano," zahřměl Klenovský, jehož mrzely studovací nehody jeho syna hlavně pro příčinu náhlého návratu rodiny Severovy, jelikož věděl dobře, že jejich vplyv nebude příznivý bohoslovecké budoucnosti Jaromírově.

Nyní se těšilo její mateřské srdce z propadlých zkoušek synových. Získalať rok pro jiné rozhodnutí a zlatý sen minulé noci nebyl aspoň rázem ztroskotán.

Severa byl zamyšlen, vzal pak stranou Klenovského i Jaromíra i tázal se, kterak vše se událo. Slyšel tu od Jaromíra o nepořádných přednáškách na školách, kterak též veřejné žití žádalo práva, jakým kouzlem bylo čtení novin, což jindy bývalo neznámo atd. Pak pravil Severa ke Klenovskému soukromně: „Věřte mi, otče Klenovský, váš syn se letos mnohému naučil i neztratil toho roku. Poznaltě jsem to z jeho listů. Četl velmi mnoho užitečného pro své vzdělání. Vy pak nejste v těch nešťastných okolnostech, abyste musil dychtiti jen, aby váš syn již seděl na nějakém hladovém kaplanství šťasten jsa, že jest jakž takž v přístavu a že má den co den talíř polévky a kus chleba bez další starosti. Protož mu přejte té volnosti, a nechať se vzdělává svým způsobem, třeba tento nebyl právě školským!“

„Blázníte, Severo,“ podivil se Klenovský, „anebo stárnete a stáváte se dětinským? Krásný to pořádek! Syn se má vzdělávati dle svého způsobu, ve vší volnosti. Bože můj, toť zní právě jak to rebelantství tohoto nynějšího mladého, zkaženého světa! Nač jsou tedy školy? Zbořme je, nechme dělat svoje děti, co chtějí!“

Bylo by bývalo nadarmo vysvětliti mu věc a Severa se o to dále nepokusil. Klenovský vzdychal a naříkal tedy do sytosti na zkázu světa, na ty daremné revoluce, reformy a novoty, a když jim ještě jednou všem prorokoval příští zkázu světa a brzkou smrt všech přítomných, vzdálil se jda za svým záměstnáním, aby pak nezmeškal hodinu, kdy jezdíval na hřbitov.

„Chodíš ještě na hřbitov, Jaromíre?“ tázala se Boženka.

Zarmoucený Jaromír pokynul mlčky hlavou.

„Bývá-li ti tam smutno, brávej mne s sebou!“ dí děvčátko tulíc se k němu.

„Vezmu, vezmu, anděle můj," odvětil, „avšak zeptej se otce a matky, horší-li se na mne potom, co jim můj otec na mne pověděl!"

„Nehoršíme se, milý Jaromíre," řekla vlídně Pavlina, „naopak těšíme se z tvé čilosti, a co jsi zmeškal, napravíš nyní skvěle, není-li pravda? Ale pověz, zda chceš býti opravdu knězem?"

„Proč ne?" tázal se naivně mladý hoch.

„Nepřemýšlels tedy, že bys musil zachovávat a vykonávat formy i zastávat zásady, které by nesouhlasily s tvou filosofií, do nížto jsi se nyní vžil?" tázal se Severa.

„O tom jsem přemýšlel; protože jsem však slučoval do nynějška své smýšlení s tím přísným vykonáváním náboženství, kterého otec ode mne žádá, myslil jsem, že by to šlo také tak. Mámť otce svého rád, vidíte, drazí moji. Snad vás výrok ten překvapuje. Viděli jste mne vždycky, že jsem se ho bával, i nyní nejsem prost jakési úzkosti v přítomnosti jeho a přec ho miluju. Chci mu býti po vůli, chci býti knězem, uvidíte, že budu dobrým, poctivým, rozumným a dobročinným knězem. Budu studovati dále, co jsem začal, budu účinkovati za vlast, budu pečovati o lid, který mi bude někdy svěřen, budu ho vyučovati, osvěcovati, vzdělávati. Ba škoda, škoda, že musím znova zkoušky dělat, že dlouho nedospěju cíle."

Severa a Pavlina poslouchali jeho mladistvé horování se slzami v očích a malá Božena se zářícíma zrakoma.

Otevřelať několikráte ústa, jakoby chtěla promluviti, ale zamlčela se skromně zas.

„Toť jsou idealy, synu," dí Pavlina zdlouha a jemně, „ve skutečnosti to bývá jinak."

„Nech ho, matinko," bránil jí Severa, „neboť mu ty idealy: ať se v nich kochá! Slovo nebývá ostatně pře-

svědčující, kdykoliv se jedná o ideály, jen důkaz platí, a život má úlohu dávati důkazy.“

Obrátiv se pak k Jaromírovi řekl: „Uč se, pracuj, přemýšlej a chraň se sebeklamu: jiného naučení pro tebe nemám.“

IX.

Jaromír uposlechl tohoto naučení s horlivostí snad přílišnou. Učil se a pracoval až do nemoci, ne však pro zkoušky, ale mnohem dále, než co bylo žádáno školním předpisem, a ke zkoušce jaksi nedocházelo. Zaopatřil si knihy bohoslovecké a probral všecky kursy theologické, propátral i dogmatiku dychtivě, ba zvědavě, odložil ji pak mlčky stranou a pohřbil se s velkou láskou do dějepisů všeho druhu a hlavně do náboženského. Chodíval zadumaný, přemýšlivý a mnoho a dlouho rozmlouvával se Severou. Býval vlídný, laskavý, někdy i dětinský s Boženkou, miloval ji stejně vroucně, ale děvčátko pohřešovalo té jakési dětinské sdílnosti, kterou spolu mívali před cestou do Italie. Nemohlať na to zapomenout. Netroufala si ale nikdy bratrovi to říci, nýbrž hleděla si to nahradit naslouchávajíc pilně učeným rozmluvám mezi ním a Severou. Nemohla jim rozumět a přece naslouchala.

„Jdi si hrát, dušinko!“ řekl jednou při takové příležitosti Jaromír Božence, „naše řeči nejsou pro tebe.“ Božena odešla k panenkám a plakala. „Proč pláčeš, miláčku?“ bylo hned tázáno ode všech.

Žalovala, co jí urážlivého řekl bratr její, načež jí bylo navždy dovoleno poslouchati učeným rozmluvám, mnoho-li by chtěla. „Však jí chuť k tomu zajde,“ smáli se velicí. Jí však nezašla.

Při tom všem stála zkouška s neodbytnými, stálými

otázkami nad mladíkem a tento nevěděl, odkud vzíti k ní času. Severa, ve svém potěšení nad skvělými pokroky svého schovance, jehož nebyl považoval za dětství jeho co velmi nadaného, nepomýšlel také vytrhovat ho z nich a hnáti ho nazpět na školní lavice. Což jemu se podobně nedělo? nevěděl, jak trpko, musíli se člověk odříkávat milých studií, aby se ukoval k nevhodnému sobě zaměstnání? Při tom byl Jaromír příčinlivým údem spolků studentských, jaké tenkráte byly, a blouznil mezi podobně smýšlejícími o dobru a o pokroku. Též to mu schvaloval Severa a zmladnul s ním v mladých ideách.

Zima uprchla a Jaromír neměl posud zkoušky, Klenovský se hněval již na syna pro tuto příčinu. Tento se tedy vzchopil a sednuv mezi knihy k tomu potřebné, zavřel ostatní lákavější a měl se se vší opravdovostí k vyplnění otcova přání.

Nastal krásný měsíc máj, ta opěvaná lásky doba. Roku 1849 byla to však doba hrůzy a ustrnutí. Není účelem mé studie pouštět se do podrobností, které ostatně každý současník předobře pamatuje, i nejsou ještě věru daleko za námi.

Dosti, že byl vytržen hrdina náš ze svých prací jako mnoho jiných mladíků při příležitosti prohlášeného obležení 10. máje. Byl zatknut jako mnozí, a prozatím na hradě Pražském uvězněn, než by byl souzen a nepochybně trestán. Byl časně ráno kdysi probuzen a na hrad dovezen bez kněh, bez prádla, bez rozloučení s rodinou, neb jeho pokoj v otcovském domě měl zvláštní východ a nikdo z rodiny nevěděl, co se děje.

Sotva že byl odvežen, přiběhl domovník k panu Klenovskému s vyježenými vlasy, s vyděšenýma zrakoma,

a pověděl mu jedním rázem, v jaké společnosti odjel Jaromír, s dvěma četníky totiž a s jedním pánem v civilním obleku. Od kočího se dověděl, kam celá společnost odjela.

Klenovský vyskočil jako šílenec z lože a vyběhl do druhého patra k Severovům. Probudil je strašnou zprávou. Pavlina vykřiknuvši omdlela, Božena plakala, jen Severa neříkal ničeho a ustrojil se kvapně, pak zastavil se uprostřed pokoje řka: „Co činit?“

Rozpomenul se a měl se ihned k odchodu, malé Božence a služebným uložil péči o matku. Šel rovnou cestou na Hradčany, dověděl se tam však, že se musí čekat, až by přišlo k výslechům, a že se nemůže činit vyjímka s Jaromírem, který byl stejně se soudruhy svými obviněn.

Kdekoliv hledal ještě jiné pomoci Severa, tohoto dne i budoucně, odevšad byl tímtéž výrokem odmrštěn; nezbývalo mu leda snažiti se, aby býval připuštěn k drahému schovanci svému.

Vášnivěji počínal si Klenovský. Neustaltě při těchto krocích, ale nacházel Bůh ví jaké cesty a průchody k shovívavosti k synu svému. I bylo mu na neurčito přislíbeno, že se vezme ohled na mládí, na chorobu a nevím nač ještě u Jaromíra, co všecko otec jeho uváděl k jeho omluvě. Prozatím však musil taktéž čekati, až by bylo po výsleších.

Severa chodíval každý den na hrad pokoušeje se, aby donesl knihy, neb nějaké pohodlí, nějakou potravu Jaromírovi. Boženka ho směla vyprovázet. Jaké to byly chůze, plny romantiky, soucitu a přemýšlení pro mladinkou duši děvčete!

As dva neb třikráte jen podařilo se poutníkům těmto

spatřiti drahého vězně. Božena dívala se naň s sepiatýma rukama a se zatajeným dechem, dala se políbiti od něho netroufajíc si promluviti; bálať se, že by ničeho slušného nenalezla, coby mohla říci muži tak zkoušenému, za jakého Jaromíra považovala.

Jaromír děkovával Severovi za jeho péči, dokládal se, jak jest blažen, že ho vídí s Boženou, vzkazoval nejvřelejší pozdravy pěstounce Pavlině, která byla upoutána k loži od prvního leknutí nad Jaromírovým zatknutím, prosil, aby Severa dále podporoval vězně, jeho soudruhy, on však že nemá ničeho potřebí, ani jídla, ani pohodlí, ba ani kněh. „Přemýšlím, otče drahý," pravil k Severovi, „co je život, a tato látka je velmi výdajná, věř mi! Ostatně ty malé svízele uvěznění, co je na nich? Nejsem dítětem. Doufám, že dovedu snésti pokojně, co jest mi uloženo." Byl při tom klidný, beze vší přepiatosti a beze všeho nepokoje o budoucnost.

Klenovský nešel na hrad, aby syna navštívil. Pravil, že by nesnesl pohled na své uvězněné dítě a nemohl-li více vymysliti si novou nějakou chůzi ku spáse synově, běhával po kostelích i na hřbitově. Modlil se a činil nejhoroucnější sliby za vyproštění jeho, ovšem že byly sliby tyto více méně dětinské a pověrečné, jak celý náboženský jeho směr.

V té velké bolesti však o syna, která obnovovala veškeré, posud nezacelené rány jeho zármutku o zemřelou choť, povznesl se jednou nad normalní výši proudu svých myšlének.

Byl krásný, teplý večer letní. Slunce se sklánělo k západu a snujíc dlouhé, temně zlaté, ba skoro vodorovné paprsky ozařovalo divně i čarovně hřbitov; neb mezitím, co se rozhoštovaly tiché stíny po hrobích, vysvěcovaly

rudá světla jako bengálská ohniska tu na pozlaceném kříži, onde na kameně, na trávě, a mezi stromy šelestil tichý večerní vánek. Klenovský vycházel z krypty. Byltě unaven modlením a napnutím, nemohl skoro pokročit. Sklesl na jakýsi neznámý hrob a hleděl dumavě na ten krásný večer kol sebe. A když mu větřík chladil palčivé čelo a ta krása k srdci promluvila, vzpomněl si jinak zas na syna, než byl činil v modlitbě. Vzpomněl si na jeho blouznění v přírodní kráse, kterému Klenovský sice vždy nerozuměl, ale poněkud rozuměti se učil od syna, když mu o ní povídal při chůzích po hřbitově. Vzpomněl si na zvláštnosti tohoto lásky hodného mladíka, na jemnost a poddanost jeho k němu a hle, miloval ho jinak než doposud, opravdověji a vědoměji.

Zarosily se mu oči, zatoužil po něm a bez předložení zvolal vroucně:

„Vyprostím-li tě, synu, budeš svoboden u svého otce. Provozuj pak, co chceš, buď, čím budeš chtít, jen navrácen mi budiž!“

Tento výbuch přirozeného citu ulevil mu více než všecky ostatní sliby, nehloubal také dále o tomto, ale zachovával jej posvátně a nadějně v ňadrech.

X.

Přese všecky snahy tyto zůstal Jaromír celé léto i zimu u vězení. Pavlina churavěla víc a více, Klenovskému šedivěly vlasy a rovná postava jeho shrbovala se; Severa byl trudomyslný a Božena vyrůstala snivě a zádumčivě.

Klenovský jel as potřetí do Vídně. Jak se tam přičinil, čí pomoc vyzval a získal, nikomu nepověděl, jisto

však je, že Klenovský navrátiv se z Vídně ihned jel na hrad s jistými listy a za několik dní tam dojel opět a Jaromíra s sebou přivezl.

Výbuchy radosti rodiny při jeho návratu mírnil Jaromír úzkostlivým kynutím rukou.

„Jak se můžeme těšiti, když ostatní ještě v neštěstí úpějí? Ne, ne, nebudu vesel a rád, dokud moji druzi nedojdou svobody jako já. Mohl-li jste za mne jí vymoci, otče, proč jste toho nedovedl za všecky?“

Klenovský chtěl mu odpovědíti výčitkou za jeho nevděčnost, ale Severa pošeptal mu:

„Ticho, nevidíte, že jest churav? Šetřte ho!“

Šetřili ho všickni i Klenovský, ale rozechvěné city mladíkovy popouzely se šetrností a láskou. „Mají-li trpěti, měl jsem s nimi setrvati.“ Tak odpovídal, promluvilo-li se naň o čemkoliv, co se jeho týkalo. Kdyby bylo někoho bývalo, kdoby mu byl řekl: „Nemáš-li trpěti za ideu, nuže účinkuj za ni, toť prospěje více než nečinné utrpení,“ byl by snad mladík ihned znova k životu se probudil. Byl by pochopil, jaký úkol naň čeká, byl by dále studoval a skoumal, čímby mohl býti v životě platen, a byl by pak mohl hledět toho dosáhnouti.

Tomu nebylo ale tak. Klenovský bál se syna přes práh samotna pustiti, aby znova do nějakého nebezpečí nepřišel, Pavlina spínala ruce, kdykoliv naň pohlédla, a Severovi nastala doba zádumčivosti, když viděl churavěti Pavlinu. Stávaloť se, že nemíval smyslu pro ostatní otázky a místo obvyklého posilňujícího napomínání vždy jen prosíval Jaromíra, aby matky šetřil.

Nepokoj Jaromírův nebylo ale možno ukonejšiti. Protrápiltě se příštím létem bolestněji, než kdyby byl býval uvězněn.

Tím více byli všickni překvapeni, když se jim náhle vyslovil, že se hodlá podrobiti zkouškám, ku kterým se právě připravoval, když byl do vězení jat. Zpočátku obával se Severa, aby to nebyl důkaz choroby na mysli. Nebylo tomu tak. Jaromír dokázal mu, že ničeho ze studií nezapomněl a za několik dní mohl zkoušku nastoupiti. Byl horliv do práce, ale jak smutně, nemluvně horliv. Byloť skoro hrůza podívati se naň.

Předstoupil před svoje profesory tak vážně a odhodlaně, mluvil tak přesně, jevil tak málo ostýchavosti, že byli podiveni, a nenapadlo jim činiti mu nějaké námitky neb překážky.

Konečně byl hotov se vším a nyní předstoupil se svou vážnou, takořka zkamenělou tváří k otci s otázkou, co nyní žádá, aby činil.

Klenovský byl jakživ ponejprv měkký, když ho takového viděl. Mluvil k němu lichotivě, jako nikdy ani za dětství Jaromírova nečiníval. Řekl: „Čiň, co chceš, Jaromíre, staň se, čím chceš! zaslíbil jsem se nebesům svatosvaté, že ti dám na vůli, cokolivbys činiti chtěl, dostanu-li tě opět na svobodu.“

Přes synovu tvář přelétlo dojmutí vyjasniv̌ši poněkud zasmušilost jeho, ale hned, jakoby si to vyčítal, přemohl své potěšení. Otec to spozoroval, a jakkoliv nepochopoval, kterak může někoho trápiti, co trápilo Jaromíra, přece poznal v tu chvíli v tomto skoro tvrdošíjném truchlení odliku své vlastní povahy.

Divný a tajemný to pocit pro rodiče, pozná-li náhle ve svém potomku sama sebe. Zdáť se mu, jakoby se mu pozdvihovala rouška z věčnosti, z věčného trvání sil všehomíra. Patří v zanícení lásky tak nepřemožitelné, jak jest sobecká a přece nekonečně nad ní vznešenější a

blaženější, na ten tvor, v němžto žije dále jeho bytost, který je mladší, nadějnější, světu více náležící, než on sám, a o němžto za pevno doufá, že bude šťastnější a moudřejší nad něho.

Klenovský čekal na odpověď synovu, nedoufaje v jediné slovíčko vděčnosti. Přece se zklamal. Mladíka nemohlo v zkormoucenosti jeho nic tak potěšiti jako počínání otcovo, pro které si ho mohl vroucněji zamilovati; vyslovil mu to upřímně a slíbil mu za odměnu lepší činnost v budoucnosti, než jakou byl až posud projevil.

Pavlina meškala posud na Klenovce a Severa byl u ní opatruje její slabé zdraví, když odbýval Jaromír zkoušky v Praze. Téhož večera, co měl tento právě uvedenou rozmluvu s otcem svým, napsal Severovi i Pavlině list tohoto obsahu:

„Moji drazí!

Cítím, že jsem nevděčníkem i k vám, moji pěstounové, i k otci svému. Trýzním vás rozmarem skoro šíleným, a splácím vám lásku a péči vaši nespokojeností, která ovšem není na místě u vás. Nebudu šířiti slov o svém duševním utrpení, které mne bude pronásledovati, dokud bude osud mých druhů nepříznivější mého, budu však rozmlouvati s vámi o jiných záležitostech. Nebudu knězem, můj otec vzdal se této myšlénky. Co mne se týče, já jsem v poslední době mnoho přemýšlel, jak, otče můj, víš; výsledek toho je úmysl budoucnosti jiné, než o jaké jsem snival před vězením, když jsem pomýšlel na idealní povolání kněze.

Myslil jsem si idylu, utopii, pohádku, ale život mne naučil vážnějšímu povolání, než by bylo blouznění pod jasminovými keři klášterní zahrádky, opravdovějším po-

třebám člověčenstva než jsou filosofické utopie, a krvavým pravdám na místě mlhavým pohádkám. Díky životu, že mne uvedl na tuto dráhu, díky za utrpení, za naučení. — — —

Toto zní snad dosti mužně, otče můj, ale co si o mně pomyslíš, vyznám-li se ti, že jsem tupý, nerozhodný, slabý při těchto myšlénkách, že pojímám předevzetí brzo to, brzo ono, že se pachtím sám sebou, nikam nedocházeje.

Poraď mi nyní! Mám studovati encyklopedicky jako prvé, neb mám si vyvoliti studium k jakémusi stavu? Pověz mi pak, ku kterému? Ach, matinko, bojím se, žes vychovala sketu. Nemám důvěry ani v soustavu lidských poměrů ani v sebe a přece cítím horoucí snahu, účinkovati nějak pro dobro těch věcí, které nyní tak černě vidím.

Žehnej a nelaj mi, vím, že tvé něžné zdraví podkopávám a zoufám si nad tím. Bože na nebesích! Vyjduli pak z tohoto bludiště!

Líbej mi Boženku a řekni jí, že je mou radostí na světě, přes to, že jsem ji nyní zanedbával. Vynahradím jí to zajisté, jen co budu opět více člověkem než bludnou duší.

Váš

Jaromír.“

Takto se probouzel mladý ten muž těžce a váhavě avšak opravdově k činnosti. Dle rady Severovy dal se zapsati na vysokých školách do práv. Neb tamto mínil, že požaduje doba praktických sil, které by jí sloužily; Jaromíra viděl toužícího sloužiti požadavkům své doby, a proto se mu zdálo nejlépe tato radu udělíti.

Těžké mračno nad rodinou tížící již po dva roky zdálo se tedy, že se rozplyne. Úzkostlivě čekali všickni

údové rodiny, navrátí-li se konečně do domu žádoucí mír — — tu, v lednu na to bylo vyřknuto odsouzení Jaromírových druhů, on sám byl za nevinna prohlášen. Tato vyjímečná shovívavost k němu zarmoutila ho tak, že div znova nešílil, i byl by znova a nevyléčitelně zabředl do prvější, nezdravé sklíčenosti, kdyby se mu nebylo podařilo promluviti s jedním z odsouzených druhů svých.

Byl to mladík as o rok starší Jaromíra i budeme ho nazývati spolkovým jménem jeho Svantovítem.

Tento očekával právě dopravení na pevnost. Když se objímal s Jaromírem, bylo by se ale mohlo souditi, že Jaromír jest nešťastným odsouzencem a onen na svobodu puštěn.

„Co nového ve světě?“ tázal se Svantovít klidně a přívětivě.

Jaromír zavrtěl místo odpovědi němě hlavou.

Mlčeli a dívali se chvíli na sebe, načež dí Svantovít:

„Jak to vypadáš, hochu? Nemáš povzbuzujícího slova pro přítele, zbývají ti jen slzy? Co si mám tedy pomysliti o naší vlasti, kterou opouštíme, vidímli, že v ní zanechávám plačtivého hocha. Vzhůru, podej mi ruku a přej mi síly a vytrvalosti, abych zůstal u vězení mužem!“

„O Svantovíte,“ odpověděl Jaromír, „já patřím mezi vás; mělo-li se vám takto díti, nuže, toť ani mne neměl stejný osud minouti!“

„Prosím tě, hochu, prosím tě, nepronásleduj tuto myšlénku, jest neplodna, nepronásleduj tento cit, není pravý. Buď vlasti hoden, pokračuj v dobru, lituj nás, nezapomeň na nás, ale vrať se zmužile do své svobody a užívej jí dobře! Pohleď na mne, beru do vězení s sebou veškerou naději mladosti. Zde na hradě, užil jsem dobré předpravy pro školu, do nížto vstoupím, a myslím, že tam půjde vše

dobře, že tam vypředu nit těch roků, které mi tam jest souzeno tráviti, a že nepřestanu býti člověkem."

Jaromíra posilňoval pohled tohoto statečného mladíka. Nenamítal mu ničeho více a nemluvil více o sobě. Nabízel příteli své služby, jak dalece bylo možno nějakých uděliti, a zodpovídal mu otázky jeho o různých záležitostech.

Četník, který byl přítomen jich rozmluvě, upomenul je, že jim zbývá toliko pět minut k rozloučení.

„Tedy s Bohem," dí pevně mladý vězeň.

„Svantovíte!" volá Jaromír u zanícení.

„Uvidíme se opět, příteli, a pak mi budeš účty skládat ze své svobody," pravil položertem, polovážně Svantovít.

Četník sebou pohnul. „Milujme právo a pravdu; hledejme obojí!" zvolal silným hlasem Jaromír, objímaje naposled přítele.

Rozešli se. Svantovít šel do své cely. Jaromír odebral se po chodbě a se schodů. Četník zůstal na místě a hleděl v prázdný vzduch, v němžto se byli jevily postavy obou šlechetných mladíků. Snad že tam zářila ještě neúhonnost jich mladistvých čel, snad že tam dozníval soulad jich cituplných, upřímných slov, snad že tam zaváněl libodech idealního, nezkaleného jich přátelství.

Buď jak buď, obrněný, ozbrojený člověk hleděl podivně na to místo, pak, vzpamatovav se, šel doprovodit Jaromíra.

A ve Svantovítu i v Jaromíru zavzníval ten radostný pocit, který míváme, pakli se nám objevil člověk v plné důstojnosti svého povolání na zemi.

XI.

Po tomto výjevu uplynuly as dva roky. Jaromír seděl sám ve svém pokoji nad knihou. Když se pak stmívalo, odšoupnul knihu a oddal se ve snivém soumraku svým myšlénkám. Zalétly na uherskou pevnost k Svantovítu. Žalovaltě mu v duchu na nečinnou, nedbalou dobu. Žaloval mu na sebe, neb jeho žití zdálo se mu sobecké, neplatné, bezúčelné. Ubohý hoch bral si veškerou bídu, již okolo sebe viděl, k srdci a lámal si hlavu, jak všemu pomoci. Byl by chtěl jako Kristus někdy odnésti celou vinu člověčenstva na svých bedrách co těžký kříž a vykoupiti ji životem svým. Vyčítal sobě blahobyt, v kterém žil, kdežto jiní byli o hladu, vyčítal si svobodu, kdežto jiní trvali u vazbě, ba šel tak daleko, že sobě vyčítal pokrok, ani jiní trvají v nevědomosti. Byl by chtěl něco velkého učinit pro své bratry, ale byl mlád, neměl příležitosti, nežil v příznivé době a hlavně neměl ještě rozhled, aby poznal, coby to musilo býti.

Zaklepání na dveře vytrhlo ho z přemítání.

Vešel k němu jeho kolega Otakar. (Neb přátel neměl Jaromír žádných od doby, kdy mu byli jeho nejmilejší uvězněni.)

Otakar byl veselý hoch, který bral život, jak právě byl, dobře se bavíval, a vesele žil. — Jaromíra měl rád jako každý, kdo jej znal.

„Pojď, Jaromíre, se mnou do plesu k mé tetě!“ zvolal, odhodiv klobouk a odšoupnuv se sesle na zem několik kněh, aby si mohl sednouti.

„Ale Otakare, vždyť víš, že nerad tančím.“

„To nic neškodí, jen pojď. Má teta mne žádala, abych

přivedl také někdy nějakého solidního hocha s sebou a mimo tebe si nemohu věru na jiného vzpomenout.“

„Ach, jedná-li se ti jen o to, budu ti jmenovati nejsolidnější z našich kolegů: poslyš!“

„Dej mi pokoj, nejmenuj mi žádného, chci míti tebe.“

„Ale, Otakare, ty mne mořiš.“

„Tím mne neodbudeš,“ smál se tento, „třeba bych tě trochu mořil, půjdeš-li jen se mnou, chci se tebou chlubit. Vzal jsem si to do hlavy a neodejdu, dokud nepůjdeš.“

„Toť je ale tyranie,“ hněval se Jaromír.

V tom vešel k němu Severa. Když slyšel, oč se jedná, domluvil mu sám, aby šel trochu mezi lidi, a ubezpečil ho, že přijde zajisté s jasnějšími názory nazpět. „Neboť ty opět příliš dumáš, můj hochu,“ dodal, „vidím to na modravých kruzích kol tvých očí, slyším to z tvého nejistého hlasu. Kdybys trávil život spěchaje z jedné společnosti do druhé, zajisté bys pocítil prázdnotu, neb ve společenském kruhu jevívá se člověk příliš jednotvárně. Vyplaveš-li však na povrch svých myšlének a podíváš-li se jednou za čas na lidskou tvář v různém výrazu, na lidské počínání, uslyšíš-li žerty a smích, vzpamatuješ se, a posilníš se.“

Takových důvodů bylo našemu mladému melancholikovi ale potřebí, aby se odhodlal k tak jednoduché a přirozené pro mladíka věci, jakou jest chůze na ples. Nechal se přesvědčit, přehodil nějaký oděv, vjel si rukou do svých dlouhých vlasů, aby mu čelo nestínily, a odešel s Otakarem.

Sotva že se uklonil vlídné hostitelce, usednul do koutka v saloně a hleděl zamyšleně na párky v začátečním valčíku vznášející se. Mihaly se mu před očima bílé, růžové, modré postavy, ověnčené rusé neb tmavé vlasy, ubledlé neb rumělné obličeje a v nich jiskřící se očí.

Při druhém tanci bylo též tak, jakož i třetím. Jaromír nehnul se z místa. Otakar přišel k němu celý uhřátý. „Prosím tě, človíčku," zvolal, „budeš tady stát po celý večer?"

„To ne," odpověděl Jaromír, „nýbrž odejdu."

„Toby byla krásná urážka pro domácí paní," hrozil se Otakar. „Prosím tě, pojď tančit. Nyní bude kadrila, ta tě nebude zajisté namáhat. Nuže mluv: která z těch krásek zalíbila se ti? Prohlížel jsi si je dosti dlouho. Dovedu tě ku kterékoliv, vím, že tě každá ráda přijme za tanečníka, neboť se mne všecky tázaly, kdoby byl ten zajímavý, bledý mladý muž, který netančí."

„Prosím tě, Otakare, ušetři mne! mám toho bláznovství dost. Chceš-li, abych zde ještě zůstal, nenuť mne k tanci."

„Ale co řekne domácí paní?"

„Doveď mne tedy k ní budu tančiti kadrilu s ní, pak ať mne však pustí domů."

Otakar uposlechl mladého podivína vida, že s ním ničeho nesvede.

Dovedl ho ku své tetě, Jaromír ji žádal o tanec. Paní se usmála řkouc: „Tuto galantnost neprokázal mi už dávno nikdo, každý ví, že víc netančím, a u vás, pane Klenovský, který jste nešel se žádnou damou ještě do kola, musím tuto žádost považovati pouze za vykonání povinnosti. Přála bych si však, abyste při mém plesu raději na zábavu myslil než na povinnost. Což nerad tančíte?"

„Milost paní uhodla, avšak, kdybyste vy . . ."

„O, prosím, nepokračujte. Nechci, abyste se u mne mořil etiketními frasemi, nýbrž chci vám dokázati, kterak si vážím vaší návštěvy. Po této kadrile uděláme přestávku a budeme raději zpívat, hrát na klavír, deklamovat."

„Prosím, milostpaní, nečiňte toho, nechte společnost, aby se bavila dle svého způsobu, těší mne mnohem více dívati se na její veselost, než kdyby byla z ní vytržena.“

„Slyšela jsem o vás, jaký jste mladý učenec, jakých vědomostí jste sobě vydobyl,“ odvětila paní Novákova, Otakarova tetinka, „a není mi divno, že nejste jako jiní. Avšak mne něco napadá; je zde ve společnosti slečna, která je neobyčejně vzdělána, zná mnoho jazyků, hraje na piano, kreslí, čte velmi mnoho, snad že byste se s ní trochu chtěl pobaviti. Představím jí vás, líbí-li se vám.“

Jaromír svolil a paní Nováková vzavši ho pod páždí kráčela s ním k druhé straně salonu. Uprostřed salonu však se zastavila pravíc: „Avšak stůj, abych se nepřenáhlila! Dívka, ku které vás vedu, je velmi nešťastna, moje veškerá společnost pohlíží na ni velice nepříznivě, ba myslím, že ani dnes nezatančila.“

„Prosím, prosím, milostpaní,“ odpověděl jí ohnivě Jaromír, „doveďte mne k ní, je-li nešťastná, a nikdo-li si jí nevšímá.“

„Jak jste dobrého srdce, milý pane Klenovský!“ podivila se dobrá dama, „ale nerozhodujte se tak zhurta, dokud vám nepovím, jak se věci mají; myslila jsem prvé jen na její angličinu, francštinu a nevím na jaké ještě řeči, jež ona zná, ale jsem povinna upozorniti vás na závadné poměry její. Matka její nežije s otcem jejím. Jsou právně a sice s velkým skandalem rozvedeni. Herminu (toť ona) musil vziti v ochranu sám úřad, poněvadž se rodičové oba příliš nedůstojně chovali. Byla dána do kláštera, kde jest vychována. Před rokem byla vydána své matce, u nížto nyní žije. Tato matka není však stvořena, aby ji dcera mohla ctíti. Jest mi hrozno, kdykoliv ji mám mezi svými hostmi uvítati, činím to však k vůli Hermině, kterou ke

mně uvedly některé spolužačky její z kláštera, jež nyní však víc a více od ní se vzdalujou, jako každý, kdo sezná její matku.“

„Divila jste se mému dobrému srdci, milostpaní, nyní já se divím vaší dobrotě u větší míře. Vy ji tedy přese všecken odpor své společnosti zvete?“

„Činím to. Jsem ráda spravedlivá ke každému a proto žádám od svých známých aby mi poshověli, uchyluju-li se někdy opět k vůli spravedlnosti od jich sobeckých zásad.“

Jaromír uklonil se se skutečnou úctou hostitelce a políbiv jí ruku řekl:

„Jsem dychtiv spatřiti slečnu Herminu.“

Ona se naň laskavě usmála a vedla ho dále.

Jaromírovi rozevíralo se srdce a bylo připraveno přijmouti do svého vroucího nitra ubohou dívku, která ho dle tohoto vypravování zajímala jak ještě žádná dívka před tím.

„Slečno Věšínova, představuju vám zde pána, který si přeje trochu po anglicku s vámi promluviti. Pan Klenovský, slečna . . . . paní Věšínová,“ představovala domácí paní a uklonivši se odešla.

Hermina vstala ze sedadla, na němžto byla až do té chvíle nepozorovaně seděla a jala se ihned mluvit po anglicku, chválíc paní Novákové přívětivost a dále tvrdíc, kterak též ona si přeje opět se cvičiti v jazyku anglickém.

Jaromír se jí však ulekl. Jeho srdce hledalo ovšem předmět jeho velkému soucitu s veškerým trpícím člověčenstvem se hodící, nedbaltě ženské krásy, ba nevšímal si jí, ale Herminina škaredost ho zalekla, poněvadž ani jeho shovívavé oko v ní nenalezalo nejmenšího tahu sym-

pathického. Mělať čelo nadpřirozeně velké a hrubý nos, velká ústa s vyčnívajícími zuby zažloutlé barvy. Oči pak její byly malé a měla je poněkud křivě v obličeji jako Číňanka, k tomu měla vlasy učesané à la chinoise, co zvyšovalo její podobu s oním asiatickým kmenem, který právě krásou neproslul. Tyto vlasy její byly rusé, bez nejmenší vlnky, a nesouhlasily s její přihnědlou, rudou pletí. Oděv její nebyl dokonce uzpůsoben, aby ovnadil hubenou postavu její Její šaty byly z nejhrubší látky a velmi staromodní i vyrostlé. Její velké, oznobené ruce byly bez rukaviček a noha její vězela v obuvi, při jejímžto pohledu by byla Pařížská grisetka zajisté omdlela.

Přece však, když na ni Jaromír déle pohlížel, spatřil cosi imposantního za tou škaredostí i za směšným jejím oblekem. Nebylať ani dost málo koketní a mluvila přímě a odhodlaně bez nepravé ostýchavosti.

Odpověděl jí po anglicku, hned na to však pronesl cosi po česku. Před desíti lety byla však čeština trochu více ještě pozadu než nyní, pamatujme se na to. A nebylo nic vzácného, omluvila-li se česká krasavice, že neumí česky, němčinou, která též německá nebyla, načež bývalo mnohdy tázáno: „Jelikož slyším, že též německy neumíte, prosím, byste mi laskavě řekla, kterou řečí mohu s vámi vlastně promluviti?“

Hermina odpověděla ale po česku správně a trochu pedanticky jako někdo, kdo nedávno byl mluvnici odložil.

Herminina matka, která prvé dřímala, když byl Jaromír její dceři představen a na nižto on se nebyl ohlédl, nyní se probudila a pošilhávala zvědavě na prvního pána, který s Herminou tohoto večera promluvil.

Jaromír pocítil tento nepřímý pohled a povšimnul si nyní též paní Věšínové.

Byla velmi ošumělá co do obleku a přece ho měla jaksi koketně na sobě, naopak její dceři. Měla rusou vlásenku, s nížto jí splývaly kadeře. Její obličej jevil značné stopy bývalé krásy. Jaromírovi byla tak odporna, že mu nebylo možno na místě setrvati, a jelikož právě vhod předehra ku kadrile se ozvala, požádal Herminu o tanec. Tato se zarděla a vzpřímivši se hrdě nad touto, posud nepoznanou ctí nechala se dovesti mezi ostatní páry.

Mezi ostatními tanečnicemi bylo pravé pobouření, když viděly, že zajímavý mladík po dlouhém váhání zvolil nejškaredější ze všech a ještě k tomu dívku, která byla ode všech v opovržení pro nešťastný poměr svůj. Pokukovaly na ni posmívavě a pánové též, neb žádný se jí nebyl posud ani přiblížil.

Hermina dobře to pozorovala. Zůstala však klidna, ba důstojna a pozdvihovala si své staré šaty s touž pozorností, aby na ně nešlápla, jako druhá děvčata pozdvihovala své hezké nové.

Jaromír zpočátku si nevšímal pohoršení společnosti nad jeho volbou, konečně mu to přece neušlo a lahodilo mu. Jeho jednoduchý čin nabýval tím jisté zásluhy, za nížto byl Hermině vděčnější než ona jemu. Po kadrile přemohl svou nelibost k paní Věšínové a doveda k ní její dceru obrátil se k oné několika zdvořilými slovy.

Staré paní přišly ihned slzy do očí, klaněla se mu co nejvděčněji řkouc:

„Jak jste dobrý, milý pane, vy nejkrásnější z celé společnosti všímáte si mé Herminy! Plakala jsem po celou kadrilu, věřte mi!“ Nakloniv se k jeho uchu. „Jsem s mužem rozvedena“ šeptala mu, „je to neštěstí pro Herminu.“

Při tom se tvářila tak sprostě, že nemohl Jaromír v pohledu aspoň zatajiti podivení a nechuť.

Když se ohlédl na Herminu, viděl ji stojící vedle matky hrdě jako královnu, hněv a opovržení sršely jí z očí a rty její byly zaťaty. Ukloniv se chtěl mlčky se vzdálit; nemohl to však učinit, aby slovíčkem nepotěšil raněný útlocit mladé dívky.

Stará paní použila jeho váhání a jala se znova slova: „Račte nás navštívit, pane Klenovský, a to brzo a často, bude nás to nevýslovně těšit.“

Za sevřenýma rtoma Hermininým bylo slyšet slabounké, ale pronikavé zasténání. Její tvář nejevila však žádné změny, jen že zbledla. Dělala, jakoby si horlivě prohlížela procházející se slečinky.

„Vaše paní matka je učiněná dobrota,“ řekl k Hermině tak dobromyslně, že ani její plaše zpytavý pohled ničeho nenalezl v jeho tváři, coby byl mohl za posměch považovati. „A její láska k vám jeví se v pečlivém vychování, které vám udělila.“ Jaromír chtěl takto ukonejšiti Herminu, aby myslila, že nemá pravý pojem o její matce. Hermina místo odpovědi tázala se ho, kolik by bylo hodin.

„Je deset,“ odpověděl mladík přívětivě, nepozastavuje se nikterak, že mu neodpovídala na jeho poznamenání.

„Matinko, půjdeme domů,“ řekla na to přísně ke své matce a bezohledně na jeho přítomnost. Matka poslušně vstala a chystala se k odchodu.

„Tak brzo chcete odejít?“ tázal se Jaromír.

„Nyní když se začíná bavit!“ šeptala matka s pohledem na ni napolo bázlivým na polo hněvivým.

„Bývá mi úzko na ulici, máme-li jíti pozdě po ulici tak samy.“ Poslední slova „tak samy“ řekla bolestně a pro sebe. Uhodl je více než je mohl zaslechnouti. Kdyby

toho byla chtěla použiti co vybídky jeho průvodu, byla by je musila vyraziti zřetelněji a s přízvukem upýpavým, nikoliv utlumeně zoufalým, jak mu byl zavzněl.

Zamyslila se ostatně a zdálo se, jakby byla docela zapomněla na jeho přítomnost; nevšímala si, loučivši se s domácí paní, že on se loučí zároveň a že ji doprovází do předpokoje.

Paní Nováková litovala jich brzkého odchodu, ale Hermina předstírala ochuravění a proti jeho galanterii, jížto chtěl býti jejím průvodčím, nemohlo se ničeho namítat.

V předpokoji pomáhal Jaromír strojiti obě damy do šeredných staromodních a vybledlých pláštů a čepců. Když byly obě nastrojeny jeho pomocí, zhrozil se obou co nočních sov. Paní Věšínová děkovala mu co nejponíženěji a pochlebovala mu při tom, jak nejlépe mohla, ale Hermina přijímala jeho služby mlčky a halila se do toho strašlivě nehezkého šatstva, jakby to byl aksamit a hranostaj.

Uklonila se mu chladněji, než toho zajisté zasluhoval, a blížila se ke dveřům; on však byl již ve svrchníku a vycházel za ní, neprose ji o dovolení, neb zajedno myslil, žeby se mu as nedostalo příznivé odpovědi při jejím rozhořčeném rozmaru, a za druhé pravívá se, kdo se ptá, že nerad dá. Kdo však ubohou Herminu doprovázel, zajisté proukazoval milost a nikoliv jí nepřijímal.

Šel mlčky vedlé ní as po dvě ulice. Konečně řekla ona studeně: „Prosila bych pána, aby šel přímo domů neohlížeje se na nás, avšak vím, že bydlí vedlé nás, a proto nemusím se báti, žeby si k vůli nám zašel.“

Ona ho tedy již dříve znala, pozorovala ho snad již, aniž o tom věděl a neostýchala se mu to říci; toť byl zase znak přímosti bez koketerie. Divil se tomuto

sousedství a pranic se neostýchal přiznati se, že o něm nevěděl.

Hermina mu to nevěřila a rozmrzela se tím více nad koketerií jeho, zač považovala jeho nedbalost.

„Vždyť vidíte právě ze svého okna do našich oken," vyjela poněkud prudce, „díváte se vzdor zimě často ven a nevěděl byste, kdo vám po mnoho roků naproti bydlí?"

„Ach slečno," zasmál se Jaromír, „jeť tak mnoho pod sluncem, o čem smrtelník neví."

Hermina sebou škubla netrpělivostí. Nerozuměla tomuto žertu a potvrzovala se v domněnce, že Jaromír zapírá, žeby ji měl znáti.

Přišli k domu a Jaromír čekal zdvořile, až vytáhla Herminina matka velký domovní klíč z kapsy, aby otevřela. Zatím se poněkud upamatoval strany sousedství jeho s Hermínou. Obýval pokoj s vyhlídkou do dvora, do něhožto mělo také vyhlídku několik oken z Věšínovic domu.

Vídával tam někdy ženské postavy, ale nikdy neutkvělo tam blouznivé oko mladíkovo na jich postavách. Když otevřela paní Věšínová vrata, octnul se po dlouhých úklonech s ní a po krátkém „dobrou noc" s Herminou vyměněném brzo ve svém pokoji.

XII.

Když ale as dvě hodiny na loži sebou házel nemoha usnouti a neustále mu na mysli tanul jedině obraz Herminin, podivil se tomu. Shledalťě, že ho až doposud ještě nižádná žena nezajímala v té míře. Jest to snad k víře nepodobno, žeby si ani trochu nebyl zamilkoval mladý 23letý člověk, ale Jaromír bral vše příliš opravdu, vážně

a svědomitě, nemělť času k polovičním citům. Proto se také lekal své bezsennosti a hrozil se, že by příčina její mohla býti probouzející se láska.

Vstal a chodil po pokoji. „Aj, totby měla tedy býti první láska moje?“ pravil sám k sobě. „Kde zůstala ona plachá ženskost, onen něžný půvab, dojímavá skromnost, což mi vždy tanulo co ideal na mysli? Neviděl jsem z toho nic u Herminy. Je škareda, příkra, má cosi pánovitého, neženského, mluví-li s matkou. Co jen mne tak zajalo, že nemohu spáti jako zamilovaný člověk?“

Posadil se k oknu a znova jsa zaměstnán myšlénkou na ni počal hledati její okna. Byla však neproniknutelná tma a ničeho nebylo rozeznat.

Z té tmy vykouzlila se ale znenáhla postava, obrazící Jaromírovi Herminu. Nebyla to více ta Hermina, kterou doprovázel mrzutou a nepřístupnou domů, anebo ta směšně ustrojená, škaredá dívka, s nížto tančil velkomyslně v plesu. Bylať to ona v okamžiku, kde jí vyklouzlo slovíčko „tak samy“. Bylať to ona, opuštěna otcem, a litostiva, lidmi pohrdána, matkou v bláto nedůstojnosti stahována a proti tomu hrdě opírající se, jakou ji viděl, když se náhle odhodlala k odchodu od paní Novákové.

Snil ještě dlouho o ní, rozvažuje osud její, až konečně usnul.

Sotva že se probudil, spěchal opět k oknu svému, aby spatřil okna Herminina. Ani jedna květina nezdobila tato okna, jichžto si nikdy předtím nebyl povšimnul. Jaromírovo okno bylo o něco výše než okna protější, i bylo lze přehlédnout část pokojů. Byly skvostně zařízeny, ale temny, cosi hrobového zíralo z nich na mladého muže, jenžto se musil náhle od nich odvrátit, nemoha jaksi snésti jich pohledu. Nebyl celý den práce schopen,

protější okna nedopustila tomu, musil se neustále tam ohlížet. Nespatřil nikoho, kdoby se jim byl přiblížil. Monumentální takřka pořádek v nich nebyl po celý den zrušen. Bylo patrno, že jsou neobývány. Teprva u večer bylo viděti skrze dvě okna jakési slabé osvětlení, jakoby pocházelo ze skleněných dveří v pozadí, vedoucích do jiného pokoje, kdeby bylo světlo. Jaromír vnikl touto domněnkou jaksi v domácnost Hermininu. Nikoliv ale s citem blaženým, rozechvěným, ale s jakousi nechutí; neb matku duši domácnosti, neidealisoval sobě nikterak, a čím vznešenější a něžnější byla povaha jeho, tím více odpuzovala ho povaha staré Věšínové. Nestál na tom stupni dokonalé smířlivosti, aby byl mohl i jí rozuměti a odpustiti, nebyl by býval schopen příkrého činu proti ní, ale štítil se její přítomnosti. Proto mu bylo trapno myšliti na Herminu tam uvnitř, za těmi skleněnými dveřmi s matkou nevzdělanou, sprostou a bez útlocitu.

Toužil sprostiti se svých myšlének na ni, i předsevzal si, že to učiní za každou cenu.

Den na to překvapilo ho, že byla protější okna otevřena. Klidilo se. Jaromír spatřil Herminu pořádající. Bylať opět co nejnepříznivěji avšak velmi čistě a spořádaně ustrojena a učesána. Jaromír otevřel hlučně okno, ona spozorovavši to ohlédla se, poděkovala lhostejně na jeho pozdravení, poopravila ještě cosi na pianě a odešla do zadního pokoje. Nespatřil jí více. Každá koketka by se byla mohla dovtípiti takového chování, aby vznítila probouzející se city milovníkovy; u Herminy to nebyla ale koketerie, byla to pýcha; a nikdo by se nebyl tím zmýlil, tím méně šlechetný Jaromír.

A poněvadž se neukázala ani tohoto, ani zítřejšího, ani kteréhokoliv dne více v pokoji, počal myslíti Ja-

romír, že se mu schválně vyhýbá. Předpokládal u ní litost snad, že ho upozornila na jeho sousedství s ní, obávání, aby to neměl za vybízení, a poněkud uražený cit, když on tvrdil, že o tomto sousedství ničeho neví. Líbilo se mu velmi vnikati takto v domýšlený útlocit její a kochal se v této hře, jež byla právě opačná ostatnímu vážnému směru jeho.

Rozhněval se konečně na to všecko i umínil si přervati tuto věc, již nazýval chorobou srdce; nemaje práva a nechtě ji pokřtíti sladkým jménem vznikající lásky,

V hodinu, kde se svačilo, vešel k Severovům. Bylať to obvyklá hodina jeho návštěv tam, neb snídaní, oběd i večeři sdílel s otcem.

Pavlina, chorobou sklíčena na těle, na duši však jará, spočívala s knihou v ruce na pohovce. Božena seděla kreslíc u okna a Severa seděl proti ní sleduje zrakem její tužku.

„Již se stmívá, dosti, dceruško moje," řekl právě, když vešel Jaromír. Boženka složila práci, zmizela a přinesla za chvíli zářící lampu.

Jaromír usedl vedle matky Pavlininy. Bodlo ho po každé v srdci, když viděl nepopíratelně zmahající se stopy její choroby na tom, vždy ještě usmívavém a laskavém obličeji. Vyčítal si již, kterak mohl citem svým jinde utkvěti mimo blažený kruh rodinný, kde se vše obracelo k němu tak vroucí láskou. A když Boženka do soumraku vstoupila s tím jasným světlem, které ji jaksi nadpozemsky ozařovalo, podivil se ponejprv, že nevidí více děcko před sebou, ale vykvétající pannu.

Vše se mu objevilo u Severů tak jasné, mírné, ušlechtilé, a uvážil-li naproti tomu paní Věšínovou a Herminu, musil se až odvrátit v duchu od jich obrazu.

Nadarmo však se odvracel, obraz tento nezmizel z duše jeho; neb co do této svatyně vniklo, bylo samým pobytím tam jako posvěceno; zdáloť se, jakoby to tam střehl genius, a jakoby v ochranu bral, coby chtěl prudší prudší cit vyhostiti.

V malé společnosti okolo pohostinné lampy zapředl se rychle živý hovor, na němžto však bral Jaromír méně podílu než jindy. Severa odešel po svačině a když zůstal Jaromír o samotě s Pavlinou a s Boženkou, byla jeho málomluvnost tím patrnější. Víc a více skláněl se nad ním nový zájem jeho srdce jako černé mračno, až přestal mluviti docela.

Pavlina, jež napolo ležela na pohovce, naklonila se přes stůl a položila svou bílou, skoro průhlednou ruku na ruku jeho. Pohlédla mu důvěrně do očí s otázkou: „Co jest ti, dítě?“

Boženka pohlížela mlčky a skromně na ně.

„Co mi jest, matinko? Povím ti to, ba ano povím,“ pravil vzdychna. „Snad že se mi pak vysměješ, a bude dobře.“

A s tou lásky hodnou upřímností, s tou neúhonnou důvěrou, pro nižto ho Severovic tak velice milovali, vylíčil své pěstounce vše, co ho znepokojovalo strany Herminy.

Pavlininy tahy zachvěly se tak bolestně při jeho vypravování, poohlédla se krátce, ale tak významně na dceru svoji, že Jaromír počal tušiti ono mateřské přání její, aby ho viděla snad spojeného někdy s Boženou.

Tím spokojenější byl nyní, že jí odhalil, co v něm se dělo. Kdyby byl dříve tušil, co v tomto okamžiku, nebyl by se snad mohl k tomu odhodlati, a přece takto nejpoctivěji jednal.

„Z toho se hleď vyraziti, můj synu!“ pravila Pa-

vlina vážně k němu. „Vždyť jsi viděl jen jednou to děvče a dojem tvůj nebude tedy dlouho trvati. Láskou sám nenazýváš cit svůj a on také láskou není. Máš soucit s ní, její zvláštní poměr zajímá tě, tvé dobré srdce jižjiž by jí chtělo přispěti ku pomoci a to vše ti nedává pokoje. Že pak jest předmět tvé soustrasti mladé děvče, plete se tvá mladistvá fantasie k tomu, a chtěla by rozžíti plamen lásky beze všeho oprávnění.“

Jaromír poslouchal výklad její s blaženou tváří. „Ano, ano, pravdu máš, milá matko!“ odpověděl oddychna si.

Od chvíle, kde zastihl Pavlinino tajné přání na tváři její, nebyl se ohlédnul na Boženku. Nyní to učinil trochu napnutě, zdaby mladé děvčátko mimovolně a nevědomky v sobě nechovalo myšlénku podobnou jaka matka její.

Ale, jakoby vešel ze žhoucího parna kamsi do svěžího chládku, tak naň účinkoval veškerý obraz čtrnáctiletého děvčátka.

Seděla mu naproti v plném osvětlení, opírajíc sobě bradu o dlaň a dívala se zvědavě a trochu zmateně na svého bratra; a sice právě jako na b r a t r a, a na mnohem staršího k tomu, jehož byla uvykla považovat za svoje orakulum, za mučedlníka jeho myšlének a krásných citů. Byla ve svém nitru přesvědčena, že on vždycky pravdu má, že se nemůže mýliti. Byla tak blažena ve své sesterské lásce, v tomto kultu, jejž mu věnovala, že jí ani zdaleka nenapadlo, kterak by bylo možno ještě jinak ho milovat.

Byla ovšem příliš mladá a dětská k tomu, ale ani co děti si nehrávaly spolu Božena a Jaromír na tatínka a na mamiaku, jako jiné děti společně vychované, které žertem si hrávají na svatbu tak dlouho, až ji skutečně chtějí vyvésti.

K tomu býval Jaromír příliš vzdálen od ní v letech, a milovala-li ho co bratra, ctila ho zároveň co otce, co příklad svůj. A nyní, když odhaloval své srdce před matkou, aniž ji dříve poslal pryč, cítila se velmi poctěna touto důvěrou v její diskrecí a při tom sála dychtivě v duši svou bratrův první roman, stydíc se trochu, že se vmýšlela bezděky v podobné postavení, kdeby též ona vyznávala matce své city pro pana .... kohokoliv.

Zdálať se Jaromírovi v tom okamžení tak pravým, nevinným a svatým dítětem, že živě povstav k ní poklekl a na čelo ji políbil.

„Jak ona mne poslouchá, ta malá zvědavá," zvolal žertovně, „nu což, směješ se Jaromírovi? Viď, takový blázen, a pak si sedne a chce ti kázat a tebe vyučovat!"

„Znala bych ji nesmírně ráda," řekla na to Božena odmítajíc s líbezně pokorným úsměvem jeho ponížení.

„Koho, Boženko má?" tázal on se.

„Slečnu Věšínovu."

Jaromírova tvář se zasmušila. Hleděl dlouho na andělské tahy své sestřinky, porovnávaje jich výraz s výrazem Hermininým; pak zdlouha vstal řka:

„Eh, budu hleděť, abych na ni více nemyslil. Budu raději pilně studovat, ty se také uč, Boženko, a mysleme oba, jak bychom se stali užitečni člověčenstvu! Pojď, ukaž mi, cos pracovala!" Boženka odběhši přiběhla hned zase s papíry i s knihami a oba se zabrali do učení dílem, a dílem do hovorů vyplývajících z toho, co pracovali.

Pavlina vpravila sem a tam důmyslné i laskavé slovo mezi to, dívajíc se na ty drahé děti pokojně i nádějně, neb po nedlouhém rozvažování o Jaromírově vypravování nedala se jím másti ani polekati.

Když ale Jaromír u večer opět usedl u okna a mimovolně na protější okna pohleděl, připadal si jako pravý sobec. „Co že jsem to pravil své sestře?“ rozjímal, „když vyslovila přání znáti Herminu? Že budu raději mysliti na cosi jiného, že se budu raději učiti, abych se stal člověčenstvu užitečným. Krásný, farisejský to výrok. Tak bych chtěl zaváděti svou nevinnou sestru, aby se mnou se odvracela s nechutí od nešťastných pod zámínkou, že chceme býti někdy prospěšni člověčenstvu. Krásné to sofismá a pohodlné hlavně! Na krásné jsem cestě věru. Oh, Svantovíte, co děláš ty nyní? Zdaž jsi sobě již zoufal v zajetí? Hle mne v mé svobodě? Myslíš, že jí jsem hoden. Umím jí užít. Nečiním ničeho, nejednám a namane-li se na mých cestách nešťastné stvoření, k němužto mne vábí soucitné srdce moje, odvracím se od něho, a nejen sebe, i jiné odvracím.“ . . . . . .

Zadumal se hluboce a neusnul dříve, dokud sobě nepředsevzal, že bude poslušen rozkazů srdce svého.

Ve dne mu napadlo, že jest nejsvětější povinností jeho splniti přání své nemocné pěstounky a žíti jen pro Boženu (považovaltě tušení svoje o Pavlininu přání za jistotu), z čehož zase sešel, až konečně sklesl v tutéž traplivou zádumčivost, která pronásledovala mladé žití jeho.

Hermina byla stála a neukázala se ani u protějšího okna, ani v popředí pokoje, kam Jaromír mohl viděti. Toto chování přivedlo mladíka konečně na novou a rozhodnější myšlénku.

„Ona mne snad nenávidí! Má mne bezpochyby za marnivého hejska, poněvadž hledím neustále na její okna. Možná, že vidí, jsem-li u okna neb doma, sotva že vyjde ze dveří zadního pokoje, až kam já nevidím, a že se pak ihned zase vrací. Otvírává okno, nebývám-li doma, dle

toho poznává, když možno nepozorovaně zdržovati se v pokojích, do nichžto vidím, i řídí se dle toho. Ano, ano, jsem jí obtížný a nemilý.“ A kdežto by byla podobná domněnka skutečně zamilovaného velice sklíčila, potěšila šlechetného Jaromíra, a ona jedině byla s to odvrátiti ho od nějaké přenáhlenosti.

Umínil si vyjeti na Klenovku v největší zimě. Masopůstní dni chtěl stráviti v tiché samotě Klenovského zámečku.

Říkává se, že člověk posuzuje jiné podlé sebe a bývá tomu skutečně tak. Rovněž ale jest pravda, že posuzujeme někdy sebe dle jiných a to hlavně v mladosti, dokud se nám nedostává zkušení, dokud neznáme sebe ani svět, a život jen dle vypravování neb čtení. Tu klademe měřítko jiných na sebe a mýlíváme se tak často, jako počítáme-li na jiné, místo na sebe.

Ukřivďujeme si takto, neuznáváme často, co je u nás lepšího, poněvadž jsme to na nikom náhodou neshledali, a tudíž posouditi nedovedeme, má-li to cenu čili nic.

Dělo se takto Jaromírovi. Poněvadž slýchal, že zapomínávají vzdálením jiní, co nechtějí, aby jim bylo drahé, doufal, že též jemu se bude díti podobně. Byl upokojen, soudě, že jest Hermině protiven, chtěl tedy úplně smazati z nitra svého dojem, který naň učinila a zachovati své city Pavlinině dceři, jak se mu zdálo, že jest slušno.

XIII.

Byla Škaredá středa, nevlídný, sychravý den. Jaromír přijel nazpět z Klenovky, kdežto byl pilně četl a co možná málo přemýšlel o sobě. Pravil sám k sobě na zpáteční cestě, že jest vyléčen z citu, který ho vyhnal

na venek a když mu bylo doma při příjezdu oznámeno, že Pavlina a Boženka jsou kdesi na návštěvě, umínil si překvapiti je, ješto ho teprva druhého dne čekaly, i vydal se za nimi na udané místo.

Když vycházel ze vrat a lhostejně do mlhavé ulice pohleděl, spatřil, kterak vycházejí z vedlejšího domu dvě ženské postavy. Nemohl je sice poznati, avšak snadno se domyslil, že to jest Hermina se svou matkou. Šly zdlouha před ním a on kráčel ještě zdlouhavěji a zamyšleně za nimi. Pozoroval Herminiu chůzi. Postava její byla štíhlá, vysoká a přímá, chůze však jaksi nejista, jakoby jen nuceně ku předu kráčela, tak aspoň si ji vykládal Jaromír. Tato chůze nesouhlasila s její odhodlaností, kterou na jevo dávala a Jaromír cítil jaksi bolestně tento nelad.

Nahlédl ostatně, že by opět zabředl v zájem, kterému se chtěl vyhnouti, a vida, že není tak vyléčen, jak si myslil, uhnul se raději do jiné ulice, odkud se chtěl ku svému cíli odebrati třeba zacházkou. Šel rychleji a když ze zacházky opět se navrátil na přímou cestu, setkal se s oběma damami skoro tváří v tvář. Ony ho nespozorovaly, neb rozmlouvaly velmi živě, ba zdálo se mu, že vášnivě, a stará paní ohlížela se neustále na protější stranu ulice, kudy se ubíral pán v prostředních letech. Hermina klopila hlavu k zemi, i bylo patrno, že nechce viděti, koho jí matka ukazuje, Jaromír pletl se před nimi posud nepozorovaně i použil příležitosti jda okolo jakéhosi otevřeného průjezdu, aby vklouznul do domu, kde chtěl chvíli počkati, by je pustil napřed, načež doufal, že se jim nějak již vyhne. Zašel poněkud za velká, těžká vrata, aby ho nespatřily, ažby šly mimo. Sotva že stál v jich stínu a dojmutě čekal, ažby spatřil tvář okolo-

jdoucí Herminy, spatřil ji ovšem, ale k úžasu jeho skočila ona do průjezdu vyděšena, udýchána a štkajíc. Chtěl přiskočiti k ní, avšak zdržel se, ažby věděl, nebude-li přispění jeho spíše nevítané než milé, a dobře bylo, že tak neučinil, nebyla by mu snad nikdy odpustila, že ji viděl tak slabu. Za chvilku přihoupala se ostatně matka její za ní, všecka uzardělá rozpaky a jakousi tupou úzkostí.

„Proč jsi mi ho ukazovala?!“ zvolala Hermina vášnivě. „Nechci ho znát, ani spatřit, ani o něm slyšet.“ A znova zaštkala její prsa jako divá bouře a slzy se jí proudem s očí vyřinuly, aniž jí ulehčily. Naopak, její vášeň vzrůstala. Uvrhlaf se v pláči na kolena, skryla si obličej rukou a druhou rukou strhši si klobouk s hlavy, hodila jej na zemi a zajela si křečovitě oběma rukama do vlasů, jakoby si je z hlavy rváti chtěla. Takovou zoufalou bolest nebyl Jaromír posud viděl i strnul nad ní. Porozuměl, že se nesmí ukázat, že nesmí hledět utišit tu hrdou dívku, i nezbývalo mu nic jiného leda tisknouti ruce ke svým prsům toužícím podati úlevy, a dívati se, co se dále bude díti.

„Herminko,“ chlácholila ji bázlivě matka, „vždyť jsem nemohla vědět, že se tak lekneš... otce... můj bože!“ — „Otec? Jaký otec?“ vzkřikla divoce dívka chraptivým pláče od hlasem. „Nenazývej nikdy tohoto muže mým otcem přede mnou! A nemůžeš-li se zdržeti a musíš-li o něm mluviti, říkej třeba: „„bývalý můj manžel““. Když mohl opustiti tebe i mne, není otcem mým, nejsem a nebudu mu dcerou, nikdy, nikdy! Nechci znát a pamatovat si jeho obličej,“ dodala měkčeji a plačíc znova, „zjevil by se mi ve snu, zdálo by se mi, že ho... miluju... ne, ne, nezdálo by se mi to... Ó! Kdožby spal a více nesnil!“

Poněvadž se zdálo, jakoby se utišovalo nešťastné děvče, osmělila se její matka říkouc: „Jen se vzpamatuj, Hermino! kdyby tě někdo viděl!“ To slovo působilo na ni jako elektrická rána. Vzchopila se horečnatě a blouznivě šeptala ohlížejíc se po průjezdě, kde bylo velmi šero: „Ano lidé, jen kdyby lidé ničeho nevěděli, kdyby myslili, že jsme šťastny! Ano, ano, budeme se smáti a hrdě vystupovati. Nechci býti politována; bože můj, a přece jsem politování hodna.“ A znova se plaše ohlížela, jakoby byla nějaký zločin spáchala. Chýlilo se k večeru, bylo ticho a prázdno okolo nich. Za průjezdem byl malý dvorek, kde se procházelo několik slepic a kohout smutně zakokrhal, jako na dobrou noc. Ulice byla nelidnata. Nikdo nešel okolo.

Hermina se upokojila, vzala na sebe opět klobouk, setřela si slzy, vzpřímila se a řekla pánovitě své matce:

„Pojďme, nedávej na sobě ničeho znát, snaž se, aby se ti lidé zas neposmívali!“

Odešla velkými kroky. Matka vzdychajíc a sténajíc chvátala za ní.

Za chvíli odešel též Jaromír ze své skrýše. Tento výjev připravil ho opět tam, kde byl před svým odjezdem na Klenovku, ba dále. Zapomněl, že šel hledat svou pěstounku a sestru Boženku a sledoval zdaleka kroky Hermininy, i bylo mu jedno, kam ho povedou.

Konečně stanula se svou matkou před jakýmsi domem, jakoby váhala, má-li tam vejíti čili nic. Jaromír viděl, že si přitiskla několikkráte šátek k očím, jakoby chtěla zahladiti stopy slz svých, a pak tam předce s matkou vešla.

Jaromír vzpamatovav se, poznal, že stojí u téhož domu, kam hodlal prvé jíti, aby zastihl matku i sestru.

Bydlela tam stará příbuzná Severů, které říkávali teta Mina, jižto si Pavlina velmi vážila a již navštěvovala, kdykoliv neduh jí dovolil, aby z domu vyjela.

Jaromír, vcházeje do předpokoje, ihned tam spatřil paní Věšínovou i Herminu, ještě se svlékaly s klobouků a plášťů. Pozdravil obě co nejdvorněji a chtěl zapříti hovor. Hermina však byla úštěpačna, posměvava, ostrá a zdálo se, jakoby se snažila býti hodně nepříjemnou.

Služka pobízela, aby šli dále, a Jaromír vstoupil najednou s oběma damama do pokoje, kde seděla teta Mina se svými hostmi, s paní a slečnou Severovou.

Než mohla hostitelka nové přišlé hosti přivítat a dle jmena jedni druhým představiti, vyskočila již s radostným výkřikem Božena a běžela Jaromírovi vstříc, též Pavlina povstala vztahujíc k němu ruce.

Hermina zůstala státi opodál a zbledla. Za chvíli dověděla se, kdo jsou ony damy. Znalatě dle pověsti poměry u Klenovských a u Severů a věděla, jakou dobrou matkou byla Pavlina Jaromírovi.

Její zraky utkvěly na ni s výrazem jemným a skoro úzkostlivým, její nepříjemně rudá barva nenavrátila se jí více do lící, Hermina zůstala bleda a málomluvna.

Pavlina též byla dojata, když slyšela jmenovati Herminu, nedala však ničeho na sobě znáti. Jen Božena nepřišla do nesnází, chovala se k Hermině tak rozmile, sestersky a upřímně, žeby byla každého zaujala mimo Herminu, jež byla k ní zdrženliva a hrda. Malá společnost nudila se as hodinu nad míru. Nikdo netroufal si zapříti delší rozmluvu.

Božena vylákala konečně z Herminy, že hraje na piano i dovedla ji k němu.

Hermina zahrála bez ostýchavosti, s velkou bravu-

rou a technickou dokonalostí těžký kus. Jaromír však potlačoval při její hře několik povzdechů. Nenáviděl takovou hru bez duše a bez půvabu. Pavlina cítila jako on a zívala za kapesním šátkem, jen teta Mina a Božena chválily z celé duše umění pianistčino. Teta Mina zavedla pak své hosti do nevelkého skleněného salonku na terase, kde pěstovala s velkým štěstím vzácné květiny.

Boženka jásala radostí při jich pohledu. Hermina byla chladna, a když musila pak přece slovíčko prohodit, řekla: „Ano, ty květiny jsou d o s t i hezké.“ Když byla dále zmínka o básnících a jich výtvorech, projevilo se, že Hermina velmi mnoho přečtla. Při zmínce však o nejvznešenějších básnících a jich spisech měla však vždy jen pohotově svoje „d o s t i d o b ř e“, až Jaromír několikkráte netrpělivě sebou škubnul a Božena udiveně velkýma očima svýma na dívku se zahleděla, jakoby se snažila a nemohla pochopiti, čímž tak zaujímá zbožňovaného bratra jejího.

O těchto věcech však hovořili mladí lidé stranou. Jakmile zas byli všickni pohromadě, neozvala se Hermina slovíčkem a nespouštěla očí z obličeje Pavlinina.

Kočár přijel pro Severovic a Jaromír s nimi odejel. Při loučení podávala Božena vlídně ruku Hermině s prosbou, by ji navštívila, i zavolala si matku, by ona potvrdila její pozvání. Hermina přijímala Boženinu přívětivost chladnou úklonou, když ale byla Pavlina donucena Boženinou horlivostí též ji pozvati, vzala ji Hermina něžně za ruku, kterou jí rychle políbila. Pavlina přišla velmi rozčilena a churava domů. Jaromír hádal, co příčinou toho, a trápil se tiše Božena však hořela dychtivostí promluviti s Jaromírem o Hermině, aniž se jí to pro tu chvíli povedlo, jelikož Pavlina všecku zmínku o ní odmítala.

Jaromír sešel ku svému otci, než ale šel spat, přišel pozdě u večer ještě jednou zaklepat na Severovic dvéře, aby se optal, jak jest matce. Božena byla vzhůru v prvním pokoji a pošeptala mu, že matinka vedlé v pokoji spí, ona že bude zde bdíti do půlnoci, načež přijde otec ze svého pokoje, kde nyní spí, aby se s ní vystřídal. „Děláváme to tak často," dodala „kdykoliv se nám zdá matčin stav více než jindy znepokojující."

„Jak rád bděl bych já též s vámi," řekl horoucně Jaromír pohlížeje bolestně na dvéře vedoucí do Pavlininy ložnice, „dovol mi, Boženo, abych směl zde zůstati místo tebe!"

„Není již dlouho do půl noci a vydržím na svém místě; zůstaň ty později pak zde, místo otce, bude-li s tím spokojen!"

„A bylo jí dnes tak dobře," zasteskla si šeptem Božena, když se byl vedlé ní Jaromír usadil s předsevzetím, že bude bdíti nad svou pěstounkou po celou noc, „vždyť bychom nebyly jinak konaly tuto návštěvu! Kdybych věřila v uhranutí, řekla bych, že ji snad Hermina uhranula, jak stále na ni hleděla."

„Hleděla na ni stále?" tázal se Jaromír. „Nepovšímnul jsem si toho, byl jsem sám velmi rozčilen. Odpusť, moje mladá sestřičko, že dělám z tebe svou důvěrnici, mně však se zdá, že mi porozumíš v této záležitosti ještě lépe než naše milovaná matka."

Tato chvíle byla pro Boženku jedna z nejblaženějších jejího života. Jedinou touhou její bylo, aby k ní byl Jaromír opět tak důvěrným bratrem jako jindy, než odjela do Italie. Rděla se radostí a srdce jí plesalo. Nemohla mu radostí ani odpovědít, ale políbila ho tak srdečně, že se povzbudil trochu ze své sklíčenosti.

„Viděl jsem ale," pokračoval, „kterak políbila matce ruku, když tato ji pozvala, pozoroval jsem také, jak velmi bleda byla, což bylo zajisté dojmutím. A kdybys ji byla viděla, Boženko, jako já před tím na ulici..." I vypravoval sestřince výjev z onoho průjezdu, kam byla Hermina utekla, aby nemusila spatřiti otce.

„Ó, milý Jaromíre, nyní mne Hermina zajímá, jako tebe, bože, jak nešťastna je asi! I poslyš, co matinka a já jsme slyšely od tety Miny vypravovat o ní." A Božena vypravovala:

„Její matka byla chudá modistka a velmi krásna, když ji seznal otec Herminin. Pojal ji za choť a miloval ji prý velmi, teta Mina ho zná velmi dobře a on představil u ní paní Věšínovou co mladou paní. Paní Věšínová však neměla za hodno skrývat mu po šňatku, že ho nikdy nemilovala. Strojila se celý den, nechávala si ode všech pánů dvořit a nebrala nejmenšího ohledu na svého muže. Věšín je muž velmi vášnivý a prudký, nedával si chování její líbit, a teta Mina vylíčila nám, jak ukrutně zacházíval se svou mladou chotí, což tuto ale nikterak nepolepšilo; chtěla mu ve svém nerozumu vzdorovati a přivedla tímto i jeho na myšlénku, že jí bude taktéž vzdorovati. Vzal si prý nějakou paní do domu, která mu celé hospodářství řídila, ubohou paní Věšínovou utiskovala a tupila, až tato uprchla. Hermina nebyla ještě na světě a když se pak narodila a pan Věšín od matky jí žádal a tato ji vydati nechtěla, což trvalo několik roků, ustanovil úřad, aby byla dána malá Herminka do kláštera, odkud vystoupila loni, aby u matky žila. Otec její žádá jí opět k sobě a já jsem dobře neporozuměla tetě Mině, proč prý je nemožno, aby u něho bydlela Hermina.

Krátce, tato si neváží ani matky ani otce a je prý bída pozorovat ji, kterak se trápí. Teta Mina je její kmotrou a kdežto ji paní Věšínová po celý čas nenavštívila, dokud byla Hermina v klášteře, přišla Hermina po svém vystoupení ihned k ní a od té doby někdy k ní chodívá a všecku důvěru k ní mívá.“ Když oba mladí lidé pomlčeli, jala se Božena znova slova: „Divím se nyní, Jaromíre, že jsem jí hned nepolitovala co nejvroucněji, myslila jsem si, žeby si měla obrati za úkol smířiti své rodiče a nikoliv zanevříti na ně. Ty mne ale učíš jinak cítit a z tvého vylíčení Herminina žalu, jehožto svědkem jsi byl, vybírám si naučení, že máme soucitně jednat s nešťastnými, pomáhat jim radou neb činem a nikoliv hrdě se domýšlet, že my bychom statněji přemáhali osud podobný.“

„Vidím z tvých slov, Boženko, že jsem se nezklamal, zvoliv si tebe za důvěrnici. Jsem podivně posilněn tím, což mi nyní pravila a zachovám se dle naučení, které myslíš, že jsi čerpala ze slov mých. Avšak co a kterak činit, aby jí bylo uleveno?“

„Hermina je nešťastna u přítomnosti své matky, nuže sprostíme ji této přítomnosti co možná mnoho. Vynasnažím se, abych se jí stala přítelkyní. Ona postrádá vší ochrany ve světě: nuže podám jí ochranu, kterou sama mám, budu prositi své rodiče, aby jí jí dopřáli; bude-li bědovat nad smutným dětstvím, budeme plakati s ní, a bude-li cítit bezradostnou mladost, budeme my dva jí působiti radostnou. Hle, tento plán jsem si naznačila, než tys sem vešel a proto se nemusíš diviti, že jsem ti jej přednesla jako otčenáš.“

Jaromír díval se s obdivem na svou sestřičku. Bývala vždy skromna a zdrženliva před ním, a ačkoli se s jejím

vzděláním obíral a věděl, jak ušlechtilá to duše, neměl přece předtím ani tušení o pokladech tohoto skvěle vyvinujícího se srdce.

Vedlé v ložnici spočívala Pavlina. Aby nenaháněla zbytečného strachu svým drahým, přemáhala se nadlidsky a tohoto večera stavěla se, jakoby byla klidně usnula, jen aby je upokojila, zatím co ležela v bezsennosti a v palčivém nepokoji jako na trní. Dvéře byly jen zlehka přivřeny, aby Boženka ihned byla u matky, kdyby tato něčeho měla potřebí, a Pavlina slyšela Jaromíra klepat, vejít a s Boženou šeptat. Slyšela od slova k slovu celou jich rozmluvu, ačkoli šeptali; neboť tichounko bylo po domě i venku a Pavlinin sluch byl tohoto večera zvláště nervovně napnutý.

Kterak zaplesalo srdce její nad jejími dětmi, nad shodou jich krásných myšlének, nad vytříbeností jich povah, z nichžto jevila Božena skoro odhodlanější, o nížto se počínal blaze opírati Jaromírův, vnitřními bouřemi zmítaný duch! „Ano, tak má býti," pomyslila si Pavlina. „V boji se životem má býti muž bojovníkem za ženu a z boje s citem má vyváděti žena pak jeho. Nastojte však! Opět začínám považovati je co muže, co ženu, co krásné dva tvory přírodou ustanovené jednoho pro druhého a oni, hle, počítají jinak; v zaslepené šlechetnosti staví mezi sebe jakýsi ideal trpícího člověčenstva, chtějíce se mu oba obětovati. Což nepoznají moje milované děti, že se Jaromír jen proto z mého lůna nenarodil, aby mohl býti i bratrem i milencem mé Boženy? Vždyť jsem ho milovala i pěstovala co vlastní dítko."

Jaromír a Božena zatím se utišili a dle převracování listů a dle několik slov chvilkami zašeptaných soudila Pavlina, že společně čtli z jedné knihy, jak rádi činívali.

Ležela zticha a naslouchala láskyplně šelestícím těmto zvukům, ježto prozrazovaly jich přítomnost. Svatý mír snesl se nad ní. „Nechám je," myslila si nyní a posvátná úcta matčina k člověku, jehož světu darovala, vyloudila jí slastné slzy z očí. „Nechať kráčejí světem, jak sami uznávají za hodno! Mám křivdu se svým přáním, se svým hněvem, že se dle tohoto přání nedaří; snad poznají, co sobě býti mohou, a nepoznají-li, zůstanou si nejvěrnějším bratrem a nejlaskavější sestrou. Ó, toto je jisto, jakože se klene hvězdnatá obloha nad námi, a přece tedy jsem je k blaženosti vychovala.... Mohu pokojně zemříti — amen."

Víčka se jí přimhouřila a ona sklesla náhle v divně tvrdý spánek beze snění, bez vědomí, jakoby to byla smrt. Malou chvílinku to cítila a myslila sama, že blaženě umírá.

XIV.

Druhý den byla Pavlina jaksi posilněna. Jevila předobrý rozmar a ujišťovala svou rodinu obvyklou vlídností, že bude do jara úplně uzdravena a že se bude honiti s Boženkou po Klenovském parku.

Božena jí to až příliš ráda uvěřila, a když ona se šelmovsky ohlédla na svého muže, jakoby chtěla vyzvati k boji jeho nevěru a u něho setkala se s úsměvem, plným obdivu, lásky a rozrývajícího bolu, zakývala naň trochu vzdorně, jakoby říci chtěla: „Musíš věřiti!" Jaromír vešel do dveří, chtě úzkostlivě na matku se ptáti, i byl radostně překvapen, vida ji vkusně ustrojenu na pohovce. Uvěřil tomu, po čem toužil, a jal se doufat i s Boženou v úplné uzdravení matčino.

Božena nevydržela pak dlouho, aby nepromluvila o

Hermině. (Ona netušila, jak nemilý byl předmět tento její matce.) Jaromír pohlédl rozpačitě na Pavlinu, tato ale podržela prvější vlídnost svou, která ji odívala přese všecku záhubu choroby mladistvou svěžestí, a po nepatrném stažení obočí, které znal Jaromír u ní při každé zmínce o Hermině, nebylo ani stopy. Božena mluvila o svém pozvání Herminy a zdali tato je přijme, a dále, žeby bylo snad slušno, aby ona sama k ní došla a ji vyzvala k návštěvě.

Pavlina kynula přívětivě hlavou a podotkla jen, že to sprostředkuje teta Mina, která bude zajisté potěšena, ujme-li se někdo její křestěnky.

Jaromír osmělen jsa tímto chováním Pavlininým navrhl ihned, že sám dojde k tetě Mině, a Pavlina mu nebránila.

Vyvedl tento úmysl a přednesl tetě Mině žádost Boženčinu, aby jí přivedla Herminu.

„Tedy se jí přece někdo ujme!“ zvolala stará dama radostně, a když viděla, že Jaromíra zajímají záležitosti Věšínovic, vypravovala též jemu, co již mu Božena částečně byla pověděla. Vylíčila mu však bezohledně povahu Hermininy matky i otce. Matka měla totiž milovníky a otec milovnice, Hermina stála mezi nimi cize, vychováním od nich rozdílna, hrozící se jich ještě více, než mohl pochopiti někdo, jenž o podobných věcech sem a tam aspoň byl zaslechl. Dokud byla v klášteře, toužívala prý po rodičích, a když ji někdy matka navštívila, mívala radost z toho a doufala vždycky, že otec přece také někdy přijde, že ho pak překvapí tím, co umí, ale otec nepřicházel; a když bylo vychování její ukončeno a ona k matce puštěna, rozechvěla tato ohnivou obrazností dceřinu tak bolestně líčením strašných výstupů, jichžto

obětí byla, než uprchla od svého muže, že popudila Herminu nesmířitelně proti otci.

Pan Věšín i paní Věšínová měli každý jakési jmění, a Hermina mohla se nazvati „partií“; ale to právě prý jen přidávalo dívčinu nepokoji, jak dále vypravovala teta Mina. Nechtěla ani slyšeti, aby se provdala; báti se za jedno, aby se jí nevedlo jako matce, a za druhé, aby nebyla nemilým přídavkem někomu ke svým penězům; vědělať o své škaredosti, ba přeháněla si ji. „A přece jí nekyne osvobození, leda někdy sňatkem,“ dodala vypravovatelka, když to vše, co zde povědíno, dosti obšírně byla Jaromírovi vyložila.

„Sloužit nemůže jít, k tomu je příliš zámožna, sama nemůže žíti, tomu nepřipustí celý svět, co medle má počíti to děvče? Buď provdati se, neb otupěti, neb sledovati příkladů svých rodičů.“

„Chraň bože!“ bránil se tomuto poslednímu Jaromír, a když se byl umluvil ještě jednou s tetou Minou strany její návštěvy s Herminou u Severů, odešel.

Vypravováním dobrosrdečné staré paní přidala se pak k soucitu jeho jakási romantická touha, býti jediným, k němužto by pocítila Hermina důvěru, a jenžto by ji odměnil za utrpení jejího života. „Dívka vychovaná nejpřísněji co do moralky, odloučeně ode světa, a kterážto sotva slyšela o nevěře neb neslušnosti, přichází z úkrytu, slyší hned o nešlechetných, neslýchaných vášních a musí žíti v závadných poměrech, kterých neodůvodňuje neb neomlouvá nižádný vznešenější cit, musí viděti matku, kterou by ráda ctila, nedůstojnu, a musí nenáviděti s ní otce, ku kterému by měla lnouti co k nejpřednějšímu ochranci svému. Jaké to zkušení pro tak mladé dítě!“ Tak Jaromír rozjímal.

A pak si vyčítal, že byl netrpěliv nad její netečností ondyno, kde nevěděla jinak souditi o nejkrásnějších spisech leda chladným „dosti dobře“. „Aj, kde má vzíti nadšení ta duše stísněná, kde vzlet, kde cit? To vše rozplývá se u ní v bolesti a rozervanosti. Pravdu má teta Mina: buď musí otupit anebo se odloučiti od matky.“

Přišel mezitím, co takto po cestě přemítal, domů a přistoupil k oknu doufaje, že Herminu snad zahlídne. Neukázala se mu ale ani tenkráte.

Zatím se stmívalo a jak se díval upřeně do neosvětleného prostoru Věšínovic bytu, okouzlil ho podruhé onen přelud, kde naň zíralo cos hrobového odtamtud; tenkráte mu však bylo hůře než poprvé, odvrátil se a znova ho to přivábilo. Bylo mu, jakoby viděl naproti temnou hrobku a podoba smrti objevila se mu v ní tak strašně, bez poesie, bez krásné myšlénky, bez velkomyslného sebezapření a v nejbídnějším zoufalství, taková, jak ji znal co malý pověrčivý hoch a nikoliv, jak ji byl pojímal co vroucí obětivý mladík.

Uprchnul ze svého pokoje a bloudil po celý večer až do noci po ulicích, nemoha se upokojiti, a když se navrátil domů, nemohl se ubrániti skličující myšlénce, že se stane obětí osoby a poměru, pro něž nebyl stvořen a že mu tyto i ona hrozily, kterak spoutají jeho mladistvou sílu, nežby se mohla ještě vyvinout.

Pamatoval méně na nešťastnou Herminu a nechal se více přemáhati nechutí, jež mu působilo pomyšlení na postavení Herminino. Byl méně šlechetným než jindy a rozvazoval přísností katolickou a neshovívavou tyto záležitosti tak dlouho, dokud si nevzpomněl na její vášnivou bolest, která ho však opět umírnila a znova naklonila ku předmětu svého přemítání.

Zatím nelenila dobrá teta Mina i spěchala s potěšitelnou zprávou k Hermině, že si konečně přeje vzácná a ctihodná rodina s ní seznámiti se.

Hermina zůstala zamyšlena při návrhu tety Miny, aby s ní šla Severovic navštívit, a jakkoliv jí ona i matka domlouvaly, aby se přece uchopila příležitosti přijíti do vzdělané společnosti, váhala dlouho.

Odpuzovalo ji cosi od Jaromíra a od Boženy a přece ji zas vábilo k nim; zdálo se jí, že oba stojí příliš, příliš vysoko nad ní. Jinak jí bylo, pomyslila-li na Pavlinu. Tušilať, že právě tato ji bude přísněji posuzovat než oba mladí lidé a přece lnula hned po prvním pohledu k ní s nekonečnou důvěrou. Cítilať, že před ní jedinou její pýcha mizí, vědělať, že od ní by snesla každou výčitku, každé pokárání.

Při Jaromírově pohledu, ano, při pomyšlení naň cítila cosi zaburácet ve svých ňadrech, jejichžto hloubi nikdy nebyla měřila, o jejichžto propastech pojmu neměla.

Uvážila tento úkaz mezitím, co jí bylo domlouváno k návštěvě, i vstala prudce, by poodešla.

„Neopovaž se milovati, ty bídné srdce!“ pomyslila si zádumčivě, když se octla o samotě. „Tvé lásce nikdy se neodpoví, neponižuj se, nevěnuj se tedy nikomu! Miluj tu jemnou, skoro umírající matku Pavlinu, zahřej se na výsluní těch mateřských pohledů, jejichžto slasti ty jsi nepoznalo, a vše ostatní odmítej, taktéž dětinské přátelství té krásné Boženy! Což nevíš, že mne chce míti, po svém boku jen pro posměch, jen aby moje škaredost její krásu zvýšila? Půjdu k nim, ale ozbrojena a jenom u Pavliny chci bolnosladce zatoužiti po lásce a ochraně v tomto bídném, studeném, temném světě!“

Mrazilo ji, jak vášnivě poslední myšlénku pojala.

Šla k Severovům. Teta Mina poučila ji trochu, kterak by se měla ustrojiti, o čem ani pojmu neměla, i podařilo se jí, upraviti ji vkusněji i slušněji než jindy.

Spůsobila tedy dosti dobrý dojem v rodině, ježto k vůli Jaromírovi jí ujímati se chtěla.

Jaromír choval se k ní ku podivu mírně a trpělivě. I bylo mu toho potřebí, neb jen u přítomnosti Pavliny bývala skromna a jemna; jakmile však promluvila s ním neb s Boženou, mísila v chování své vždy cosi chladného a odpuzujícího.

Přicházívala pak častěji k Severovům i čtlo, zpívalo a hrálo se. Hermina účastnila se všeho s velkou horlivostí, ale zdánlivě bez citu a nejednou povzdychla si Božena, viděla-li vše krásné umění odbývati s pedantickou tváří, bez úsměvu a bez dojmutí při nejkrásnějších místech.

O svých poměrech nepromluvila ani slovíčkem, nezmiňovala se ani o matce ani o otci, jakoby jich na světě nebylo. Jaromír i Božena nezapomněli toto uvažovati a litovati jí. Pavlina neodolala také dlouho soucitu, k němužto tak vytrvalý příklad děti její jí dávaly a spojila se s nimi v péči a starosti o nešťastnou dívku. a Severa přizvukoval jim konečně taktéž.

Starý Klenovský jen se s nimi poněkud hněval, co že jim napadá dávat Boženě za společnici děvče tak nepříznivě posuzované, ale ani ve snu nenapadlo podivnému starci, žeby mohla býti dost málo nebezpečna svobodě jeho syna.

Tak přistěhovalo se jaro, aniž se stav Pavlinin dost málo zhoršil. Vyjela sobě kdysi za krásného dne na procházku s mužem svým i s Boženou, a protože bylo ten den ustanoveno, že přijde Hermina k nim, poprosila Božena Jaromíra, aby k této došel a za nimi ji přivedl.

S odporným citem překročil mladý muž práh temného domu, v němžto bydlela Hermina. Vyšel do temných rozlámaných schodů a stál na chodbě rovněž temné, nevěda kudy kam. Psí štěkot přivítal ho nelibě a na jeho klepání nikdo neodpovídal, ačkoli bylo slyšet uvnitř mluviti.

Otevřel tedy bez pobídnutí dvéře a vešel do pokoje. Spatřil konečně tu prostoru, kde trávila Hermina traplivé dny své mladosti. Byl to temný pokoj s jediným, nepravidelně v koutku umístěným oknem, s vyhlídkou do uzounké, nečisté uličky. Skleněné dvéře temnými záclonami pokryté poznal Jaromír za tytéž, jimiž pronikával svit, který on někdy ze svého pokoje pozoroval. Hermina byla vtěsnána do úzkých, krátkých a křiklavých šatů. Zbledla a zaradovala se, spatřivši ho, ale hned na to ohlédla se v nejtrapnějším rozpaku po nespořádaném pokoji, po své matce, jež seděla napolo svlečena na roztrhané pohovce, chovajíc dvě kořata, a po divné, drze vypadající ženě, která se jaksi odbýti nedávala.

Jaromír, jehož paní Věšínová skoro podlízavě vítala, ptal se této za dovolení, zda by nesměl vyprositi si slečny dcery k procházce se svou pěstounkou a sestrou.

Paní Věšínová mrkala naň s podivným úsměvem a pravila mu, že se cítí blaženou jeho pozornostmi k její dceři a že nebude ničeho klásti do cesty, která tuto povede k štěstí. Hermina zarděla se zatím, až jí vyskočily horoucí slzy do očí. Roztrhla šátek, který v rukou měla, a ukloniviši se řekla ostrým, nepříjemným hlasem: „Děkuju, pane Klenovský, nemohu však jíti s vámi.“

Stará, držá žena u kamen sedící ozvala se nyní bez ostýchání. „Vy nemáte ale ani za mák rozumu, slečinko; mluvím nyní do vás dvě hodiny, abych vás smířila s otcem, který vás k sobě zve: vy mi odporujete neustále, a nyní

hledím s podivením, jaký vzácný pán se vám koří, a vy odbýváte též jeho? Co vám, prosím vás, napadá?“

Hermina přemohla se násilně a řekla chladně: „Nemám otce, a nevím, kdo by se mi kořil. Vy nemáte rozumu a činila byste dobře, kdybyste již s pánem bohem šla!“

„S nepořízenou? Ne, to neudělám. Váš pan otec mne sem poslal, abych vás k němu přivedla, potkal vás s paní matkou a pocítil prý najednou jakousi touhu poznati vás; jste-li vy ale neústupna, sdědila jste věru tuto vlastnost jen po něm; a nepřivedu-li vás dnes, musím přijíti zítra, pozejtří a opět k vám, až se mnou přijdete. Uspořte mně ty cesty a sobě zahanbení, že budete musit předce povoliti, a pojďte již! A vy, mladý panáčku, pojďte s sebou,“ doložila obrátivši se k Jaromírovi, „nebude vám to na škodu, nakloníte-li si též otce své nevěsty.“

„Jděte a vyřiďte panu Věšínovi,“ odpověděl Jaromír, „odhodlá-li a rozmyslí-li se jeho dcera navštíviti ho, že se to stane slušně a s vhodným průvodem. Nyní odejděte, a nebudete-li vlídně přivítána svým pánem, zde máte, abyste se nad tím potěšila!“ Stařena vzala od něho podané peníze a chtěla ještě cosi namítat, ustoupila však jemné důstojnosti mladého muže a odklidila se konečně z pokoje. — Když byla pryč, nevěděli co promluvit ani Jaromír ani Hermina. Tato stála u malého stolku u jediného okna nevlídného pokoje, kde ležela začatá práce, svědčící, že na tomto místě to mladé stvoření svou sešlapanou pýchou hyne a se trápí. Stará paní přervala mlčení: „Děkuju vám, pane Klenovský, vy jste se ujal mé dcery co rytíř. Ó, ten můj muž, ten zločinec! Nyní láká dítě k sobě, kdo ví, jaký nehodný úmysl s ní má...“ Byla by zajisté dále vykládala, co zamýšlela, kdyby nebyla Hermina divoce zaštkala. Poklekla před matkou zvolavši: „Ještě

jsem před nikým nepoklekla, matko, až nyní před tebou: pro Bůh, ušetři mne!“

Jaromír ji pozdvihnul a odnesl ji skoro do druhého pokoje. Byl to tentýž, který bylo s protějška vidět, a nádhera v něm podivně se lišila od nepořádku prvního pokoje. Vypravovalo se, že přišla paní Věšínová podivným a ne právě čestným způsobem k tomuto skvostnému nářadí, které nyní rovnala Hermina a jehož nikdo neužíval pro skoupost staré paní.

„Myslete si,“ pravil Jaromír k Hermině, když ji usadil, „buď že jsem praničeho neslyšel ani neviděl, anebo že to slyšel a viděl dobrý přítel váš, který vám při této příležitosti nabízí pomoci, seč mu síla stačí.“

„Jste příliš laskav,“ odpověděla chladně Hermina, jež se byla jižjiž vzchopila, „ale co jste slyšel a viděl, slyšel a viděl jste, a při tom zůstane, nebudu se vám omlouvat, zač nemohu, a pomoci nemůže mi než Bůh.“

Jaromíra neurazil nikterak hrdý výraz těchto slov, naopak mužná samostatnost tak mladého děvčete zaujala ho tím více. Neříkal ničeho více, jen za chvíli opakoval pozvání, pro které byl přišel. Hermina přijala je nyní a sama nevěděla, zda to činí z bravury, by dokázala, kterak se umí přemoci, anebo aby poněkud umírnila příkrost svých slov. Odešla a za nedlouho navrátila se ustrojena.

Po cestě však, než se k druhé společnosti dostali, klesala její síla. Dovedla potlačiti slzy, ale ono podivně hřímavé štkání zavznělo jí několikkráte v pobouřených ňadrech, aniž uznával Jaromír za radno těšiti ji aneb vůbec jen promluviti o tom, co jí na srdci tížilo.

V půl cestě, když už byli za branou, stanula najednou Hermina: „Nepůjdu za vašimi,“ pravila obracejíc se k městu nazpět.

„Vy máte karakter, Hermino," řekl jí na to Jaromír, jemužto v tomto okamžiku více záleželo vysloviti svou myšlénku, než odpovídati na její.

„Ujde to s mým karakterem," odpověděla ona smutně, „ale o to nejedná se. Jsem sama sobě v ošklivosti pro svoje postavení, jak bych to nebyla též jiným? Ó, nenuťte se ke mně, vy dobří lidé, a ponechte mne mému osudu!"

Jaromír vzal volně a uctivě její ruku ve svou a jemným násilím táhnul ji na umluvené místo ke své rodině místo vší odpovědi.

Když tam přišli, divil a těšil se její ducha přítomnosti, kdežto na sobě ničím nedávala znáti, že nedávno teprva přestála kruté utrpení.

Jiní známí byli se připojili k Severovům a Hermina promluvila s každým z nich usedle a rozumně, a nejen to, ona vnikala v hovoru v takové dětinské podrobnosti, že se Jaromír znova divil, ale nikoliv více příjemně. Hádalať se, že hrabě N. N. má černé koně, zatím co jiný pán stál na svém, že jsou koně bílí, divila se novému krámu, kdesi velmi skvostně zařízenému, popisovala oděv až na nitku některé z modních pražských dam a nedávala si ve své hovornosti tenkráte ani Pavlininou přítomností překážeti.

Pavlina mluvila též ochotně. Bylať ten den obzvláště vesela. Bylo to záhy z jara, ke konci března; byl však jeden z dokonale krásných, slunečných a vlažných dnů, jakých se nám někdy ani v plném létě nedostává. Kdo miluje přírodu, nebývá jí nikdy okouzlen, jak v takovýto den. Stromy jsou ještě holé, jen keře pučí, tráva a pole zelenají se, ale všude dýše zvláštní vůně, vzduch jest naplněn nadějnými city, které z něho dýšeme.

slunce líbá tak vroucně naše čela, a každý nový lísteček jest nám tak vzácný! Pavlina, jež ssála opět novou nádějí tímto jarním dnem a přece mimovolně se loučila se vší pozemskou krásou, cítila vše to stonásobně, a jevila to jako vždycky větší ještě vlídností a shovívavostí. Mladá, nadšená Božena cítila jinak. V ní se probouzely touhy, tušení, mohutné síly, a její radost z prvního krásného jarního dne byla silou pro ni až bolestnou. Byla by ráda vše s sebou uchvátila do víru svého zdokonalování. Cítila mohutně krásu, a pudilo ji dáti útvar tomu, jak to cítila.

Liché rozmluvy společnosti, které Hermina tak horlivě podněcovala, urážely ji, i nebyla v stavu se premoci.

Pošeptala to Jaromírovi, vzala otce svého pod páždí a uprchla s ním jinam.

Jaromír, přemítaje o výjevu, kterému byl přítomen u Věšínů, nevšímal si hovoru; teprva, když byl netrpělivou Boženkou upozorněn, povšimnul si znova Herminy.

Nebyl ji ještě nikdy viděl v tak horlivé a zcela vulgarní rozprávce, poslouchal chvíli a pak ji upozornil na krásný den, na křoviny zelenající se, na Vltavu, kterou viděli v stříbrném lesku pod sebou. Hermina se mu vysmála.

„Vždyť je všecko holé," pravila, „tráva je ještě šediva a Vltava je posud velmi kalna."

„Ale ta vyhlídka na Prahu nedojímá vás?" — „Bože, viděla jsem to všecko tisíckrát, kterak mne to má dojímat?"

„Poslouchejte, mně se zdá, že slavík klokotá."

„Prosím vás, nemluvte mi o slavících, měli jsme v klášteře slavíka, který by nás byl bezmála umořil: nemohly jsme spáti při jeho tlukotu. Pustily jsme ho některé žačky matce Anděle, jížto náležel, z klece, aby nás nebudil."

„Dobře jste učinili," usmál se podivně Jaromír. „Kéž by byl každý puštěn na svobodu, kdo koho omrzí!" Při tomto smutném vtipu zabloudil v myšlénkách k Svantovítovi a k ostatním přátelům, ale Hermina pojala to jinak, jakoby byla ona ho omrzela a jakoby ji si přál pustiti na svobodu. Odpověděla mu v tom smyslu mezitím, co Pavlina a ostatní společnost o jiném mluvili a na ně pozor nedávali. To bylo od Herminy příliš malicherné, a Jaromír jí to dal na srozuměnou, načež ona mu vytkla, že se nad ní vypíná, že ona ho však považuje za přepjatého. A když připustil, že jest přepjatý tím smutným vzezřením, které by byla ona ráda popudila, zase to vztahovala a sice nyní s právem na jeho poměr k ní. Bylo však marné její namáhání popuditi ho k hádce. Zamlčel a zasmušil se ještě více. Božena mezitím se navrátila a měla v malém košíčku plno fialek. Jaká to byla radost! Sedla si vedlé matky a vila jí je v kytičku. Jaromírův obličej vyjasnil se, když ji spatřil, i on blouznil radostí nad fialkami. Hermina pocítila silné, bolestné bodnutí u srdce. Odešla od společnosti pod zámínkou, že půjde taktéž hledat fialek.

Neklamala se nad sebou, byla žárliva, krutě, nesmířlivě žárliva a poznala dle toho, že miluje Jaromíra.

„Proč jsem byla jen tak nepříjemnou?" tázala se sama sebe. „Jakým démonem jsem to posedlá? Vždyť činím všecko, abych od sebe odvrátila přízeň jeho, kterou mi přece nepopíratelně věnuje. Zdálo se mi dnes, když se mne tak zastal doma, že bych si mohla i vydobyti lásku jeho. Proč se nesnažím to učinit? Jeho pěstounka, která mu je pravou matkou, je ke mně laskava, též ona by mne milovala, on mi řekl, že mám karakter, projevil mi tu nejněžnější úctu a hle, já všecko šlapu nohama!"

Ale dívce v ní zavířilo: „Přece by mne nemiloval. Co jsem já vedlé Boženy, — předmět soucitu! Ó, soucit! Nesnesitelné to slovo! Závist bych chtěla vzbuditi A mohla bych, kdybych se stala ženou jeho. Zdá se mi, kdybych mu projevila lásku svou, žeby mi neodolal, jak jest dobrý. Pojal by mne za choť! Ó, pak by mne nikdo nemusil litovat... jen já sama sebe," dodala v největší bolesti. „Matko, matko, jaké jsi mně to dala naučení příkladem i slovem! Jakže to pravila moje matka? Že nastane omrzelost po každém sňatku a že manželé teprva zvykem opět sobě ukovají novou lásku, aby mohli u sebe vytrvat. Mně by však neuvykl Jaromír, vím, že bych jakživa nedovedla býti jemnou, nadšenou a vzletnou, jak je matka i sestra jeho. Mně se nebude nikdy jeviti svět v růžovém světle, budu jej do smrti vidět blátivý, hanebný, nespravedlivý a kdyby mne v něm chtělo podporovat sto Jaromírů a kdyby jej chtělo idealisovat sto andělů, jako jest Božena. I nebojím se smrti, nebojím se veškeré světa hanby a trýzně tak, jako osudu podobného mé matky. Kdyby mi Jaromír totéž učinil, co učinil mé matce její muž! Jaromír učinil by to ovšem mírně a snad lidsky, ale mne by to bolelo tím více! Pročby to neučinil také? Vždyť bych to snad zasluhovala, kdyby shledal, že nedosáhnu jak živa jeho výše!"

A znamenitá tato dívka, jež sobě nikdy nelichotila a nižádnému sebeklamu se neoddávala, ohlídla se odhodlaně slyšíc za sebou mužské kroky. Byl to Jaromír.

„Hledám vás, slečinko, chystáme se k odchodu," řekl, zahlédna ji.

„Nenašla jsem fialek," řekla Hermina s trpkým úsměvem.

„Protože jste jich nehledala", odpověděl on.

„Nejen že jich nehledám, šlapu je nohama," odpověděla ona, rozumějíc smyslu jeho slov.

„Proč to?" tázal se mladý muž srdečně a důrazně; „to věřte mi, nechápu."

„Nekvetou pro mne, má ruka jich není hodna." —

„To není pravda, Hermino!" zvolal v zápalu Jaromír. „Komu ještě nebylo blaha uděleno, tím spíše jest oprávněn k němu a kdybych já je rozděloval, zasypal bych jím vás."

Hermina cítila klesat svou pýchu, svou pevnost při vroucím, chvějícím se hlase Jaromírově. Sklopila hlavu a musila se stromu držet. „Vy jediný máte u mne k tomu moci," vězelo jí na jazyku, netroufala si však to vyslovit; nebránila jí v tom obyčejná její pýcha, neb ta klesala, ale panenský stud, který se v ní v téže míře vzmáhal.

Jaromír pomyslil si ale: Proč bych já váhal pokusiti se o štěstí lidského tvoru, když veškerého světa blaho skoupě se uzamyká před touto dívkou? Nemohu nyní působiti nikterak: doba naše jest jako zamrzlý proud, do něhožto jednotlivec nemůže vrazit: nuže učiním to jediné dobro, co mi činiti zbývá, a vynasnažím se oblažiti a smířiti se světem ženu, která by bez pomoci duševně zanikla."

„Víte, že si někdy myslím, jakobych tuto moc mohl míti?" tázal se jí. „Nesmějete se mi?" dodal, když ona neodpovídala.

„Podívejte se na mne," pravil laskavě dále, bera ji za ruce a pozoruje napjatě rostoucí zmatek její.

„To nemohu!" vzkřikla ubohá dívka a slzy jí zaplavily tvář.

„Dovol, Hermino, abych učinil, seč jsem, dovol, abych tě miloval, zastával, chránil i bránil!"

„Nikdy, nikdy!“ volala v pláči Hermina, „to nesmím, byla by to nespravedlnost.“ A při tom mohla již naň patřiti pevně a zmužile.

„Chci vědět, miluješ-li mne,“ řekl na to rovněž pevně Jaromír, „a miluješ-li, soudilo samo nebe, co z nás má býti.“

„Nade mnou vládne od narození peklo, a nikoliv nebe,“ dí temně a velkolepě děvče, „nebe o mne se nestará. Mohla bych se dát oklamat, jakoby nyní mluvilo z tvých úst ke mně, ale osud mé matky stojí co plamenné znamení nad tvou hlavou. Miluju tě; ty víš, jak jsi krásný a dobrý, jako já vím, že jsem škareda a příkra. Vím také, že nejsi schopen úmyslně tupiti a soužiti ženu, kterou jsi zvolil, jak to učinil můj otec, ale zasaď mi jiné oči, dej mi jiný rozum, abych neviděla a nepoznala, že mne nyní nemiluješ a že tě budu budoucně jen obtěžovat! Nejsem slabá třtina a nedám se více ohnout. Jsem divoké trní, které píchá a nikdy nepohladí. Ty bys mnou nebyl šťasten a já nejsem tak špatna, abych mohla šťastna býti při neštěstí jiného. Nech mne tedy jíti mou dráhou! Kam? to ví sám neuprositelný Bůh.“ Při tom vztáhla ruce k mírnému nebi, na němžto pluly jako cherubínové červánky a zoufalstvím zachvěla se jí celá bytost.

Jaromír ji objal a vtisknul jí políbení na rty.

XV.

Není člověku dáno, aby na sebe navždy zapomněl, a kdyby nejšlechetnější ze všech v sobě veškeré sobectví potlačil, přece se ozve někdy v něm to lidské já jako potlačený vězeň a táže se někdy bouřlivě a někdy plačtivě: Kde je podíl můj?

Též v Jaromíru ozvalo se, když ulehl o samotě v tiché ložnici ke spaní všecek unaven po tolikeru boji. Též on zavzdychnul nad sebou, že sebe dal a na vzájem přijal polovici břemene nešťastného osudu Herminina.

Cítil, že ji nebude milovat, ba věděl to; neb ona to sama vyřkla. Ano, kdyby byla bývala vždy tak velká a spravedlivá jako v okamžicích bolu a zoufalství! Bývalať však právě naopak malicherna a bodava a co ještě snad horšího, i nudna. Jaromír mohl usnouti ze všeho toho uvažování, což bylo opět povážlivým znamením, lásce nepříznivým.

Když ráno otevřel okno rannímu vzduchu, vletěl k němu skoro okamžitě lístek okolo kamínku obtočený.

Ubohá Hermina usnouti nemohla. Krutý boj burácel v jejím nitru. Láska a hrdost, touha a nedůvěra potýkaly se v jejím ubohém srdci. Napsala k ránu lístek a čekala u okna bledá a smutná chvíle, kdy by se okno Jaromírovo otevřelo, by jej tam hodila.

Jaromír četl list:

„Nespím celou noc, o Jaromíre. Což by bylo možno, aby mne někdo miloval? Přísahám Vám, že jsem nikdy na to nepočítala, nejsem tedy s to klidně se kochat v tomto neočekávaném štěstí, které jste mi včera odhalil co blažený ráj, do něhožto si netroufám vkročiti. Tisíc strašidel pochybnosti obklopuje a moří mne. Pohřešovala jsem svého otce tak bolestně již od dětinství, že mi tento neukonejšený bol jako hlubokou jizvu zanechal v duši a tím ji zohyzdil.

Kdyby mi byl otec zemřel, aniž bych ho byla znala, byla by mne snad touha po něm zušlechtila. Slyšela bych zajisté s úctou o jeho památce mluviti, neb kdyby byl měl třeba nějaké vady, byly by dávno zapomenuty. Řek-

něte však, není-li to zoufalé, musím-li neustále slyšeti, kterak zlořečí matka moje jemu, a nemohu-li se ho zastati, neb připouštím-li, že se moje matka něčím provinila dle jeho náhledu; čím jsem já mu ublížila tehdá nenarozena, že mne i s ní opustil! Žádal mne ovšem několikkráte od ní, ale kdyby mne byl i podržel on místo ní, toť bych zas byla matku pohřešovala!

Ó, že se nesmířili moji rodičové! Jich spor učinil ze mne nešťastný a štěstí neschopný tvor.

Jaromíre, nedím, že byste jednal jako otec můj, ale uvažte přece dobře, co činiti hodláte! Vaše políbení vzdor mému odporu pálí mne posud na rtech, okouzlilo mne a musím se Vám přiznati, že Vás miluju. — Mějte však útrpnost s jedním neštěstím mého žití a nepřidávejte k němu druhé ještě strašnější!

Myslím tímto: neuvádějte mne v ráj, nejste-li jist, že mne z něho opět nevyštvete! Neukovejte si pouta, která by Vás tížila a mně srdce rozervala! Kdybyste pak ta pouta přelomil, považte si, co pak bude ze mne?

Jsem šťastna v rodinném kruhu Vašem, vidím-li však tu něžnou, krásnou lásky plnou Boženu, klesá mně mysl. — Je možno, že byste mně před ní přednost dal? Chvílemi jsem hrda na to, ale při jasnějším rozumu nahlížím, že neujdu osudu, jaký moje matka měla.

Slyšte nyní však, pro jakou příčinu Vám vlastně píšu!

Zapomeňme, co se včera mezi náma událo, neb čiňme aspoň, jakoby této krásné chvíle nebylo bývalo. Neopakujme takový výjev ... ale nerozejděme se, nemám dosti síly k tomu, ačkoli bych ji měla míti: snad toho budu pykati někdy! V budoucnosti pak, za mnoho let, budete-li mně pak ještě nakloněn.... Ó, jaká to šílenosti z mé strany, že to mohu předpokládat! ...

Snažně Vás žádám, Jaromíre: neodpovězte mi ani slovem ani písmenkem na tento list a ostatně považujte sebe za svobodného a mne za oddanou Vám

Herminu.“

Tento dopis smazal v Jaromírovi veškerý neblahý cit a vzbudil v něm živější sympathii pro originalní děvče než kdy jindy. Přiblížil se k oknu a viděl ji naproti u okna sedět s hlavou skloněnou. Pozdvihla k němu své probdělé a uplakané oči, sotva že ho ucítila u okna, a zachvěla se po celém těle, vidouc ho líbat a opatrně do tobolky ukládat dopis její. Odešla od okna, aby se neprohřešila proti úmyslům v psaní vysloveným a prožila tehdáž blažený den, který si nedala pokaziti nižádným domácím zlozvukem.

Druhý den začala se opět ovšem soužit jako prvé, ale zas nový paprslek štěstí vytrhl ji z jejích úzkostí, a zdálo se tehdáž, jakoby jí mělo stále zasvitnouti slunko blaženosti.

Jaromír totiž svěřil se se vším, co se událo, Boženě. Tato zapomněla příliš ráda na nepříznivý dojem, který byla obdržela den před tím od Herminy a těšila se z celého srdce z důstojného chování jejího. Její list dojal ji tak hluboce, že neustala, až jej také přečtla matka. Pavlina žila příliš ve svých dětech, aby s nimi nebyla cítila i v této záležitosti, a s řídkou ochotou i laskavostí vzkázala pro Herminu, dala jí nejněžnějším způsobem na srozuměnou, že ví o všem, co se událo, a že ona nebude překážkou jejího štěstí.

Ubohá Hermina nemohla se ale nikterak vpraviti do své úlohy, nebylať s to najíti pravé chování ani k matce ani k Boženě ani k Jaromíru. Všickni tři měli svatou trpělivost s ní, kterou nesdílel však dokonale Severa.

ačkoli jim nebránil v jich úmyslech, a starý Klenovský neměl posud ani tušení o ničem.

Chystalit se Severovic, že stráví celé léto na Klenovce a Jaromír tam mínil dojíždět, kdykoliv by mu to studie dovolily.

Pavlina vyzvala Herminu, aby s nimi tam pobyla, což se v skutek uvedlo.

Hermina byla najednou v jiné sféře. Obmezenost klášterní byla náhle vyměněna za matčinu domácnost nevlídnou, kde si musila zoufat přísně vychovaná dívka; pak byla tato domácnost zas vyměněna za rodinné žití u Severů, které bylo plno půvabu, nenucenosti a lásky.

Hermina neokřívala mezi těmito předobrými lidmi. Nesnesla pohledu na čistou dětskou lásku Boženinu k matce i k otci, každé políbení rodičů milované dceři bodalo ji jako dykou. Žila v neustálém rozčilení, porovnávala sebe bez přestání s těmito vzornými povahami a pravila k sobě se zoufalstvím, že se jim nikdy nevyrovná, že nikdy neuspokojí Jaromíra.

V mladé duši Boženině utkvělo pak neuvědoměne místo Herminina psaní: „Je možno, že byste mi před ní (před Boženou) přednost dal?“ Divné to místo, co znamenalo?

„Ticho, ticho! kdo bude mysliti na také dětinství!“ Božena bránila se, bránila a chtěla býti jako jindy, nemohla ale vždycky. Hermina ji upozornila, nač děvčátko zapomínalo, že totiž není sestrou Jaromírovou.

Byli již nějaký čas na Klenovce, když jich přišel poprvé navštívit Jaromír.

Přišel vesele a vděčně, a povzbuzoval čilejší život v malém kruhu. Všickni to pocítili. Nenechával děvčat doma sedět, ale procestoval s nimi celé okolí, k čemuž se pojil Severa. Pavlina, ačkoli musila doma zůstat, přece

bývala taktéž osvěžena, vídávala-li pak malou společnost domů se vracet veselou, plnou anekdot a vypravování všelikého, přinášející byliny, kameny a brouky, což jí všecko s radostí ukazovali a s ní o tom se radívali. Hermina kráčívala statně s nimi. Všickni byli k ní dokonale pozorni a laskavi, ona pak netroufala si více posmívati se jich velké zálibě v přírodě, ale nudila se při nich.

Dle klášterního vychování byla by nejraději žila v městě, v pokoji se zdržovala, vyšívala neb pletla, a poslouchala i vypravovala městské noviny. Takový život byl jedině dle její chuti. To lítání po přírodě, doma předčítání, deklamování, věčné učení unavovalo a nezajímalo jí. Nemohla brátí podílu na hovoru, míval docela jiný směr, než jakému byla zvyklá. Znala několik jazyků, to však jen proto, aby v nich ve společnosti pohovořila; měla-li čísti, nerozuměla mnoho. Provozovala hudbu, ale nebyla zvyklá ji studovat, a u Severů nemilovali ty skvělé variace, z nichžto některé velmi korektně hrála; studovali, skládali hudbu a hráli jednoduše. Nemluvili v cizích jazycích, milovali příliš mateřštinu a tvrdívali, že se nemůže člověk jakživ dosti vycvičit v jediném jazyce, že jest povinností každého rodáka, aby neunavně svůj vlastní pěstoval a jedině v něm sebe vzdělávaje i jeho vzdělával. Druhé jazyky že jest slušno považovati za prostředky, za klíče k poznání jiných národů, ale nikoliv za studie pro sebe. Čtli tím více rozličné plody evropských literatur a skoro vesměs původně; byloť jim to ovšem snadné, Hermině však nemožné a nezajímavé.

Ono upozornění v Herminině dopisu, které bylo poněkud pobouřilo Boženu, zanechalo v ní malé, nepatrné ostýchavosti k bratrovi a nic více. Její myšlénky byly a zůstaly prosty vší žárlivosti, všeho sobectví.

Tím méně mohla pochopiti Hermina poklid její, a vyznamenal-li jí Jaromír více než svou sestru, bývalo jí divno, že ona to snáší s jasnou myslí.

Hermině podával Jaromír ruku při procházkách neb při obtížných cestách, jí pomáhal přes potůčky a překážky, kudy Boženka lehce sama přešla neb jako vlašťovička přeskočila. Hermina nedovedla se těšiti z přednosti jí dané a viděla-li, že se zajiskřilo bratrovo oko na smělou a obratnou dívku a že se pochvalně na ni usmál, vysmekla se z jeho lokte a nechtěla se již s ním vésti. Mimovolně ochabl Jaromír ve své snaze baviti Herminu a sdíleti se s ní, když ona nebyla s to jeho zájmy sdíleti, a těšila-li ho krásná výhlídka, pěkné osvětlení, vzácná bylina neb cokoliv na procházce, obracel se k Boženě neosloviv Herminu více. Tato žádala, aby jí vypravoval o Praze, o novinách, o malých klepech. Jaromír ale nevěděl ničeho o tom, a vyznal se se smíchem, že jest docela hloupým v těchto záležitostech. Božena milovala vášnivě malé děti. Mívala jich vždy několik okolo sebe, které k ní z vesnice do zámku důvěrně přicházely. Jaromír miloval je taktéž a dovádíval s nimi i s Boženou.

Hermina nenáviděla dětí i dětských her. Pocházelo to z dětství jejího, neb i v klášteře vyhýbávala se dětem a bývala radéji s jeptiškami pohromadě. Nesnášela již tehdáž, mluvívala-li děvčátka každé o svém domovu, popisovala-li, jak je u nich, jakou mají maminku, jakého tatínka, jaké strýčky a tetičky. Hermina věděla také, že má otce i matku. Ale co o nich věděla, tušila, pochopiti se zdráhala, a co se její čisté mysli nekalého vtíralo, to rozhořčovalo ji už tehdy a otravovalo její mládí, až otrávilo její celý život.

Kdyby byli tušili Jaromír a Božena, proč je trudno

Herminé snášeti pohled na tento mladý, nevinný svět, byli by jí nejen odpustili, ale byli by obětovali snad svou náklonnost, ažby byla ona vyléčena ze svého bolu.

Hermina jim to však nepověděla, nemluvila vůbec o sobě, neboť nerada na sebe myslila; bylať by nejraději docela zapomněla všecko, co jí se týkalo. Možná, že měla křivdu, bývát snad lépe, neštítíme-li se bolesti a probereme-li až do podrobna veškerou příčinu svého utrpení, abychom snadněji našli léku proti němu; neb bývá-li nám potřebí lékařů pro chorobu těla, nemůže nám nikdo pomoci v chorobě duševní leda my sami. Možná ovšem, že ubohá Hermina bezděk považovala svou bolest za nevyléčitelnou a to bylo ovšem nejsmutnější.

Také byla časem Hermina nedůsledna a co v onom dopise tak určitě žádala, aby Jaromír podobný výjev neopakoval, toho vyplnění od něho podivně jí znepokojovalo. Toužila, aby jednal proti její žádosti, tušilať, že by opravdu milující muž tak učinil, a soužila se nad jeho útlocitným, pozorným a laskavým chováním, kdežto v ní bouřilo a vířilo. Čím špatnější a nesnesitelnější byl rozmar její, tím andělštěji ho snášeli všickni, až na Severu, který jí ho splácel, nevšímaje si jí mnoho. U Pavliny bývalo ubohé dívce přece nejvolněji. Sedávala vedlé ní na malé stoličce a předčítávala jí noviny, čtení to, které jí bylo nejzajímavější. Pavlina pak nejspíše ji ještě vyslechla, ana vypravovala o stu malichernostech a o toiletních otázkách. Pak někdy žalovala té drahé duši svoje neštěstí a umlkla rychle, přišel-li k tomu někdo jiný.

Pavlina byla pořád průhlednější, vlídnější a klidnější.

Sedával-li u ní její muž a starostlivě-li hleděl do její jemňounké tváře, dovedla ho tak vznešeně těšit pro nástavající jich rozloučení, že proléval jen slzy do-

jmutí a nového vznešeného štěstí, nikoliv zoufalého bolu „Byliť jsme šťastni, milý Jene," říkávala, „nemáme si vyčítat jediného trpkého okamžení vlastní vinou spůsobeného, darovali jsme světu krásnou, šlechetnou dívku a vychovali jsme mu muže statečného a obětivého. Nermuť se, že ho vidíš vázati se v sňatek, který, jak se zdá, nebude štěstím jeho! Zkoušíť v tomto poměru svou lidskost, tuží se v poznání lidského neštěstí a bude zajisté šťasten, podaří-li se mu, zachrániti tuto dívku před zoufalstvím a zkázou. Poranili bychom ho, kdybychom mu bránili. Naše Božena bude umělkyní, podívej se na její výkresy a uznej se mnou, jaké má vlohy! Podporuj ji mocně v tomto směru, vynahraď jí lásku, kdyby jí měl osud odepříti této útěchy na zemi! Nechať zůstane sestrou Jaromírovou, však jemu bude velice potřebí sesterské té lásky, stane-li se chotěm Hermininým! Tuším však, že Hermina sama svazek tento přerve, vždyť se necítí spokojena nyní, kde má nastati teprva úvod k poměru tak vážnému a důležitému; odhodlaná jest též, a nevím, není-li pýcha její uražena, že neplatí Jaromírovi více než my všickni. Odejdu-li tedy od vás, netruchli příliš, můj věrný příteli! Hle, vždyť loučím se klidně, blaženě a vděčně, že mi bylo dopřáno dosti snadno a s krásným výsledkem splniti svou úlohu na světě. Slib mi, že nebudeš tak truchlit jako někdy Klenovský, že však budeš více a slastněji vzpomínat a tvoje a mých dětí vzpomínky že budou krásným zářícím pomníkem mým." K tomu připojila tolik laskavosti, tolik položertovných, zcela krásných upomínek z jich společného žití, že musil Severa se povzbuditi a býti aspoň částečně tak zmužilým jako ona.

O uzdravení nemluvila více dobrá žena a připravovala takto neustále muže svého na loučení. S dětmi svými

jednala jinak. Byloť jí příliš líto kaziti jim jejich radosti a ony ve své nezkušenosti nepoznávaly také pokroky její nemoci. Staralať se ale jinak o jich útěchu a posilnění, ažby jí více nebylo, a nemohla-li spáti, přitáhla si zlehounka stolek k posteli, rozsvítila si malou, přikrytou lampu a psávala jim. Nadpis byl shotoven napřed, aby snad v poslední době naň nezapomněla, i zněl takto:

„Útěcha mým dětem, až jim zemře matka. Důkaz, že jest člověk nesmrtelným v památce svých pozůstalých. Poslední prosba matčina.“

Kdyby některá z mých drahých krajanek probírajíc trpělivě se mnou stupnici citů a snah, do které jsem se tuto pustila, snad sobě přála seznati tyto listy, slibuju jí, že se jindy bohdá s jich obsahem setká, jelikož se mi zdá, že by nestál zde na svém místě.

XVI.

Den před odjezdem Jaromírovým z Klenovky za parného tichého odpoledne, kde Pavlina na pohovce usnula a Severa nedaleko nad knihou zíval, seděli obě děvčata a Jaromír v parku na stinném místečku pod jasanem.

Pavlina kreslila. Bylať dopoledne natrhala kytici z lesního kvítí; nedbale ji svázala a nyní ji pilně napodobovala na papíru. Nemluvila ve své horlivosti ani slova. Hermina vyšívala křiklavými barvami střevíce pro Pavlina a taktéž nemluvila.

Jaromír odložil knihu, z nížto byl oběma předčítal, a díval se zamyšleně na obě.

Ani lísteček se nehýbal, slunce ozařovalo celý park dokonale jasně, ani stínové nebyli velmi tmaví, ani ptáček nezazpíval, ani človíčka nebylo slyšet.

„Ach já vás nerad opouštím," jal se mluviti zádumčivě Jaromír, „jaký zde poklid, jaké blaho zanechávám! Shledáme-li se opět tak?"

Myslil na Pavlinu, když v smutném tušení takto promluvil, ale Hermině trvalo příliš dlouho, že se trochu trpkosti nevmísilo do všeobecného souzvuku, a proto řekla:

„O shledáte! Budeme právě tak kreslit, vyšívat, mlčet a potit se jako nyní!"

Jaromír snažil se vlídně se usmáti. „Aha, váš vtip se vám vrací, pohřešoval jsem ho, co jsme zde. Slibte mi však opravdu, až opět přijedu, že vás zde opět najdu!"

„Nevím," dí ona na to, „neb moje matka mi psala, že chce do nějakých lázní a já mám jeti s ní."

„Zůstaňte na Klenovce, drahá Hermino," řekl on srdečně a prostě, „do lázní pojedete někdy s námi!"

„S vámi?" pousmála se Hermina, „to mi není potřebí tam jezditi; vím napřed, že bychom chodili od vrchu k vrchu a sbírali kameny a byliny. To můžeme činiti i zde."

Jaromír se podivil, myslil o Hermině, že začíná s nimi sdíleti zalíbení jejich, a nyní musil souditi, že as jen přemáhala nelibost po celý čas, a tušil, kterak se nudila.

„Ne," pravil trpělivě, „zajisté bychom se seznamovali s lidmi, žili bychom společně, a i zde budeme společněji žíti, až bude naše matka zdravější."

Hermina hodila opovržlivě hlavou a neřekla ničeho více.

Tento krátký a zdánlivě nepatrný hovor ukázal Jaromírovi jako v zrcadle věčnou neshodu Herminy s ním. Nebyli si rovni co do vkusu, ani do povahy, ani do srdce, ani do ducha. „Co s ní počít? Dosáhnu-li svého cíle, a bude-li mou chotí, zdali vydržím, a neprojevím-li jí nespokojenost, jak ona tuší? Mělat pravdu ve všem, co mi

psala tenkráte!“ tak si pomyslil a povzdechnul. Hermina složila práci a odešla prudce.

On zůstal sedět jaksi bez vlády a díval se starostlivě za ní. Když zmizela za stromovím, obrátil se k Boženě, jež byla po krátkou a významnou tuto rozmluvu mlčky kreslila a nyní naň patřila velkýma, upřímnýma svýma očima.

Jaromír, jenž napřed již uhodnul vždycky, co si myslí, než to vyslovila, nemohl neb netroufal si porozuměti pohledu tomu.

„Co si nyní myslíš?“ ptal se jí tedy unaveným hlasem, jako někdo, jenž se dlouho byl přemáhal.

„Cože si myslím? Ledacos, drahý Jaromíre; vždyť víš, jak rychlé a proměnlivé jsou myšlénky, jak těžko je slovo stíhává, jakou nesnáz míváme, chceme-li je vyslovit, protože řeč je dovede jen z jedné strany vylíčit jako malíř, chce-li krajinu okresliti, může jen jednu část podati, zatím co krajina má sto různých pohledů a co myšlénka hrává do všech barev jako prisma. Abysi však neřekl, že dělám vytáčky, povím ti, co jsem si prvé mezi jiným pomyslila, že se budu učit i hlavy kreslit. Budu-li tichá, vykreslím kytice, budu-li pobouřena, vykreslím skály, rokle, lesy, bouře, zmítané vodstvo, a budu-li se chtít utišit a nabyti nové lásky k životu, vykreslím lidskou hlavu. Dívala jsem se nyní dlouho na tebe, zatím co ty za Herminou, a pozorovala jsem tvé tahy. Když jsem pak viděla, kterak se v nich střídal cit za citem, když jsem pozorovala ty tvořící se vrásky na tvém čele, ten starostlivý tah okolo úst, ty oči plny stesku, touhy a pochybnosti, pojala jsem tuto myšlénku a uznala jsem, že člověk jest veliký, dokud touží po dobrém, třeba by klesal, chyboval a sobě zoufal při tom.“

Boženina tvář nabyla při této řeči cosi nadšeného a vznešeného. Utichla a dívala se opět tímto dlouhým a hlubokým pohledem na Jaromíra, jemuž tento nemohl neb sobě netroufal porozuměti. „Budu kresliti hlavy," opakovala, „těším se na tuto novou práci a na svou novou pilnost. Doufám, Jaromíre, že nebudu nikdy nešťastna." —

„Nešťastna, ty, moje Boženko? Kterak ti přišlo to slovíčko na rty?" Ona pokrčila rameny a usmála se rychle, cítíc, kterak jí kane slza po líci. „Co je ti, Boženo?" zvolal Jaromír polekaně, neb nebyl zvyklý u ní marným slzám a ženským rozmarům.

Dívka utřela si zrádnou slzu obrácenou rukou a usmála se znova. „Těším se na kreslení hlav," odpověděla mu tklivě a s krásným výrazem hladíc mu jako obyčejně vlasy.

„Budeš-li ty nešťastna, Boženo," zvolal vášnivě její bratr, „umru: pak nechci žíti."

„Mluvme o něčem jiném!" pousmála se Božena s novou slzou v očích. „Hle, jak pilna jsem byla!" a při tom ukázala mu svůj výkres.

Jaromír vykřikl překvapením. Co se zaměstnával více Herminou, míval trochu méně času pro Boženku, a proto se stalo, že nějaký čas nebyl dohlédnul na její kreslení. Ona byla také příliš skromna, aby se ustavičné stavěla v popředí, a neukazovala nějaký čas Jaromírovi ničeho z těchto svých prací.

Že to učinila v této chvíli, stalo se jen, aby ho odvrátila od myšlénky, kterou si vyčítala, že ji v něm vzbudila. Byla to na výkresu tatáž kytice, kterou měla mladá kreslířka před sebou. Jinak ale hleděl na ni ten, který ji spatřil na jejím obraze. Vymyslilať si pod to kvítí kus pěšinky lesní skalinou se vinoucí a na této cestě, jako pohozeny, zapomenuty, opovrženy ležely pohozeny zvo-

nečky. Klonily se smutně k mechu, z něhož vyrvány byly, slzičky nadějně vyvstávaly, jakoby doufaly v dobročinnou ruku mimojdoucího, jenž by je zdvihnul a ve vodě zas oživil, skabiosy, vřes, mateřídouška i jahodoví s jahodami proplétalo se tak zvláštně a výmluvně, žeby to bylo každého překvapilo, třeba by nebyl býval milujícím bratrem jako Jaromír.

„Ano, mé dítě!“ zvolal, „nyní ti rozumím, ty nemůžeš býti nešťastna, dokud tě takové božství těší. Tys umělkyní! Tys volna a můžeš býti klidna, ty žiješ za potěchu lidstvu v největší jeho bídě. Svaté umění vyvádí je vždy zase z bludu a z marnosti jeho. Ne tak já, Boženo. Mně jest přisouzena těžší úloha, já se musím zasvěcovat lidským bolům a s nimi bojovati do poslední krůpěje krve. O, stůj při mně a nezavírej nikdy na mne!“

„Kdo by tě měl znáti, ne-li já, Jaromíre? Čiň co čiň, já jsem tobě vždy jista co útočiště, já ráda vyslechnu vždycky tvoje stesky a v ž d y c k y, Jaromíre, pamatuj si to, bude se ti obdivovati tvoje sestra.“

Vrátili se domů, vedouce se a hovořice dále v tomto smyslu. A každým slovem, co sobě řekli, cítili víc a více, čím jsou jeden druhému. Hermina viděla je z okna takto přicházeti a zavrtěla zádumčivě hlavou: „Ji miluje, nikoliv mne; nepřelhává-li mne, přelhává sebe! Musím naň zapomenout, dokud není pozdě!“ Běžela do svého pokoje a psala své matce, by pro ni přijela, že pojede s ní do lázní. Sotva, že byl list napsán, představila si najednou žití se svou matkou, své postavení bez ochrany, které její matka dávala každým slovem v šanc, i roztrhala jej zas. Předsevzala si, že bude ještě přemýšleti, co jí zbývá činiti. Ubohá nemohla se ničeho domysliti a ráno vstala smutna a sklíčena, aby se rozloučila s odjíždějícím Jaromírem.

Byla mimovolně dojata jeho laskavým chováním, tím více, ana cítila, že ho nezasluhuje. Hleděla s podivením na Boženu, když mu zmužile podávala ruku, řkouc: „Buď zdráv, milý Jaromíre, mysli mnoho na Herminu a trochu na mne!“ Jaromír políbil Herminu v ústa, svou sestru v čelo a zmizel jim brzy z očí v ranní mlze.

Sotva že byl několik dní Jaromír v Praze, obdržel náhle zprávu o své pěstounce, že velmi stůně a chce-li ji ještě spatřiti, aby si pospíšil.

Jaromír odjel okamžitě na Klenovku.

Pavlina byla jen seslábla a zcela při sobě i bez utrpení. Usmívala se tiše, dívajíc se na své děti, a hrozila jim prstem, pozorovala-li, žeby někdo chtěl plakat. Musilo se hlasitě okolo ní mluvit, světlo a vzduch byly vpuštěny do jejího pokoje, promluvila ještě s každým zvláště, a co možná bez slavnostního přízvuku, přirozeně a srdečně jako vždy jindy.

„Jen se držte jeden druhého,“ napomínala Jaromíra a Boženu, „neopouštějte se navždy, kdybyste třeba uznali za dobré rozloučiti se na nějaký čas! Moje srdce mi praví, že jste jeden pro druhého zrozeni. Třeba byste tedy lásku hledali každý jinde, přece musíte jeden druhého podporovat, těšit a povzbuzovat.“

„Kde je Hermina?“ tázala se mezi jiným. „Jdu pro ni,“ řekl Jaromír, ale nešel, neb Pavlinino oko utkvělo úzkostlivě, jakoby se bálo, že ho nebude vidět, až se navždy zavře.

Někdo jiný šel pro Herminu a našel jí zoufalou na kolenou. Bylo jí domluveno, aby se ukonejšila, že Pavlina si přeje ji vidět. Ona se nemohla odhodlat k ní dojít. Vstala, pokročila a sklesla zas, a než se rozhodla a do pokoje vstoupila, nalezla Pavlinu již nepohnutou, jako dřímající na lůžku. Severa, Jaromír a Božena stáli nad

ní objatí v němém ustrnutí a neviděli vcházeti Herminu. Když ona viděla, že se jí nedostalo více požehnání z té ruky mateřské, v nižto jedině důvěru měla, uvrhla se v novém zoufalství na kolena u milované mrtvoly. Připadala si v tuto chvíli teprva osiřelá, nemohla si vysvětliti proč, ale zdálo se jí, že jest ještě cizejší v rodině než dříve.

Nikdo si jí nevšímal, okolo ní prostřela se jako mlha, a touto mlhou slyšela štkáti a plakati ty tři truchlící pozůstalé. Nemělať dosti vřelosti, aby jim byla brala a tiskla ruce v němé podílnosti, vždyť se považovala se vším právem za nešťastnější a osiřelejší jich. Nevěděla, jak se tenkráte octla opět ve svém pokoji. Věděla jen, že zalomila rukama a snad že křikla divě, uchvácena jsouc novým citem. Bylať to závist. Záviděla zemřelé pokoj, klidný úsměv, a že má p o v š e m. Pak byla snad odvedena odní. Ve svém pokoji ale dumala neustále o tom, jak dobře mrtví spějí! Přijel též k pohřbu Klenovský. Byl dojat smrtí té, jež se měla někdy státi druhou chotí jeho; když ale viděl sklíčenost celé rodiny, přemohl sebe a zařizoval jim veškeré potřebné záležitosti.

Již spočívala vlídná, dobrá, pečlivá matka v kypré zemi a již se byli navrátili všickni z místa, kde si měla navždy odpočinouti, a opět i opět se objímali těsně Severa, Jaromír a Božena, tiše štkajíce, opět se cítila Hermina jako vyloučena od nich. Klenovský k nim přikročil slavně a pravil: „Božena a Jaromír musí býti někdy svoji, tím potěšíme duchy zemřelých matek jejich.“

„Ano,“ ozvala se pevně a silným hlasem Hermina. „Nikdo je nerozlučuj!“ a zmizela z pokoje.

Hledali ji a nemohli ji najít. Odešla pěšky, zanechávajíc všecky své věci na Klenovce, až na nejbližší stanici usedla a odjela do Prahy.

XVII.

Starost o Herminu byla jedině s to vytrhnouti Jaromíra i Boženu poněkud z jich bolu.

Sotva že přijel Jaromír do Prahy, došel ihned k Hermině. Přijala ho zdvořile, ba srdečně, ale dávala patrně znáti, že nechce, aby jí něčím jiným byl než pouhým známým. Jaromír se jí ovšem dále nevtíral, ale neopomíjel od času k času ji navštěvovati, aby se podíval, není-li jí potřebí jeho podpory.

Hermina počínala si ale docela novým u ní způsobem. Strojila se vkusně a upravovala byt své matky úhledněji. Bylať skutečně s matkou v lázních a seznámila se tam s mnohými lidmi, jejichžto známosti se domů nespustila. Opanovala nyní svou matku dokonale a tato netroufala si více kompromitovat svými neprozřetelnými řečmi dceru. Dávaly se velké společnosti u Věšínů, a Hermina nutila přísně slušným chováním a hrdým vystupováním společnost, kterou okolo sebe shromažďovala, aby si jí vážila a zapomněla, co mohlo býti její pověsti nepříznivo. Když pak se viděla středem kruhu lidí za velmi počestné vyhlášených, triumfovala, a Jaromír těšil se, vida ji na oko šťastnou a v skutku zkrásnělou. Bylať v jistém ohledu šťastna, neb sobě měla děkovati za převrat svých okolností a nemusila přijímati Jaromírových obětí.

Neměla více pro něho ostrých slov a bývala důvěrnější, a on by byl znova snad uvázal přetrženou pásku jich poměru, kdyby to bylo bývalo s ní možno.

Ale její mysl nabývala víc a více nepokoje. Nežila ani hodinku víc pro sebe, a jedna návštěva stíhala druhou. Jaromír, jenž nebýval nikdy milovníkem povrchní zábavy, umíral skoro, měl-li býti přítomen těmto společ-

nostem. Hermina stala se královnou plesů. Z dobroty navštívil Jaromír některé tyto plesy a divíval se její zdrženlivosti a kterak dovedla věci zaříditi, aby jí nikdo nesměl dvořiti se, ani on.

Nejzlomyslnější jazýček nemohl najíti závady na ní a Hermina dočkala se skutečného vítězství, že konečně spatřila na každém i nejpřísnějším obličeji vážnost a úctu k sobě.

Jaromír i Božena vypravovali si s radostí a s jakousi pýchou o ní a divili se její pevnosti a vytrvalosti. Jen že Božena jí nikdy nenavštívila. Nemohlať se zotaviti po matčině smrti a uposlechla ráda otcova návrhu, aby se s ním na nějaký čas odebrala do Paříže, kdeby mohla zdokonaliti svoje vlohy ku kreslení. Před svým odjezdem odhodlala se Božena a šla se rozloučiti s Herminou. Když tato uslyšela o odjezdu, podivila se, jak se vůbec často divívala Boženě, i chtěla vědět, jak dlouho tam pobude, zda Jaromír tam též přijede a jiných podrobností více. Dověděla se však jen, že touží Božena zdokonaliti se v umění, jímžto již své matce také potěšení působila. Byla velmi ticha a zádumčiva, a když se nemohla Hermina zdržeti a se jí tázala, kdy bude míti svatbu s Jaromírem, jak starý pan Klenovský ustanovil, odpověděla jí Božena klidně a přívětivě, že nikdy, poněvadž jest sestrou Jaromírovou.

Hermina vzdor tomu nepřipustila, aby bylo jich loučení upřímné, unavila Boženu vtipkováním a škádlením, že zapírá, kterak je Jaromírovi zaslíbena, že on za ní brzy do Paříže pojede, až se Božena netrpělivě zdvihla a chladně jí dadouc s Bohem, odešla.

Bylo to v masopustě a Severa užil poněkud příznivějšího povětří, aby se svou dceruškou odjel. Neb ona spěchala z Prahy. Nechtělať státi nikterak Hermině v cestě.

Hermina prohlížela svým neobyčejným bystrozrakem všecky lidi, kteří se jí blížili, a čím více jich seznala, tím více nahlížela, že stěží najde na světě ještě jednoho Jaromíra, ještě jedny Severovic. Nabažila se své ctižádosti a čím více času se kladlo mezi dobu na Klenovce strávenou i nynější, tím více stesku pocítila po lidech a poměrech, kterých si dosti nevážila, dokud užívala jich dobročinného vplyvu. Jaromír nepřicházel k ní a nic jí netěšilo, nic neuspokojovalo, dokud jeho neviděla. Byla příkřejší a nepřístupnější než jindy, tyranisovala své hosti, když se u ní dostavovali, a mohla si vše dovoliti; neb takoví jsou lidé: vydobyl-li sobě kdosi jisté pověsti ať dobré, ať zlé, posuzují ho vždy dle ní a málo kdy dle vlastního náhledu. Kdo užívá dobré pověsti, může si pak výstřednosti dovolovati a nikdo jich nepozoruje; naopak kdo má zlou pověst, může se jevit co anděl, nikdo mu nevěří, a Hermina vykonala práci obrovskou, že lidské mínění ke své straně obrátila a mohla na ně směle hřešiti. Čím příkřejší, ba jizlivější byla, tím více říkávalo se: „Jest podivna, nepřístupna, ale hodna a ctnostna, pravý to diamant.“

Jaromír těžko se rozloučil s Boženou; než odjela, rozmlouvával s ní dlouho; rozuměli si tak dobře, ba pokaždé lépe, a přece se oba zarmucovali, čím lépe si rozuměli. Hermina stála mezi nima jako děsný mrak, a přece měli oba pevnou vůli učiniti ji šťastnu. Klenovského výrok po smrti Pavlinině rozechvěl oba podivným elektrickým způsobem, netroufali si o tom promluviti spolu a pamatovali pořád na Herminu, jejížto osud si byly uvázaly ty dvě neúhonné děti na duši. Cítili oba, že se musí rozloučiti, a byli sklíčeni nad tím. „Proč nejsme skutečně bratrem a sestrou?“ myslili si marně a tak se konečně

rozešli, aniž přišli k jakémusi uspokojivému výsledku svých rozmluv.

Po odjezdu sestřinu nevycházel Jaromír as po dva týdny. Hermina vídávala ho z okna nad psacím stolem nakloněného. On však ani jednou na ni se neohlédl.

Žárlivost se v ní znova budila, milovala ho opět a umínila si, kdyby nyní k ní přišel, že ho zajisté zajme, že se vynasnaží býti jeho hodnou a učiniti ho šťastným; vždyť nemohla pochybovati, že on má v úmyslu skutečně štěstí její.

Jaromír přišel k ní. Byl opět takovým, jako vždy jindy. Byli o samotě, náhodou ani matka Herminina nebyla doma, ani jiná návštěva nepřišla. Jaromír byl upřímný, otevřený, mluvil s ní o Klenovce, o zemřelé Pavlině, a když ji viděl tak vlídnou, jako nikdy nebývala, vzal ji za ruku, řka: „Nuže, a my dva půjdeme spolu světem? Vyslovte s jistotou, že tomu chcete!“

„A Božena?“ odpověděla Hermina, zblednouc náhle.

„Božena tomu chce, i moje matka Pavlina tomu chtěla.“

„A Severa, a otec váš?“

„Severa nikdy mi nekladl ničeho do cesty a, můj otec?“ Jaromír zamyslil se, pak doložil: „Můj otec svolí též.“

„Ale těžko.“

„Což na tom, Hermino? Hleďte si ho naklonit a poznáte v něm zajisté, ač přísného, přece dobrého otce. Nuže?“

„Dobře, dobře, jsem vaší,“ šeptala ona podivně, a blednouc víc a více. Jaromír přičítal to jejímu dojmutí a když slyšel někoho přicházeti, odešel druhými dveřmi. Byl klidný po tomto výjevu.

Hermina nemohla se svými hostmi, kteří byli Jaromíra zaplašili, promluviti. Pravila, že ji bolí hlava a zavřela se. Jak se byla těsila na Jaromíra, jak toužila po

něm! A když přišel tak lásky hodný, tak dobrotivý, tak otevřeně srdce i ruku jí nabízející, byl jí najednou lhostejným, skoro protivným. Jejího ducha zaměstnávalo jen, kterak by pokořila Severu a Klenovského, kterak by je přivábila, aby přišli žebrat o její ruku zaň. A když uznala, žeby se to asi nepodařilo, čeho si přála, ani s jedním ani s druhým, připadal jí s těkavostí lehkomyslnou jakýsi obmezený, nepatrný člověk, který škemral již dlouho o její lásku. Na toho zpomínala, bezděky jí připadal na mysl. Cosi ji lákalo, aby jeho vyslyšela, byť jen pro zábavu, byť jen na čas a to navzdor Jaromíru a jeho rodině.

Hermina měla přísné měřítko moralky, což bylo Bohem a vírou její, a proto zděsila se svého vlastního srdce, opovrhovala sebou a vzkřikla křečovitě při myšlénce, že snad sdědila po svých rodičích nestálé pudy a náklonnost k nespořádanému žití, čeho se přece tak hrozila a co bývalo trýzní jejího života. Uchopilať se jí nesmírná nespokojenost se vším i s sebou a vášnivý hněv na Jaromíra i na Boženu, že tak se skvějí beze vší vady, aniž by jich dostihnouti mohla. Idealisovala je nyní sama ještě více a nevěděla, co počít se žitím, které nikterak pochopit, jehož ani použit nedovedla.

Druhý den odhodlala se, že půjde do plesu. Byla tenkráte opravdu krásna. Všickni se jí obdivovali a kořili, i Jaromír, jenž tam přišel jí k vůli. Skoumala se, zda ji těší aspoň obdiv jeho, ale nic, ach nic se nechtělo ozvati v jejím prázdném srdci! V srdci prázdno vzdor davu lidstva, v přírodě k ní nepromluvil ani hlásek, k umění jí nekynula útěcha, a přece nebyla tupa a přece se v ní ozývaly veškeré touhy ušlechtilého člověka. Byly však záhy poraněny, pleněny, nikým nepěstovány, cit za-

krněl a odumřel v té mohutné duši a jenom touha, nikdy neuspokojená touha po něm zbyla.

Tančila tenkráte v jakémsi opojení. Nezastavila se ani malou chvilinku a v přestávkách mluvila v jakési horečné horlivosti. Vyhýbala se zraku Jaromírovu, vědělať, že hledá sympathii, souzvuk v jejím zraku, a že by se musil zděsiti, kdyby shledal, co v něm bylo na místě toho.

Když bylo k ránu a ona za tu celou noc poprvé si sedla nedaleko bosketu, v němžto seděla mladá, krásná dívka, viděla, kterak se blíží této pán v prostředních letech. Hermina naň pohlédla napřed lhostejně, a pak jí bylo přepodivno. Zdáloť se jí, jakoby byla zmizela celá taneční síň a všickni lidé z ní, a jakoby onen pán k ní samé se blížil a ona jakoby byla ona mladá dívka v bosketu. Pak slyšela, jak tato lichotivě k němu mluví, otcem ho nazývajíc, a myslila posud, že ona se to lichotí k otci svému. Srdce jí tlouklo, jakoby jí chtělo přervati krajkový oděv, hlava jí hořela, pěsti a zuby zatínaly se. On odpovídal... jaký to hlas, jaká to tvář? Hermina byla si dobře vědoma, že vše se jí jen zdá a že je v bálové síni, že tohoto pána zajisté nikdy nebyla spatřila; proč byl jí tak povědomý? Jiný pán přikročil k němu: „Vy hodláte již domů, pane Věšíne?“ tázal se ho, a Hermina křiknouc omdlela. Spatřilať otce svého.

Byla domů odnešena, měla silnou horečku, ale nebylo to nic nebezpečného, následovalo zapálení krku.

Když jí přišel navštívit Jaromír, našel ji ve zvláštním rozmaru. Bylať velmi živa a hovorna a smála se své nemoci, bavilo ji patrně, rozkašlala-li se hodně, a čím více kašlala, tím více mluvila.

Za několik dní vstala a chystala se do plesu; že

chce užiti masopustu, pravila, namítalo-li se jí proti tomu. Nemohlať hlasitě promluvit, vzdor tomu však tančila víc a víc! Šla každý den do plesu a ve dne chodila ve sněhu a blátě po návštěvách.

Jaromír ji potkal a zhrozil se, když ji viděl v lehkých střevíčkách a kterak nebyla tepleji ustrojena než v létě. Vyčítal jí tuto nedbalost a chtěl se s ní navrátiti domů, ona ho však odbyla s takou určitostí a pevností, že viděl, kterak by spíše skalou pohnul nežli jí. Přišel-li k ní, nalezal ji vždycky v plné práci. Chodila, běhala po celém domě při otevřených oknech a dveřích, honíc se za Bůh ví jakým zaměstnáním.

Neposeděla u něho chvilinku a poseděla-li, mluvila o nepatrnostech. Seschla strašlivě, její kašel přibýval, i začala mívat horečku v noci, což jí nebránilo ve dne tak nepokojně, ba ještě nepokojněji žíti než jindy.

Jednou přišel Jaromír k ní a zastihl doma jen matku její. Prosil jí pro Bůh, aby přece lékaře zavolali. Stará paní zaplakala. „Včera jsem chtěla jíti sama pro něho, a když jsem byla ve dveřích, přiběhla za mnou Hermina a políbila mne s prosbou, abych jí lékaře nevodila. Políbila mne! Víte, že mne nepolíbila, co vystoupila z kláštera?“ pravila bolestně. „Vím, že mne nemiluje, a když mne políbí, vládne pak nade mnou neobmezeně, činím pak slepě, co ona chce, vždyť je to dítě moje.“ A když se dále tázal dojatý Jaromír, co se událo v onom plesu, kde Hermina omdlela, uslyšel teprva od matky, o čem dcera nebyla s to promluviti s ním, že viděla a poznala totiž svého otce a že byla svědkem, kterak mu jest milá nemanželská jeho dcera.

Nyní tušil Jaromír zuřící bol Herminin. Osud jí dodal poslední ránu, ukázav jí zřetelně nepoznané, věčně

pohřešené blaho, pro něžto byla oloupena o všecken mír, o veškerou budoucnost. Nevěděl ovšem, jaké propasti mimo to v Herminině srdci zívaly a ubohou děsily až k smrti. Zatím pokračovala její nemoc obrovským pokrokem. Konečně ulehla. Nepustila nikoho k sobě, ani Jaromíra, ani otce svého, jenž za dveřmi jí prosil, aby mu odpustila. Nerozloučila se s nikým, nesmířila se ani s sebou ani se světem a skonala.

Když přikročil Jaromír k její mrtvole, viděl drobounkou postavu na místě hrdé, vysoké Herminy. Ležela v rakvi ve svých nejnádhernějších balovních šatech zlatem vyšívaných. Myrtový věnec byl vtisknut na její splývající rusé vlasy, tvář byla však hustým závojem zakryta. Jaromír nepozdvihnul tento závoj, vždyť nemohl za živa pozdvihnouti roušky s její duše. Políbil jen její vyzáblou malinkou ručku a plakal, až mu srdce usedalo. Kdo ho tak viděl, říkával každý, že nebylo jakživo vidět ženicha tak truchlícího o zemřelou nevěstu, a otec jeho vytknul mu podiveně a přísně, že takto ani matky Pavliny neoplakával.

„Při smrti matčině oplakával jsem jen sebe," odvětil mladík; „bylo mi líto jen vlastní osiřelosti, při smrti Herminině oplakávám osud její, ztracené to žití, které ani v smrti okamžiku smíření nenalezlo, nemohu, ach nemohu se ukonejšit!"

Churavěl sám nějaký čas a nemohl ani jíti na pohřeb. Vyšel pak na hřbitov po několika nedělích, když byl uzdraven, aby hledal její hrob.

Bylo v máji a všecko v nejladnějším květu, hřbitov co nejkrásnější zahrada. Jaromír našel hrob Herminin. Ach, jaký to hrob! Ani po smrti nezelenala se posvátná barva naděje nad jejím rozpadávajícím se tělem. Její

matka jí byla dala kryptu vyzditi a touto pozorností byla vyčerpána její péče o poslední odpočinutí její dcery, nedala ani naházený rum odkliditi ani trávou obložiti těsnou komůrku dceřinu, ba ani věnečkem jí neozdobila. Jaromír postaral se o to sám a ověnčil Herminin hrob.

Zakončení.

Zatím změnila se opět doba a národové probouzeli se poznenáhlu z tupé sklíčenosti. Před tím byla amnestie vyslovena a Jaromír shledal se opět se svým Svantovítem.

S tímto drahým přítelem spolčil se znova a v proudu nových ideí, snah a prací pohlížel na svou pohřbenou lásku jako na těžký, nezapomenutelný sen.

Obživnul a propracoval se konečně ze všech pochybností, ze svých neobmezených, trapných citů, ze své svědomité a chorobné úzkostlivosti. Pojal zdravé náhledy, bral skutečnost, jaká jest, a soustředil veškerý oheň své dobré vůle v mezích možnosti. Tyto meze však nebyly sobecky úzce taženy, anobrž zmužile a velkomyslně rozšířeny v říši dobra a blaha národův. Psával si s Boženou a toužil ji spatřiti, čemuž ona se však stále vyhýbala. Slýchal o ní, že jest výtečnou umělkyní, osobou všeobecně milovanou pro svoji lidskost ke každému člověku a hlavně ku každému krajanu. Ona slýchala též často o něm, když ale zvěděla, že spěchal do jižní Italie, kdy poslední rozhodná válka tam začala, zaplesalo srdce její nad ním. Vrátila se konečně s otcem svým do Čech. Chvěla se o jeho žití, když jí docházely zprávy o jeho neohrožeností a plesala přece nad ním. On pak ve své horlivosti nenavrátil se po válce ani do Čech, nýbrž vě-

noval bratřím Polákům svou sílu i krev, sotva že uslyšel o početí jich neohroženého boje.

Byl poraněn a napřed do Moravy, pak do Čech dopraven. Byl odvezen na Klenovku, kdežto mu rozkázáno, aby se zdržoval. Přijel tam pozdě večer jara r. 1864. Byla zlá, větrná a deštivá noc. Umíral umdlením a bolestmi na špatném povoze ve společnosti několika vojáků. Když byli u cíle, totiž u Klenovského zámku, zařinčeli vojáci hlavněmi ručnic o zahradní mříž.

Boženě, jež právě se sdržovala s otcem svým a se sestárlým, mrzutým Klenovským na Klenovce, nebyla tato pozdní návštěva ničím neobyčejným. Nepochybovala, žeby hledal útočiště na pohostinném zámku nějaký nešťastný, bludný Polák.

Přišla tedy ihned sama dolů se sloužícím a svítila mu, aby otevřel, neptajíc se ani, kdo by to byl, jenž tu hledal pohostinství.

Světlo ze svítilny padalo živě na ušlechtilé tahy dívčiny, kterou Jaromír tak dávno, ach dávno nebyl viděl.

Právě tak ji byl jednou již spatřil před léty co mladinko děvčátko, v onen večer, kde jí a matce její v plné důvěře svou sympathií k Hermině se byl vyznal.

I tenkráte držela světlo v rukou. — Ano, tenkráte a nyní! — Bylo mu, jakoby omdléval. Vojáci musili ho snésti s vozu. Sotva ale dýchal volněji vzduch své vlasti, sotva že stál opět na Klenovské půdě, navrátila se mu síla.

Smeknul klobouk před Boženou a obvazek rány jeho spadl mu s čela. Přehodil si vlasy na zad — Božena ho poznala.

Dlouhý, dlouhý pohled vyměnili. V tomto pohledu soustředily se veškeré události minulých let, veškerá jejich utrpení, konání, snažení.

Krvácí-li mi srdce nad nespravedlností osudů, nad neštěstím národů, nad věčnými, krvavými boji člověčenstva, zaplesávám přece, považím-li, že bývají na této zvrácené a neblahé planetě naší, ač po různu, okamžiky a pohledy, jakého se dočkali a jaký vyměnili tenkráte Jaromír a Božena.

Pak si podali ruce a Božena vedla beze slov a tiše plačíc sesláblého a drahého vojína po zahradě do domu. Po cestě tiskli si významně ruce.

Po několika dnech již zotavil se Jaromír tak, že mohl z lože vstát. Jeho starý otec a Severa hýčkali a milovali ho jeden s dětinskou a druhý s přátelskou pečlivostí.

Jednou u večer procházeli se Jaromír a Božena po Klenovském parku, rozmlouvajíce o všem, co přežili i o neštěstí Herminině i o bojích, v nichžto působil Jaromír, pak o příčinách obojího a konečně o budoucnosti.

I přislíbili sobě svatě, že víc se neopustí, byť Jaromíra povolání odvádělo, kdož ví kam, do kteréhokoliv nového boje.

Nastala krásná, vlažná, hvězdnatá noc a ještě se procházeli. Pohlédli na balkon Klenovského zámečku a vmyslili si naň Marii a Pavlinu, své zemřelé matky, jakoby se tam líbaly, žehnajíce svým dětem.

Růženina matka.

Roman ve dvou dílech.

(Druhé, opravené vydání.)

(Dopsán v lednu 1865, vyšel ve Zlaté Praze 1865.)

Růženina matka.

Díl první.

I.

As deset mil od Prahy na úpatí pahorku rozkládá se pěkný městys Adamov. Krajina jest pahrbkovitá s volnými rozhledy. Velké rybníky lesknou se mezi širými lučinami a po stráních zelenají se habrové a dubové lesy.

Na pahrbku nad městysem je vystavěn mezi zříceninami dávného hradu bělající se zámek v moderním slohu, a za ním se sklání park okolo celého pahrbku až ku městysi, kdežto hraničí se zahradami posledních domů.

Okolo roku 1830 přebývala v jednom z těchto posledních domů vdova Benešová.

Byla to žena pracovitá, neb deset let již vedla sama živnost koželužskou po nebožtíku muži svém, i dařilo se jí dobře. Rozuměla svým záležitostem jako kterýkoli zkušený mistr a chasa ji měla v úctě co mistra vzdor tomu, že byla ženská.

Nikdo na ni nic zlého nevěděl a každý se jí trochu bál; neb jak přísnou byla k sobě, tak přísnou byla též k jiným a neprominula, neomluvila žádný na světě po-

klesek. Měla dvě krásné dcery. Starší, Eliška, byla osmnáctiletá, mladší, Marii, bylo teprva čtrnácte let.

Rozumí se samo sebou, že byly dívky co nejbedlivěji vychovány a že je vedla přísná matka k práci a k mravnosti. S utajenou pýchou hledívala na zvedenou Elišku. Jak krásná, skromná, pilná, tak zcela dle její vůle byla ona! Celý den trávila v bedlivé práci. Dopoledne vařila pro četnou chasu i pro rodinu oběd, kdežto matka při řemesle dohlížela, odpoledne šila až do večera a zasedla-li večer na lávku před dům s děvečkami a s mladší sestrou, utekla ihned, kdykoliv nějaký hoch k večerní společnosti přistoupil.

Matčini chasníci sotva znali její hlas; nemluvilať se žádným z nich, a přece byli jedinými muži, kteří se jí blížili.

V městysi neznali jí skoro.

V neděli chodila do kostela vždy jen na ranní, ačkoli by jí byla matka dovolila na hrubou mši; u tance jí posud nikdo nespatřil.

V neděli odpoledne, kde tance bývají, chodívala se svou mladší sestrou po zahradě. Vila věnce, vázala kytky, mlsala trochu ovoce, a tato zábava stačila jí na celý týden. Chtělo-li se jí zatančit, tančila se sestrou po síni zpívajíc k tomu a vytančila se dost.

Marie nedávno ze školy vystoupila a chodila posud do opakovací hodiny; neb matka dbala, aby byly dcery její cvičeny. S Marií neměla Benešová tak snadné dílo, jako se vzornou Eliškou. Bylať také dobrá, poslušná, ale živá, ba někdy divá „jako kluk“, říkávala matka její. Byla neprozřetelná a nedbalá dobré rady. Zapomínala časem, co celý svět věděl; zbudovala sobě zcela jiné náhledy, než panovaly; při těch pak tvrdošíjně trvala a

matka docílila nepoddajnou přísností svou jen to, že mladé děvčátko v sebe se uzavřelo, podrobujíc se zdánlivě matčiným výrokům. Ostatně, kdykoli měla nastati jakási různice mezi matkou a Marií, sprostředkovala Eliška vše tak, že zas nastal mír v té spořádané domácnosti.

Stará Benešová nebyla by bývala tou pečlivou matkou, kdyby nebyla pomýšlela, kterak by nejvhodněji svou milou vzrostlou dcerušku provdala. Věděla, jaký poklad má na rozdání, a nemínila hodit jej komu koliv.

Všelijaké návrhy odpuzovala tedy s přísným vzezřením. Kdykoli se k ní promluvilo o vdavkách, sevřela svoje posud pěkná ústa s tenounkými rtíky a zakabonivši čelo, vypadala jako abatyše karmelitánek a jakoby se mluvilo o únosu nějaké jeptišky. Skoro si více netroufaly sousedky hlásiti se s tím neb jiným ženichem, a to mnoho znamená.

Kdoby ji byl ale dobře pozoroval, ještě lépe, než kdokoliv v Adamově, byl by viděl, kterak se usmívá o dobrý stupeň vřeleji, pozdravil-li ji Adamovský pan starý, a že nevypadá jako abatyše, ale pouze jako hrdá matka, bývala-li o něm řeč.

Bylo v neděli o posvícení odpoledne. Sychravý den nezval děvčátek Benešovic do zahrady. Nešly ani tenkráte mezi jiná děvčata, nýbrž vězely spolu ve své komůrce. Panímáma měla hosti, nějaké staré tetičky, a děvčátka byla blažena, že matčin ostrý zrak sobě nepovšímnul, kterak se ze sednice vykradly.

Byloť jim posvícením dopřáno té trochy volnosti, v komůrce, kde mohly švitořit, jak chtěly, anižby byly při každém slově pokárány, uznávala-li je panímáma buď lehkovážným, neb svévolným, či dokonce hříšným. Jejich komůrka byla úzká, sotvaže se tam vešla velká staro-

dávní postel dubová, která bývala děvčátek společným lůžkem, dvě pěkně malované truhly šatstvem přeplněné, nějaká židle a kousek zrcádka: toť byl celý nábytek jich milého útočiště. Okénko bylo do zahrady, podlaha byla cihlami dlážděna. Obě sestry rozpletly si nyní dlouhé vlasy a bavily se česáním jedna druhé. Bylať to taktéž jedna z jejich nedělních zábav. Eliška měla kaštanové dlouhé a hebké vlasy, z nichžto se daly zaplétati nejkrásnější vrkoče a korunky; její plaché oči byly hnědé jako laňčí a pleť sněhobílá a růměnná. Mariiny vlasy byly černé a kadeřavé; nebylyť pod hřebenem tak poddajny, co sestřiny, ale jejich lesklé vlny objímaly jí hlavu krásně utvořenou u sterém půvabném kroužení a oči tmavě modré a ohnivé byly přistíněny dlouhými bohatými řasami. Hrdé čelo její bylo odlikou čela matčina, ale plná, svěží ústka, plna drobounkých perliček, rušila podobu tuto.

Právě když se klonila Marie, smějíc se, k ramenu své sestry, ježto sedíc se zrcádkem v ruce taktéž se smíchem do něho pohlížela (neb Marie jí byla vlasy uspořádala dle nějakého starého obrazu všecky do výšky), vstoupila matka do dívčí komůrky.

Děvčátka nenadála se této návštěvy; doufalať, že budou míti volno až do večera; a hle, tu stála matka a ony očekávaly s úzkostlivými tvářemi, kdy řekne: „Co zde zase tropíte? Nemůžete se raději modliti?“

Zmýlili se ale; takto nepromluvila tenkráte matka. Přistoupila k nim s lehkým, neobvyklým úsměvem a podepírajíc ruce v bok, pohlížela na Elišku.

„Blázínkové,“ pokárala je jemněji než jindy, „což musíte neustále šašky tropiti? Učesej se pořádně, Elišku, a oblékni svou novou sukýnku! Můžeš také vzíti ty růžové pentle do vlasů: půjdeme k tanci.“

„K tanci?“ divila se Eliška.

„K tanci!“ zajásala Marie a točila se radostí do kolečka.

„Nu, ty se nemáš z čeho radovati,“ namítla jí Benešová; „snad bych tebe, dítě, nevzala s sebou? Eliška půjde se mnou a ty zůstaneš doma u tety Barušky.“

Slzy a prosby byly odpovědí Mariinou a Eliška se vyslovila, že bez Marie k tanci nepůjde; ale to vše neplatilo: musilo se státi dle výroku matčina.

Za hodinu sešla Eliška z komůrky dolů k matce, vystrojena, jak tato byla kázala, a držela Marii za ruku. Poprosila matku ještě jednou za Marii, byla však odmrštěna, jako poprvé. „Až nastane její čas, půjde ona,“ zněla odpověď matčina, „zatím budeš zas ty doma sedávat.“ I zmizela brzo na to se starší dceruškou ze vrat, co zatím Marinka toužebně za nima hleděla.

Jí byla dávno matčina kázeň těžkým jhem, jež by byla ráda setřásla; ale příklad starší milované sestry držel na uzdě mladistvou prchlost její.

Teta Baruška seděla s růžencem za kamny, a Marie nevěděla nyní, co sobě počíti bez Elišky. Eliška věděla vždycky něco, čím si vyplnily dlouhou chvíli. Marie byla by také věděla, jenže se to nikdy neshodovalo se zákoníkem panímáminým. A když nebylo tedy Elišky doma, aby byla poradila, buď že si budou vyšívati nějaké šperky aneb prohlížeti nějaké malé památnosti, svaté obrázky, křížečky, figurky, panenky Marie, dřevěné duté kapucíny aneb cokoliv by je tiše bylo zaměstnalo, nevěděla si opuštěná Marie jiné rady, než vyjíti do zahrady.

S Eliškou by snad byly věnce vily z pozdního kvítí; sama nevšímala si polo uvadlých, pobledlých květin, nýbrž prošla zahradu kříž na kříž velkými kroky.

Pak stanula se založenýma rukama a pomyslila si: „Jak je malá ta naše zahrada!“

Stálať u plotu, který ji dělil od zámeckého parku, a sotva že domyslila, již přeskočila plot a stála v zámecké zahradě. Chtěla se proběhnouti po dlouhých cestách parku a pak navrátiti se opět domů. Tímto malým dobrodružstvím byla by se dala prozatím ukonejšiti její stísněná obraznost. Kdož ví, coby jí nebyly pověděly ty staré stromy, coby jí bylo pošeptalo opadávající listí, co ty dlouhé bělavé cesty mezi stromořadím? Avšak bylo jinak ještě souzeno a mladá dívka měla spatřiti více, než se byla nadála.

Zaslechlať náhle šustot kroků a hlasy. Nezbývalo jí více času, aby uprchla opět do zahrady, kudy byla přišla. I skryla se za houštím, čekajíc, ažby opět odešly blížící se osoby.

Tu klečela malá uprchlice, chvějíc se jako chycené ptáče, a krčila se za houštím, umírajíc strachy, aby jí někdo nespatřil.

Společnost pánů a paní kráčela zvolna, hovoříc a žertujíc okolo ní po té cestě, která ji tak velice byla lákala, aby se po ní proběhla. Neměla ani smyslu pro pěkné šaty dam, ale sledovala jen úzkostlivě, zda někdo neobrátí zraky v místo, kde se skrývala. Šťastně přešli všickni, aniž se kdo ohlédl, a již již myslila chycená Marinka, že bude moci chutě zas přeskočiti přes plot a octnouti se doma: tu zaslechla psí štěkot a zadržela v čas.

Několik kroků za jinými následoval samojediný chůdce, mladý člověk se psem. Nevšímaje si předcházející společnosti, bavil se psem, napolo po francouzsku, napolo po německu. Zvíře poskakovalo okolo svého pána

a jevilo mu navzájem tutéž zálibu, co on jemu. Najednou ale byl pes nepozorný slov pána svého, jenž ho držel za obojek, i tahal z cesty ke křoví. V Marii tajil se dech, slzy jí vyskočily z očí a tváře jí zahořely. Mladý muž hněval se na psí rozmar a táhl jej dále přes jeho vůli. Pes nechtěl však jíti a když se mladík přece ohlédnul ostřeji v místo, kam pes zaměřoval, zahlédl bělavý šat Marinčin za zřídlým houštím. Marie nedočkala se, až se přiblíží, vyskočila jako blesk, vyšvihla se obratně a svižně na plot, s něhož seskočila na druhou stranu, a k domovu zahradou utíkala, než se udivený mladík zpamatoval.

On přikročil k plotu, za nímžto zmizelo zjevení a díval se za prchající dívčinkou.

Kéžby se byla jen jednou ještě ohlédla, aby byl spatřil třeba mžikem její tvář! Ale ona letěla jako střela a již již mu zmizela z očí ve vratech svého domova. Jemu se zdálo, že je čarokrásná, že nic podobného jakživ neviděl, že se v ní vtělily veškeré ideály romanů, které kdy byl četl.

Zdálo se mu, že spatřil vílu z bájek dětství svého, že se mu zjevilo cosi srdcem jeho vytouženého. Ten havraní vlas, štíhlý vzrůst, ty plamenné, studem zarosené oči, drobounké nožky, obratný skok — — — a vše tak rychle pominulo, žeby se mu to bylo zdálo býti přeludem obraznosti, kdyby mu nebyl dosvědčoval pravdivost příběhu jeho chytrý Azor, který posud poštěkoval a k pánovi pohlížel, ke skoku se chystaje, kdyby mu tento dal dovolení mladou vetřelkyni stíhat.

„Bez tebe bych byl šel netečně mimo," pravil mladík k němu, hladě ho po hlavě.

Když ale mladík ještě dlouhou chvíli u plotu postál,

an již se stmívalo a po zahradě noční podzimní mlha se rozkládala: navrátil se domů, umíniv si, že se dostaví příštího dne u téhož stanoviska, odkud doufal, že krásné zjevení opět spatří.

Zatím seděla Marie tiše a skroušeně ve velké světnici vedle tety Barušky a pohlížela do soumraku. Teta Baruška byla po celý čas nad růžencem dřímala a nevěděla ani, že se byla neť její vzdálila.

Když ji nyní viděla tak neobyčejně tichou vedle sebe, pochválila ji velmi, se slibem, že matce poví, kterak se dobře chovala.

Jakmile bylo osm hodin, navrhovala Marince, aby šla spat, že ona taktéž učiní. Marii to bylo vhod a brzo ležela v široké dubové posteli, očekávajíc svou sestru. Dívala se z postele na okénko, za nímžto byla rozhoštěna šerá noc.

Cosi tajuplného, Marinkou netušeného, vězelo této noci venku v mrákotách. Bylo to cosi sladce vábivého a příznivého, žeby se byla chtěla ihned v noci té rozplynouti. Poposedla si a zamyslila, se do toho tajemství, jehož se ovšem nedomyslila a hodiny jí plynuly rychleji snad, než sestře její při zábavě. Pomyslila si též na ni, ale bez žádosti býti u ní, těšila se naopak, až ji bude míti u sebe a vypravovat jí o svém dobrodružství.

A živě viděla před sebou hodinu dobrodružství toho, mladého barona Alexa Vítkovského, neb on to byl, jehož příchod jí byl zaplašil z parku.

Kdež on nebyl s to, aby pochytil jediného určitého tahu její tváře, viděla ona podobu jeho jako v zrcadle před sebou. Viděla tu kavalírskou chůzi, tu přibledlou, poněkud nyjící tvář, jeho krásné, hrdé oko a malá dívčí ústa knírky přistíněná. Slyšela zvuky jeho hlasu v těch

cizích, panských řečech, a on celý jevil se jí u porovnání s ostatními muži, které kdy viděla, jako velký jeho park proti skromné její zahradě — a tuto zahradu dnes opustila a do parku vnikla svévolně — — —

Slyšela kroky, její sestra k ní vešla.

II.

Eliška měla svíčku v ruce a když přistoupila k Marii zlehounka a jemně, aby jí, spící snad, nevzbudila, zdála se této stokráte krásnější, než kdy předtím. A opravdu přibylo její krásné, jemné tváři ještě něžnějšího výrazu.

„Spíš, Marinko?“ zašeptala, chráníc rukou svíčku, aby záře neoslnila sestřiny oči.

„Oh, nespím,“ odpovědělo děvčátko. „Čekám na tebe!“

„Ty ubohá, mělas dlouhou chvíli.“

„Ani pomyšlení o dlouhé chvíli, ani trochu jsem neželela, že jsem nešla s vámi...“ a již chtěla mladá štěbetalka vypravovat, co se jí přihodilo a kterak jí to podivně dojalo; tu jí ale znova bylo vzezření sestřino nápadné.

Eliška totiž postavila svícen na stůl, přikročila opět k posteli a hleděla v tak slastném zamyšlení na sestřinku, že tato se jí tázala:

„Tobě se tam asi líbilo, Eliško, vypadáš posud tak blaženě, jako panenka Maria mezi andělíčky. Pojď, povídej mi: co tě tak potěšilo? Je tedy opravdu tak zvláštní radostí tančiti? Vždyť jsi vždycky pravívala, že to nepochopuješ, tak-li tvrdívala jiná děvčata.“

„Tanec mne ani neokouzlil, má sestřinko; poslyš, budu ti vše vypravovati!

Když jsme vstoupily, panímáma a já, do hospody, nemohla jsem tu místnost ani poznat; tak hezky to tam vypadalo. Ve velkém sále se tančilo a hospodský jej dal ozdobiti květinami, čalouny a zrcadly. Již se tančilo a sotva jsme vešly, již jsem byla vyzvána k tanci. Tančila jsem mnoho s rozličnými tanečníky, ale věř mi, že mi bylo úzko při tom! Těšívalo mne stokrát více, s tebou v síni si poskočit.“

Marinka zavrtěla udiveně hlavou. „Nuž tedy?“ tázala se poněkud netrpělivě.

Eliška ale neodpovídala; seděla celá ustrojená na posteli, dívala se s úsměvem před sebe, ňadra se jí dmula i pohybovala rtoma, jakoby mluvila, kývajíc při tom hlavou.

Marii bylo až úzko; zdálo se jí, jakoby byla sestra u vidění. Vzala ji za ruku, řkouc: „Eliško, mluv se mnou! Bojím se tě nyní skoro.“

Eliška probrala se ze svého snění: „Ach ano,“ pravila, „co pak jsme mluvily?“

„Kterak tě tanec netěšil, a na to jsi se tak divně zamyslila.“

„Oh, teď to přijde,“ zvolala mírná Eliška ohnivě, „jen poslouchej! Stoupla jsem si tedy k panímámě a řekla jsem jí, že mne zde nic netěší, že bych se doma lépe bavila s tebou a že chci jíti domů. Tu mne vzala panímáma pevně za ruku a stiskla mně ji, až mne to zabolelo. „Pan starý jde k nám: bude-li na tebe mluviti, odpovídej mu zdvořile,“ napomenula mne maminka naše nejpřísnějším hlasem svým. A v tomtéž okamžiku již kývala vlídněji, než jsem ji kdy viděla. Pohlédla jsem též na pana starého, vždyť ho obě známe, Marinko! Pamatuješ se, kterak jsme se za ním dívávaly, když chodíval na procházku se svou nebožkou paní? Chodily jsme tenkráte

ještě do školy. A když mu za rok zemřela a jejich děťátko také, víš, jak ho v celém městečku litovali a jak vypravovali, že sobě naříká? Mně bylo tenkráte snad dvanáct let; ale od té doby nevím, zda-li jsem ho šestkrát, vždy do roka jednou, viděla. Zdálo se mi tedy, když jsem v tančírně před ním stála a do očí mu hleděla, že chudák hodně sestárnul, co jsem ho neviděla. On pozdravil panímámu a pak promluvil na mne: „Jak pak se tu panence líbí?“ tázal se mne. Můžeš si pomysliti, že jsem mu odpovědi nedala. Zapýřila jsem se, až mne líce pálila. Bože, on, takový letný muž, od každého vážený, jakby on se dal do řeči s takovou mladicí, jako já jsem. Viď, Marinko, žebys mu nebyla také odpověděla?“

„Myslím věru, že ne. Ale pověz mi již pro Bůh, co tě tedy těšilo při tanci, pan starý přece ne?“

Eliška opět se usmála tak blaženě a tajuplně a byla by se opět zamyslila, kdyby se nebyla obávala, že unaví svou sestru.

„A přece on!“ zašeptala v nesnázích a zakryla si plamenná líce oběma rukama.

„Eliško, ty mne nabíráš,“ smála se Marinka, „vždyť sama pravíš, že je starý!“

„Ano, starý, ale jak pěkně starý! Vypadá důstojně a přece jemně, hrdě a přece vlídně a patříc na něj, kterak se ke mně naklonil a ještě jednou trpělivě totéž se mne tázal, připamatovala jsem si, co se vypravuje o jeho dobrotě a dobročinnosti. Nemohlať jsem mu ani při opakované otázce jeho odpovědít, má zlatá Marinko; byla jsem pořád červenější, to jsem cítila, a přece jsem si přála, aby se mne potřetí optal, byla bych mu pak odpověděla. Panímáma to ale učinila za mne, štouchnuvši mne dříve loktem za mou nemotornost: „Nelíbí se jí tady dokonce,

pane starý; právě než jste k nám přistoupil, prosila mne, abych s ní šla domů.“

„Opravdu?“ usmál se na mne pan starý a neřekl nic více. Ale už jsem netoužila pryč. Jak často jsme si povídávaly o našem nebožtíku otci, na něhož ty se pamatuješ tak malounko, Marinko moje; jak často toužíváme posud po něm, po tom jemném, dobrém, shovívavém tatínkovi! A věř mi, kdybys pana starého znala, přála bys sobě jako já, míti jeho za otce!“

„Za otce?“ divila se Marinka, „za otce? Ty jsi tedy přeješ, aby si vzal naší panímámu?“

„Nevím, čeho si přeji,“ odpověděla mladá dívka a oči se jí zarosily, „a chtěla bych, aby mi to někdo pověděl. Snad ty, Marinko, vždyť jsi moudřejší než já, ač mnohem mladší!“

„Bože můj, nyní mi pláčeš, Eliško; neviděla jsem tě nikdy tak divnou,“ odpověděla Marinka; „vypravuj dále, prosím tě, možná, že ti pak něco povím, co tě upokojí.“

„Ano, ano, dále!“ dí Eliška. „Já jsem tedy přemýšlela o našem otci a jak ráda bych přijala pana starého, jen jeho na celém světě za jeho náhradníka a při tom netroufala jsem si ani naň pohlédnouti, nadtož k němu promluviti; panímáma mezi tím něco s ním rozmlouvala, co jsem já neslyšela. A tu začali znova hráti, i nevěděla jsem, co se se mnou děje, když jsem se náhle octla v kole a v náručí pana starého. Myslím skoro, že mne tam panímáma strčit musila; neb sama sebou bych nebyla mohla nohou hnouti. Ach, jak mi bylo v jeho náručí! Tak bezpečno, tak dobře, jako bych byla již vykonala pozemskou pouť a v nebi se octla. Jak pečlivě mne držel, jak pozorně mnou zatáčel, aby v tom množství nikdo mi na nohu nešlápl, neb do mne nevrazil. Postavil mne a za chvíli mne vzal zas. Pak přišel jiný pro mne.

Jaký to rozdíl; trhal mne divoce do nejprudšího víru tance a nedbal ani trochu, mohu-li ještě dále, jen když se dostal ku předu. Byla jsem šťastna, když jsem spatřila pana starého, vedle panímámy na mne čekajícího. On mi řekl: „To šlo jinak s tím mladým junákem, nežli se mnou, panno Eliško, není-li pravda? Bylo by hříchem kdybych vás uzmul těm mladým tanečníkům a ještě jednou s vámi chtěl tančit. Budu raději na vás hledět, kterak vám to sluší.“

„Já nepůjdu více do kola,“ odpověděla jsem směle a divila jsem se sama sobě, kterak se mi jazyk náhle rozvázal.

„Se mnou tedy také ne?“ řekl on, „chcete snad jít již domů?“

„To ne,“ pravím já na to, „nestýská se mi zde více jako na začátku. Jen že se tančí příliš divoce.“

„Zatančíme si tedy mírně,“ řekl pan starý vlídně a kloně se ke mně. Byla jsem pohotově a tančila jsem s panem starým mnoho, přemnoho a jenom s ním, nechtěla jsem ty druhé ani viděti. Zaslechla jsem okolo sebe hlasy: „Hle, hle, pana starého! tančí ponejprv, co je vdovcem, to něco znamená,“ a jiných poznámek více. Tyto řeči mne zpamatovaly; zpomněla jsem si teprv na panímámu a co asi říká mému chování. Bála jsem se, že uvidím ty ostré vrásky na jejím čele, kterých se tak strachujeme; ale jenom si považ: panímáma se usmívala, když jsme se u ní zastavili.

Osmělila jsem se ještě více a mluvila jsem s panem starým. Jednali jsme o obyčejných věcech, ale jak krásně se to mluvilo! Noc minula jako blažený sen a když jsme odcházeli, tázal se mne, zda-li by mně nebylo nemilo, kdyby nás přišel navštívit. Na to jsem zas nic nedovedla říci; zarděla jsem se, a podívala jsem se mu do očí. Ach,

jaké má poctivé oči! On se usmál a ptal se jestě jednou: „Mám tedy přijít, panno Eliško?“ A já na to: „Přijďte, přijďte, pane starý!“ „On přijde, Marinko, on přijde!“

„A co panímáma po cestě, když jste se domů vraceli? Nekárala tě za tvou smělost?“ tázala se Marinka.

„Ne, Marinko, divila jsem se tomu, avšak panímáma byla veselá a řekla, že jsem hodná holka.“

„Tedy se stane pan starý snad naším tatínkem. On je vdovcem, panímáma vdovou; vždyť slyšíme pořád, kterak se naši známí diví, proč se panímáma nevdává: nuže ona to snad učiní. Budeš-li mít nového tatínka ráda, budu ho také milovat, ač ne tak, jako bych milovala nebožtíka.“

„Ne tak, ne tak,“ svědčila Eliška znova zamyšlená, „docela jinak.“ Vstavši, počala se svlékati, uhasila pak svíci a ulehla na postel vedle sestřinky.

Mezi vypravováním jejím, ač je dychtivě sledovala, zpomněla si Marie na svou událost; i chystala se, až Eliška dopoví, že ona začne vypravovat. Čím ohnivěji ale líčila Eliška příběh svůj, tím bledší, nepatrnější zdál jí se její; čím více cítila s ní, kterak má pravdu, cítiti muže tak hodného úcty a lásky, tím více zdála se sama sobě v křivdě, že myslí na zběžné zjevení muže, o kterém nikdy neslyšela, který žil v jiném světě a jinému světu, než ona, o ni pak as málo dbal. Nezdálo se jí tedy záhodno, promluviti o té maličkosti nyní, když sestra měla duši plnou obrazem tak důstojným. Když k ní ulehla ta milá družka, objala ji jako vždycky kolem šíje a ani jedna ani druhá nepromluvila více slovíčka.

Dlouho ještě nemohly obě usnouti, a přece usnula Eliška dříve své sestry. Tato si umínila, že nebude dokonce vypravovat sestře svou událost, anebo tenkrát, až jí bude lhostejnou, neb nyní styděla se za ni.

Konečně usnula též.

A když přišla ráno panímáma svých dcer budit, zastala je za jasného dne ještě spící. Ještě byly obejmuty a krásné vlasy jedné i druhé splývaly do sebe.

Panímáma měla trochu svraštělé čelo za příčinou zaspání dcerušek; pohledem však na ně vyjasnilo se jí, vroucí myšlénka povznesla její spravedlivou mysl a požehnavši děti své rukou i srdcem vykradla se z ložnice po prstech. Přála nevinnosti klidného spánku.

III.

Za příčinou posvícení byl také v zámku u baronky Vítkovské, Alexejovy matky, ples.

Alex nechal na se čekat a když do plesu přišel, byl rozmarný a opovrhoval v mysli všemi kráskami okolní šlechty, kterou matka jeho byla sezvala.

Hleděl z kouta s utajeným zíváním na krásné půvabné kroky tanečnic a myslil na onen smělý skok přes plot a na prchající postavu mladého, divokého děvčátka.

Byl rád, když se společnost rozešla, a druhý den začal ihned pátrat po Marince.

Dověděl se snadno od služebníků její jméno a čí jest. Nesnadnější bylo setkati se s ní, i minul celý týden, aniž mu bylo možno spatřiti ji. Nadarmo popocházel okolo plotu, dělícího park od Benešovic zahrady, nadarmo přeskočil plot a bloudil po zahradě skrývaje se a slídě po děvčeti jako zločinec. Marinka nepřekročila práhu svého domova. Stydělať se víc a více dílem za vniknutí do cizí zahrady, dílem, že ji zastihl mladý baron, dílem že na to všecko neustále myslit musila. Neříkala sestře ani slova

a blouznila s ní raději o panu starém, očekávajíc s ní co den jeho návštěvy.

Konečně se dočkaly velkého okamžiku, konečně přišel jednou u večer i usadil se mezi nimi, jako by dávno s nimi již tak sedával; nebyloť třeba ostýchání s ním a jedna druhé si šeptávaly: „Tak by mezi námi seděl náš tatínek.“

Přišel brzo zase a konečně stal se každodenním hostem jejich, jehož všickni s jásáním vítávali. Děvčata považovala za ujednanou věc, že si chce vzíti jich panímámu; neb ona byla posud krásná, v nejlepších letech, jak se říkává, a se svýma dcerama zacházela posud tak docela, jako s nedospělýma dětma, že těmto ani nenapadlo, vřaditi se mezi děvčata vdávání schopná.

Eliška oddávala se tedy bezohledně svým příznivým citům k domněle nastávajícímu otčimovi a strachovala se jen, aby pan starý se neodvrátil od panímámy pro vzrostlé již dcery. Tato obava byla však patrně zbytečná, aspoň co jí se týkalo; neb pro panímámu míval sice uctivé pozdravení a několik vážných slov, pro Marinku několik žertů, ale pro Elišku sto pozorností a kytek se jí nanosil z vlastní krásně pěstované zahrádky a z malého sklenníka, že jimi býval ozdoben celý dům, jakoby byl neustále něčí svátek.

Když se opět ubíral kdysi k Benešovům skrývaje za šosem kytinku z resedek a aster, oslovil ho kdosi. Poznal barona Alexa.

„Kam pak, pane sládku, s kytinkou?“ tázal se ho mladý muž, který se byl dověděl o jeho docházení k Benešovic starší dcerušce; neb po městečku věděli lépe o jeho úmyslech, než bylo povědomo něžné mysli Eliščině. I chtěl se s ním dostati mermomocí do domu a spatřit před odjezdem do Prahy své spanilé zjevení. Pan Václav

Černý, sládek, odpověděl mu němým pozdravem a chtěl jíti dále; ale baron nedal se odbýti. Kráčel vedle něho ku předu a zastavil se s ním u Benešovic domu.

Černý pozdravil nyní opět mladíka a chtěl vstoupiti sám, tu napadla Alexovi záminka. „Jdu s vámi do domu, milý sládku," řekl, „mám řízení s Benešovou stran nějakých kožích."

„Aj, mladý pane," usmál se trochu ostře tento, „nemá milostivá paní matka lokajův k takovýmto chůzím?"

„E, což, napadla mi tato záležitost po cestě na procházce," dí Alex, „jdu okolo, proč bych sám nevešel do počestného domu?"

Černý usmál se trpce a pustil mladého vtíravce napřed do síně nevěda, kterak od něho si pomoci. Paní máma Benešová věděla to lépe; viděla z přízemného okna celý výstup. Vyšla ven do síně, zavrouc za sebou dvéře u světnice, kde Eliška seděla.

Uvítala oba hosti a se zdvořilostí dokonalou ptala se barona po jeho přání, vyslechla je, přislíbila s hlubokou starodávní úklonou, že obstará milostpánovu žádost co nejslušněji a dodala, žeby považovala za zpozdilost, pozvat znešené panstvo do sprosté, měšťanské světnice.

Mladý kavalír byl by cítil tuto obratnou urážku co nejživěji od někoho z jeho třídy; že vycházela od řemeslnice, nemohl připustiti, že má býti urážkou, a chtěl vstoupiti přece. „A což," odpověděl, „jsem unaven, dopřejte mi přece trochu odpočinku u vás?" Chtěl již vejíti, tu zašustilo cosi na schodech a Marinka s nich seskočila lehounce jako vždycky.

„Buďtež vítán, pane starý!" volala zvučným hlasem a když se Alex ohlédnul, spatřil tu, již hledal.

Marinku píchlo u srdce, až celá zbledla, zakalil se

jí zrak, i zpamatovala se jen tak dalece, že vrávorala opět nahoru po schodech zmizíc Alexovi.

Tento nechtěl nyní více vstoupiti do světnice věda, že tam Marinky není, a tuše, žeby se více neukázala za jeho přítomnosti. Odešel tedy, avšak hlouběji raněn, než mohl snésti.

Obraz mladinké dívky, kterak se vznáší jako na křídlech, svěžím hlasem zavolá, náhle umlkne, bledne, skoro klesá a jako zlomená opět mizí: tento obraz rozestřel se v jeho duši mohutně a velkolepě, povznášel tuto duši a podmanil si vůli jeho.

Smělost jeho byla ta tam; nyní nebyl by mohl více dojíti k Benešovům za celý svět; nyní nebyla mu více hříčkou ta malá dívčinka, neb její obraz přemohl veškerou lehkovážnost; ale nyní byl nepokojný, nestálý, nešťastný, pln touhy po předmětu své lásky, pln hněvu, že ji chtěl spatřiti, v živém rozbroji sám s sebou.

Hledaltě ji a prchal před ní, práhnul po jejím pohledu i bál se ho, byl stísněn — nemocen.

Při tom chystala se matka jeho k stěhování se do Prahy; den odjezdu se blížil a jeho choré srdce krvácelo při pouhém pomýšlení, že má opustiti kraj, kde ona meškala.

Nemaje ve dne v noci pokoje pro vzrůstání své vášně pomýšlel na prostředky, kterak by jí dost učinil; neb jakby jí odolal, na to ani nepomýšlel. Neuvažoval, co vlastně zamýšlí s děvčetem, toužil jen, ji spatřit, promluviti s ní a hledal cestu, kterak toho dosíci.

Napsal psaní horoucí a blouznivé a dopsav je, shledal, že jest německé; i pochyboval, žeby mu porozuměla prostá dívka z lidu. Musil česky psáti a napnouti svou paměť shledáváním výrazů, jichž potřeboval. V lásce však

nabývá prý prostá příroda ducha, jak pravý jistý velký mudrc, a tento láskou nabytý duch vnuknul mu výrazy, ne-li krásné, tedy pravdivé, že psaní svoje směle odeslal.

Poslal sloužícího k Benešovům opět stran oněch kožích, vlastně však, aby Marince psaníčko doručil; Marie byla první, jež sluhovi přišla vstříc. Přijala psaníčko. Kde měla chuďátko nabrati zkušenosti, aby je s velkolepou hrdostí navrátila; kde se jí mělo dostati vědomí, že jest lépe spáliti nepoznaný, neviděný taký sladký jed, než požiti ho? Kdež mohla domoci se smělosti, by dřív je ukázala přísné matce? Jen k sestře mohla míti důvěru a s ní je přečísti; ale neřekla-li jí o prvním setkání se s baronem v parku, nezmínila se ani o účinku druhého, na schodech, a zamlčela i psaníčko, s nímž nebyla s to, aby se rozloučila.

Schovávala je v záňadří a kdykoli zavadila rukou o živůtek a za ním lístek ucítila, zachvěla se nevědouc jakým horoucím citem.

Obsah psaníčka byl nevinný. Alex v něm popisoval jich první i druhé setkání a jaký naň mělo účinek. Nevyslovil v něm ani touhy, ani naděje, ani slovíčka lásky, naopak vedl stesk, že opouštějе krajinu na věky as rozloučí se s ní a že jej bude doprovázet jenom obraz její v mysli.

Marie zaplakala nad tímto loučením a skropila lísteček slzami; nezoufala si ale nikterak a byla spokojena, že bude v budoucnosti obrazem v jeho mysli žijícím a jejím podílem, památkou její drahou že bude drahé psaní jeho.

Za dva dni přišlo psaní druhé. Bylo prvnímu podobné, avšak vroucí prosba v něm byla vyslovena, aby mohl „hvězdu svou“ ještě jednou, potřetí, naposled spatřiti, jen slovíčko s ní promluviti a příštího dne odjeti — možná, že potěšen. Bylať udána večerní hodina a místo

v Benešovic zahradě, kde bude čekati na líbeznou sousedku svou.

Bez rozvahy spěchala tam Marie v určitou dobu. Alex na ní čekal, a vzav ji za ruku políbil jí prsty. Teprva dotknutí jeho připamatovala jí, že neměla býti poslušna vyzvání jeho. Chvějíc se vymknula mu ruku a řekla: „S Bohem, pane barone, žijte blaze; přišla jsem rozloučit se s vámi a nyní opět jdu.“

„Jen chvíli pobuďte,“ prosil baron; „neodpověděla jste mi na mé listy, dejte mi ústně odpověď.“

„Tu jsem dala tím, že jsem přišla,“ dí ona nevinně. „Oh, za to vám musím tedy děkovati,“ zvolal horoucně a vztáhl po ní ruce; ale ona, „S Bohem, s Bohem!“ volajíc již byla ta tam, lehounce, rychle jako ptáče, a než mladý baron deset kroků za ni udělal, už zmizela v domě.

Vběhla do své komůrky a tam vášnivě plakala po celý večer. Vyčítala si, že uprchla obdivovateli svému, že byla chladná k němu, že ho rozhněvala, že zajisté víc na ni nepomyslí, a pro tyto výčitky zapomněla na jiné, jež by si byla mohla činiti pro tajnou schůzi tuto. Zatím seděla mírně, vážně a blaženě Eliška dole ve světnici s nějakou prací dávajíc si předčítati od pana starého.

Druhého dne slyšela Marie o odjezdu mladého barona a ještě hlubší zármutek ji pojal, že ho urazila. Nermoutilo jí, že odjíždí, že ho více nespatří, ale že mu kromě „s Bohem“ ještě nějakého upřímného slovíčka na cestu nedala.

Šla do zahrady, v níž vypadalo tak smutně, jako v mysli její. Listí bylo opadalo, pažit byl sežloutlý, na květinových záhonkách černalo se zvadlé, seschlé kvítí. Pozastavila se na místě, kde minulého večera s Alexem stála. Bylo to nedaleko plotu. S povzdechem popatřila na to místo i na plot, tu přes něj přeletěla kytice z nej-

vzácnějšího kvítí. Vykřiknuvši chytila ji dívka, ohlédla se, kdo ji hodil, a viděla odcházeti baronova sluhu, téhož, který jí oba lístky byl doručil.

Alex tedy se nehněval! Oh, jak byl šlechetný! Za odměnu jejího odporu poslal jí tak milé pozdravení. A děvčátko udílelo kytce všecku lásku, kterou bylo Alexovi zatajilo.

Milejší, každým dnem milejší bylo jí slastné tajemství její. A pročby nebyla hýčkala svůj blahý sen? Vždyť mu nepřisuzovala budoucnosti, vždyť neměl dle jejího zdání nikdy přijíti na jevo, vždyť sám Alex pravil, že se víc nespatří!

A když někdy si pomyslila, jakby as věci dopadly, kdyby baron zas přijel, vždy horoucněji ji miloval, od ní upustiti nechtěl, vrtívala hlavinkou sama pro sebe.

Nepodávalo se jí žádného rozluštění v tomto poměru. Neb žeby se byla mohla stát prostinká dívka měšťanská chotí šlechticovou, to bylo neslýcháno: nikdo v celém okolí podobného příkladu neznal a Marince nepřipadl ani na mysl.

Nemohla si tedy přáti pokračování této lásky, ale jak všickni sami sebe často klamáváme, tak též ona sobě tajně přála ještě jednou, jen jednou ho spatřit.

IV.

Též Eliška klamala sebe z jakési nevědomé koketerie aneb z nesmělosti a dílem z nevinnosti. Považovalať svéhlavě pana starého za panímámina ženicha.

Její sestřinka již byla sešla s tohoto klamu a dávno již tušila pravdu; byla příliš zajata svým vlastním srdcem, aby byla Elišce do toho mluvila. Naslouchávala jí tedy

tiše a s utajenými vzdechy, kterak blouznívala o nastávajícím otci, a nechala ji myslit i mluvit, co chtěla. Jak ráda byla by ona též promluvila o sobě, ale nepřemožitelný stud vázal jí rty tím více, čím více se vyvinovala z dítěte v pannu.

Když jí bylo kdysi opět tesklivo a srdce uspokojiti se nechtělo pouhou upomínkou, nýbrž hlasitě klepajíc o svoje práva se hlásilo a Marie nemohla vydržeti v domě, vyšla si ven do zahrádky, na jeviště dvojího setkání se s drahým jinochem, mezi ty stromy, jež byly svědky několik těch slov, která s ním vyměnila.

Procházela se po cestkách, kyprým sněhem poprášených, se sevřenýma rukama a s očima nyjícíma. Nastojte! Malý šramot — a cosi leží u jejích nohou. Psaníčko!

Není, není tedy ještě konec. Ještě jednou ozval se jí lásky hlas, ještě jednou se mohla pokochati v něm. Rozpečetila lístek. Byltě ovšem od něho, jak ani nepochybovala. On na ni nezapomněl ani ve světských zábavách v Praze, ani ve studiích, jimiž prý se obíral. Tanula mu na mysli neustále. Toužil ji spatřiti jenom jednou ještě; tak jí psal a ona se divila jako shodě pamětihodné, kterak se shodovalo jejich přání. „Jen jednou, jen jednou!“ to stalo se nyní takořka heslem jejím. Šeptávalať si je vstávajíc, lehajíc a doufala bláhově, pak že bude dobře, jen co se shledají ještě jednou.

Navrátila se tedy do domu s blažeností v srdci. Vešla do světnice a nemile ji překvapil pohled na rozhorlenou matku a na plačící Elišku. Spěchala soucitně k této a hleděla jí tázavě do očí.

Panímáma ale pokračovala: „Takového muže měly jsme tedy za blázna! A moje krásné naděje ve tvé štěstí, nerozumné dítě, jsou ty tam!“

A děvčata viděla matku zaplakati ponejprv zase po otcově smrti.

„Pro Bůh, panímámo," zvolala Marie, „co se stalo?"

I spěchala nyní k ní, vidouc ji měkkou a klesající na mysli. Když ale plakala Eliška tím více, spěchala opět k Elišce; nemohlať uvěřiti tomu, co rozuměla ze slov matčiných, a byla na její straně proti Elišce tak, že Marie konečně se dověděla, co se přihodilo.

Bylať neděle a dopoledne. Zatím co sestry byly v kostele, byl pan starý u panímámy, žádaje jí co nejslušněji za ruku její dcery. Matka mu ji přiřkla; což ale nestačilo svědomitému nápadníkovi, neb on vyžádal na matce slib, že nebude dceru nikterak nutiti, kdyby tato k němu necítila lásku. Snadno mu dala panímáma tento slib, vždyť bylo od prvního setkání se s ním patrno, kterak mu Eliška přeje.

Když byla tedy odpolední klidná chvíle, které byla Marie použila procházkou do zahrady, sdělila matka své dceři žádost Černého a že si večer pro odpověď přijde. Očekávala sice trochu upýpání, několik slz a povzdechů od Elišky; kterak ale užasla, když jí tato pravila, že považovala pana starého za ženicha jejího! To tedy si zasloužila svým vzorným chováním, že se domnívala dcera, jakoby se provdat chtěla, jakoby měla na zřeteli něco jiného než pouze štěstí svých dětí a upomínku na zemřelého otce! Tato výčitka a ona výše uvedená, kde se styděla, že měla její dcera úcty hodného muže za blázna, byly osnovou, okolo nichžto se otáčel její hněv.

„Já vám něco povím, panímámo, a též tobě, Eliško," začala nyní Marinka, „ty máš pana sládka ráda až k smrti, a že by chtěl panímámu, tos jen schválně nám a sobě říkala, poněvadž jsi se styděla, přiznati se k pravdě."

Při prvních slovech Mariiných ohlédla se matka roz-

horleně a poněkud opovržlivě na ni, jakoby říci chtěla: „Nu, teď něco moudrého uslyšíme!“ Když ale domluvila, obrátila se tak úzkostlivě a nadějně k Elišce, že to nemohla vidět dobrosrdečná Marie, i přiskočila k sestře, a sundávajíc jí ruce s uplakaného a zardělého obličeje, zvolala:

„Jen pověz pravdu, nermuť srdce matčino!“

To slovo působilo na stydlivou, milující dívku a vyskočivši klečela na kolenou před matkou. Ale Marii popadlo cosi za srdce jako studenou rukou a vlastní její slova: „Nermuť srdce matčino!“ poděsila ji podivně. I ona byla by ráda poklekla před matkou, kterou uznávala dnes za tak dobrou, ale neučinila toho z bázně, že by své tajemství pak v potocích slz vyjevila a „zarmoutila srdce matčino“.

Když si tedy opět rozuměly matka a Eliška, když ji matka požehnala, zulíbala a jí odpustila, vzala též Marinku do náručí žertovně chválíc moudrý výrok její.

Můj Bože, proč proklálo každé slovo matčino jako dýkou její srdce? Zasloužila té pochvaly, těch polibků? Ano, zaslouží je, neodepíše baronovi, nebude naň myslit. — — Jest to možno? Dá se to poručit?

Když večer pan starý přišel, byla mu Eliška zaslíbena. Matka nepřemohla posud hněvu svého úplně nad dceřiným nápadem i žalovala ho sládkovi. Tento však se proto nehoršil na svou Elišku; viděl v tom znamení důvěry, která prý má předcházet lásku, a dokládal se svatým zápalem, že bude opravdu otcem, ochrancem své ženy, jako každému manželovi sluší.

Při těchto slovech znepokojila se opět Marie, sotva že byla sama sebe prvé ukonejšila.

„Důvěra má předcházet lásku! Oh, jaká to asi je slast — milovat i důvěřovat!“ —

Matka, Eliška, Černý byli blaženi tohoto večera, a Marie byla nepokojná, nemohla se ani čistě těšiti ze štěstí milovaných osob pro samé podivné myšlénky, které jí tížily tu mladinkou hlavu, v které by se byly měly hostiti posud jen písničky, sladké předtuchy a boží svět v nejslunečnějším obraze.

„Bude mi takto pořád?“ pomyslila si. „Ach, což jsem bývala jindy veselá!“

V komůrce, když ke spaní se sestrou ulehla a veškerou důvěru její vyslechla, sklesla pak s tajenými povzdechy na lože. Avšak poslední její myšlénkou před usnutím bylo: „Ještě jednou, ještě jednou a naposled!“

Měsíček svítil na spící sestry, když spočívaly v sesterském objetí; pousmál se na Elišku a zachvěl se bolestně při pohledu mladinké Marie.

Svatbu Eliščinu ustanovila matka Benešova na jaro po velkonocích; děvčata musila pilně pracovati na výpravě, a pan starý přicházel sebe i nevěstu potěšit večerní návštěvou.

Beze mráčku minula jemu i jí tato zima. Lnulť k sobě každým dnem důvěrněji.

Tím nepokojnější byla Marie; neb dopisování Alexovo pokračovalo. Psával nepravidelně, brzo poslal týdně po dvou listech a jindy zase nepsal celý měsíc. Všecky listy bývaly sluhou Marince přes plot házeny. Dostávala-li listy, zachvívala se ubohá zimničnou, neodolatelnou radostí a spíše smrt byla by snad postoupila, než nečísti jeden lístek, ač se v něm mnoho nového ani rozmanitého nedočtla.

Bylať uchvácena vášní pro tyto listy jako pravou nemocí, ačkoli si jich v jiných chvílích zas nedopřávala tuše, že jí z nich žádné blaho nevykvete. Avšak nedostávalo-li se jí lístu po dlouhý čas, bývalo po všem s troškem

rozvahy, která se v ní ozývávala, a ona v neukojené touze činila sliby, modlila se o lístek, jen o jediné slovo od *něho*, jehož si ozdobovala skvělými barvami dívčí obraznosti.

Odolala přece však a neodepisovala neunavenému dopisovateli, až jednou příliš dlouho nepsal. Nemohlať vydržeti ve světnici u šití. Matka a Eliška rozmlouvaly jen o plátnech a peřinách do výpravy a ona myslila při tom neustále na Alexa; i vzavši nepozorovaně kalamář, vynesla jej do komůrky a napsala bez váhání, rukou nadšenou první lístek o své lásce. A rovněž bez váhání, bez rozmýšlení běžela do zahrady a položila ho na místo za plotem, které jí vždy udáno bývalo v listech Alexových, aby tam odpověď složila, k čemu se prosby pojívaly, by tak učinila. Po tomto kroku byla pevnější a pokojnější až ku podivu. Jakási vzdorná hrdost ji opanovala, a ta ji udržovala zpřímenou proti bojům jejího svědomí. Tato hrdost v ní pravila: „Miluji a chci za lásku tuto trpět. Je-li láska hříchem, aj proč nám ze srdce vyrůstá? Proč se vyhubiti nedá?“ Na její list následovala ihned odpověď vášnivější, než bylo kterékoliv psaní.

Ona odpověděla zase a jejími odpovědmi povzneslo se dopisování do jakýchsi vážnějších oborů, neb mezi výrazy lásky, touhy, stesku někdy vrhala ona otázky: „Co bude z nás někdy, budeme-li pokračovati? Je-li možno, abychom tajemství zachovali? Běda! Naše krásné city poraní a zarmoutí dvě matky!“

Alex odbýval ledabylo tyto otázky a Marie, mladá Marie dala se vždy na čas odbýti, až se jí znova navrátily hrozebněji a škareději.

Alex miloval tak opravdu, jako Marie, a proto jej neunavily stesky její, ale pobádaly k činnosti myšlének a nápadů, kterak vyvrátiti úzkosti její. Cítil se tím po-

vzbuzena a liboval si v tomto lichém a umělém přesvědčování. Nechtěl ji schválně oklamat, neštastnou učinit; vždyť ji chtěl milovat.

Na to ostatní, co životem sluje, nebýval zvyklý zřetele obraceti; byltě vychován tak vzdálen veškeré starosti a v tomto ohledu byl více dítětem přírody než Marie, v příčinlivé rodině vychovaná; ale oč ona měla více rozvahy, o to měla více lásky v srdci, jež chtěla býti vylita na drahou osobu, jako drahý balsam na obětiště.

Matka a sestra pozorovaly změnu v jejím nitru jen dle tichosti její, jindy tak živé povahy, a chválili ji za to.

Ústa její zůstala němá, nejsouce vyzvána ke sdílnosti, a bytost její byla odevzdána nemilosrdným vlnám osudu, aniž toho dávala na sobě znát.

V.

Byly právě rozeniny Mariiny. Nastal patnáctý rok žití jejího. Jakýsi posvátný klid byl v tento den rozhostěn v její mysli. Bylo to jakési přiměří bojujících citů, zátiší v rozvlněné duši.

Volně, uctivě a klidně sklonila své ušlechtilé čelo pod políbením matčiným. Se zalíbením hleděla matka na vykvetající děvče. Vyrostla přes tu zimu a její stepilý a ohebný vzrůst prozrazoval zručnost údů, i když tiše stála. Přibledlá líce nyní podlouhlejší a velké, planoucí oko věštila o vnitřním ruchu, a zároveň ji to činilo dospělejší. Bylať nyní větší sestry své a krásnější než ona, ačkoli tato kvetla štěstím.

A matka šeptala tetě Barušce: „Kdožby si byl pomyslil, že naše Marinka tak zmoudří? Věř mi: jeví ve všem lepší rozum než sama Eliška, je volna ku každé

sebe těžší práci a jenom jakási roztržitost někdy ještě pamatuje na zbrklou Maruši."

Teta Baruška přisvědčila své sestře ve všem.

Když byli všickni popřáli Marince, odešla tato do zahrady.

Tyto chůze do zahrady i zimního času, které podnikala hlavně k vůli Alexovi a jeho dopisům, staly se jí potřebou i tenkráte, když žádného listu neočekávala. Milovala zpočátku to památné místo k vůli svému milenci a později byla pak upozorněna snivostí svou na sympathické, věčně nevyčerpatelné krásy přírody.

Neslyšelať nikdy mluviti o nich, ani o nich nečítala, a proto, když je začínala cítit, nevěděla, jaké to kouzlo na ni doráží. Zpomínala při tom na bájky, které slýchávala za dětství vypravovat, i zdálo se jí, že jim musí znova víru dát. Jen že nebyly všecky ty víly, kouzelníci a čarovné princezny ničím u porovnání se sluncem, viděla-li je zapadat za rudým ledem rybníka, jejž bylo ze zahrady jejich vidět z druhé strany, kde nehraničila s parkem. Vyšla-li za soumraku ven, tu bloudívali její opojení zrakové v podivném snění v holých větvích rozpínajících se do šeré noci; naslouchala všem zvukům větérku; sledovala volný a rozmarný let různobarevných oblaků a do všeho, do všeho vložila obraz jeho: a cítila-li moc přírody nad sebou, vykládala tuto moc co od něho pocházející, co pozdravy jeho, plující k ní oblaky, větérkem a šumící ve vrcholích stromů. Stála tedy v zahradě zamyšlena a unešena. Bylo posud chladno a nevlídno; nikde ještě známky, žeby se chystalo jaro zavítat do kraje, ale jakási jarní vůně provívala tichý vzduch, a do šedé oblohy vyšvihnul se první skřivánek zkoušeje líbezným „vrzáním", jak se tomu záhy z jara říkává, nadšenou píseň svoji.

Marie jala těšit se na jaro. Divila se, že si ho nikdy před tím hrubě nevšímala; umínila si, že si povšímne každého poupátka, že přivoní ku každému květu, že překvapí stromy, kterak se zazelenají, že bude líbat vznikající trávičku. I v jejím srdci pěl skřivánek první píseň.

A když tu stála ponořena v ten tajuplný, láskyplný svět kolem sebe, v němžto zvučelo její tajuplné a láskyplné srdce prvním hlasem, padl jí k nohám — list.

Zaradovala, zachvěla se; nebylať ho očekávala, neb včera teprva byla odpověď na minulý odeslala. Čtla ho, a rozplakala, roztoužila se. Alex v něm oznamoval svůj příjezd k velkonocům. Měla ho tedy spatřit. Nyní teprva věděla, kterak se toho nebyla nadála, neb byla ještě více překvapena než potěšena, a když pominul první záchvat blaha, zbyla po něm jakási bázeň, váhavost, ne-li předtucha, a cosi černého jako příkrov zahalilo jí veškerou nadějnou přírodu barvou smutku.

Zastrčila list za živůtek a navrátila se domů bledší, než byla vyšla ven.

Účastnila se chystání k svatbě sestřině zamyšleněji než kdy před tím, že to bylo konečně rodině nápadným. Teta Baruška a děvečky začaly se jí vysmívat, že si přeje také ženicha, a ubohá Marie zaslzela na to. Nevěděla sama, čeho si přeje.

Bylo díla plno v celém domě a o tichém rozmlouvání, kdeby srdce překypělo, nebylo ani řeči.

Teprva když nastala květná neděle a první kvítečka se objevila pod suchým listím, rozlétaly se také mraky se stísněné její mysli, začala se těšit na Alexa, a jakmile začala, rostla touha její po něm, až vzrostla ve vášeň, v nedočkavost, v jásající radost. A v skutku, překvapila každé poupátko na křoví a stromech, slídila po fialkách,

které rostly právě u osudného plotu, a čím více se zelenal pažit každým dnem, tím více usmívala se její tvář.

Nikomu nebyl velikonoční týden tak svatý, tak velebný jako jí tenkráte. Byla blízko městečka křížová cesta a na jedné stráni lesem porostlé stála starožitná malinká kaplička v háji z věkovitých lip, kde byl cíl křížové cesty.

Den co den putovala tam Marie plačíc vášnivě a sledujíc Kristovo utrpení, a nazpět odcházela s úsměvem a sbírala petrklíč, prvosenky a fialky. Habroví zelenalo se a kvetlo a ptáčkové prozpěvovali sladce.

Konečně byla velikonoční neděle. Když vešly sestry Benešovic do kostela, ohlíželi se všickni po nich.

Byly v bílých šatech, přes něž měly černé, těsné kabátky. Hlavy neměly zdobeny ničím, leč každá svými bohatými vlasy a krásným želvovým hřebenem, perlami vykládaným.

Obě vešly do kostela skromně a tiše. Každá byla zabrána hned při vchodu do své vroucí modlitby a nevšímali si pohledu lidí.

Bylo ticho po kostele, ještě obřady nezačínaly. Když poklekly mladé sestry na chvilku a opět vstaly, snul se právě paprsek sluneční bledězlatý vysokým oknem přes oltář a k nohám děvčat. Eliška podívala se vděčně k oltáři tak čarovně ozářenému a brala tu svatou zář za milostivou odpověď s nebes hůry na skroušené prosby své.

Marie taktéž spatřila to milé světlo a pozdvihla s nadšením svých zraků k oknu, z okna k nebesům, a vypadala sama jako světice v tom okamžení mladistvého zanícení. Dlouho hleděla do ozářeného okna, až cosi jiného magneticky přivábilo její zraky. Vedle tohoto okna bylo panské oratorium a v něm klečel Alex. Marie spařila jeho černé, temné, planoucí oči, které spočívaly na ní pohledem nevýslovným. Marie padla znova na kolena, a kryla si tvář v mo-

dlitebník níže, a v tomto postavení setrvala po celou mši. Eliška se k ní starostlivě sklonila, avšak nedostalo se jí odpovědi na kteroukoliv otázku. Znala její povahu a nechala jí tedy. Ke konci, když měly odejíti, pozdvihla ji a Marie odešla domů se sklopenou hlavou.

Za celý svět nebyla by vyšla tohoto dne do zahrady, ačkoli mohla býti jista, že ji milenec očekává, ba ani z okénka v komůrce netroufala si podívat se z bázně, aby nebyla spatřena.

Neboť v pohledu jeho shledala nové, mocné, neodolatelné kouzlo, poznala milence svého a přece nového v něm shledala člověka. Její srdce mohutně se ozvalo, i cítila, kdyby si toho žádal, žeby položila své žití za něho v oběť.

Ani chvílinku naň nepatřila, a přece tak velice byla přemožena pohledem jeho.

On na ni hleděl v němém obdivu nad její novou, vyvinutou krásou, a když pak sklesla mezi množství lidu a sobě tvář skryla, hleděl na její vlasy, na šíj, sledoval urychlené dechy její, jež provázel tlukot srdce jeho; byl by si ji chtěl unésti kraj světa a nikdy více by ji nebyl chtěl z náručí pustiti.

Ten celý den, kde se mu neukázala, strávil v nevýslovných mukách, obcházeje plot a pohlížeje neustále na vrátka u domu, kde doufal, že se mu objeví. —

Večer, když od Benešů pan starý odešel, louče se s nevěstou tajnými polibky, zůstala matka ještě sedět s oběma dceruškama. Bylať neobyčejně hovorná. Napomínala bez konce Elišku svou, vypravovala jí příběhy z vlastního života, o kterých myslila, žeby nastávající ženušce prospěti mohly, a když se vykradla při tomto vypravování roztržitá Marie, pousmála se pouze. „To děcko přemáhá spaní," pravila; „nechme jí spáti. Eliško, my dvě nemáme pomyšlení na spaní, není-li pravda?"

Eliška přisvědčila a dlouho do noci naslouchala matce. Když pak přišla do komůrky unavená a skutečně ospalá, vzdor tomu, že to zapírala po dvě hodiny své matce, myslíc, žeby bylo velice neslušno na nevěstu, kdyby měla potřeby jako jiní lidé, nepochybovala ani, že Marinka spí, a ulehla mlčky vedle ní. Též Marie mlčela, avšak nespala. Nedávno teprva umlknul toužebný hlas flétny, který se jí byl ozýval těsně pod oknem po celý večer v jednom aneb ve dvou jednoduchých nápěvech, které si Marie však pamatovala po celý život.

Ač nevěděla, umí-li Alex na flétnu hráti, nepochybovala ani chvilku, že on to jest. Zpočátku se chvěla strachem, aby nebyl zpozorován, pak ale zapomněla na všecko ostatní kromě něho, přiblížila se k oknu a ssála tklivé tóny. Pak hodila drahému hudebníkovi nejkrásnější ze svých jarních kytiček, a i když přestal hráti, opírala ještě čelo o chladné okno. Teprva když slyšela kroky sestřiny na schodech, uložila se na lože.

Panímáma zaspala v druhý svátek velikonoční následkem napolo probdělé noci a všecko zaspalo s ní; neb ona všecky budívala a tož i v tento den čekali v celém domě, až jejího hlasu uslyší.

Kdo ale nespal, ten nečekal probuzení. To byla Marie. Sotvaže cítila, že sestra spí, již byla opět vzhůru a ustrojila se. Alex ani se nebyl odstrojil a sotvaže se objevila při svítání Marie u okna, stál on již pod oknem. Díval se na ni tak neodolatelně, prosil tak vroucně, až Marinka sešla k němu.

Ani on ani ona necítili ranního, pronikavého chladna.

Drželi se za ruce a hledíce si do očí procházeli se po zahradě, vyměňujíce slova lásky.

Marie byla by se styděla namítati mu nyní, co mu

v psaních namítala. Toťby se jí bylo zdálo malicherné, sobecké, jeho lásky k ní nehodné. Z velkomyslnosti, ze šlechetnosti zavrhovala veškerou prozřetelnost a neohroženě myslila na záhadnou budoucnost.

Kdyby byl býval hoden Alex takové lásky, byl by musil býti rovněž tak velkomyslným, šlechetným, neohroženým co ona, ne-li více. Byl by musil sebe zapříti a šetřiti její pověsti, byl by musil zápasiti s celým světem, aby si jí vším právem dobyl a přede všemi za svou prohlásil. On ale přijímal oddanost její a přemýšlel jen, kterak by více žádati mohl. Na ostatní nepomýšlel. Byl jí pouze povděčen, že ho ušetřuje svými „vrtochy".

Když nastal ruch v městečku a bylo vidět sem tám člověka jíti mimo zahradu, rozloučila se Marie s ním, slíbivši mu, že příštího jitra opět do zahrádky přijde.

VI.

Scházela se s ním tedy každé ráno a náhoda nižádná nevyzrazovala tajemství těchto tajných schůzí. Přicházela ovšem v neobyčejný čas a všecka dojata ze zahrady domů, ale panímáma nebyla podezřivá při vší přísnosti, a ještě k tomu byla nyní při vyvdávání své dcery v mnohém ohledu změněna. Bylať měkčí a shovívavější.

Alex byl svým pánem v Adamovském zámku, neb jeho matka nebyla s ním posud na venkově. Bála se ostrého jarního vzduchu, stěhovávala se teprva na venek ku konci května.

Zamilovaný Alex strčil se za lékaře, který ho ze zdravotních ohledů tak záhy na venek poslal. Vládnul tedy sám s několika služebnými v pustém zámku; a jakkoli se mu

zdálo, žeby raději zemřel, než minul jediné schůze se zajímavou milenkou svou, přece by mu bylo bývalo milejší posedět s ní na měkké pohovce v zatopeném pokoji, než procházet se po zahradní vlhké půdě v ranním chladu, kterého tohoto jara jaksi ani ubývati nechtělo, v mlze a často i v dešti.

Při první narážce jeho, aby jej navštívila Marie v zámku, kdež on se postará, aby se s nikým nesetkala, zarděla se jako růže a hněvala se s ním po celou dobu jeho pobytí. On ale tak velmi kašlal a ubezpečoval ji tak zádumčivě, že jest mu jedno zemříti trochu dříve neb později, dávaje jí na srozuměnou, že to bude k vůli ní, poněvadž jeho útlé, vyhýčkané zdraví ranního vzduchu nesnáší: že ji docela převrátil. Nedala to sice ještě znáti, ale ten celý dlouhý den a noc na to představovala si ho tak živě a neustále umírajícího, že příštího rána div na kolena před ním nepadla, aby ho prosila za odpuštění své svéhlavosti. Navrhovala, že se odřekne jeho pohledu, ažby tepleji bylo a on uzdraven, načež on burácel opět smrtí a zoufalstvím hroze. Marie pak byla mu již tak oddána, že mu ničeho více odpříti nemohla.

Šla s ním tedy po tom parku, do něhož jednou již z dětinské všetečnosti byla vnikla. Vedla se nyní s Alexem tím stromořadím, které ji bylo lákalo tenkráte co nový svět. Vešla v zámek. Nebyla nikdy v podobném obydlí a vkusné zařízení celého nitra budovy popletlo ji hlavu ještě více.

Ty sochy, obrazy, čalouny, vysoká okna, všecko vůkol bylo jako stvořeno pro její krasocit a ponejprv pohřešila bolestně, že s ní Alex nikdy nemluví o budoucnosti a o postavení, jaké jí chce přece vykázati.

Ponejprv pomyslila si, jak hezké by bylo státi se baronkou.

Jen chvilku však ji lákaly tyto zevnější předměty a sotvaže Alex opět mluvil, byl on jedině myšlénkou její. A přece mu uprchla, když se blížila hodina, kde bylo slušno navrátiti se domů. On ji nechtěl nikterak pustiti a užíval opět svých prostředků, kterak ji zadržet, mluvě o špatném zdraví svém, o zádumčivosti, o bambitkách a Marie již již váhala; tu pohlédla na velký obraz, kterého posud si nebyla povšímla.

Byl to obraz jeho matky, kterak velkopansky a nedbale na svět pohlíží, a srdce se jí sevřelo. Odolala Alexovi, uprchla.

Bylo to právě v den před svatbou její sestry. Ve svatební den Eliščin nesešla se Marie s Alexem.

Byla družičkou své drahé sestry a myslila jen na ni. Překvapil-li ji v myšlénkách obraz Alexův, býval k němu přimísen vždy obraz jeho matky a to jí neblažilo. Považovala nyní, co byla v čistém, svátečně upraveném domě své matky, všecku tu nádheru Alexovu za nicotu; bylať na jiné cestě tohoto dne. Obdivovala se tak srdečně svému šlechetnému, mužnému švakrovi, milovala matku i sestru tak vroucně, že pro Alexa skorem více místa nebylo v jejím srdci. Odbyly se oddavky a večer byl tanec.

Při tanci byla ale již setřena posvátná záře tohoto důležitého dne a vážná, v srdci dlouhá léta tajená slova, v ten den ode všech vyslovovaná, byla již dozněla; smích a žert přiosobily si nyní vládu. V tomto hluku a zmatku ztratila opět Marie cestu a zatoužila zase po Alexovi.

K ránu odvedl si Václav Černý drahou ženu do svého domova a Marie s matkou šly domů. Místo do komůrky, nyní osamělé po Elišce, vklouzla Marie ihned do zahrady.

Bylo ještě šero a ona se procházela s tlukoucím srdcem po těch cestách, kde s ním tak často bloudívala a pohružo-

vala se v slastné upomínky jeho láskyplných slov. Neměla dlouhou chvíli, ač dlouho bloudila. Konečně stála před ní mužská postava. Vzkřiknouc chtěla se zaradovati z domnělé přítomnosti Alexovy. Byl to však sluha baronův. Marie zbledla úzkostí. „Je baron nemocen?“ zvolala prudce. „Nikoliv, posílá mne jen pro pannu Marinku místo sebe.“ Marie zavrtěla s podivením hlavou a odvrátivši se od sluhy: „Že zkazuji milostpánovi dobrého jitra,“ pravila chladně a odešla domů. I ona byla hrda, chtěl-li on býti hrdým. Strávila pak celý den u své sestry dívajíc se podivně na dokonalé štěstí mladých manželů. Byla tak málomluvná a dívala se tak zvláštními pohledy, že Eliška, zažertujíc, pravila: „Nyní vypadáš jako bláznivá Barča!“ To byla jedna z těch ubohých osob, které se po venkově potulují, kde s nimi každý má útrpnost, při tom však žerty si tropí s nimi. Pravilo se o ní, že se zbláznila pro nešťastnou lásku.

Marie usmála se sestřinu žertu a vztýčivši čelo pomyslila si: „Cokoliv přijde, musím to snésti.“ Příklad Barčin jí nepolekal. Když se k večeru loučila se sestrou odcházejíc domů, dala se do pláče a vyplakala se v jejím náručí. Opět a opět se vracela, by pohleděla jí do očí, až konečně odešla, ani tentkráte nepromluvivši o tom, co jí srdce svíralo.

Příštího jitra stál Alex v zahradě a oznámil svou přítomnost hozeným do okna pískem. Marie šla k oknu a vidouc, že on jest odhodlán vejíti k ní, kdyby mu odporovala, sešla raději k němu do zahrady. Nadarmo chtěla býti uražena; on sám byl více uražen než ona; on přicházel, ačkoli posud churavý, do zahrady — vždyť to musí být na něm znáti a ona, ona věřila sluhovi více než jemu. Milující Marie byla přemožena jeho výčitkami. A jemnější, jemnější byly tyto výčitky, znenáhla změnily se ve výrazy lásky, tak

neodolatelné jako nikdy ještě. Marie s ním odešla do zámku, dala se očarovati, omámiti, zapomněla na celý svět..

Uplynulo několik neděl. Marie milovala Alexa každým dnem srdečněji, za každou obět, kterou mu přinesla vroucnější. Ani ústy ani očima neučinila mu nejmenší výčitky, ačkoli vedla doma u matky život vnitřní politování hodný. Každý pohled na matku svědčil jí, „že rmoutí srdce matčino“. A kdykoliv to uznala, bývala si pokaždé vědoma, jak velice tuto matku miluje a kterak ona nezasluhuje zármutku, jejž jí chystala. Opojení lásky podávalo jí každým dnem menší odměny za hlodající litost její. Že vytrvala přece při milenci svém, svědčilo o pravé náklonnosti, pro nižto jí bylo nemožno opustiti ho.

Konečně ji však tížilo její tajemství tak, že si skoro již přála, aby vše přišlo na jevo. Bylať odhodlána, předržeti krisi hněvu celé rodiny, což se jí zdálo méně hrozné, než vnitřní, neustálý, tlumený bol. Byloť jí jedno, co se díti bude kolem ní, vždyť věděla s převelkou jistotou, že zůstane přese všecky bouře Alexovi věrnou.

Zatím se vpravila Eliška do svého hospodářství a svědomitá, pilně k ní docházející matka shledala, že jí není více třeba poučení. S blaženým uspokojením nad zdarem své dcery vracela se tedy opět do kolejí svého činného života a nadchnuta jako novou silou, jala se zařizovati znova závod svůj i domácnost; opravovala, obnovovala, rovnala a při tom pravívala: „A nyní se dám s tebou do práce, Marinko; nejsi více dítě, tvá sestra je z domu; nyní ukazuj ty mně, seč jsi, co dokážeš, a otáčej se mi v domácnosti.“

Marinka odpověděla bolestným úsměvem, v němžto byla by matka čísti mohla: „Ubohá matko, ty mne chceš připravovati k živobytí a nevíš, že již jest zmařeno!“

Ostatně byla matce povolna jak ovčička, a tato se

jí po straně divívala i myslívala si vděčně: „Díky, Bože, za zdařené děti moje. Mínila jsem, že mám v Elišce nejlepší dítě, že lepšího už není, a hle, Marie, v nížto jsem nikdy takové naděje neskládala, jest ještě dokonalejší.“ Pak sepjala ruce a slídíc bedlivě po potřebném zaměstnání, aby ani při modlitbě nezaháleła, šeptała slova tichá, nesrozumitelná jiným, vycházející ze srdce zbožného. A při tom honila Marii z práce do práce, nepromíjejíc chybičky v díle, nedovolujíc prázdného okamžení. Není pochybnosti, žeby nebyla měla dobrá matka hospodyně tak snadné vlády nad burácející hlavičkou Mariinou, jakou jindy bývala. Nyní nebyla to ovšem více ona.

Při vší radosti matčině nad dceřinou poslušností netrvalo však dlouho, aby jí nebylo nápadno, že Marii něco jest. Nemazlívala se s dětma svýma, nezahrnovala je starostlivými otázkami, měla-li o ně starost, ale snažila se ostrým pozorováním sama vyskoumati, co by to bylo, a potřebí-li lékaře či zpovědlníka.

Marinka tedy netušila, že počíná matka její slídit po jejím tajemství. Jak již praveno, nebyla úzkostliva, déle je skrývati, a nezahalovala nikterak svých bolestných, nyjících zraků, netlumila více povzdechů svého srdce.

Stará paní nebyla dnešní, a brzo to měla.

„Holka je zamilována,“ pravila sama sobě. „Ale, pro Bůh, do koho?“

Tomu na stopu přijíti, bylo však tíž, než si kdo mohl pomysliti. Přímo aneb zatáčkou dcery se tázati, bylo rovněž nemožno té přísné, mateřsky cudné matroně. Co činit?

K Elišce co ke vdané dceři bylo jí snadněji promluviti; učinila prozatím tento krok. Nyní připadlo též Elišce, čeho si byla příliš málo všímala po celou minulou dobu, jsouc zaměstnána vlastnými zájmy. Hádalať tedy

s matkou, ale neuhodly ničeho. Avšak Eliška umínila si, že Marinčinu tajemství vyláká. Přislíbilať to matce.

Zatím přijela též Alexova matka na venek a mladí milenci scházívali se leckdes v parku baronském, jelikož byla povětrnost nyní již přízniva a Marie nechtěla za přítomnosti baroučiny tajně do zámku vkročiti. Baronka byla zpočátku uvěřila lékařovu výroku, že jest potřebí Alexovu zdraví venkovského vzduchu. Později však jí to rozešlo. Venek byl jí jen tenkráte snesitelným sídlem, když tam byla shromážděna aspoň dílem společnost její třídy. Soudila dle sebe na syna, i bylo jí divno, že tak trpělivě a nedbaje dlouhé chvíle svého zdraví ošetřuje. Byloť jí také divno, že nežádal, aby jej matka pustila do nějakého lázeňského místa, kdesi na jihu, a počala při těchto úvahách tušiti nějakou pletichu zamilovaného způsobu. Sdělila lékařovi důmněnku, načež on jí odpověděl čtveračivým úsměvem a komickým pokrčením ramenou. Baronka nepochybovala tedy více, dala si říci od lékaře, co tento věděl, a dále si to nebrala příliš k srdci, ledaže byla zvědava, kterak dopadne první pokus v lásce jejího jedináčka. Sotvaže přibyla tedy na venek, začala ihned vyptávati se a snadno se dověděla jméno Alexovy lásky. Zavrtěla ovšem nad ním hlavou. Byloť jí známo, jako komukoliv v okolí, že jest Benešová rodina jedna z nejpočestnějších v celém okolí, a tušila, že nebude as příjemné rozuzlení Alexovy „affairy“. Hledala tedy příznivého okamžení, kdeby mohla důvěrně se synem svým promluviti a varovati ho zlých následků, pokud by byl k tomu čas. Četné návštěvy okolních šlechtických rodin bránily jí v tomto předsevzetí a co byl na venkově, nepodařilo se jí promluviti se svým synem o samotě. Vymoci však sobě prázdné chvíle k důležité rozmluvě, požádati zpříma, aby

se k ní Alex. dostavil, uzavříti se s ním, nikoho nepřipustiti: k tomu jí přece nebyla věc dosti důležitou, takových okolků nezdálo se jí potřebí.

Benešová zatím neměla ve dne v noci pokoje a zvláště v noci nemohla spáti: tak hluboce jí dojímal duševní stav Mariin. Vstala kdysi ještě časněji než obvykle a obléknuvši se rychle vstoupila do komůrky své dcery. Chtěla si u jejího lože posedět, ažby se probudila, a pak s ní promluvit. Mariino lože bylo však prázdno! — Kde byla? První myšlénkou matčinou bylo, že si snad něco udělala pro nešťastnou, neopětovanou lásku.

Vylítla z domu a chtěla zahradou ubíhati k rybníkům a hledati tam své dítě, ale hned jí napadlo, coby lidé řekli, jakby Marinku hned posuzovali, kdyby viděli k vůli ní matku tak bez sebe. Pověst lidská jest strašidlem ukrutným, jehož se bála i její přímá mysl. Chodila tedy v úzkostech a v nejistotě po zahradě nevědouc, co počít. Vrátila se do komůrky, zdaliby ji tam snad cosi na stopu přivedlo, kdeby dceru hledala; k takovému však hledání scházela jí v této chvíli chladnokrevnost, a poněvadž to uznala, uchopila se jediného dobrého nápadu, který jí mohl přijíti v tak hrozné chvíli; doběhla k Elišce.

Tato byla již vzhůru a právě chtěla čeládku vzbuditi. Sotva že s leknutím vyslechla příčinu matčina příchodu, zařídila to mžikem v domácnosti tak, že mohla odskočit; pošeptala mužovi několik slov a spěchala s matkou z domu.

Kam měly se však obrátit?

„Pojďme prozatím domů k vám, panímámo!“ pravila Eliška svým milým, konejšivým hlasem. „Podívejme se nejdříve, nevrátila-li se domů zatím a pro Bůh nedělejme žádného povyku!“ Marie nebyla posud doma. „Pojďme do zahrady, mamimko!“ pokračovala tedy Eliška v radě své; „snad

tam někde spala pod stromem, snad jste okolo ní chodila a neviděla jste jí; vždyť víte, jak miluje tu zahradu.“

„Máš pravdu,“ šeptala chraptivě matka, „ó kéž máš pravdu! Ruce, nohy ti zlíbám, máš-li pravdu!“

„Zůstaňte ve světnici,“ prosila Eliška, jížto připadala matka jako v blouznění. Ale tato, vzavši ji pánovitě za ruku, vkročila první do zahrady. Hledaly, hledaly a vidouce, že nadarmo, chtěly již vykročiti zadníma vrátky do polí; tu uslyšely někoho mluvit.

„To je Marinka,“ vzkřikla matka škytavě, ale Eliška volala vyděšeně, že ne, že ne, a chtěla matku vyvésti ze zahrady: neb poznala nejen hlasu jejího, ale viděla ji též až příliš dobře za plotem, dělícím jich zahradu od parku. Benešová vrhla se v stranu, odkud zaslechla zvuky Mariina hlasu a spatřila ji taktéž. Marie blížila se, Alexovou páží ovinuta, zdlouhavé a zádumčivě parkem k místu, kde byl v plotu udělaný pohodlný, polo skrytý otvor do Benešovic zahrady, kudy vcházela i vycházela k milostným schůzím.

Eliška myslila, že omdlí, a přála si toho. Matka stála jako zkamenělá. Marie ani Alex neviděli posud nikoho. Marie protlačila se konečně plotem, Alex za ní a vkročivše do zahrady stáli oba před matkou.

Marie zbledla a nebyla schopna ani slovíčka, ani kroku. S utajeným dechem čekala jako na spasení na první, sebe prudčí slovo z matčiných úst. To se ale neozývalo. Všem se zdálo, že trvají věčně muka tohoto mlčení.

Marie pokročila konečně o krok blíže k matce pozdvihujíc k ní prosebných zraků; tu zablábolila matka a pozdvihnuvši obě ruce k nebi, vrtěla hlavou i dala znáti, že promluviti nemůže.

Elišce podařilo se ji odvést, aniž si troufala Marie jíti hned za nimi. Alex zůstal dojat a ustrašen u ní.

Když pak chtěla Marie přece domů, zdržoval ji: „Pojď se mnou, má milenko, nemohu tě nyní pustit domů. Hněv tvé matky jest příliš hrozný!“

„Též ty máš matku, Alexe, i její hněv bude hrozný!“

„Doufám, že nebude,“ chlácholil ji Alex. „Pojď, prosím tě, pojď!“

S nekonečnou vděčností pohlédla Marie na něho. Mluvilť ponejprv o tom, a určitě, že ji předvede své matce.

„Děkuji ti, můj předrahý,“ dí ona, „tvoje nabídnutí mne posilnilo, mohu teď jíti domů. Ty mně tedy podáváš útočiště ve svém domovu,“ dodala sladce, „to by bylo matku mou zajisté trochu potěšilo, kdyby to byla slyšela. S Bohem, vzpomínej na mne!“

Domluviwší spěchala domů.

VII.

Když vešel Alex o dvě hodiny později ku své matce, aby s ní posnídal, zastal ji samotnu. Dvě příbuzné damy, které byly neustále okolo ní, odjely téhož rána; kromě nich nebylo posud domácích hostů v zámku a hodina návštěv přespolních byla ještě vzdálena.

Zádumčivě posadil se Alex naproti matce a mechanicky snídal. Matka netkla se ani sousta; dívala se usmívavě a upřeně na něho.

„Nyní mi pověz, můj Alexe, ještoť jsme o samotě, kterak se ti daří se zdravím?“ tázala se ho konečně, když viděla, že sám nehodlá rozmluvu začíti.

Alex si vzdychnul. Baronka usmívala se potutelněji, čehož si Alex tak málo povšímnul jako prvějšího satyrického přízvuku.

„Myslím,“ pokračovala, „že se zde neuzdravíš, i chystám

tě na cestu do Švýcar, do Italie, do Orientu, — — kam budeš chtít.“

„Jsem úplně zdráv, mamá,“ zvolal nyní Alex, náhle oživna.

„Tak? Nuže, můj skromný synu, tedy pocestuješ pro své vzdělání. Určila jsem ti tu cestu a nesejdu s toho plánu; vždyť jsi ještě nepřekročil ani meze svého domova! Nuže, nepoděkuješ se?“ tázala se vlídně, podávajíc mu ruky k políbení.

„Kdy chceš, abych odcestoval?“ tázal se Alex.

„To uvidíme; musím ještě záležitosti svoje uspořádat. Ale nevidím, že bys se těšil? Zadržovalo by tě zde něco?“ doléhala matka. „Nemůžeš mi to sděliti, nemohla bych ti býti nápomocna ani radou ani pomocí, nepotřebuješ důvěrnice?“

„Oh, matko, jak jsi laskavá!“ zvolal mladý baron líbaje nyní teprva ohnivě ruku jemu podanou, neboť pozoroval, že matka o všem jest zpravena. „Mohl bych tedy přivésti v tvou ochranu ubohé, milované děvče, které jest k vůli mně vydáno hněvu své rodiny?“

Baronka vztáhla svou ruku zpět a řekla trochu chladněji: „Přivésti mohl bys mi jenom nastávající baronku Vítkovskou; tu mladou, neopatrnou holčici ale, která tě omámila, mohu sice poněkud chránit, ale přes můj práh vkročiti nemůže, milý Alexe.“

„Oh, nemluv tak o ní, matinko; kdybys ji znala!“

„Poznala bych nejspíše, že jest láska slepá a snad hluchá, synu drahý; nechme toho! Nechci tvou důvěru kázáním zastrašit, ale chceš-li nyní uposlechnouti dobré rady, přijmi moje nabídnutí a odjeď raději dnes než zejtra! Já za tebe věc spořádám.“

„Bůh mi pomoziž, to nemohu!“ zvolal Alex s pláčem. „Ona toho nezasluhuje, věř mi!“

Baronka vstala netrpělivě; přemohla se však, nechtějíc dohnati syna k většímu odporu. Posadila se tedy opět a vzavši vstávajícího též Alexa za ruku, táhla ho k sobě na pohovku.

„Povídej mi celý svůj románek," vybízela ho laskavě; „uvidíš, že budu spravedlivě posuzovat, kdo toho zasluhuje." Alex vypravoval jí všecko od prvního setkání do posledního rozejití a nemálo si tím ulehčil.

„Mé drahé dítě, myslil-lis na budoucnost při tom všem?" tázala se ho matka, když byl u konce. „Což nevíš, že rodina jako Benešovic, která se honosí zachovalostí, nebude jinak spokojena, leda ukončí-li se takový škandal sňatkem?"

„Nepomyslil jsem ani jednou na to," odpověděl upřímně Alex; „ale kdyby to jinak nešlo, a kdybysi svolila... já bych byl spokojen se sňatkem s Marií." Nyní se baronka opanovati nedovedla. Vyskočila, jakoby ji byl uštknul had.

„Ani slova více, nerozumný chlapče! nezasluhuješ, že jsem s tebou po přátelsku se radila. Budeš poslušen své matky, odjedeš, kam ti ustanovím, ani slova tedy více; Benešové dám ale vědět, co o její zvedené dcerušce soudím." Alex neodpověděl ani slova a odešel jaksi odhodlaně z matčiny komnaty.

Sotvaže byl venku, vyčítala si již baronka svou prchlivost i nedbalost, jížto byla ponechala syna této lásce. Měla nyní skutečný strach, aby vzdorovitostí něco nevyvedl, k čemu by pouze z lásky nebyl měl dosti odvahy. Tento strach byl odůvodněn, neb Alex zaměřil rovnou cestou k Benešovům a vešel do světnice.

Světnice byla prázdna a ticho bylo, jakoby nebyl dům živými obýván. Alex pokročil ku předu i zahlédl konečně

postavu napolo klečící, napolo ležící na prahu u dveří, vedoucích do vedlejšího pokoje a sice do ložnice Benešové.

Přistoupil ještě blíže a poznal v té postavě svou Marii. Ona se neohlížela při šramotu jeho kroku; ležela tam nepohnuta, jako mrtva. Nežli se mohl zpamatovati, aby na ni promluvil, otevřely se dvéře z ložnice a Eliška vyšla. Byla by málem porazila svou sestru, která se ani nepohnula při otvírání dveří, i zdvihla ji a zavrouc zpolehounka za sebou dvéře, odvedla ji k sedadlu. Viděla též Alexa, kterého nepozdravila ani kývnutím hlavy, ba ani změnou obličeje. Vypadalať nad míru ustaraná.

Marie dala se posadit na židli, ale hleděla od svého místa s touže mramorovou nepohnutostí na dvéře, a jakou byla u nich ležela, a jenom dle bohatých slz, loudících se jí ze strhaných zraků, bylo znát, že posud v ní jest život.

Alex byl v nesnázích, v jakých jakživ nebyl, a počal se mrzet na sebe že se byl sem octnul.

Když se byl vzdorně vyřítil z matčina pokoje a k Benešovům zaměřil, myslil si, že se v rodině objeví jako Bůh, že všecko smíří pouhou přítomností, že se vysloví co nastávající manžel Mariin a že napraví vše jediným slovem. Vypadalo ale ve skutečnosti jinak, než se byl domníval. Němý bol obou sester vázal mu jazyk i nevěděl, kterak začíti rozmluvu. Zatím vešel do dveří Černý, Eliščin manžel, pro něhož byla tato poslala. Nebyl se mohl ihned odprázniti a poněvadž mu byla opatrná Eliška po poslovi zkázala pouze, že panímáma stůně, nevěděl posud o ničem a pozastavil se poněkud nad přítomností Alexovou.

V přítomnosti obou krásných a jemných sester cítil tedy Alex ovšem celou nesnázi svého postavení; když ale vstoupil sládek do světnice, vzala tato nesnáze jiný obrat. Naproti sládkovi cítil se náhle opět baronem a cosi ne-

šeptalo do ucha o nemožnosti, nazvati kdy řemeslníka švakrem, bratrem. Nyní začal kolísati se nejen v jedné, ale ve dvou nesnázích a byl by mnoho za to dal, kdyby byl zůstal pěkně sedět vedlé matky své na pohovce.

Sládek se poklonil baronovi a přistoupil ku své ženě řka: „Doktor jde za mnou v patách. Co schází panímámě?“

Ale Eliška, považujíc přítomnost Alexovu za novou urážku, ukázala rukou významně na něho a na Marii, která na ničem, co se okolo ní dělo, podílu nebrala; při tom vyhrkly jí slzy hněvu z očí.

On jí sice porozuměl, nechtěl však uvěřiti. Zbledna tázal se přímo barona: „Jste vy příčinou, co se zde děje, pane barone?“

„Nemohu a nechci to zapříti,“ odpověděl tento sebrav ušlechtilejší city svoje; „i přišel jsem, abych napravil, čím jsem ublížil.“

Sládek se dlouho, mlčky a přísně na něj díval a pak se ho tázal skoro bezzvučně: „Kterak míníte napravit?“

„Rukou i jménem,“ zvolal baron hrdě a přenáhleně.

„Nad tím nemáte posud práva,“ odpověděl chladně Černý; „nad tím vládne vaše paní matka. Ostatně děkuji vám za tato slova, a řekněte paní baronce, že jich nikdo z nás nezneužije. Nyní buďte tak laskav a opusťte nás! Nevím sice ještě dopodrobna, co se stalo, přál bych si ale k vůli celé rodině, aby se záležitost, pokud možná, nerozhlásila.“

Opět se v mladíku pobouřila veškerá pýcha jeho stavu při těchto diktatorských slovech člověka jemu podřízeného, i odpověděl s pohrdlivým úsměvem: „Vy mne pamatujete, že jsem mladý člověk, který nad sebou posud rozhodovati nemůže; ale já vám připomínám, že nejsem zvyklý rozkazy přijímati. Přišel jsem do tohoto domu s nejlepšími úmysly;

vaším chováním nemohou se však utvrditi.“ Černý vrátil mu pohrdlivý úsměch a odpověděl: „Již couváte, mladý pane? Máme se učiti vážnosti k vám z vaší váhavosti?“

„Nechcete-li si vážiti mne, mám já si vás a vaší....“ chtěl říci „Marie“, ale zadržel, neboť pohleděl na ni, na obraz bolesti. Seděla posud, dívajíc se na matčiny dvéře, ale jak se dívala ubohá! Co se dělo v ní!

Eliška vzala muže svého za ruku a řekla, obrátivši se k baronu: „Mějte útrpnost s námi, pane barone; vy jste nám zasadil ránu a nedivte se, ukazujeme-li vám, kterak nás bolí! Budete-li ji moci a chtít vyhojiti, dá vám za to Bůh zajisté požehnání.“

A k Černému pravila: „Pojďme k matce, drahý muži, vždyť zase snad prohlédneme bohdá z té tmy, která nás nyní obklopuje.“

Benešová byla úžasem pozbyla řeči. Napolo bez sebe byla se dala na lože uložiti. Když Eliška od ní odešla domnívajíc se, že spí podlé zdánlivé tichosti její a dvéře otevřela, spatřila Benešová ve světnici barona i slyšela vše, co venku se mluvilo. Její pohnutí rostlo každým slovem, které zaslechla, namáhala se nadlidsky, aby ze sebe slovo vypravila, až konečně křikla: „Nezdařené děti!“

Dále nemohla.

Eliška zaplesala ale: „Mluví, mluví!“

A spěchala k ní táhnouc muže svého za sebou.

Marie sklesla znova na zem a Alex neměl více té srdnatosti, aby byl déle nenáviděným účastníkem těchto rozrývajících výjevů. Zašeptal jen: „S Bohem, má ubohá Marie!“ a uprchnul z domu.

Měl s Marií nesmírnou soustrast a miloval ji posud; ale jak ji zaplašoval pohled pouze na malovaný obraz jeho

matky, kterou osobně ani neznala, tak jeho odpuzovalo, co viděl tohoto dne i dříve v rodině Benešově. Co jim bylo přísným mravem, to jemu předsudkem, neobratností; jich hluboký bol zdál se jemu býti jakousi nemilosrdnou tvrdošijností a stát se údem této rodiny, rovnalo se mu smrti. Že tedy vyslovil před nimi všemi, že chce podati ruky i jména Marii, bylo sebezapřením, jehož by bylo málo mladíků jeho stavu schopno bývalo, i není divu, že sám sobě za své hrdinství se obdivoval a že si připadal, nikoliv beze všeho práva, co pravzor mužské cnosti.

Jest ovšem divno, ale pravda, že oba tito nešťastní milenci k sobě lnuli pro tytéž příčiny, pro jaké se jim zdál sňatek nemožný. Alex byl vychován od dětství u vznešené společnosti, užil do sytosti, ba do přesycení od nejútlejšího věku společenských zábav, kdežto se stýkával s děvčaty dokonalého vzezření, co nejrozmileji si počínajícími, a ježto bývaly skoro z plenek již odnaučeny každému naivnímu slovu. Spatřil najednou dítě, plné samostatných nápadů, rozdílné od těch, které znal a přece též krásné, půvabné a pravdivější než byly všecky. A právě snila v něm mladost jeho první sen o ideálu, toť musil nakloniti se Marii! —

A Marie, skromná, prostá a plna divotvorné obraznosti: kam měla se podíti z úzkého světa, matkou tak přísně obmezeného? Nemusila ji celou rozplameniti jiskra neobyčejného zjevu, sotvaže se jí dotkla?

To rozdílné vychování jejich, ty rozdílné poměry, které byly tedy hlavní příčinou, že se stali svými, byly v každém z nich druhou přirozeností, posvátným dědictvím, něčím, čemu jich mladistvé povahy ujíti nemohly. A jakkoliv je přivábily jednoho do náručí druhého, jakkoliv přispívaly věčnou novotou k jich obapolnému zalíbení, dokud tajemství tvořilo hráz mezi nima i ostatním světem: jakmile

byla hráz tato zbourána již tu stály tyto moci, jako ozbrojení protivníci, aby milující duše odtrhly jednu od druhé.

Zamyšleně kráčel tedy Alex parkem ku svému domovu a připamatoval si vlídný způsob a laskavá slova matčina, její shovívavost s jeho hloupým kouskem, její velkomyslné nabídnutí k cestování, a uznal nyní, že měla právo rozhněvati se naň, když za všecku dobrotu její takový nesmysl byl pronesl; neboť nesmyslem nyní nazval svůj nápad oženiti se s Marií. A nápad to byl pouhý; neb nikdy před tím nemyslil zakončiti poměr svůj s Marií tímto způsobem, neříkal jí to, až dnes kde byl k tomu dohnán různým dojmutím.

Uzřel svou matku, která v průvodu dvou dam právě vstříc jemu přicházela. Zarděl se před ní a byl by jí nevýslovně rád zašeptal slovíčko smířlivé. Ostýchavě blížil se jí a jejím společnicím. Též ona byla ostýchavá, želela posud svých prchlivých slov. Alex mluvil s damami a z přízvuku jeho řeči bylo poněkud znát, v jakém je duševním stavu; baronka zaplesala, viděla, že se k ní vrací s nejlaskavějším oslovením, otevřela mu opět do kořán bránu své přízně.

V tomtéž čase zoufala si Marie, že postrádala snad navždy přízně matky své; neboť Benešová se zachvěla, zastrouc si oči, zdaleka-li ji jen spatřila; nabyla sice opět řeči, ale kromě toho byla velmi slaba a nemohla z lože svého vstát.

Zarmoucená Marie přijala návrh sestřin, aby u ní pobyla nějaký čas, ažby se matka poněkud ukonejšila. Odstěhovala se tedy k sestře a snažila se obstarat jí domácnost, zatím co tato matku ošetřovala.

Ani Eliška ani Černý neobtížili zbytečně ubohé Marie jedinou výčitkou, ba ani zmínkou; naopak těšili

se, kdykoliv jí mohli zprávu dát, že se matčino zdraví lepší. Na Marii měla každá taková zpráva blahodějný účinek, a Eliška se podivila své sestře, kterak se snaží mužně snášeti svůj osud.

„Dobře tak, Marinko," pravila k ní srdečně, když po zprávě, že matka z lože vstává, radost zjevila a potom pevným krokem za jakýmsi zaměstnáním chvátala. „Dobře tak, jen buď zmužilá!"

„To by bylo zle, Eliško drahá, abych nedovedla snésti, co jsem sama na sebe uvalila," odpověděla jí vážně mladá Marie. „Spůsobila jsem vám všem velké hoře; ale svůj žel na vás nebudu klásti, ten ponesu sama a nechci pod ním klesnouti."

Černý to slyšel a když Marie po těchto slovech pokoj opustila, pravil zamyšleně ke své ženě: „Kdoby jí takovou nectil, třeba ji musil zatratiti?"

VIII.

Matka Benešová byla opět uzdravena, chodila po domácnosti jako jindy, ale po Marii ani se neptala, ba ani Elišky nenavštívila, což prvé byla tak ráda činila. Marie nechtěla na sobě dát znáti málomyslnost, ale netroufala si ptáti se, co s ní matka zamýšlí. O Alexovi nebylo též ani vidu ani slychu, a mladé stvoření nemohlo se nikterak domysliti, kterak se to vše skončiti má a co by měla učiniti ve svém postavení.

Jednoho večera, když byla s Eliškou o samotě, přemohlo ji to přece zas, a s pláčem položila hlavu na rameno své sestry.

Slovo jedno, slovo druhé, otázka z upřímných úst sestřiných — a konečně se vyzpovídala Marie ze všeho.

Marie měla se státi matkou — Eliška také. Oh, kterak by ji byla mohla tato plísniti? Nač ona, Eliška, tak svatě se těšila, na totéž měla čekati milovaná sestra její s úzkostí a hanbou? Nepochopovala to a třeba byla dříve dosti zanevřela na chybu sestřinu, ačkoliv jí toho znáti nedala, nyní nemohla jinak, ale musila jí býti znova oddána, znova státi se jí sestrou, její zastavatelkou, hajitelkou.

Když přišel domů Černý, zastal ji v neobyčejném rozčilení a celou uzardělou. Marie seděla vedlé ní bleda a skoro klidna a snažila se ji upokojit. Černý zasedl k nim a účastnil se vřele jich hovoru. Předně ho sice polekalo ženino neobyčejné rozčilení; miloval ji ale tak velmi, že se jím dal uchvátit a konečně podav ruku Marii, přislíbil jí k radosti Eliščině, že se všemožně vynasnaží, aby jí zjednal pokud možná spokojenost. Marie líbala jim ruce za jich dobrotu, ale s nimi se uchvátiti nedala; neboť vše, co oni vymýšleli pro blaho její, nezdálo se jí pravé. Viděla ukonejšení teprv daleko v budoucnosti.

Ovšem, že tomuto temnému citu v sobě uvěřiti nechtěla; snažila se cítit a doufat, jako ti výborní přátelé její, a litovala sama pro sebe, že jí to tak nejde.

Následkem srdečného spolčení těch tří osob oblékla se Eliška příštího dne co nejslušněji a ubírala se v průvodu svého muže k zámku.

Marie hleděla za nima oknem napolo skryta a vrtěla hlavou. Nepojímala ani dost málo naděje z této chůze sestřiny, ba styděla se za tento krok, poněvadž se přičil její pýše. A přece se mu nebyla protivila; neboť myslila na matku, na Elišku a ještě na někoho — — pro tyto všecky nesměla jednati, jakby jí byla pýcha kázala.

Černého přes noc rozešlo, o čem se byli večer umluvili, a nechtělo se mu jaksi do zámku, což Eliška zpozorovala,

Když byli tedy u cíle, pravila k němu: „Pusť mne samotnu k baronce, milý Václave; zdá se mi skoro, že si spíše porozumíme, budeme-li samy, ženská se ženskou; čekej zde na mne!“

„Nepustím tě tam rád samotnu, ačkoli vím, že ti nikdo ublížiti nemůže, neb nepopudíš k hněvu, nechť bys byla sebe více uražena. Avšak já o sobě jsem přesvědčen, že bych věc spíše přetrhnul, než svedl; řekl bych nejraději: Nechte si, paní baronko, svého rozmilého synáčka, avšak my nehodíme Marii ani dítě její do vody, a kdo ví, nebude-li jim oběma lépe mezi námi, nežby jim bylo mezi vámi.“

„Pro takovou řeč nemusil bys se namáhat k této návštěvě, milý Václave, neboť se tam o Marii netahají: nám ale na tom záleží, aby přišla ke cti před lidmi, a aby se vyléčil bol matčin.“

„Jdi tedy s Pánem Bohem sama, moje rozumná ženuško,“ řekl srdečně sládek, políbiv Elišku jemně v čelo a usednuv na kamennou lávku pod stromem, díval se za její líbeznou postavou, až zmizela v zámku.

Služebnictvo v zámku pustilo beze všeho odporu váženou paní starou do barončiných pokojů, když tato řekla, že má řízení s paní baronkou. Vniknouc ale do předního pokoje, byla zadržena sluhou, který tam meškal. Byl to tentýž, který býval důvěrníkem baronova dopisování s Marií. Byl to člověk neobyčejně mlčenlivý a spolehlivý, jménem Daniel. Jak tedy viděl vcházeti k vrchnosti sestru pánovy milenky, netušil nic příjemného pro baronku. I odbýval milou Elišku, tvrdě, že paní baronka s nikým dnes nemíní mluviti.

Již chtěla odejíti mladá ženuška nejsouc zvyklá vtírati se, any se otevřely dvéře z komnat a od své matky vyšel Alex.

Spatřivšímu Elišku bylo mu, jakoby jej horkou vodou

polil. On, jenž tak hrdě byl podával své jméno Marii k napravení svého i jejího poklesku, nyní o ní nedbal, na ni se neptal, k ní se nehlásil, jakoby se obával, žeby byl donucen, dostáti slovu. Zastyděl se před Eliškou, i byl rád, že nepřivedla též svého muže s sebou.

Jak vroucně přísahával Marii lásku, a sotvaže měl dokázati pravdu těchto přísah, opustil a zanechal jí bez podpory hanbě a bolu. I nestyděl se více připamatovav si toto, ale svědomí ho pokáralo.

Když byl tak rozhořčeně od Benešův odešel a se svou matkou pak se smířil, starala se tato, aby mu nezbývalo času k přemýšlení. Vozila se s ním po návštěvách, konala s ním výlety, zaměstnávala ho doma způsobem jeho stavu přiměřeným, prohledávala s ním rodinný archiv, probírala rodinné památky, a Alex cítil se tak baronem, že zapomněl býti milencem prostého děvčete měšťanského. Napadla-li mu Marie, ozbrojil se proti citům svým hněvem na nezpůsobné chování jejích příbuzných a nerozumoval dále, je-li v právu proti nim čili nic.

Ostatně chystala baronka vše k cestě jeho do Italie, jižto měl podniknouti ve společnosti onoho mladého lékaře o kterém již zmínka se stala. Alex nechtěl však přece ani slyšet o odjezdu a baronka musila mu neustále k tomu domlouvati Nyní, když stál před Eliškou, jako před soudcem, sklesla mu zase veškerá hrdá mysl. Nejraději byl by s ní odběhl ze zámku, byl by pospíšil k milované posud Marii a byl by všecko, všecko učinil, coby se bylo za slušno a za potřebno uznalo.

Též Elišce bylo, jakoby byla horkou vodou polita při pohledu na muže, který zrušil mír její rodiny, právě když byla na vrchole štěstí. Odhodlanosti znova se ozbrojíc, směle však naň promluvila řkouc: „Právě mne od-

bývá pan Daniel, že prý nelze s paní matkou dnes promluviti, já však mám důležité řízení s ní a nebude-li dnes možná, budu ji musit zejtra opět obtěžovati.“

Mladý baron uklonil se jí dvorněji než kterékoliv damě svého stavu a dovedl ji přímo ke své matce, při čemž byl sotva slova mocen. Ohlásil sám „paní Černou, sestru Marie Benešové,“ své matce.

Baronka nedala znáti, kterak na ni neočekávaná tato návštěva působí a ptala se lhostejně, coby bylo libo paní Černé. Ubohá Eliška nemohla však ihned odpovědíti a Alex poznamenal své matce, že snad je paní Černá poněkud unavena, načež ukázala baronka velmi laskavě na malé, kulaté sedátko nedaleko křesla, v němžto u okna napolo ležela. Eliška neporozuměla tomuto němému vyzvání a stála s klesajícíma kolenoma a bez poděkovací úklony, což vyloudilo slabounký, potutelný úsměv na rtech baroncinych, jen Alexovi viditelný a citelný, neb baroncin obličej obrátil se při tom as o dvě linie více k němu.

Elišce bylo skoro, jakoby sama Marií byla, jakoby ji tížila hanba její a jakoby se zde dávala v posměch dvou lidí bez citu. Cítilať předobře, že není na domácí půdě v zámecké komnatě a že se odráží nemotorně a snad i směšně od uhlazeného způsobu a okolí baroncina. Baroncin úmysl nebyl ale tak zlý, jak se zdálo chvíli mladé ženě; neb když viděla, že se Eliška nadarmo namáhá vypraviti ze sebe slova, řekla s přízvukem dobrotivým, skoro mateřským: „Nuž, posaďte se milé dítě, a až si oddechnete, povíte mi, co vás ke mně vede.“

Alex byl by rád padl k nohám matčiným po těchto slovech a Eliška vztyčila s upokojením hlavu, prosíc nejdříve ve vší pokoře o odpuštění, že milostivou paní obtěžuje, i pokračovala: „Přicházím ale v záležitostech své

sestry a ty jsou tak vážné, že samy sebou omluví mou návštěvu zde. Marie je mladinké děvče, nezkušené, slabé, dobré a nepředložené; i nevím, zdali ví paní baronka, že měla milostný poměr s panem synem, o němžto jsme se, bohužel, matka má a já, příliš pozdě dověděly."

„Alexe," řekla baronka přísně a vznešeně, že se zachvěla Eliška při jejím pohledu, „buď tak laskav a odejdi!"

Beze slova uposlechl ji.

„Nuže?" obrátila se baronka po odchodu jeho k ustrašené vypravovatelce: „co dále?"

„Když moje matka odkryla tajemství toto," pravila Eliška zápasíc se slzami, „ztratila řeč; a když opět řeči nabyla, zoufala si ubohá, že neztratila raději život. Moje sestra nesmí jí na oči. Bydlí nyní u mne. Stane se matkou. I táži se vás, milostivá paní, co se nyní státi má."

Baronka byla patrně dojmuta nad bolem Mariiny matky. Při otázce Eliščině zůstala ale němě na ni se dívat.

Konečně řekla jemně: „Jak to, mé dítě? vy mne žádáte za radu?"

„Ano, milostivá paní, jakožto matky barona Alexa, jakožto dobrotivé laskavé paní, za nižto vás všickni ctíme."

„Hleďte vše co možná zatajiti," jala se horlivě baronka slova. „Pošlete sestru do Prahy, a abyste se nadarmo mé pomoci nedovolávala, slibuji vám, že se tam sama o ni postarám; přijde zajisté do dobrých rukou. O dítě její postarám se pak docela sama. Dám je vychovati. Abych vaší sestře peněz nabídla, jak se v podobných případech děje, vím, že bych vás urazila; ale najde-li později ženicha, dám jí sama skvělou, krásnou výpravu. Alex musí však na cesty, aby se učinila té nešťastné záležitosti přítrž."

Nyní zůstala Eliška na baronku se dívat, konečně zavrtěla bolestně hlavou a řekla s hlubokým povzdechem: „Milostivá paní, děkuji vám za vaše nabídnutí, ale do Prahy nepustím své sestry; chci ji míti na blízku s jejím utrpením, její ubohé dítě miluji také již nyní jako ji a jsem odhodlána vychovati je, kdyby je nemohla vychovati matka jeho sama. Co se týče výpravy, tu má moje matka přichystánu, ženicha pak nebude chtít asi Marie sama nikdy podvésti.“ Baronka, nemohouc snésti nevědomou pýchu slov těchto, pokynula netrpělivě rukou: „Nevím, co tedy chcete?“ tázala se ostře.

A Eliška sebravši veškerou lásku k sestře osmělila se a řekla: „Pan baron nabízel mé sestře svou ruku i jméno.“

„To učinil?“ vykřikla baronka povstavši.

Hned ale si opět sedla a řekla s pohrdlivým úsměvem: „Můj syn není plnoletý; doufám, že jste ihned pochopili, že mluví nesmysl.“

„My jsme pochopili, že nám nesluší zneužíti jeho slov, a nikdo z nás by se nevtíral do vznešené rodiny, kdyby se nejednalo o mír nešťastné matky, která svého neštěstí ani nezasloužila ani nezavinila. A ještě bych o tom ani nemluvila, milostivá paní, kdyby mne nebyla napadla pomoc pro nás všecky, a to by byl tajný sňatek. Tento sňatek měl by pouze za účel ukonejšiti matku naši, pojistiti dítěti poctivého jména a úcty někdy pro své rodiče. Jinak zůstalo by vše, jak jest, Marie u nás a pan syn ... třeba na cestách.“

„A já bych měla zmařit žití svého jediného syna navždy?“ zvolala v největším rozčílení baronka. „Tak těžkým, byť i neviditelným poutem měla bych dát spoutat svého mladého, krásného hocha? u věčném strachu měla bych žíti, že ctižádostivá žena konečně odhalí hanbu tak níz-

kého sňatku? A dědicem mým měl by býti vnuk koželuhův? Vy jste pozbyla rozumu.“

Baronka sklesla opět v křeslo a skrývala si chvějícíma se rukama plamenná líce, co zatím lomila Eliška plačíc rukama.

„Jaký nesmyslný to výjev,“ pomyslila si najednou baronka a zahodivši šátek, jímž si chladila tváře, vzala najednou mladou ženu za ruku řkouc: „Odpusťte mi, urazila-li jsem vás. Jsem matkou, mám jen to dítě; nemohu, nemohu vám ho dát. On jest můj, náležít svému rodu, svému stavu; nepřipravte mne o něho! Vidíte, vždyť vám chci učiniti, co je možného! Nežádejte nemožnosti! Čiňte dle prvější rady mé a uvidíte, že se tím způsobem vše dá napraviti; ostatně vám chci také ještě ženicha zaopatřiti pro Marii. Bože můj!“ zvolala, „suď mne! Ty vidíš, že nejsem lhostejná neb tvrdá k lidem, kterým můj syn ublížil, ale ty mi také kážeš povinnosti co matce a hle, nevím, kterak bych jinak tomu všemu najednou vyhověla, leč jak činím!“ I zaplakala znova.

Eliška byla skoro překonána. Baronka nebyla ani půlslovíčkem vyčtla matce její, že si dosti nehleděla dceřina chování, mluvila s ní srdečně, ba důvěrně, dokázala, že jinak jednat nemůže, ana o sňatku Alexa s Marií ani slyšeti nechce a plačící Eliška zdvihla se tedy sklíčeně a s těžším srdcem, než byla k baronce vešla. Uklonivši se, chtěla odejíti. Baronka ji políbila v čelo a vzkázala pozdravení její matce i Marii.

Jako hříšnice ubírala se Eliška skrze zvědavé služebnictvo ze zámku a skrývala uplakaný obličej, kráčejíc se schýlenou hlavou, jakoby její příkladné žití též jakási hanba tížila. „Kýž bych sem nebyla vešla,“ vzdychla si a teskno jí bylo, pomysliła-li, jak Marii sdělit, kterak pořídila.

Baronka též uplakaná seděla ve svém křesle, avšak s hrdým uspokojením, že dobře, laskavě a rozumně jednala.

Alex chodil zatím v největším nepokoji sem a tam, čekaje na výsledek této rozmluvy.

Vešel k němu neocenitelný Daniel. Na žádost svého pána byl sobě vštípil v pamět každé slovo baronky a Elišky, naslouchaje zvenku.

I vylíčil mu tak skvěle baroničino šlechetné chování, vyobrazil mu tak živě, kterak byla přesvědčena Eliška, že Alex taktéž přesvědčiti se dal. Daniel, který se těšil na cestu do Italie, a jehož by byla mrzela mesalliance mladého barona neméně než jeho matku, popisoval mu pak poměry maloměšťácké, předsudky, pro které při podobných případech, jaký byl jeho s Marií, rodiny se svářÍ, což ale pak obyčejně utichne, jakmile děvče jiného ženicha dostane. Dále mínil Daniel, že paní baronka zajisté na licho nemluvila slibujíc Marii ženicha, a tímto způsobem že bude vše nejlépe spraveno a mladý milostpán bude moci užíti nově nabyté svobody beze všech vrtochů.

Alex vyslechnuv sluhu o samotě ještě přemýšlel a konečně se odebral k matce s lehkým srdcem, jakého dávno neměl.

„Kdy pocestuji, mamá?“ Tázal se jí, líbaje jí ruku, načež ona ustanovila den příštího téhodne, a pak spolu mluvili jen o cestě, až se dostavili někteří hosté.

IX.

Mezi přípravami k cestě nezůstalo mu ale srdce tak lehké. Myšlénka na Marii zatřásla jím někdy jako střelná rána. Upomínka na její krásu a oddanost stavěla se mu vítězně před vyhlídku na zábavy cestovní a on sám sobě

pravíval: „Ach, jak ona mne těšívala, nebude mne jakživo nic více těšiti!“

I umínil si, že neodjede, anižby se rozloučil s ní. Obával se ovšem výčitek, slz i vlastního dojmutí; nemohl ale přes to všecko odolati touze, popatřit ještě jednou v půvabnou tvář své milenky. Ostatně však myslil, že ona, jakož i sestra její, nahlíží pravdivost matčiných důvodů, pro které nemohlo býti žádného dalšího spojení mezi ním a ní.

Měltě pravdu. Marie nahlížela to nejvíce ze všech. Když Eliška se navrátila domů z návštěvy u baronky, byla tak dojata, že nechtěla dokonce Marii výsledek sděliti. Marie ale tak dobře hádala, tak pokojně při Eliščině svědčení vypadala i tak snažně prosila, aby jí byla sdělena celá rozmluva, že konečně Eliška sobě ulehčíc, celý výjev s baronkou vypravovala. Při tom nemálo se divila Mariině zmužilosti, s kterou ji vyslechla; neb po celé vypravování ani se nezakabonila, ani se nezasmušila, ani se trpce neusmála; jen ke konci, když jí sestra pověděla o políbení baroničině a o pozdravení jejím matce a jí, Marii: zachvěla se jakýmsi vášnivým opovržením, ale nebylo slyšeti ani tenkráte reptavého slova od ní.

Odbývala každou práci od sestry jí udělenou s přítomnosti ducha, jakoby měla nejjasnější mysl, ba ani roztržita nyní nebývala. Stála kdysi u bělidla hlídajíc sestřino prádlo. Opírala se o olši a její zraky bloudily po svěžím trávníčku, po křoví a stromoví s tou mírnou zdánlivou lhostejností, která jí byla nyní vlastní. Daniel měl úřad, stíhati ji a zpraviti ihned mladého barona o příležitosti, kdyby s ní mohl promluviti o samotě; neb baron nebyl jist, zda-li by se Marie dostavila, kdyby jí psal; Daniel, jak mu bylo uloženo, spatřiv Marii u prádla oznámil

toto hned Alexovi, jenž neprodleně k ní chvátal. Uhřatý, blouznivý, krásnější než jindy předstoupil před ni.

Marie ho viděla přicházeti. Nechtěla, nemohla prchnouti. Alex jí sotva poznal. Byla bledá jako sníh a modré kruhy okolo očí vyzrazovaly tajené duševní utrpení její. Ty krásné ohnivé oči pozbyly svého vroucího výrazu a švihlá, plná postava byla nyní k předu nahnuta a patrně mdlá. Alex se jí zhrozil. Taková změna za málo dní zdála se mu skoro nepřirozená.

Daniel též byl pozoroval tuto změnu, a proto neváhal vyplniti pánův rozkaz, cožby jinak nebyl tak horlivě učinil. Byl by se snad obával, že se k ní baron znova nakloní; takto doufal v opak.

Nehádal však dobře chytrý Daniel: Alex byl měkčího srdce, než sám věděl a než věděl Daniel. Právě její strápenost a sklíčenost roznítily v něm znova plamen lásky v divoký požár a mladý muž sklesna před ní na kolena, plakal a štkal usedavě. Dlouhou chvíli hleděla naň Marie s tímtéž výrazem, jako prvé; konečně odolati nemohla a sklesnuvši vedlé něho na trávník plakala s ním.

Pravým balsamem byly jejich slzy pro oba. Objali se a oddali se blahu, že splývaly jedny slzy do druhých.

„Ty, anděle, mi neklneš? Odpustilas mi tedy?“ zvolal Alex, „ani výčitky ani hněvu mi nejeviš? Oh, ne, ne! Nenechám věcí, jak jsou, nespustím se tě nikdy, počítej na mne do smrti! Čekej jen do mé plnoletosti a budiž přesvědčena, že ti pak skvěle nahradím, co nyní trpíš!“

Marie byla se posadila na vyčnívající kořen staré olše a Alex klečel posud před ní na trávníku. Ona ho poslouchala se shovívavým, přelaskavým úsměvem. Nepřidávala patrně víry jeho slovům, ale nenamítala ničeho

proti nim. Nechala své ruky v jeho ruce a v slastném mlčení dívala se na jeho milovanou tvář. Zatím on se dokládal svou ctí, svou láskou, pravdivostí slov svých, a když byl v proudu, horoval dál a dále, až se zaříkal, že z Adamova neodjede a že chce zůstati Marii na blízku.

I při tom nechala ho Marie a užívala bez námitky sladkého okamžení toho.

Teprvé, když zdaleka viděli, že někdo se blíží, rozešli se.

Baronka nemálo se pohoršila, když jí Alex znova vypovídal cestu a vyslovil se, že v Adamově míní zůstati. Nevědělať, kde nabrati již trpělivosti se synovou vrtkavostí, a počala se báti opravdové, neodolatelné jeho vášně k měšťanskému děvčeti.

Vědoucí, že jest Daniel důvěrníkem jeho, neviděla se jí jiného prostředku, aby se dověděla, co se událo, leč tázati se služebníka. I dověděla se tedy o schůzi Alexově s Marií. Daniel omlouval se za své prostřednictví, že byl důvěřoval ve špatné vzezření milenčiny, ve výčitky její a v konečnou tedy roztržku mezi ní a ním. Baronka ale soudila, že má dívka zvláštní moc nad Alexem, žeby vše od něho obdržeti mohla, kdyby chtěla, a potvrdila se více než jindy ve své vůli, že musí Alex odjeti. Kterak jej ale donutit? Přísné rozkazy povzbuzovaly ho vždy jen k většímu, svéhlavějšímu odporu.

Následující noci nezamhouřila paní Vítkovská ani oka pro přemýšlení o vhodných prostředcích proti věci, jížto se obávala.

Napadlo jí konečně, že promluví se samou Marií.

Byla by to nejraději učinila jako náhodou setkajíc se s ní; i poslala opět Daniele na zvědy, kdeby ji nalezla.

Ani Marie této noci nespala. Ale milé sejití se s milá-

čkem nikterak jí nepobouřilo ani nepomátlo. Bylať příliš mladá, aby byla s určitostí si mohla vytknouti plán budoucího žití; ale byla dosti šlechetna i pevna, že nyní vykázala citům svým meze, a vykázavši, že se z nich neuchýlila.

Nebyla si zcela vědoma, proč jedná tak a ne jinak, ale jakýsi takt ji vedl, a ten jí byl prozatím náhradou dokonalou za uvědomělou vůli. Proto nesvěřila Alexovi, že bude matkou, proto nechala ho horovati a po probdělé noci psala mu tyto řádky:

„Můj Alexe!

Odjeď, neb odjedeš-li, budeme oba méně trpěti. Je-li naše láska pravá, zvítězí zajisté nad překážkami, i nemusíme si přísahati, že si budeme věrní. Nediv se, kde jsem nabrala síly k takovému rozhodnutí; nežádej, abych ti to pověděla; neb povědíti nechci, co jsem vytrpěla sama pro sebe. Odjeď tedy, miláčku, ulehčíš nám všem. Budeš-li na mne zpomínati, dej mi o sobě vědět; pak-li ne, nenuť se ze soustrasti snad! Pozoruji, že nejsem slaba, a doufám, že vždy snesu, co bude nevyhnutelné. Jeď tedy s Bohem, můj drahý, a nesnaž se více, se mnou se sejíti. Byla jsem posledně tak blažena, že si chci podržeti poslední sejití se s tebou co nejmilejší upomínku na rájskou dobu naší lásky. S Bohem, s Bohem! Žij blaze!“

Přečtla jednou, dvakrát svoje řádky a byla při tom zas tak podivně klidná; pak ale sklesla ustrojena na sedadlo a ranní záře zastala ji spící.

Ráno dala přečísti psaní své sestře, jížto nezamlčela své setkání se s Alexem, a Eliška sama odeslala je Alexovi.

Nadarmo slídil však Daniel po Marii; neboť ona, nechtíc setkati se s Alexem, nevycházela z domu. Barončin nepokoj ale vzrůstal každou hodinou, že nemohla vývésti svůj úmysl, když Daniel jí přinesl zprávu, že viděl

odejíti sládka i sládkovou z domova, Marii že neviděl od rána vyjíti, následovně že musí býti sama doma.

Baronka uchopila se této příležitosti a přistrojivši se co nejjednodušeji, vklouzla bez průvodčího a volíc osamělou cestu mezi zahradami, od zadu do pivovaru. Daniel byl spěchal napřed jinou cestou a uvedl baronku do skromného měšťanského obydlí.

Nebyla to mýlka. Marie seděla sama u okna.

Byla neděle, a v tento den bývala Eliška se svým mužem u matky, kam posud Marie nesměla vkročiti. Myslila právě na matčin nepoddajný hněv a kterak ji tvrdě tresce, ana k ní vešla jiná matka, taktéž uražená.

Marie poznala ji ihned dle podobizny a též, že ji jindy zdaleka byla vídala. Vstala, nejeviv ani překvapení. Bylať pro jisté věci otupělá.

Baronka se posadila a ukázala Marii na sedadlo, aby též se posadila.

Byla očekávala, že přivede svým nenadálým zjevením a svou osobností mladou, prostou Marinku do větších ještě rozpaků než ondyno sestru její; přišla však sama do nesnáze, vidouc ji, kterak očekává lhostejně slov jejích. Myslila si ji velmi ctižádostivou a dychtící po sňatku se synem jejím, při tom však prostou, neobratnou, stydlivou; nyní nevěděla, co o ní soudit. Myslila konečně, že Marie jest jista své věci a jí, baronky, se nebojí. Po krátkém rozmýšlení však, kde zdánlivé si oddechla, pravila vlídně:

„Ondyno byla mne navštíviti vaše sestra, což mne potěšilo. Viděla jsem, že se obracíte s důvěrou ke mně ve své nemilé záležitosti. Zda-li vám sdělila sestra vaše, kterak se vás chci horlivě ujmouti?“

„Moje sestra sdělila vše, co jí řekla paní baronka,“ odpověděla Marie se suchým okem a se staženými ústy.

„Dobře, mé dítě, vy jste tedy spokojena a chcete, abych vám obstarala obydlí v Praze?“

„Děkuji, paní baronko! ale zdá se mi, že má sestra již za mne vaší dobrotě odepřela.“

„Vy zůstanete tady u své sestry až...?

„Nevím ještě, milostpaní.“

„Já to však musím věděti; neb nechci, aby se to příliš rozhlásilo.“

„To je též mou starostí: neračte se strachovati!“

„Dobře, spoléhám se na vás a více ještě na vaši rodinu,“ řekla baronka poněkud zlomyslně, což ale Marie snesla s největší chladností.

Baronka pokašlala. Marie podívala se na hodiny. Baronku přecházela trpělivost, v minulé době tak velice zkoušená.

„Víte, že má odjeti můj syn?“ tázala se poněkud přísným přízvukem. Marie pokynula hlavou.

Baronka vstala prudce, popuzená zdánlivou zarytostí Mariinou: „A víte snad také, že někdo ho z toho zdržuje?“ dodala.

„Myslíte, paní baronko, že já to jsem?“ tázala se Marie, vstavši taktéž.

„Nemyslím, ale vím to, a pro tuto příčinu přišla jsem k vám. Vy kazíte mému synovi veškerou budoucnost, kalíte mu radosti mladého, nevinného věku, činíte ho neposlušným ke mně, a Bůh sám ví, co ještě zamýšlíte. Bloudíte ve své ctižádosti a nevíte, jak nemožná a neblahá pro vás jest věc, po které toužíte. Vy se chcete stát choti syna mého a paní na jeho statcích, nevíte, že vám k tomu všemu vychování schází, že byste byla jak živa nešťastna v našich kruzích, ježto byste k nikomu z nás nikdy nedovedla se přizpůsobiti. Vzdálila byste se od své rodiny, která by

dokonce nemohla míti přístupu do našeho domu, a nám byste nikdy nevyhověla, ani Alexovi, který by také konečně prohlédnul ze své nynější slepoty. Zpamatujte se tedy, a uznejte pravdu, a přestaňte konečně stavěti se mezi mne a mého syna!“

Marie sklesla na sedadlo a zaúpěla: „Ještě to mne musilo ranit!“

Když baronka domluvila, vstala opět a tímtéž přízvukem, co předtím, řekla:

„V deset hodin odeslala jsem psaní panu baronovi. Nyní jest poledne, četl je tedy již, a doufám, že míní odjeti.“

„Vy jste mu psala, aby to učinil?“ tázala se baronka.

„Prosila jsem ho za to.“

„A vy?“

„Psala jsem mu, že budu méně trpět, nebude-li on na blízku.“

„Ví Alex?....“

„Neví! neříkejte mu pro Bůh ničeho!“

„Podivné stvoření!“ pomyslila si baronka. „Nedivím se více Alexovi. Co žvástal hloupý Daniel, že není více krásná! Avšak, vždyť s ní nemluvil! Nesměla bych tomu rozuměti, co jest vznešené, kdybych to v té mladé, prosté dívce nepoznala. Ubohý Alex! Nesmí domů, dokud ona nebude provdaná za jiného. Ať již je ctižádostivá neb pouze zamilována: její hrdost je nebezpečnější, nežby bylo lichocení aneb jakékoliv jiné dotírání.“

„Myslíte tedy, že můj syn odjede“ jala se znova baronka slova.

„Ví, že si toho přeju.“

„A což kdyby předce nechtěl odjeti?“

„Dejte mi to vědět, paní baronko, a já se před ním skryju.“

Baronka nezdála se tomu věřiti a zůstala chvíli nerozhodnuta. Vzavši pak Marii za ruku, šeptala zardívajíc se: „Víte-li pak, žebych sňatku svého syna s vámi nežehnala, naopak jemu klnouti musila?“

„To jsem tušila, když jsem se ponejprv na vaši podobiznu podívala. Tenkráte byla bych mohla ještě vše přetrhnouti s Alexem. Bylo však, jakoby Bůh tomu nechtěl, neb moji nejsvětější citové zalétali jen k němu, jen k němu. Zapomněla jsem na vaši podobiznu, na vás, na svou matku a nejvíce na sebe, a nyní nesu následky, že jsem pro jedno stvoření celý svět zapřela. Nebojte se však; když jsem byla schopna milovati vašeho syna, žebych jej proto chtěla se světem jeho nepohodnouti. Nevím posud, co ze mne bude: leč jedno vím, a to jest, že nemíním klesati pro jeden poklesek dál a dále, až bych se vztyčiti více nemohla. Však se mi zjeví, co činiti a jak se chovati mám, abych napravila, v čem jsem se provinila proti pravidlům světským. Zdálo se mi chvíli, že jest mou povinností ucházeti se o sňatek s Alexem, že jsem to dlužna své matce a svému dítěti. Když ale moje sestra k vám šla, již jsem toho litovala; když mi vyřizovala vaše slova, zdálo se mi, že jsem si cosi podobného myslila, jen že jiným způsobem, a nyní jsem přesvědčena, že máte pravdu. My bychom byli šťastni spolu, Alex a já, kdybychom mohli utéci daleko z vlasti, někam, kde nás nikdo nezná a kde není žádného panstva. Mějte se dobře, paní baronko, a nebojte se mne; nemíním vám ublížiti. Nechci nikomu, nikomu ublížiti; vždyť vím, co jest bolest, a vím, že jsem jí způsobila nezhojitelnou své matce, a což dítěti svému, zdaž ono mi odpustí?.. Prosím, paní baronko, odejděte, mně není dobře!“

„Vy omdléváte, Marie, počkejte, zavolám vám někoho.“

„Ne, ne, ne! Až budu o samotě, bude mi lépe.“

Baronka chtěla odejíti a ohlédnouc se ještě jednou na Marii viděla, kterak jí tváře hořely, jak se jí horečnatě oči leskly. Marie pak divoce vyskočivši, objala baronku a políbila ji vroucně v ústa. „Nechci od vás ničeho," volala jako v blouznění, „leč abyste ho hned políbila, hned jak ho uvidíte. Jděte, pro Bůh jděte, sice vás budu prositi, byste mně jej dala!"

Baronka uprchla a plakala po celé cestě až domů.

Alex jí přišel vstříc, oznamuje jí, že přece odjede. Ona jej za to políbila.

X.

Bylo krásné, sluncem pozlacené jitro, tak krásné, že všecko jásalo v přírodě, jak ptactvo, tak brav i skot, košaté stromoví i drobné býlí. Vodstvo lesklo a modralo se s blankytným nebem o závod. Odcestuje-li člověk za takového jitra, naplňují se mu ňádra svěží nadějí, spěchá radostně v dálný svět a blažený pocit mění mu zemi v ráj.

Marie vstala a otevřela si okno, u něhož stanula. Dala si chladiti horečnatá líce ranním vzduchem, a oko její bloudilo po spanilé krajině, hledajíc útěchy.

Okolo pivovaru, u jehožto jednoho okna stála, vedla silnice, a ona pohlížela v tu čáru, vinoucí se polemi a lesy, kudy lze putovati, prchati, hledati, coby mohlo zachrániti život a oblažiti srdce.

Mariiny myšlénky byly jaksi závojem zastřeny. Pulsy mladé dívky tepaly, v hlavě jí vířilo, byla churavá, aniž o tom věděla.

Silnice byla osamělá, nikde človíčka, ani povozu, jen vrabci se na ní roztahovali a štěbetajíce hledali zrnka z vytroušených klasů.

Najednou se vrabci rozplašili; bylo slyšeti odměřený a lehký dusot koňský, rachocení kočáru, a Marie spatřila v kočáře Alexa v cestovním obleku. On hledal okna jejího, a zahlédnuv ji, vyhnul se z vozu a pozdravoval ji nesčíslněkrát.

Marie pokynula mu rukou; pak ale sklesla bez sebe na zemi.

Eliška najdouc ji ve mdlobách, křísila ji, svolala lidi a Marie byla uložena na lože. Ona však náhle neprocitla, nýbrž snila ve svém bezvědomí podivně jasný sen o prchajícím milenci, o krásné přírodě, jež jindy k ní mluvívala a nyní němě na ni zírá, o zoufajícím srdci svém, a než úplně procitla, vyřinuly se jí z polo přimhouřených víček proudy slz, kterým brániti byla slaba. I prohlédla, zpamatovala se a skryla hlavu do podušek, aby znova zaplakala.

Václav Černý vydal se na cestu ke své tchýni, neříkaje o tom ani své ženě.

„Pozdrav Bůh, panímámo!“ pravil vážným hlasem.

„Dejž to Bůh! Co vás sem přivádí, pane synu?“

„Nic veselého, panímámo!“

Benešová vzdychla si zhluboka a zasmušile pohlédnouc na Černého, pomyslila si: „Co zas uslyším?“

Nahlas dodala: „Doufám, že je moje Eliška zdráva.“

„Eliška je zdráva, chvála Bohu.“

„Kdo je tedy nemocen, pane synu? Či co mi chcete zvěstovati?“

„Milá panímámo vy jste matka spravedlivá, o tom nesmí pochybovati nikdo; vy nepochybně víte, mnoho-li a dlouho-li chcete trestati dítě, které se zapomnělo; znám ale případy, kde naříkal trestající, že se mu nebránilo, a bývalo pozdě; nedaloť se pak již napraviti, v čem bylo ublíženo.“

Benešová povzdychla si opět zhluboka a podávajíc mu ruky řekla: „Máte dobře, synu! Co se stalo, stalo se, ona je přece mým dítětem, třeba chybujícím. Povězte mi nyní, co jest!“

Po čem sládek vypravoval, v jakém stavu Marie se nachází, divě se nemálo, jak snadné vítězství měl nad panímámou, neboť se nesmělo dříve ani Mariino jméno vysloviti, aby nebyla zbledla a odešla. Téhož dne však viděla též ona mladého barona odjíždět a na poptávku dověděla se, že na dalekou cestu. V tomtéž pak okamžiku vmyslila se v mladou dceru svoji a ponejprvé ji politovala. Tento pocit soustrasti, ač přišel pozdě, byl ale tak hluboký, uchvacující, jak ho jen matka schopna jest, a nadarmo hledala přísná paní předešlého hněvu; rozplynul se v mateřské soustrasti. Když začal Černý tedy k ní mluviti, hledala hněv ještě, ale při jeho důtklivé domluvě vzdala se ráda.

Rychle vstala a popadla klíče, jež ji všude doprovázely, a celou její toiletou byly, když si odbývala krátké chůze.

„Půjdu s vámi, synu,“ pravila; „co je to platno; všecko má svou míru i sám boží hněv. Udělám vší mrzutosti konec. Spravíme, pokud se co spraviti dá, a co se nedá, to přikryjeme křesťanskou láskou. Musila jsem ucítit boží metly; mělať jsem převelkou radosť ze svých dětí, bylo mi tedy též zakusiti žalosti. Dost už o tom; pojďme, pane synu!“ A panímáma vešla do pivovaru ponejprv, co tam meškala Marie.

Eliška nemálo se podivila matčině příchodu; báleť se pustiti ji k Marii, aby tato nebyla příliš dojata. Viděla však, žeby matku rozhorlila, kdyby chtěla Marii dříve na ni připraviti, i musila ji pustiti náhle k ní. Ubohá

Marie byla však napolo bez sebe a měla skutečnost za sen, zdání za skutečnost. Nejevila tedy překvapení při pohledu na matku a když tato vedlé ní usedla, udatně zápasíc se slzami, pravila k ní zvučným, pěkným hlasem: „Věděla jsem, panímámo, že ke mně přijdete, až mi bude nejhůře, až mne všecko opustí!“

Pak jí ale zas neznala a považujíc ji za hraběnku, blouznila o předmětu, který jí na srdci ležel. Panímáma neodešla více od jejího lůžka, ošetřovala ji co zkušená matka a sotva horečka trochu povolila, dala si své churavé dítě domů dopraviti.

Domácí okolí působilo konejšivě na Marii a sotvaže zase chodíti mohla, vycházela opět do zahrady; ale nenalezla více té sympathie v přírodě co jindy; všecko na ni dumně působilo, a jí se zdálo, jakoby byla cizinkou na božím světě. Matka byla k ní opět dobrá, ale mlčelivější, než ji kdy znala, a kdykoli byly spolu o samotě, tížilo je cosi, tlačilo se mezi ně a každá si pak hledávala zaměstnání jinde.

Zatím dostala baronka zprávu, že syn její odjel již nadobro z Prahy s rodinným lékařem, s mladým a obratným člověkem, jemuž ho s důvěrou svěřila, i byla pro tuto chvíli upokojena. Při vší spokojenosti nemohla se ubrániti jakémusi podivení, že syn její odolal mocné kráse Mariině.

„Tys přece dítě, Alexe,“ usmívala se sama pro sebe tato pronikavá žena, „žes nepoznal, jaký zajímavý zjev nazýváš svým, a žes tak snadno se ho vzdal!“

Při tom přemýšlela, kdeby nalezla manžela pro Marii a jak by to navlékla, aby si ho děvče vzalo. Jsouc znalkyní lidí, uvážila dobře velkou obtíž tohoto podniknutí, a kdyby se nebyla tak velice strachovala o svého syna,

aby se zasnoubil příslušně svému rodu, byla by se plánu svého docela vzdala.

Pátrala tedy pořáde, co se s Marií děje. Dověděla se o její chorobě, o smíření s matkou, ale jednoho dne, když byl nějaký čas již zatím uplynul, kde o žádných změnách slyšeti nebylo, dověděla se, že Marie není více u své matky. Kdeby byla, nemohla se dopátrati. Ulekla se velmi, domýšlejíc se, že snad prchla do světa za synem jejím. Nebyloť to ovšem hrdé Marii podobno, a v jejím stavu bylo by to bývalo beztoho nemožností; ale jakého nesmyslu nevymýšlí si někdy láska? Nadtož zoufalá! Upokojením byla jí zpráva, že jest Benešová klidná, i Eliška, a nikdo že po zmizelé dívce nepátrá.

Nemohloť zůstati zcela tajno po městečku, co se u Benešů událo. Větším dílem nevěděli však lidé ničeho bližšího a mnozí byli, kteří vše za pouhou pomluvu považovali. To věděla Benešová a chtíc kořistit z tohoto mínění dala rozhlásiti, že poslala dceru Marii do Prahy, aby se něčemu přiučila. Lidé mohli pak mluviti tak aneb tak, dokázati nemohli však ničeho. Baronka dověděvši se o tom opustila konečně Adamovský zámek, v němž tohoto roku až do zimy se zdržovala, jen k vůli nebezpečné Marii. Doufalať, že jí bude pak z Adamova zpráva podána, kde vlastně by Marii v Praze nalézti mohla.

Marie nebyla tak daleko. Matka jí byla vyhlídla obydlí skryté, nenavštěvované, as na dvě hodiny od Adamova u zkušené přítelkyně, která hospodařila co vdova v osamělém domku „na horách“, jak nazývali Adamovští krajinu dosti pahrbkovitou, vysokou a velmi půvabnou. Tam zavedla za krásného zimního dne Marii svěřic ji tetě Horákové, kterak ji z přátelství nazývala; neboť dát ji daleko od sebe až do Prahy, kde mohla zahynout,

anižby matka k ní pospíšiti mohla — toho by nebyla Benešová dokázala. Slíbila tedy, že ji někdy navštíví, zač ji Marie vroucně líbala ruce a matka zanechala ji tam dosti spokojeně.

Malinký pokojík vedlé světnice byl Marii za byt u Horákové vykázán; mohlo se v něm topit a Marie tam mohla meškati o samotě, nakolik jí bylo libo. Málomluvná, samotě uvyklá Horáková nevytrhovala ji ani dost málo, nýbrž předla se svou služkou ve světnici, neměla-li jiné práce.

Marie si oddychla konečně od bouří, v kterých byla minulé doby neustále trpěla aneb bojovala. Neboť láska její s Alexem byla bojem, a co na ni následovalo, byla řada utrpení, pokoření a beznadějnosti.

Nyní, na těch pustých horách spadlo to všecko jaksi za ní, a ona se roztáhla po malinkém koutku, kde bydlila, věcičkami malinkými, hezoučkými, které pracovati jest pro matku tak nesmírnou slastí. Dělalať čepičky, malinké kamizolky, košiličky, peřinky, plénky a povijany pro děcko, na něž tam čekala. Před matkou musívala se tajiti s takovou prací; vědělať, jak ona přebolestně se přemáhá pro její poklesek; nyní mohla těšiti se, že bude matkou. Dobrá Eliška k ní přijížděla na saních, jež sám řídil pan starý, aby se nemusilo kočímu svěřiti tajemství Mariina pobytu, a obě se pak kochaly ve svých mateřských nadějích nechtíce dopustiti, žeby byla jen Eliščina naděje oprávněna. Na zpáteční cestě bývala Eliška smutna, neplakala-li dokonce, a litovala sestry, že se jí bude rozloučiti od milovaného robátka a dát je cizím lidem vychovati. Marie ale neplakala více; těšila se nyní nekaleně na své dítě, a cítíc se býti s ním jedno, důvěřovala pevně, že bude žíti jen pro ně.

Procházívala se okolo chaloupky v sněhu, rozhlížela se po krajině a jako milost boží cítila opět lásku k přírodě, opět ona na oblohu a obloha na ni se usmívala, opět mívala hovory s oblaky, se stromy, a s mechem v lese a jak někdy o Alexovi, šeptala si nyní s nimi o tom malinkém, drahoučkém tvoru, který jest a bude její, k vůli němuž znova život si zamiluje a třeba v zápas s ním vejde. Nebála se praničeho a těšila se na všecko, neb taková jest láska mateřská; házíť všecko do výhry a nedbá, aby čeho nazpět dostala.

Stala se v půvabné samotě opět mladým, bezstarostným děvčátkem i myslila s láskou a s touhou na Alexa, doufajíc v shledání s ním, nepředstavujíc si určitě, v jakých by to bylo okolnostech a v které době. Doma mívala Eliška s matkou leckdy tuhou půtku. Stálať na tom s neobyčejnou u ní pevností, aby směla ona vziti Mariino dítě k sobě a sama je vychovati se svým, o čem matka ani slyšeti nechtěla. Ta dobrá, spravedlivá matka byla v tomto ohledu jako bez citu; tak ji ovládal předsudek rodinné cti a Eliška musila ustoupiti, což učinila dle rady svého manžela, jenž ji těšil, že matku zajisté obměkčí pohled na malé nevinňátko.

Jednoho dne otevřely se dvéře do Mariina pokojíku a Horáková řekla: „Panno Marinko, panímáma jde.“ Neb z oken ze světnice, kde sedávala Horáková, bylo viděti na cestu, kdežto z Mariina okna bylo viděti jen do lesní houštiny.

Marie vyskočivši spěchala své matce vstříc. „Eliška tě vzkazuje pozdravovat,“ zvolala tato zdaleka; „má zdravého, pěkného synáčka, a poněvadž jsme nechtěli cizího posla sem vypraviti a Václav jíti nemohl, musila jsem se vypraviti já k tobě. Eliška neměla dříve pokoje, dokud bys o tom vědomost neměla.“

„Oh, ta dobrá Eliška, že nemohu u ní býti, její dítě chovati! Kterak vypadá ten malý klučina? komu je podoben? Dejte mu stotisíc hubiček ode mne!“ zvolala Marii u velké radosti.

Matka posadila se vedlé své dcery, ale dlouhého odpočinku nepřála sobě; spěchalať opět k Elišce a od Marie pryč. Zavzdychla si při každém na ni pohledu a slovo jí vázlo při ní v ústech. Odešla tedy opět brzo.

Za čas přišel Černý se zprávou, že již Eliška vstává a kterak se hošíčkovi daří, ale ani on nemohl vynahraditi Marií milé přítomnosti sestřiny, po nížto se jí stýskalo.

Pak dlouho nikdo nepřicházel. Marie pozbývala té svěžesti mysli, jakou byla prvé měla; bylať churavá a nadarmo toužila po přátelské duši. Konečně po dlouhém utrpení, kde u ní byla jediná Horáková (neb služka byla nemocná a nemohla pro Benešovou dojíti), vložila jí tato dcerušku do náručí, dívenku jako poupátko malinkou a hezoučkou. Marie tiskla k prsům malé robátko a polévala je čistými slzami radostí. Tyto slzy byly prvním posvátným křtem malé Růženy a to vřelé stisknutí k ňadrům matčiným bylo posvěcením svazku matky s dcerou. Pak položila mladá máti děťátko vedlé sebe ovinouc je jedním ramenem a nemohla se nasytit zíráním na malinký dřímající obličej novorozeňátka.

Horáková soudila, že opatrnosti nezbývá, a protož neposlala posla se zprávou do Adamova, nechtíc, aby přišlo jejím přičiněním tajemství k vyzrazení.

Když dovolilo tedy zdraví Elišce a mírnější povětří malému Václavovi, odebrala se ona i s ním a s mužem ke své sestře a nalezla ji opět zotavenou s děckem na rukou, o němžto, žeby již bylo na světě, ani zdání neměla.

Druhého dne přišla též matka svou dceru navštívit, jevilať starost o Mariino zdraví; ale místo, coby se byla měla na dítě podívat, jala se radit s Horákovou, kam by se mělo dáti na hlídání, a s Marií rokovala o brzkém návratu jejím domů.

Marie zbledla ale tak smrtelně, zalomila tak zoufale rukama a prosila tak rozrývajícím hlasem, aby směla svou dcerušku odkojit, že se panímámě zalily oči.

„Pročbych jí bránila?“ pomyslila si, „v Adamově má se za to, že je na vycvičenou v Praze: nuže, necháme ji ještě několik měsíců pro Adamovské tam.“

„Dovolila bych ti to,“ odpověděla své dceři, „toliko jedno bych ti namítla, že totiž zvykneš tím více tomu dítěti a že se tím trudněji od něho odloučíš.“

„Myslíte, panímámo,“ zvolala Marie s planoucíma zrakoma „myslíte a věříte tedy, že to malé stvoření nad život svůj miluji?“

„Jakbych nevěřila,“ odpověděla dojatě matka, jež byla od minulých událostí mnohem měkčí než jindy a při tom patřila s bolestnou láskou v Mariin obličej, na němžto bylo posud znát stopy duševního i tělesného utrpení.

„Věřte mi tedy taktéž,“ vece Marie v zápalu dále, „že se od své dcerušky nikdy, nikdy nerozloučím!“

„Nikoliv, mé dítě; pochopuji, že jest ti dítě dražší nad život, ale kromě dítěte máš ještě něco, co jest rovněž dražší nad život: to jest tvá i naše čest. Nechci tě zbytečně zarmoutit, dítě, vím, žes beztoho dosti vytrpěla; nenuť mne tedy, abych to učinila, kdybysi svéhlavě na svém stála! Neodepřela jsem býti kmotrou tvé dcerušce, nebudu ti brániť abys ji nenavštěvovala, kdykoli se ti po ní zasteskne, nechci, aby byla daleko od tebe vzdálena; ale

v Adamově musíš představovati slušně mou svobodnou dceru, a nikdo tam nesmí s jistotou věděti, že jsi matkou."

„A to se nazývá ctí, panímámo? Toť je lží, ničím jiným, a já myslím, když jsem chybila, že mám snášeti následky své chyby zmužile a veřejně a neuvalovati je na nevinné dítě odjímajíc mu svou mateřskou péči."

Panímáma se zamyslila, ale pak pravila máchnuvši rukou: „Ty vždycky rozumuješ jinak než všickni lidé. Odkud bys ty to měla lépe věděti? Jsi dítě a nerozumíš tomu. Budeš mi někdy děkovati, až přijdeš k rozumu, že jsem stála na svém, jak to bylo ode dávna a že jsem nepovolila tvému nápadu, kterému podobného jakživ nikdo neměl."

Marie mlčela již a děkovala matce, že jí aspoň nebrání, aby neodkojila svou Rozárku, již po matce tak nazvati chtěla, měníc to jméno v líbeznější „Růženka".

Pohrávala, laškovala tedy s dceruškou svojí, zpívala jí, mluvila na ni a přicházela-li jí Eliška navštívit, sdílela jí každý posuněk, každý úsměv drahého stvoření, co činila taktéž Eliška ohledem k svému děcku.

Někdy však Marii obešla hrůza nikdy nepoznaná při myšlénce, žeby měla býti odtržena od své Růženky. Tu tiskla chvějícím se náručím dítě ku štkajícím ňadrům. Divoce rozhlížela se, jakoby se brániti chtěla, pak úpěnlivě jakoby za pomoc žádati mínila, a konečně pokrývala pak horoucími polibky malou, předrahou bytost. Čím více se jí vyvinovala dceruška, čím větší byla, tím častěji rušily tyto úzkosti mateřské blaho její. Již jí neulehčily ani slzy, a uštvaná obraznost její zalétala k podivným plánům.

Eliška sdílela příliš dlouho, ba déle než sama Marie, úzkosti tyto a plakávala s ní, ale o planech jejich slyšeti nechtěla, nýbrž prosívala jí, aby měla trpělivost, že snad časem bude moci míti přece veřejně dítě své u sebe.

Doufalať, že se snad dostaví nějaký ženich, kterýby z lásky k Marii poklesek její prominul a svým jménem Marii čest navrátil.

Marie vyslechla starší sestru s důvěrou a nenamítala ničeho; ale její jedinou útěchou byl toliko jeden cit, který se jí častěji a častěji navracel, již před narozením Růženiným ji posilňoval a povznášel. Bylo to jakési přesvědčení o vlastní pevné vůli, důvěra v samu tu mateřskou lásku, pro nižto ji osud novými mukami stíhal.

Nastala to doba strastiplná. Růženka byla odkojena, a panímáma, neuprositelna, neoblomna, stála na svém, aby Marie šla domů a Růženku péči Horákové zůstavila. Marie bránila se vší silou, prosila matky jen o krátkou ještě lhůtu, jen do roka, aby mohla býti u svého pokladu, ale panímáma hrozila jí se vší opravdivostí, že jí dá dítě unésti někam, kde nikdy více o něm neuslyší; byla tak strašně přísná a vypadala tak podlé toho, žeby byla schopna vyvésti takový čin, že se dala Marie zastrašiti. Nastoupila tedy pozdě večer s matkou svou pouť do městečka, zanechavši spící Růženku v domě Horákové. Nezapomněla nikdy na tuto cestu. Matka ji držela pevně za ruku a odváděla ji. Marie byla pod vplyvem jakéhosi pověrečného strachu před rozhněvanou matkou, byla jaksi okouzlena její nevyvratnou vůlí, a protož ji následovala němě, nepokoušejíc se o útěk. Políbiti na rozloučenou drahé děcko nebylo jí dovoleno; Horáková byla se postavila před kolébku, aby k dítěti nemohla, a panímáma tvrdila právem, žeby se pak nemohla dokonce rozloučiti s malou Růženkou, která ležela klidně dřímajíc při osudném výjevu na lůžku, sníc zajisté o měkkém objetí své matinky.

Kdyby byli biřicové Marii v poutech vedli, nebyla by se jí mohla zdáti cesta tato delší a trapnější.

Přišla domů.

Prázdno, ticho všude.

Její oči hledaly Růženku, sluch mimovolně se napínal, zda uslyší hlásku děckého, natahovala do prázdna ruce, které se jí zdály tak lehké, jaksi zbytečné bez drahého břemene svého a pomyslila-li, že se nyní malé děvčátko snad probudilo, a že se vzpíná plačíc v cizím náručí, hledajíc matku, kterou tak dobře již znalo: hledala dvéře a stíhala příležitost, kterak uprchnouti. Benešová byla poslala pro Elišku, jež se dostavila v náručí s děckem svým, které nechtěla nikomu doma svěřiti, jelikož muže doma neměla. Sotva to spatřila, zahořekovala Marie: „Ach moje dítě má navždy v cizině býti, kdežto ty svoje ani na čtvrt hodiny cizí osobě neponecháš?“

A nikdo ji nemohl ukonejšiti. Panímáma vzala ji s sebou do své ložnice a přemluvila ji, aby si ulehla vedlé ní na postel, která posud nebyla uklízena po nebožtíkovi Benešovi, jehožto památka byla Benešové posvátná.

Dlouho neusnula ubohá matka Benešová, ježto zajisté trpěla tolik, co její dcera; avšak obětovati jí svou vidinu sobě netroufala, jsouc v domnění, žeby pak chybovala i s ní.

K ránu usnula přece, na to čekala Marie; vylezla opatrně z postele, a sebravši šaty s pohledem skoro šíleným, vykradla se ven do světnice, oblékla se, otevřela si polehounku okenici i okno, vyskočila ven a ubíhala na Hory.

Když se dobývala pracně do vrchu, kde stála chaloupka, domov dcery její, s vlajícími vlasy, s rozházeným oděvem, s planoucíma tvářema, a více síly neměla; zaslechla hlasitý pláč děcký a mezi tím vadící se hlas Horákové. Její zbožňované dítě bylo plísněno, snad mu bylo již ublíženo. A znova se vzchopila a znova pospíchala

rychlostí ptačí po cestičce nahoru, až vrazila jak umírajíc do světnice.

Horáková zalekla se nemálo divého zjevu. „Pán Bůh s námi!“ zvolala, ale Růženka zaplesala, zajásala a vztahujíc se k Marii zvolala ponejprv „máma“.

Ubohá, nepočestná, neoprávněná matka pocítila radost, jíž by jí mohla leckterá jiná matka záviděti.

Nadarmo pronásleduje předsudek a přepych jedné části lidstva druhou část, více snažící se a horoucněji milující; nadarmo ji krutě stíhá v každé radosti; neboť utrpením, jež jí ukládá, dodává jí dvojité schopnosti k pocitům blaženým a vznešeným.

Co zbývalo panímámě činiti, když poznala, že prchla dcera? V Praze žila sestra její, která dávno již byla zvala jednu neb druhou dceru Benešové k sobě. Byla choť úřednikova, paní bezdětná, jež byla Praze tak uvykla, že nechtěla více ani na nejmenší cestu odtamtud se odvážiti. Této psala Benešová list, prosíc jí za pohostinství pro Marii, a odhodlaně odebrala se na „Hora“. Asi za půl hodiny měla přijeti za ní najatá příležitost a Benešová mínila unésti dceru vnučce své.

Marie viděla matku přicházeti. Oh, kam by se byla chtěla ukrýti před ní! Nemohla však a musila vydržeti znova trapné setkání.

Položila dítě na kolébku, šla své matce co možná klidně vstříc a vyslechla nařízení její. K velkému podivení jejímu nenamítala ničeho a podotkla místo vší odpovědi, že si půjde něco šatstva složiti, než přijede vůz. Odešla ven a šeptala tam dlouho se starou služkou, s dobrou to ženskou, která tenkráte byla opět uzdravena. Horáková šla též po nějakém zaměstnání a babička zůstala s dítětem samotna. Začalo se buditi. Bez rozmýšlení přiskočila

k němu, by je ukonejšila, než se rozpláče. Ponejprv pozorněji utkvěly její zraky na něm a již se jí vkradla láska do srdce. Sotvaže ale uslyšela někoho přicházeti, odskočila rychle opět a chvátala na Marii, aby byla brzy hotova.

Vůz přijel. Marie políbila vroucně dítě a sedla si s matkou do vozu.

Benešová dovezla Marii kousek cesty za Adamov, kamž se mínila pěšky navrátit. Silnice zatáčí se v této pahrbkovité krajině v mnohých oklikách a rovná cesta pěšinkami jest o polovici kratší. Na to všecko počítala Marie.

Matka kázala vozkovi zastaviti, slezla s vozu a chtíc chladně rozloučiti se s dcerou, měla se ku zpáteční cestě. Marie ale vroucně ji objala, ruce jí zlíbala a žádala za její požehnání. Tu Benešová oddala se citu svému a žehnala jí slzíc. Bylo jí ulehčeno. Kráčela tedy statečně k domovu.

Marie zastavila se před vozem a rozhlížela se s plachou úzkostí, popošla několik kroků jako do polí, ale vozka na ni zavolal: „Kam pak, panenko? Přislíbil jsem panímámě rukoudáním, že vás přivezu bezpečně až do Prahy, a nemohu trpěti, abyste mi odcházela. Však mi svěřila panímáma, že tam nerada jedete, a prosila mne, abych na vás měl dobrý pozor.“

„Nebojte se, Jakube,“ odpověděla ona, „čekám jen na někoho. Neupláchnu vám, ale dokud nepřijde očekávaná osoba, nepojedu dále.“

„Nu, víte-li, že zajisté přijde,“ odvece vozka, „mohu počkati,“ a zastrčiv bič, pohodlně se usadil.

Asi půl hodiny čekali, vozka podřimuje a vytrhuje se ze spaní, aby hlídal svěřenou mu Marii. Marie ale, plna úzkosti, mohla si oči vykoukati. Konečně spatřila postavu z lesa vystupovat, blížiti se poli po pěšince

blíž a blíže. To byla ona Horákové služka, nesoucí na rukou dítě. Horákové byla řekla, že vyjde s maličkou na procházku, aby v noci lépe spala a na matku tak úpěnlivě nevolala. Při návratu, ažby přišla bez dítěte, chtěla pak již zodpovídati se z toho, co učinila; neb ona neznala rodinné cti ani tak velkého studu za vlastní dítě; bylatě docela prostá, a vychována od ubohé matky, otce nikdy nepoznavši.

Horáková měla ji velmi ráda a více jí než sebe poslouchávala. Proto vzala ta dobrá duše na sebe, že Růženčin únos tak dlouho zatají, až by Marie nikdo více nedohonil. Marie běžela jí vstříc a vozka zvolal: „Nuže, dočkala jste se.“ Marie do vozu vskočila, a mezi tím, co Jakub koní si hleděl, všoupla stará Dorota Růženku na klín Mariin.

„Mohu jet?“ ptal se Jakub.

„S Pánem Bohem!“ zakývala naň Dorota s potutelným úsměvem a spěchala pryč, odvracejíc se od něho, aby nezpozoroval, že jde nyní bez dítěte.

Marie měla nyní své dítě u sebe, bylo zcela její. Vydobyla si od lidí to drahé stvoření, které příroda jí byla darovala. Tiskla svou malou dcerušku k prsům, sklonila k němu obličej. Útroby zachvěly se jí neodolatelnou láskou mateřskou. Růženka dřímala již prve v náručí služky, a spánek nepřerušil se jí, když byla podána do vozu. Malinká netušila, jak osudný převrat s ní se udál v tom andělském spánku její nevinnosti. Cítila ve snu, že je u maminky, a přitulila k ní hlavičku, jak jí k nikomu netulívala. Málem byla by bývala oloupena o tento nejmilejší a nejbezpečnější útulek na světě.

Mladá neohrožená matka vydávala v šanc čestné postavení, pohodlí blahobytu, domov, matčinu ochranu a

lásku, vyměňovala to vše za neznámou nebezpečnou budoucnost, aby dítěti svému tento útulek zachovala.

Nebála se ničeho, byla hrdá, že jest matkou, mněla, že, bude-li vždy takto jednati, nebude se musit za svůj poklesek styděti.

Tak jela ku Praze. Krajiny neznámé mihaly se kolem ní. Někdy přála si, kdyby mohla tato jízda věčně trvati, když byl celý život takový jak ona, aby mohla jen své lásce žíti, jen na dítě myslíti, k srdci je vinouti. V takové chvíli hrozila se budoucnosti. Ale to přešlo, a pak myslila s rozkoší nevýslovnou na boje, na práci, na namáhání, jež byla hotova za svou dceru podstoupiti. Měla ještě svou celou sílu, nevěděla, jak je člověku, když se mu kapka po kapce z mysli, ze srdce vyčerpá.

Tak jela Marie ku Praze unášejíc svoje dítě: jedinou lásku, jediný účel svého života.

Růženina matka.

Díl druhý.

I.

V Praze, v Nových alejích rozkládal se po celém prvním poschodí jednoho z nejpěknějších domů byt baronky Vítkovské. Druhé poschodí, v kterém jindy se byly nalézaly nesouvislé pokoje hostinské, dávala baronka zařizovati co nejvkusněji a nejpohodlněji, čímž hodlala překvapiti Alexa, jenžto se měl navrátiti z jara ze svých cest. V tomto prostoru nesmělo ničeho scházeti ku příjemnému pobytu mladého kavalíra, který by tam svou urozenou choť uvésti chtěl.

Neboť baronka Vítkovská osnovala nyní plan, kterak by Alexa oženila. Pozapomínala na Marii, neslyšíc o ní ničeho, a poznavši mladé děvče od stavu, které se jí velmi zalíbilo a žilo v okolnostech, kde nic nepřekáželo jejímu úmyslu, potvrzovala se v něm víc a více.

Alex nebyl ze svých cest tak horlivým dopisovatelem matce své, jako někdy Marii do Adamova. Baronka nevěděla tedy, pokud se změnil syn její. Když se ale byla upřímně podivila, kterak snadno odolal kouzlu Mariiny krásy a dojímavé povahy, kdežto mu dříve tak zcela pod-

léhal, soudila, že rovněž tak snadno podlehne kouzlu krásy Kordeliiny, dívky, kterou proň vyvolila, a že svazek manželský a slušnost se pak spojí s jejím půvabem, aby jej na vždy upoutaly.

Kordelie byla sirotkem a žila u tety, velmi aristokratické damy. Její věno bylo slušné a shodovalo se dobře s jměním Alexovým; byloť právě toho druhu a té velikosti, aby se mohl Alexův majetek tak zdokonalit a zaokrouhlit, žeby si bylo mohlo vziti z toho příklad ledakteré dvé srdcí snoubenců neshodujících se ani dost málo v té míře.

Kordeliina teta byla dávná již známá baroučina, a když po návratu jejím z Adamova k ní na návštěvu se dostavila, bylo přirozeno, že jí předvedla svou neteř, kterou byla vzala do ochrany mezi tím časem.

Tak seznámila se s ní baronka, a sdělila tetě, paní z Doupova, svůj úmysl, který však byl posud mladé dívce tajností. Baronka působila pouze k jeho provedení častým vypravováním o Alexovi, obratným líčením jeho povahy, aby ji zajímala a teta podporovala svou přítelkyni, jak mohla. Kordelie nedala jim dlouho doléhati a myslila s touhou na jeho návrat. Jednalo se pouze, kterak získati Alexa. Tomuto nepsala matka ničeho o Kordelii, neb ona byla dosti krásná, že mohla zvítěziti prvním útokem.

Dříve než se baronka nadála, překvapil ji Alex návratem. Myslila, že ztráví ještě zimu v Paříži, kdeby se vyvinul v dokonalého muže, dle požadavků stavu svého, a hle, tu byl najednou zpět, neoznámiv ničeho své matce. Po prvním radostném překvapení podivila se mu matka a tázala se ho na příčinu tohoto náhlého návratu, ale ani peníze mu nescházely, ani skandal nijaký jím způsobený, jak matka hádala, ho nezahnal, on jenom tvrdil, že měl již toho dost a že může člověk i v Paříži se

nuditi. Vypadal mužněji, než když odjel, ale při tom jaksi flegmaticky, jak se to nelíbilo dokonce jeho matce a jak nikdy neviděla, žeby člověk po cestování vypadal.

Když Alex z vlasti vyjel, tropil po cestě sta veselých kousků: tu těšilo ho každé nové město, každý kroj, každý pěkně zařízený hostinec, pak ho to bavilo trochu méně, později se mu zdálo vše málo rozmanité, až konečně jezdil zívaje a myslil si, že je strom jako strom, dům jako dům, žena jako žena. Průvodčí jeho byl se od něho odloučil po několika měsících, a on, sám sobě ponechán, nedovedl odkrýti na rozmanitých cestách, co vábilo před ním a bude vábiti po něm tisíce jiných cestovatelů.

V této netečnosti, která mu byla ještě nová a proto trapná, zpomínal častěji než zpočátku na Marii a na štěstí jich lásky, dokud byla tajná. Jak romantické bylo vše, jak zajímavé, jaká vonná, svěží atmosfera mladistvosti oblétala onu upomínku! jak by zavolal nazpět ony chvíle!

Mariina energická a přece oddaná bytost, její něžné a silné srdce, její dospělý rozum a bujně dětská fantasie — to vše bylo jeho nyjící duši oživovalo a posilňovalo. Představoval si Marii častěji a častěji, vždy živěji, a jednou si zpomněl na ni tak mocně, že z Paříže ujel bez matčina rozkazu, kdežto po celý čas svého cestování zařizoval pobyt kdekoliv, dle jejího ustanovení.

Přijel tedy k vůli Marii nazpět, což ovšem matce neřekl. Baronka litovala, že se jí zkazilo překvapení, poněvadž krásný byt pro Alexa ustanovený posud nebyl ani do polovice hotov. Zařídily se pro něho na kvap dva neb tři pokoje, kde se prozatím ubytoval a baronka psala Kordeliině tetě, aby se s ní umluvila o první schůzce Alexa s její neteří.

Když tedy několik dní v Praze pobyl a sobě odpo-

činul, připomenula mu matka návštěvy, které měl konati. Alex, nemaje jiného zaměstnání než vykonávání společenských formulí a jsa zvyklý od dětinství podrobovati se jim, vydal se na tuto pouť.

Dal se ohlásiti u Kordeliiny tety, která jej očekávala, aniž čeho řekla své neteři. Byla právě návštěva v saloně: několik dam jemu neznámých, které se loučily s domácí paní. Teta schvalně začala s nimi znova rozmlouvati a přibyvšího Alexa ponechala Kordelii.

Tato byla posud v smutkovém oděvu. Velké, volné kadeře, světlé jako sluneční záře, splývaly jí na ramena. Přes její průzračné bílé čelo a okolo hlavy táhla se černá tkanice perlami ovinutá. Její celý jasný obličej měl cosi nevinného, světem nedotknutého a štíhlá, skoro malá postava vyzývala k soucitu a k něžnosti.

Jí byl Alex pravým zjevem a když jej slyšela hlásiti, zachvěla se jakousi úzkostí. Mluvila s ním, poněvadž tomu slušnost, vlastně teta její, chtěla a když odpovídal neuspokojivě, netečně, ba skoro mrzutě, dávala ubohá zkroušeně sobě vinu, že takového vzdělaného, světem zkušeného muže nudí.

Alexa nedojal její zjev. Měl na mysli Mariiny černé vlasy, ohnivé oči, určitou zvučnou mluvu a domýšlel se tehdáž, že má antipatii proti pěkným rusým kadeřím.

A co bylo také nového, zvláštního, duševní jeho dřímotu vzbuzujícího v setkání se s mladou damou v saloně? To nebyl Mariin odvážný skok z parku do její zahrady.

Kordelie byla krásná. Alex si toho všímnul, co na tom? Viděl mnoho krásných žen, byl se dvořil některým ne bez dobrého výsledku, ne bez některého při tom nepohodlí.... Marií mu žádná více nebyla, ani nebylo při

tom více romanu tak dojímavého a zachvacujícího. Odešel tedy od Kordelie chladně, jak k ní byl přišel.

Jeho matka ale zvala tak pilně Kordelii k sobě a dávala se i se synem svým rovněž tak pilně zváti od tety její, že se nemohl Alex vyhnouti jisté důvěrnosti s mladou dívkou.

Tato snažila se jemně a trpělivě, aby mu vylákala delší rozmluvy a vyzývala ho, by jí vypravoval o svých cestách. Avšak Alex nebyl příliš sdílný v tomto ohledu a nevyznamenal-li se valně co turista, sluší taktéž o něm připomenouti, že nebyl chvastal ani vychloubač a tímto způsobem nedověděl se svět nikdy mnoho o jeho cestovatelských zkušenostech ani v pravdě ani ve lži.

Když seděly jednou baronka a paní z Doupova při piketu, žádná návštěva náhodou nepřicházela a mladým lidem bylo ponecháno hráti spolu na piano, hovořiti, aneb i mlčeti pospolu a když se zdálo, že Alex snad toto poslední zvolí, vzdychla si Kordelie řkouc:

„Proč býváte tak smuten, barone?“ Tato otázka uhodila na pravou strunu a baron odpověděl taktéž s povzdechem:

„Jak šťastná jste vy ve své nevinnosti, že nevíte, co jest utrpení!“

„Vás tedy skutečně něco souží?“ dí na to Kordelie s největším účastenstvím. „Těšívala jsem se, co se mi zdálo smutkem u vás, že snad jest pouze účinkem dlouhé chvíle, kterou vám působí život v menším městě, kdežto přicházíte ze světového!“

„Vydal jsem se ze zoufalství na cesty a se zoufalstvím vracím se!“ pravil Alex s pathem.

Kordelii zatajil se dech. Toť bylo příliš romantické a Alex stal se jí dvojnásobně zajímavým. Chvějíc se, tázala se ho: „Pro jakou příčinu?“

„Pro nešťastnou lásku," zašeptal on.

Kordelie tušila, že taková as byla příčina jeho zoufalství, ba přála si toho skoro k vůli romantice. Když to vyřkl, zabodlo ji cosi v srdci, i poznala, že jest tam raněna, a rána ta že jí zabolela při slovech Alexových.

„Jest to tajemstvím," dodal pak Alex a vzal ji ponejprv za její drobounkou ručku. „Vidíte, že mám důvěru k vám."

„Děkuji vám," odpověděla vroucně a se slzou v oku Kordelie, a poněvadž byl ohlášen v té chvíli jakýsi příbuzný baroučin, povstala rychle a posadila se vedlé tety.

Jak Kordelii dojímala Alexova důvěra, rovněž tak těšila Alexa. Jakmile opět s ní se sešel, nedal se od ní dlouho pobízeti a stýskal si jí opět. Kordelie byla skromná a málo zvědavá; neobtěžovala ho otázkami, které by nebyl mohl aneb nechtěl zodpovídati, ale její soustrast vyzývala ho pouze k líčení jeho bolu, jeho lásky a v neurčitých obrysech krásy jeho milenky.

Kordelie ssála jeho slova s jakýmsi sladkým bolem a s trpělivou a nesmělou snad nadějí, že ona mu dá konečně zapomenouti na nešťastnou lásku, oblažíc ho láskou štastnou. Alex bažil však nyní po společnosti její, v nížto dílem si ulevoval, dílem se kochal v nelíčeném obdivu Kordeliině. Slíbili si přátelství.

Baronka a paní z Doupova neslýchaly ovšem těchto jich hovorů, vídaly jen, kterak se mladí lidé hledají, kterak si libují ve společnosti jeden druhého, i byly úplně uspokojeny stran svých záměrů. Poskytovaly jim neustále příležitosti k bližšímu seznamení se. Obědvávaly společně, vyjížděly společně na procházky, bývaly v divadle spolu i v koncertech, a zima tím způsobem minula.

Kordelie bývala časem k smrti smutná, tím více, že

se ostýchala, svěřiti se se svým souzením tetě, na nížto pozorovala pevné přesvědčení, že jest předmětem Alexovy lásky. Alex nespouštěl se také ani za vlas svých upomínek a s podivnou bezohledností líčil je neustále Kordelii. Tato byla ovšem příliš jemnocitna, aby dala znáti, jak ji to bolí, a ostatně nebyla by chtěla za celý svět postrádati jeho důvěry, v níž pro ni tolik útěchy, tolik poutavého kouzla spočívalo.

Její oko bývalo pak kalné, líce ubledlá a něžná postava skloněna, jak u vadnoucí květinky lodyha.

„Musíme co nejdříve na venek," pravila jednou její teta všímajíc si toho, „dokud si Alex nepovšímne, že ti krásy ubývá."

Zasmušile přistoupila Kordelie k zrcadlu a dívajíc se na svou podobu pomyslila si trpce: „Jemu jest bohužel a snad bude vždy jedno, kterak vypadám."

A protahujíc skrze prsty své zlaté, plné kadeře pokropila je slzami: „Vždycky krásu mou tak chválívali, vynášeli až do nebe ty moje vlasy a hle, ten, o němž bych chtěla, aby mne miloval, ten miluje jen černý, havraní vlas!"

„Pláčeš?" volala na ni teta; „neměj mi za zlé, dítě, řekla-li jsem ti cosi nepříjemného! neboj se: na venkově nabudeš zas nové krásy!"

„Kam půjdeme na venek?"

„K Alexově matce do Adamova!"

„Pojďme raději jinam, tetinko!"

„Cože, hněváte se s Alexem?" škádlila ji teta, a Kordelie rychle se usmála a přizvukovala úsilovně žertu tetinu; neboť se bála, aby se nestalo dle nepředloženého přání jejího, i jala se znova doufat v pobyt v Adamově, kdeby se Alex konečně snad změnil.

Alex dával po Marii pátrat, sotvaže do Prahy vkročil. Dověděl se, že v Adamově není, že asi je v Praze, že však prý o ní určitě nevědí ani příbuzní její. Tato zpráva roznítila tím více jeho cit pro ni, že se snažil všemi prostředky přijíti jí na stopu.

V tentýž den, kde jsme viděli Kordelii na mysli klesat pro jeho netečnost k ní, dostal on zprávu, že někdo ze služebníků Vítkovských Marii potkal. Tento nebyl však zasvěcen v baronovo tajemství a nevěda, žeby se byl zavděčil pátráním po ní, vypravoval svým druhům jen mimochodem tuto událost, což slyšel Daniel.

Alex zoufal si a plesal, věděl nyní, že Marie žije ještě v Praze, a nemohl se nadíti, aby se s ní shledal tak snadno. S plným srdcem došel ke Kordelii, by jí svěřil, jak se mu dálo. Dobře, že nebylo posud rozžehnuto v komnatě, kde s mladou dívkou mluvil; aspoň mohla ukrýti své zblednutí a své slzy. Když pak světla se přinesla a paní z Doupova se přimísila do hovoru, povšiml si přece Alex trpícího vzezření Kordeliina a ptal se soucitně na její zdraví. Po té však odešel, patrně tak zajat svou záležitostí, že se Kordelie ani nebránila a nemocná na lůžko odnésti se dala. Celou pak noc snila v horečce o tom, kterak leží před krásnou, černovlasou, vítěznou sokyní svou na kolenou, za milost, za lásku Alexovu jí prosíc.

II.

Byl velkonoční svátek, památný to den pro Alexa. Byly dva roky tomu, co spatřil Marii v kostele klečící, a kde ona na něho i on na ni taký rozhodný dojem učinil.

Vstával tohoto dne časněji než jindy a počal ihned svou toilettu dbaje, aby byl tak vkusně a zajímavě ustro-

jen, jak dávno nebyl. Měltě slastné tušení, že spatří Marii. Nelámal si hlavy, v jakých poměrech as v Praze žije, jsouc odtržena od své rodiny, jak slyšel; ale důvěřuje svému tušení, že ji spatří, a stroje se k tomu, nepochyboval, že uvidí též ji co spanilý zjev, co dívku nyní sedmnáctiletou. Pamatoval se ovšem, jak zle vypadala, než z Adamova odjel, a připouštěl, žeby se posud soužiti mohla pro něho .... pro něho! Oh, jak by jí nebyl prominul, kdyby ji méně krásnou nalezl? Připravoval se na to a přísahal jí v srdci svém nejvřelejší pohled, nejhoroucnější snahu, přiblížiti se jí znova.

Kordelie byla opět zotavena po onom případě, a tohoto dne bylo umluveno, že pojede s baronkou Vítkovskou a s Alexem do zámeckého chrámu na hrubou mši, poněvadž bránila malá choroba její tetě vyjíti. Ubohá, milující dívka všímla si ihned Alexova zářícího vzezření a věděla předobře, že nesmí sobě připisovati je. Když vystupovali před kostelem z kočáru, použil také Alex krátkého příznivého okamžení a pošeptal jí: „Tuším, že ji zde spatřím.“

„Tušíte?“ odvětila Kordelie snažíc se, aby vlídně vypadala; ale hlas její zněl dušeně, a nemohla skrýti slzu vyklouzší jí z oka.

Ponejprv povšimnul si toho Alex a politoval krásnou dívku, jež zaň snad trpěla.

Podávaje matce jedno a jí druhé rámě, tiskl v něm její ručku k sobě, jakoby ji těšiti chtěl, a takto vešli do kostela.

Zde zapomněl Alex opět na Kordelii a připomenul si živě onen paprslek sluneční přede dvěma roky v Adamovském kostelíku, který ozařoval sličnou postavu a obličej jeho milenky, připomínal si pak její jediný pohled [illegible] a řadu nezapomenutelných okamžiků následn[illegible]

krásný velkonoční den. Dnes bylo pochmurno, a jakkoli bloudili zrakové jeho po gotických oknech chrámových, setkávali se jen s těžkými mračny zaclánějícími oblohu.

Ohlížel se po budově a seznal brzo, jak dětinským byl, když tušení svému víru dal. Kol něho bylo množství lidu, v němžto známou tvář nalézti bylo by bývalo nemožností, i kdyby se byl umluvil s touž osobou o sejití.

Zaplašil své ranní blouznění a ustanovil se na tom, že bude znova Marii po Praze hledati, nyní však že půjde co možná pokojně domů.

Kráčel tedy po mši zdlouha kostelem po boku Kordeliině; matku za ním kráčející doprovázel známý kavalír. Alex měl oči k zemi sklopené nemluvě ani slova.

Tu náhle v přidušeném šeptání vycházejícího lidu, v temném šramotu, šoupajícími kroky způsobeném, ozval se jasně dětský hlas. Mimovolně pozdvihly se hlavy a odvracely se zas netečně od ženy s dítětem.

Též Kordelie pozdvihla hlavu a usmála se na dítě natahující ručičky na okolojdoucí; sám Alex popatřil v tu stranu, ale neodvrátil netečně hlavy, ani se neusmál na dítě, nýbrž zblednul jako stín a uchopil se ruky Kordeliiny.

V postranní škamně za pilířem, kde mívají žebračky místo, klečela Marie. Před ní na škamně seděla její dceruška smějíc se na lidi. Marie však neviděla nikoho. Měla hlavu pozdviženu, a bylo viděti, že jest v myšlénkách zabrána. Její zraky bloudily po temných klenbách kostelních. Špatný šátek kryl jí hlavu a rozedraný oděv údy. Její tváře byly vpadlé a v krásných posud očích zračila se zoufalost, vznašející se v němé modlitbě k nebesům.

Marie byla žebračkou.

Kordelie těšila se zatím z pohledu na chudobné a přece tak krásné a veselé dítě; vytáhnouc pak peníz vlo-

žila jej děcku do natažené, malé, růžové dlaně. Tu se Marie zpamatovala a podívala se na Kordelii, pak na průvodčího jejího a pablesk naděje a nevyslovného blaha osvítil jí tvář. Neb nyní, co bědovala v duši nad bídou svou, nyní právě stál před ní ten, na něhož měla ona i dítě její svatá práva. Alex však již byl opět odvrácen od ní a ona nemohla se klamat, že bylo vidět ošklivost nad jejím zjevem v tazích jeho. Jeho oči nechtěly se setkati s jejími, i bylo znáti, jak úzkostlivě spěchá od ní, podávaje ruku Kordelii. A znova zahleděla se do temné klenby. Pak vzala do náručí Růženku, přitiskla k srdci tulící se dívčinku a kráčela pokojně z kostela.

Právě pomáhal Alex Kordelii do kočáru, když ona kráčela mimo. Divoký vichr zabral se do pláštíku Kordeliina a strhl baronovi kloubouk s hlavy, za nímž se lokaj hnal.

Marie nevšímala si ani kočáru ani klobouku; starala se jen, aby dobře zahalila Růženku do svého hrubého a špatného šátku.

Na Pohořelci měla malou bídnou komůrku ve střeše; tam spěchala, a uložívši dcerušku, jež usnula po cestě, na prázdnou skoro postel, připravovala trochu polévky pro ni i pro sebe k obědu. Při tom jí hrál podivný úsměv nikoliv zlý ani trpký, avšak ani jemný kolem rtů, a dle toho, kterak rychle a prudce se otáčela, bylo znáti, že nejsou myšlénky její ani snivé ani tiché.

Kordelie nebyla po ránu tušila, jak blaženě se jí skončí tento den. Neboť již na zpátečné jízdě z kostela domů choval se k ní Alex s jakousi úzkostlivou důvěrností. Neopustil jí po celý ostatní den, a u večer, když ji vezl domů, nedalo jí, aby se ho netázala: „A vaše tušení?“

„Nemluvte nikdy o této věci, nechcete-li mne k smrti poraniti!“ zvolal Alex rozčilen.

Po čem Kordelie jemně tvrdila, že nic zlého nezamýšlela. On jí políbil ruku a nazval ji svým andělem. V tom okamžika zastavil se vůz. Kordelie byla doma.

Co se to dělo, uspávala Marie Alexovo dítě slzíc — nikoliv že se od ní odvrátil, ale že neměla čím zatopiti, ani čím dříví koupiti, a poněvadž nevěděla, bude-li zejtra míti Růženka čeho se najísti. Dlouho nechtělo dítě usnouti, cítilo matčin nepokoj; byloť zvyklé hezkým písničkám a dnes nemohla se matka na ně pamatovati. Konečně přece usínalo. „Zaplať pán Bůh,“ zašeptala mladá máti. „Spíš-li jen ty, však já něco vymyslím, coby nám zase pomohlo na nějaký čas.“

Uložila dítě opatrně na postel, aby nespadlo, a odešla, zavrouc dvéře za sebou. Šla vyvést šťastnou myšlénku, aspoň ji za šťastnou považovala, neboť rychle a skoro radostně sestupovala s točitých, tmavých schodů. Vešla do přízemního bytu, k domovnici, která mrzutě sténajíc u roztopených kamen se ohřívala v atmosféře, kde nelze bylo dýchati člověku přicházejícímu ze vzduchu ostrého a čerstvého, jaký venku vanul.

Nepřijala právě nevlídně Marie, což byl velký div, že každýkoliv obyvatel domu věděl o neslýchaně špatném rozmaru jejím.

Této ženě nabízela Marie své služby. Odvolávala se, že ji slýchá naříkati na stáří, na lopocení, na posluhy, kterých se nemůže sprostiti, a že není nikoho, kdoby jí v tom pomohl. Marie, ježto byla se snažila až do té chvíle, šitím se uživiti, odhodlala se v tomto okamžení k nejhrubší práci doufajíc, že se jí snad lépe zaplatí než ručení. V prázdných okamžikách chtěla pak ještě tuto konati.

Domovnice odbývala ji nejprvé, že jest slabá, že nic nevykoná, že nebude věděť, čeho žádati, ale Marie byla vytrvalá a povolná a smluvila se konečně se starou ženou, že práce jí každý den vykoná za něco stravy bezplatně. Ubohá dívčina letěla po temných schodech ještě radostněji nahoru, než sešla dolů. Věděla nyní s jistotou, že bude její Růženka příštího dne nasycena.

Přistoupila ku spící dcerušce, potěšila se pohledem na ni a pak vzala do ruky límeček, jejž vyšívala, a pracovala, pokud stačil olej v kahánku.

Až do té chvíle nebyla měla času mysliti na Alexa, jen chvílkami jí myšlí projelo toto setkání.

Nyní při šití, když v myšlénkách sobě rozdělila počínání příštího dne, a to s velkým uspokojením v blažené naději na jistou práci, oddala se upomínce naň.

S ošklivostí odvrátil se od ní! — Za to, že ho milovala, za to, že se nechtěla odloučiti od jeho dítěte, že volila raději roztržku se svou rodinou a nouzi, než život pohodlný, bez svého dítěte! — Marie usmála se, mělať slzy pro své dítě, pro Alexa úsměch. Nebyl to sarkasmus, ale jakési podivení, tak velké, že bylo vášně prosto; byla to hrdost tak čistá, že se nekabonila; útrpnost, která zahanbovati nemínila, a to všecko slilo se v nevýslovný úsměch.

Zatím shasnul kahánek, aniž měla mladá švadlena čím ho rozžíti znova.

„Vidíš," pravila k límci, který šila, „tak malý kousek jsem ušila a co za tebe dostanu, abych dala na světlo. Počkej, zejtra si odpočineš, a tyto ruce, které hýbával pan baron Alex, budou konat těžkou práci, jakou by mně panímáma nebyla uložila. To je vše jedno, uživím a vychovám-li jen svou chloubu, svou krásnou Růženku. Doufám pevně, že to půjde s tou hrubou prací, že se seznámím

a více práce dostanu, že snad budu zas moci šíti, jen co mne budou lidé znáti; nyní nevím, kam se obrátiti, a nikdo mne nepodporuje. Uvidíš, že to půjde, ty krásný měsíčku, který mi slibuješ krásné povětří na zejtřek a že nebudu musit zatopiti!“

Měsíček zíral na ni měkce a leskle, jakoby ji k povzdechům lásky zval, ale nedostalo se mu jich; mladá matka myslila jen na práci, blouznila jen o práci a o budoucnosti touto prací a velkým namáháním vykoupené.

Zatím byl Alex opět doma a chodil nespokojeně po komnatě. Byltě tak zaleklý pohledem na žebračku, kterou jindy zbožňoval, že nechtěl ani více na ni mysliti. Nedomyslil se, že chovala někdejší jeho milenka dítě *jeho*, ale liboval si v nejurážlivějších pro ni domněnkách, jichžto korunou bylo, že špatný život ji připravil do nuzného stavu, v němžto ji spatřil. Vykládal jí účinky její velkomyslnosti za účinky nejhorší nectnosti a rozplakal se nad ní, kdežto ona nad ním se usmívala. Měsíc svítil k ní i k němu a nechal jeho plakat, ji těšit se, a nepověděl jednomu o druhém. Alexovi ovšem chvílemi napadalo, žeby mohly věci míti se jinak; byl by ji rád omluvil sám před sebou, ale pomyšlení na její zjev odtrhlo vždy sympatii jeho od ní. Měšťanskou, zachovalou, vždy hezky přistrojenou dívku byl by pojal i za manželku, kdyby byla *Marií* bývala; ale žebračka, třeba Marie, nebyla mu více přístupna.

Nebyl to tedy aristokrat z čisté vody, kterému platí člověk teprva od barona, neb jemu platil co nekonečně zajímavá dívka i v měšťanském stavu; ale ve zjevu luzy!... Nikoliv!..

Nechtěl tedy slyšeti omlouvající hlas svého rozumu, nechtěl slyšeti ozývající se soustrast srdce svého; na-

zýval hlasy tyto svůdnictvím; bál se, aby se nezahodil, a předsevzal si, že se přidrží pevněji Kordelie jakožto strážného anděla, aby neupadl do sítě žebračce, poběhlici.

Trudně teprva usnul, když Marie už vstávala, aby nanosila domovnici vody, nežby se probudila její dceruška, a k probuzení aby této přinesla nějaký zbytek ze snídaně domovničiny.

III.

Když přijela Marie před několika měsíci do Prahy, ostýchala se zavítati ke své tetě, ku které ji matka posílala, ana měla dítě s sebou, o němžto teta neměla ani zdání.

Poněvadž bylo již pozdě večer, když do Prahy dorazila, užila té okolnosti a přemluvila kočího, aby s ní zajel do hostince, poněvadž nechce vraziti k tetě, posud neznámé, v tak neslušnou hodinu. Kočí, ačkoli Benešové svatosvatě slíbil, že dceru až na místo doveze, neviděl přece nic zlého v tom, chtěla-li stráviti noc v hostinci, kde on sám též míníl nocovati. Příštího rána pak chtěl ji zavésti na místo.

Marie vstala však ihned, sotvaže cítila z rána první šramot v hostinci. Večer před tím již byla za sebe i za kočího zaplatila, a protož jí nikdo nebyl v cestě, když požádala jakéhosi cizího nosiče, aby odnesl její kuffík. Požádala toho člověka, aby s ní došel do jiného hostince, a pak mu zaplatila tak dobře, žádajíc ho, aby v prvnějším hostinci nevyzrázel, kam se odebrala, že ihned se šel napít na její zdraví celého dne nikomu se neukazuje a že touto poslušností přetrhl Mariině rodině veškerou stopu dceřinu!

Přelstěný kočí nadarmo sběhal celou Prahu hledaje Marii, až se musil konečně odebrati domů s vědomím, že špatně pořídil.

Bál se velmi přísné panímámy Benešové a umínil si, že prozatím se nepřizná k pravdě, poněvadž bude vždycky času dost, aby vyslechl panímáminy výčitky.

Neušel jim na dlouho. Sestra Benešové, u nížto byl kočí nejprvé uprchlici hledal, psala velmi úzkostlivě do Adamova tážíc se, kterak se stalo a vrátila-li se Marie domů.

Téhož dne byla také zarmoucená Eliška svou malou, opuštěnou neteř navštíviti a slyšela u Horákové, že si ji vzala Marie s sebou. Kočí pak přiznal se, když Marie slézala v Praze s vozu, že měla dítě na rukou, že ovšem nevěděl, kterak k němu přišla, že se jí však nechtěl ptáti, když viděl, že není příliš veselá.

Matka Benešová rozhněvala se znova opět na Marii, a opět nesmělo se před ní jména jejího ani vyslovovati. Když jí psala sestra po druhé tázajíc se, má-li dát policejně pátrati po dceři, odpověděla jí, aby toho nečinila, poněvadž ona, matka, nemá v úmyslu po druhé jí odpouštěti, a jak si tvrdohlavé děvče ustlalo, tak ať prý leží. Při tom zůstalo a ani slzy Eliščiny ani domluvy sládkovy nepohnuly jí, aby smýšlela jinak. Tedy chystal se sám Černý na cestu do Prahy, aby Marii vypátral, když od ní došel přípis Elišky. V tomto psaní prosila matku i sestru za odpuštění svého kroku, a žádala je, aby ji ponechaly samu sobě. Opakovala opět, co jim dříve již byla říkávala, že chce snášeti následky své chyby samojediná, ať budou jakkoli trpké: tím že doufá napraviti tuto chybu a nikoli potměšilým zapíráním jí; dále, že nemají na ni žádati, aby uvalila na sebe druhou mnohem hroznější

vinu, býti totiž nedbalou matkou; aby po ní nepátrali, neboť kdyby ji opět nalezli, že by nastal tentýž starý boj o dítě její, kterého se nemíní dokonce vzdáti; slíbila, že se bude časem hlásiti nějakým psaním, aby věděli, že jest živa; prosila je pak snažně, aby jí zaslali potřebné úřadní listiny, by mohla v Praze bydliti.

V tomto psaní bylo vše tak mohutně vysloveno, že to překonalo i plačící Elišku. Chtěla ovšem ještě cosi namítnouti, ale její manžel pravil, že třeba míti v úctě Mariinu vůli, on že vidí v jejím počínání cosi posvátného a že jest přesvědčen, kterak má pravdu. Uchlácholil tedy Elišku nadějí, že bude sestra častěji psávati, a pak zaslal Marii listiny a k tomu něco peněz. Marie dostála slovu a psala někdy, podávajíc sestře a švagrovi zprávu o svém i Růženčině dobrém zdraví, přilhala k tomu, že našla zázračným způsobem velmi dobrou práci, že si stojí dobře a peněz že nepotřebuje. Vědělať, že matce nesmí psáti, a uspokojila se, dostala-li o své rodině v Eliščiných srdečných psaních zprávu.

V hostinci, kam uprchla kočímu, poslednímu dozorci svému, žila zpočátku tak, jak se srovnávalo s její povahou a dobrým vychováním. Nevycházela skoro dokonce, a to jen k vůli dceruščinu zdraví. Procházela-li se s ní trochu, činila to skromně a slušně a nikdo si jí nevšimnul. Žila co nejspořivěji a ohlížela se po práci, poptávajíc se sklepnice i hospodské, zdali by nevěděly o nějakém šití, které by zastávala. Tyto však, buď že nevěděly neb nedbaly, nezaopatřily Marii žádané práce. Ona pak měla posud peníze, šatstva dosti a s malou Růženkou tolik zaměstnání, že se také do toho příliš nehnala. V hostinci, kde uhodli brzo její poměry, zacházeli s ní zpočátku trochu opovržlivě; ale když ji za čas seznali tak velice pořádnou,

tak rozumnou i obětivou, oblíbili si ji mimovolně. Marie byla bázlivá, aby mezi jiné lidi vkročila, a že viděla okolo sebe přívětivé obličeje a nevěděla, že v hostinci mnohem dráže žije, než kdyby byla ve vlastním bytu: zůstala tam.

Konečně, když měla peněz na mále, začala opravdověji o práci se hlásiti a když upřímně se vyznala, že nečeká z domova žádných peněz, byla jí dána poněkud pozdě dobrá rada, aby si hledala byt.

Toto hledání bytu bylo pro ubohou Marii křížovou cestou. Hlásila se ve své nezkušenosti v hezkých domech, kdežto bývala s pokořením odbyta, jakmile odpověděla na zvědavé otazky zcela upřímně, že jest žena bez muže a že si teprve bude práci hledati.

Bylať nějaký čas tak odstrašena, že bloudila po Praze bez cíle, hledajíc neustále byt a nemohouc odhodlati se požádati o něj. Zastesklo se jí tak velice, že měla první pokušení navrátiti se domů, kde jí kynula sesterská náruč. Odolala však, pomyslíc na matčinu setrvalost a na stud její, kdyby se Marie v Adamově s dítětem ukázala, a než by tam byla přišla sama.... raději nastoupila znova pernou pouť. I zabloudila až na Pohořelec. Tam se jí zalíbilo a dovedla si tam najíti onu komůrku, v které jsme ji navštívili. Zařídila se tam chudobně, obětovavši na to kromě zbytku svých peněz několik kousků lepšího šatstva.

Přistěhovala se tam dobré mysli, s pevnou vůlí, že bude pilně pracovati; ale práci nebylo snadno najíti, a vyběhala-li si nějaké, musila ji dáti neslýchaně lacino. Každý kořistil z její patrné nezkušenosti a ostýchavosti. Marie musila prodávati kousek po kousku svého hezkého šatstva, a na činži zastavila své drahé granáty za maličkost u porovnání s jich cenou. Čekala na ni druhá činže, neměla

nikde ničeho a výdělek měla nepatrný: tu rozmyslila se, že se pokusí nějaký čas o těžší práci, poněvadž při ní, jak jsme již viděli, aspoň okamžitá úleva její bídě kynula.

Byla by mohla ovšem slovíčko psáti a sestra by jí byla zajisté pomohla; ale byla přesvědčena, žeby nesnesla myšlénku, že Marie zápasí s nouzí a žeby pak po ní pátrala, s matkou smířiti ji chtěla, žeby snad opět pomýšlela na ženicha, který by měl všecko napraviti, a její Růžena musila by pak býti obětí každéhokoli poměru. Krátce, jakkoli přemýšlela mladá, vroucí matka, vždy viděla jen jedinou cestu před sebou, aby zachovala posvátná práva mateřská v té plné míře, jak jim rozuměla; a tato cesta byla samostatnost, třeba v bídě a nouzi.

Odolala i druhému pokušení; nepsala o peněžitou pomoc, pronajala se posluhovačce za posluhovačku a nastoupila tak blaženě a nadějně svou novou, neobvyklou službu a poděkovala tak hezky domovnici za první mzdu, což bylo k snídani trochu vodní polévky, že se tato ještě trochu méně mračila než obvykle (neb mívala vždy dobré oko na tichou Marii), tak že se to mohlo skoro již úsměchem nazvati.

Marie spěchala nyní k Růžence, která již byla probuzena a trpělivě na maminku čekala, hrajíc si vlastníma ručkama. Oh! jak byla pochválena, jak zulíbána za dobré mravy. Matinka si ji nakrmila, hezoučky ustrojila, neb její šatičky neutrpěly při matčině nouzi, a nyní nastoupila posluhovací pouť po domě s domovnicí berouc malé děvčátko s sebou. Zpočátku nechtěla domovnice trpěti, aby bylo dítě nošeno s nima, ale Růženka, jakoby věděla, oč se jedná, byla tak hodná sedíc v nějakém koutečku kuchyně aneb předpokoje bytu, kde právě uklízely, že si vydobyla sama tenkráte práva, býti své matce na blízku.

Naposled sešly do prvního poschodí, kde bydlila samojediná stará paní aneb slečna, která pozdě vstávala. Tato povšimla si ihned mladé průvodkyně staré poslouchavačky své a neopominula promluviti několik slov dosti přívětivých, kterých se nebylo dostalo Marii po celé dopoledne od nikoho ve velikém domě, kde s domovnicí po bytech chodila, ba jakých neslyšela skoro, co byla v Praze.

Mimo to bylo jí všecko v celém bytě tak sympatické; i starodávní nábytek, cinkavé, snad stoleté hodiny, to množství podobizen po stěnách, vzácné květiny na stolcích pěstované, a sto jiných předmětů, dle kterých bylo viděti, že mysl staré damy jest něžná. A Marie byla tak obratná, rychlá a slušná při své práci, že se stará dama též na ni nejednou ohlížela, pijíc čokoládu. Ba zavolala Růženku a dávala jí po lžičce čokolády, hrála si s dítětem a obdařila je maličkostí, než odešla. Domovnici pak pochválila, že si tuto pomocnici zjednala.

Slečna Dvořákova, neb slečnou byla, obírala se vyráběním umělých květin, co činila více pro svou radost, než pro užitek. Bydlila dlouho již v tomtéž domě a domovnice byla zvyklá, považovati ji za bytost vyšším rozumem nadanou. Byla tedy spokojena s pochvalou a s Marií, příčinou pochvaly, taktéž.

To jí ovšem nebránilo, že uštědřila Marii téhož dne ještě mnoho práce, štípání dříví, nošení vody a jiné, tak že Marie sklesla u večer na lůžko a přes svou zmužilost pochybovala, vydrží-li dlouho tento způsob života, jemuž nebyla zvyklá.

Posilněna spaním plísnila sama sebe ráno za večerní mdlobu a statně začala totéž, co byla konala den před tím. Byla pilná a neunavná v této práci a těšila se, že má bez starosti potravu pro dítě i pro sebe. Avšak o

jiné práci nebylo řeči; nezbývalo jí pražádného času k šití, neb chvíle, kde nebyla zaměstnána domovničinou praci musila použíti, aby spořádala vlastní, malou domácnost, a při tom byla ubohá Růženka neustále postrčena. Nezaslechla již skoro matčina švitoření, nebývala víc uspávána lahodnými písněmi, ale usnula nyní obyčejně sama zavřena jsouc, byla-li matka venku zaneprázdněna, a konejšila sama sebe dětským nářkem. Byla-li pak Marie doma při své dcerušce, bývala tak unavena, že pozbývala trpělivosti s malým pohyblivým tvorem a nejen že se neobírala malou holčičkou, plísnila ji naopak, nad čím pak plakávala, litujíc dítěte i sebe. Cítilať s hrůzou, že pozbývá ušlechtilosti v tomto krutém boji o život. Kromě toho blížila se doba činžovní, a Marie věděla, že v tomto domě jest obyčejem ihned vystěhovati třeba na ulici nájemníka, který v určitý den činži napřed nepřinese. A opět rozebírala otázku, zda má domů jíti či dále zápasiti. Tenkráte nebylo rozřešení tak snadné; neboť rozvažovala, čím bude platna dceři své, stane-li se netrpělivou, hořkou, k dítěti nespravedlivou, jak viděla tak mnoho chudých matek, které s nejlepším srdcem své děti trýzní, klesajíce pod břemenem hrubé práce, a jimžto se pak s velkou křivdou surovost a necitelnost vytýká.

Čím byla až do té chvíle zachráněna svým skromným žitím, i to u ní v té době utrpení zaklepalo. Bylo to pokušení, vydobýti si dobrého žití bez práce, prodejem své přízně. Posluhovala s domovnicí také svobodnému pánovi, který jí zkázal takovýto návrh. Ale toto pokušení bylo od ní přesnadno odbyto. Marie byla a zůstala hodna přísných zásad mravních, jež si z domova přinesla, a přestoupila-li je jednou, byla-li jednou bezohledné lásky schopna: byla proto později tím nepřístupnější. Svobodný pán byl tedy

odmrštěn a od domovnice notně vyhubován, aby si podruhé lépe všiml, s kým má jednati, že není Marie „taková“.

Domovnice byla tak rozhorlena nestydatostí svobodného pána, že všude o ní vypravovala, chlubíc se nemálo, že mu na to pověděla, co zasluhoval slyšeti, a opakovala to s velkou zběhlostí.

Marii sice uráželo toto počínání, že v tom však viděla jakousi přízeň té ženy, svěřila se jí, že nebude moci zaplatiti činži o „Jiří“ a než by se dala vystěhovat, že to učiní raději sama. Chtěla odstěhovati se k jiným chudým lidem do společného bytu a aby zapravila tuto levnější činži, chtěla, prodati těch několik kousků nábytku, co jí zbývalo a které si byla zařídila přistěhovavši se do domu.

Ještě jednou odolala tedy pokušení návrátiti se domů; chtěla vytrvati v boji, domnívala se, že zemře, a rozloučí-li se smrtí s dcerou svojí: toť věděla, že aspoň vše činila, aby dostála své povinnosti, jak jí člověk konati může. Viděla to již napřed, jak všecko přijde, jak se bude tahat a namáhat; vidělať okolo sebe mnoho jiných chudých žen v podobném osudu, a srdce jí jen pukalo, že nebude své dceři tím, čím by jí mohla a chtěla býti. Ale jíti domů a dát Růženu cizím lidem, tím by nebyla polepšila los Růženin, ale jen svůj vlastní. Rozřešila tedy otázku, že zůstane s ní spojena do smrti, že jí bude při vší bídě přece matkou věrnou, byť ne útlocitnou, a umínila si pevně, že pokušení naposledy k ní přistoupilo.

„Až budu nemocná, až nebudu moci hnouti ani prstem, dám se dovésti do nemocnice a pak budu teprva žebrati u své rodiny, aby se Růženy ujali; ale dokud mám jiskry života v sobě, budu se namáhati, abych dostála své úloze, ač to činím nyní již beznadějně,“ tak pravila sama k sobě, počem si umínila, že učiní tak, jak sdělila domovnici.

Domovnice dívala se na ni s upřímnou litostí: „Což není možná, abyste zůstala zde v domě?“ tázala se jí. „Vy nevíte ještě, jaké svízele na vás čekají ve společném bytu; tu budete musit býti pohromadě s mužskými, se ženskými dosti zlými, a jiné rozpustilé děti budou vám otloukati holčičku.“

„Nevím, jak bych si jinak pomohla,“ odpověděla Marie, po nížto šla hrůza při popisu domovnice.

„Vypůjčte si,“ radila jí domovnice, „vždyť nemáte posud dluhů; myslím, žeby vám snad někdo půjčil na tu činži.“

Marie zavrtěla hlavou. „To nechci,“ pravila; „neb při příštím placení činže přišlo by bez toho k tomu, co nyní je, a k tomu mělabych dluh na starosti. Nemám již nyní víry ani naděje, že přijdu k něčemu lepšímu, musím se již tak dotahat.“

Při těchto slovech byla míra jejího soužení dovršena i dala se do pláče. Zpamatovala se však zase a trochu zmužilejí dodala, že bude musit hleděti, aby posluhovala za nějaký plat, aby přece několik krejcarů měla na nejnevyhnutelnější potřeby a hleděla při tom tak bázlivě a důtklivě na domovnici doufajíc, že jí nějaký plat nabídne, že tato ji zprudka neodbyla, jakby byla v jiných okolnostech učinila, ale útrpně jí odpověděla: „Ano, milá holka, vám by se mohla dobrá služba zaopatřiti, a nemusila byste se ani dost málo tak namáhat jako nyní, kdybyste chtěla jen to dítě někam dát; ale to nechcete, a proto je vám vše tak těžké. Já vám, holenku, platit nemohu; abyste ale věděla, že nejsem z kamene, obstarám vám nějaké posluhování jinde a budu si zase všecko sama dělati.“

„Jak jste dobrá,“ zvolala Marie s pohnutím; „jak ráda sloužila bych vám dále!“ ....

„Nu, dost již o tom," zabručela stará a vzdychnouc si zašeptala svou obvyklou průpovídku: „Je to bída na světě, vždyť to vždycky povídám."

V den, kde měla Marie tuto rozmluvu s domovnicí a tak pevně z vlastní vůle bídu a přemáhající práci sobě uložila, šla smutněji než jindy spát, a nikdy jí tak nebylo, že dokonce ani doufati více nemohla. Ulehla vedlé své dcery na chudobné, nepohodlné lože, a když cítila kol sebe blažící noční ticho a unavení z utrmácených údů jí mizelo, nahmatala jemně hlavičku svého dítěte. Růženka pocítila ve spaní matčinu ruku a přitulila se jí k prsům.

„A já bych reptala?" zvolala nyní Marie, „dokud tebe mám? Nikoliv! To všecko ostatní se snese jakkoliv, mám-li jen tebe! Co bych si počala ve svém otcovském domě bez starostí a oplývajíc pohodlím i blahobytem bez tebe? Oh, Růženko, odpusť, že jsem jen chvíli váhala, jen chvíli rozmýšlela! Pro tebe žiju, pro tebe zemru, pro tebe trpím. Alexa jsem mohla oželeti, tebe nemohu, nikdy, nikdy! Nepochopuju, že mohou matky zapomenouti na své povinnosti k dětem; jak mohou lásku k nim zapříti, to se mi zdá tak nemožné, jako nedýchati."

A co to šeptala roníc při tom vášnivé a blažené slzy, přitulila se Růženka při každém horoucím polibku na své čílko těsněji k matce své.

Když se ráno Marie dostavila u domovnice, přivítala ji tato se zvláštním úsměvem. Marie nevěřila svému zraku; nebyla ji viděla posud usmívati se.

„Abys neřekla: kde nic, tu nic a že tě každý odře," jala se domovnice slova máchajíc v největší horlivosti rukama, „že každý jen na sebe pamatuje a na bližního nic — promluvila jsem včera se slečinkou." (Tak nazý-

valy v domě starou damu.) „Nu, dopřeju ti jí. Postěhuješ se k ní i s malou holkou, ona tě vezme do služby.“

Marii dělaly se skoro mrákoty. Býti u „slečinky“ ve službě, to bylo jakýmsi nedostižným snem ubohé Marie. Její domácnost měla cosi tak půvabného pro ni. Její osobnost vždy klidná, vždy vlídná, zdála se jí v této době nepokoje, starosti a nepřemožitelné práce jaksi nadpozemskou, vznešenou nad trampoty vezdejšího života. A Marie musila se zadržeti stolu, aby neupadla při této zprávě; vrávoralať a bledla. Tento účinek její dobročinnosti uspokojil domovnici dokonale.

Věci měly se ale tak.

Slečna Dvořáková přála si dávno míti děvče ke své posluze okolo sebe. Říkávala často domovnici, aby jí o nějakém hodném pověděla; ale když viděla, že stará domovnice ve své lakotnosti raději sama jí vším poslouží, nežby jí službu zaopatřila, nechala to tak a nestarala se jinde o službu. Bylať tak dobrosrdečná, že se bála staré ženě učiniti něco na příkoř a tato dojata Mariiným postavením a její pěknou povahou, jížto se každým dnem víc a více obdivovala — učinila konečně dle vůle slečniny.

Tak bylo Marii najednou pomoženo; neb slečna Dvořákova nenamítala praničeho proti malé Růžence, čeho se domovnice byla domnívala. Marie byla do bytu přijata i s Růženkou a téhož dne měla se tam odstěhovati. I slibovala domovnici, že jakživa nezapomene na její dobrotu.

Vrátila se do svého bytu k Růžence posud spící, a zaplakala si nyní od srdce, neb nemusila se více bát, že ji tento pláč seslabí; pak jala se rychle skládat těch několik hadříků, které byly jejím vlastnictvím. I chystala se k stěhování veselejšímu, než jakého se byla ještě před hodinou obávala.

IV.

Alexův nový byt v Praze byl dokonale upraven, a v Adamově děly se přípravy k uvítání nových manželů.

Alex byl zasnouben s Kordelií k velké spokojenosti baronky Vítkovské a paní z Doupova. Sňatek měl se slaviti v máji. Obě damy přály sobě, aby se slavil bez odkladu, co nejdříve po zasnoubení mladých lidí.

Tito však, zdálo se, že méně pospíchali. Alex dával na jevo totéž flegma, které si byl z cest přivezl, a Kordelie tratila ustavičně svěžesti, tak že její teta nemohla dočkati se, aby již byla na venkově, v Adamově, kde měl tráviti mladý párek líbánky. Byltě to krátký čas, kde se těšila ubohá Kordelie ze svého zvítězství nad Marií...

Když Alex tak náhle odvrátil mysl svou od Marie a ke Kordelii přilnul, přece se obával, že nezapomene na první a jedinou milenku svoji přes to, že klesla ve společenském stavu: usiloval, aby se mohl vyznati Kordelii z lásky a jejím ženichem se stal. Těch několik dní, než se tato věc tedy rozhodla, byla doba blažená pro Kordelii. Jakmile bylo však rozhodné slovo vyřčeto, byla tatam jeho vroucnost a choval se ke Kordelii netečně, lenivě a nemluvně; neb onen podnět, který je před tím byl sblížil, rozprávka o Marii, byl ten tam, a Alex činil vše, aby každou myšlénku na ni zaplašil.

Alexova matka i Kordeliina teta zpozorovavše tuto ženichovu chladnost vyčítaly Kordelii přílišnou neobratnost, skleslý rozmar, málo zajímavosti. Dokazovaly jí o závod, že jest na ní, rozžehnouti doutnající lásku jeho v živý plamen, a sdílely jí k tomuto cíli velmi štědře malé umělosti, malé, nevinné koketerie z vlastní zkušenosti.

To bylo však házeti hrách na stěnu. Kordelie byla

opravdivá, oddaná a v tomto ohledu jednoduchá. Nedovedla-li okouzliti těmito neocenitelnými vlastnostmi milovaného muže, věděla, že jiné namáhání bude marné. Doufala tiše v budoucnost, kde nastávající manžel její zajisté uzná vroucí lásku její, a věnovala mu ji nyní svým vlastním, jemným a trpělivým způsobem.

Konali zatím návštěvy, představujíce se v nejvkusnějším obleku jakožto ženich a nevěsta, objíždějíce v rozkošném kočáře, polštářovaném z růžového móru.

Měli již všecky návštěvy téměř odbyty a u veliké poradě rozmýšlelo se, kamby bylo ještě slušno zajeti. Že nikam více, bylo rozhodnuto od baronky i paní z Doupova; ty ostatní návštěvy že mohou již býti pouhým zasláním lístků zastány. Ozvala se však Kordelie s prosbou, aby směla zajeti k někdejší učitelce své, jež bývala někdy vychovatelkou její matky.

„Co ti napadá, holoubku," odpověděla jí paní z Doupova; „vždyť není ani od stavu, žije tak skromně, darmo bys ji přivedla do nesnáze návštěvou; pošli jí lístek a připiš, chceš-li, pozvání, aby přišla k nám k obědu některý den, kde nebudeme míti jiných hostí! Pak se s ní můžeš pobaviti; vím, že ji máš velmi ráda, a zasluhuje toho. Bylať též u nás oblíbena, když byla v našem domě vychovatelkou mé mladší sestry, tvé matky."

„Zapomínáš, tetinko, že slečna Lina nevychází a žes ji dala několikkrát již bez výsledku pozvati," odpověděla Kordelie se slzami v očích; „já pak musím míti její požehnání. Ona mi je slíbila, když jsem jindy žertujíc o tom žvatlávala, že se někdy vdám."

„Tetinka dovolí, abychom tam dojeli," ozval se Alex míchaje se proti svému nynějšímu obyčeji do hovoru.

„Neplač, Kordelko, stane se dle přání tvého."

„Chce-li tomu Alex; jsem také spokojena, ale kdežto jsem všecky návštěvy neunaveně s tebou konala, jakobych byla tvou matkou, nežádej, bych tě doprovázela též k Lině. Jest to malý vrtoch, kterému nechať si hoví zamilovaný ženich, avšak já .... Myslím ostatně, že ti úplně dostačí při této návštěvě moje společnice.“

„Jsem dokonale spokojena, jakkoli to zařídíš,“ odpověděla Kordelie s radostnou tváří; neboť nejenže pojede ke své staré přítelkyni, ale též Alexova laskavost při této příležitosti těšila ji velmi. Jeli tam tedy druhého dne ve svém růžovém kočárku, který se zastavil s nimi ne jinde než u domu nám již známého na Pohořelci; pak vešli k slečně Lině Dvořákově. Lokaj zazvonil.

„Jen nech, jen nech, milá Marie,“ bránila stará slečna své služce, která chtěla běžeti otevřít. „Jsem blíže dveří, než ty, a Růženka by vyběhla za tebou.“

Marie zůstala tedy ve vedlejším malém pokoji, kdežto sedíc u okna přebírala lístky k umělým květinám. Růženka seděla vedlé ní na zemi hrajíc si tiše. Tu bylo slyšeti z prvního pokoje, který sloužil za salonek staré damě, hlas slečnin vítající a pohnutím se chvějící. Bylo slyšeti šustění hedbávných šatů, milý dívčí hlas a konečně .... co ještě?.... Co slyšela ubohá Marie, že náhle se sedadla k zemi se sehnula, dílem, aby nebyla viděna, dveřmi napolo skleněnými, dílem, aby pojala do náručí své dítě? Slyšela hlas Alexův. Poslouchala napjatě, co se mluví. Slyšela, porozuměla. Byl ženichem. Nevěděl, že několik kroků od něho se nachází dítě jeho i ta, kterou mu jakživ nikdo nemohl nahraditi, jížto pohrdal pro bídný oděv, v němžto ji spatřil, a které želel pro krásnou její mysl. Jakoby z přinucení podával ruku krásné dívce, neteše se na budoucnost po jejím boku, a

nyní stál vedlé ní a dával se s ní žehnati od staré mateřské přítelkyně: a kdyby byl otevřel jen ty dvéře napolo skleněné, za jejichžto dřevěným spodkem Marie se skrývala, byl by ho ovanul život jiný, bujarý a svěží, život lásky. A bledá zarmoucená Kordelie nebyla by bývala oklamána nadějí, že sobě získá lásky jeho. Marie klečela na zemi objímajíc Růženu. Přetrpěla okamžení kruté, nevýslovné, podobné onomu, když jej viděla odjíždět tenkráte z Adamova; jenže bylo nynější beznadějnější a zasmušilejší. Tenkráte mu byla podlehla, byla omdlela, rozstonala se; nyní však zůstala při rozumu i při zdraví. Nedoufala ovšem více v jeho lásku a žeby se jí opět přiblížil, netoužila ani po tom ve své hrdosti, chtěla zastati své dceři otce i matku, přijalať život s veškerou jeho nesnází. Nereptala proti osudu, který byla tušila i tenkráte, když jej mohla ještě od sebe odvrátiti. Když ale slyšela jeho hlas, při jehožto zvucích jindy vždy se zachvívala blahem, když věděla, že jest jí tak na blízku a to po boku jiné, že přišel s ní oznámit, kterak se stane navždy jejím: byla úplně milující ženou, vzbudili se v ní citové dávno dřímající a touha ozvala se v ní, ukázati mu s radostnou hrdostí na krásné děcko, řkouc: „Hle, Alexe, dítě tvoje!“ Ba zdálo se jí chvílku povinností k Růženě, aby se ozvala o práva nejen svoje ale hlavně dcery své. A již se chtěla vzchopiti a vykročiti ven. Avšak nemohla; stud a pýcha posud panenská jí bránily.

Alex odešel se svou nevěstou. Viděla jej blížícího se ke dveřím, aniž on ji mohl zpozorovati. Jeho tvář byla netečná. Marie upřela naň zraky ostře, tázavě. Byl to on? Kterak se změnil! V jeho tváři bylo cosi cizího, cosi jeho matce podobného. Zmizel. Marie vstala ze země

a přisedla opět ke své práci. „Dobře jsem měla, že jsem neučinila, co se mi zdálo povinností. Růženina matka byla by bývala pokořena baronovou netečností. Otec Růženin neví posud, že má dceru, a lépe tak, aspoň nemusí se za ni styděti před svou nevěstou, jako projevil, že se stydí za matku její.“

Touto úvahou přivedla opět do rovnováhy svou pobouřenou mysl.

Slečna Lina zastala ji, navrátivši se k ní do pokoje, zabránu do práce, která požadovala nemálo trpělivosti a jižto konala k úplnému uspokojení své velitelky.

Byloť tomu již několik neděl, co byla Marie ve službě u slečny Dvořákovy, a tato těšila se z její přítomnosti denně víc a více. Marie jevila velké zalíbení v umění, jež provozovala slečna, a tato tvrdila, že neměla jakživa důvtipnější žákyně nad Marií. Dávala si od ní pomáhati u vyrábění umělých květin, a aby to mohla činiti vytrvaleji, byla opět povolána stará domovnice, by obstarávala domácí práci, a Marie postoupila ze zaměstnání služebné v učednici a pomocnici. Pokračovala nejen velmi rychle, ale překvapovala svou dobrosrdečnou učitelku někdy již samostatnou prací tak, že bývala tato u vytržení nad jejími vlohami. I hrávala si přečasto sama s Růženkou, jen aby mohla Marie při práci zůstati, která se jí vždy lépe dařila. Ale Marie oddávala se také své nové práci s horlivostí a opravdovostí málokdy vídanou. Nerozhodovalyť u ní jen schopnosti, obratné prsty, dobrý vkus, správný rozměr oka, ale pevná, neodvratná vůle. Pracovávala tak horlivě, že jí hořívaly tváře, že zapomínala na jídlo, na spaní, jen na Růženku ne; neb k ní byla pořád něžnější a kochala se v lásce k ní poráde vášnivěji. Slečna Lina zamilovala si ji i dítě její, jako děti vlastní.

S rostoucím obdivem hledívala na krásu Mariinu, která nyní teprva se vyvinovala u veškeré velkoleposti ženské podoby. Vyrostla, sesílila, její krásný vlas zbujněl, a obličej její slil se v tak krásný útvar, v tak půvabnou barvitost a ušlechtile hrdý výraz, že každého překvapil. Okolo úst pohrával jí často onen podivný úsměv, jehož pravému významu tak nesnadno bylo rozumět a který neměl vlastnost jiných úsměvů, že jím rysy tváře obživnou, ale naopak dodával těmto rysům cosi uzavřeného, nepřístupného, a zarážel toho, kdoby byl zatoužil po vnadné této ženě.

Marie vypadala též dospělejší nad svoje léta a to tím více usedlým a mírným chováním, které v nových, šťastnějších okolnostech jejích vždy určitěji se vyvinovalo.

Bylo léto. Slečna Lina, Marie a Růženka používaly ho co nejrozkošněji. Jakmile bylo krásné povětří, vydávaly se všecky tři na procházky, jejichž účelem bylo sbírati květiny na vzory. Ten trojlístek osob ve věku tak rozličných býval blažený na těchto pěkných výletech. Z Pohořelce neměly daleko do přírody i chodívaly tak daleko, jak jen tomu dovolily staré údy slečny Liny a mladistvá netrpělivost malé Růženy. Slečna bývala vždy srdečnější. „Cítím ponejprv od dětství, co jest rodinný život a jaké slasti se v něm skrývají," pravívala. „Tebou, milá Marie, poznávám jej na stará opuštěná léta svoje. Budiž mi tedy dcerou a zůstaň u mne co dítě mé!"

Pak vypravovala jí o svém žití za dob, kdy bývala vychovatelkou, a Marie odměnila se za lásku její celou důvěrou. Při tom sedávaly v trávě obklopeny jsouce kvítím nasbíraným a Růženka jásajíc batolila se okolo své matky.

Slečna Lina byla bez sebe účastenstvím slyšíc Marii vypravovati, kterak poznala Alexa při minulé návštěvě jeho u nich, a čím méně šířila Marie slov o svých citech

líčíc jednoduše děj svého žití, tím vřeleji hladila ji po vlasech a lících, tím více dojata sledovala Růženčino nevinné hraní. Byla nevyčerpatelná v otázkách po tom a onom v žití Mariině, po čem věděla pak jiné události ze svého neb ze života jiných, a mnoho dní ba neděl živily se tyto přátelské duše obapolným líčením svých osudů. Avšak nemluvily na licho a znenáhla odkrývala Marie plany do budoucnosti, jež pojímala její stará přítelkyně s mladistvou živostí. Tyto plany nebyly romantické, vztahovaly se toliko k práci, avšak naplňovaly jim duše spokojeností a krásnou snahou.

Slečna Dvořákova, jež se byla jen trochu obírala vyráběním květin pouze pro své nejmilejší známé a to jen k vyplnění času, přijímala nyní zakázky, a komukoliv bylo posloužení, ten byl velmi spokojen, ano překvapen jemnou a vkusnou prací. To byl začátek planů Mariiných.

Na zimu opustily společné přítelkyně milý byt na Pohořelci a našly si jiný uprostřed Starého města, kde zařídily květinářský závod. Podniknutí zkvetlo hned první zimu a květiny Marií vyráběné cenily se jako pařížské. Slečna Dvořákova dávala jméno k tomuto závodu, vedla obchod a zařizovala vše co nejlépe svou zkušeností.

„Pozoruji, Marinko, že nejsem tak stará, jak jsem si myslila, když jsem bydlila samojediná na Pohořelci," pravila s úsměvem. „Hle, obživuji znovu a cítím, že budu o dvacet roků déle živa, nežbych byla, když jsem vegetovala sama pro sebe v nečinnosti."

„Vy znáte věc tak obrátit," odpověděla jí Marie, „jakobych byla já vám dobrodiní proukázala, zatím cobych byla zahynula bez vás i s dítětem svým." I políbila staré slečně ruku, a nastal mezi nima výjev obapolné lásky a spokojenosti, který jim byl tím slastnější, an jim býval

dopřán jen zřídka v prázdných okamžicích. Jinak bývaly hojně zaměstnány. Závod jejich rozšiřoval se víc a více. Marie starala se, aby se nemusila její dobroditelka přílišně namáhat, zdvojnásobila svou pilnost, zjednala pomocnice, které slečnu zastávaly, a přijímala pouze z vděčnosti nejvrchnější řízení její.

Když bylo opět léto a tudíž méně práce, vycházel sobě trojlístek často na venek. Ostatního pak prázdného času používala Marie ku svému vzdělání, a slečna Dvořákova divila se znovu své přijaté dceři, jakou snadností se učí a jakou láskou a vytrvalostí všeho učení se chápe. A dobrá slečna stala se znovu učitelkou tvrdíc opět, že podobné žákyně posud neměla.

Učila se tedy mladá matka vyučujíc své vzrůstající dítě, vedlé toho pracovala, aby získala dítěti i sobě postavení ve světě a při tom oslazovala starý věk ctihodné stařeny, která by byla před časem shasla a zašla bez útěchy a bez péče milované přátelské duše.

V.

Bylo tomu asi pět let, co Marie ujela z otčiny své. Sestra její Eliška byla v manželství svém posud tak šťastna, ba možná-li ještě šťastnější nežli zpočátku. Sňatek její s Václavem Černým byl požehnán nyní již čtvrtým děckem, a mladá matka měla se co otáčet, aby vyhověla všem požadavkům těchto malých občanů i velké domácnosti své. Činila to se vzornou pilností a měla zavedený pořádek, který byl pýchou její stárnoucí matky.

Jaký div, že neuskutečnila posud tato pilná a dokonalá žena své vroucí přání, dojeti na návštěvu do Prahy k milované sestře; neboť kdyby si byla i domácnost

zařídila, aby zůstala v obvyklých kolejích těchto několik dní její nepřítomnosti, nebylo jí to zase možno pro vzrůstání rodiny její. Setrvala tedy jen při svém přání, kterého se nespouštěla, stále je obnovovala a jízdu svou vždy určovala v jistou dobu, v kterou pak vždycky nová překážka se vložila, záměr její ničíc. Panímáma nebyla posud vyslovila jména dcery Marie, ale poznenáhla naslouchávala, bylo-li jako z nenadání o ní promluveno mezi manžely Černými. Tvářila se pak, jakoby nedávala pozor, co se mluví, ale Eliška i Václav viděli jí na obličeji úzkost a touhu, uslyšeti víc a více. Když obdrželi tedy list od Marie, vypravovali si to vždycky před ní, jakoby zapomínali na její přítomnost, a těšili se pak z výrazu spokojenosti na její poctivé tváři, když byly zprávy Mariiny uspokojivé. A takové bývaly vždycky listy Mariiny. Víme, že nežalovala ani zpočátku, nadtož dále, když se jí dařilo skutečně nad očekávání dobře. Avšak tu se zas neuměla vychloubati a psala jednoduše, že se uchopila vyrábění květin, co se jí dobře dařilo, aniž líčila neobyčejně skvělý výsledek svého podniknutí. Psávala jen vždycky co nejobšírněji o Růžence, tázajíc se s živým účastenstvím na děti Eliščiny. A babička Benešová, hrajíc si s dětmi jedné dcery a slýchajíc na zapřenou o Růžence, pohřešovala jí pak často bolestně mezi vnoučátky, aniž si troufala dáti na sobě čeho znát.

V Adamově věděli bez toho již celou pravdu, a stará paní pozorovala dobře, že mnohý jí má více za zlé velkou přísnost její, než dceři okamžitou slabost, za kterou pykala po celé žití. Přece však nemohla se rozloučiti se starými, mravními zásadami svými, a jakkoliv ji cit přemáhal, přece mu nedala propuknouti její vytrvalost při nich. Jednou chodila zamyšleně po zahradě a přišla na

onu stezku, která vedla těsně okolo dosti vysokého prkenného plotu, dělícího ji od panského parku, od tohotéž, který hrál tak osudnou roli v žití Mariinu. Za plotem z druhé strany byli taktéž lidé, a ona slyšela hlasy. Nezáleželo jí na tom i kráčela lhostejně dále po stezce, avšak hovor byl takový, že ji bezděčně za chvíli upoutal na místo a že poslouchala chtíc nechtíc.

„Milosti," pravil hlas za plotem, podlé jehožto přízvuku a způsobu mluvy bylo znáti, že to hlas služebníkův, „bude již čas k obědu. Milostpaní baronka je velmi nepokojná, neviděla prý pana barona dnes ještě a odeslala mne, abych vaši milost hledal."

„Až dokouřím, Danieli," odpověděl druhý hlas měkce a lenivě neb zádumčivě. „Řekni jen, že přijdu."

„Uposlechnu vaši milosti, avšak troufám si podotknouti, že se vaše milost asi znova zapomene, jakmile odejdu, a dokouřiv, že si ráčíte znovu zapálit. Toto místo zde je vaší milosti nebezpečné."

Jeho milost zasmála se jaksi bolestně a bylo znát, že si dává líbit od starého důvěrníka malou někdy domluvu.

„Máš pravdu, hochu," jal se pak slova, „zapomínám se často na tomto místě, ale mýlíš se, žeby mně bylo proto nebezpečné. Jsou to staré upomínky. Věci minulé, do hrobu nemožnosti zakopané, nevstanouť z mrtvých. Přej mi toho, sedím-li tady a při kouření zpomínám-li na ni." .....

Matka Benešová, nemohla z místa, stála opřena o strom tak zardělá a dojata, jakoby bývala samou Marií.

„A paní baronka, ten anděl?" tázal se sluha nabývaje smělosti.

„Nech mne o samotě, Danieli! řekni, že přijdu k obědu."

„Již jdu milosti!"

„Danieli, víš, čeho si přeju?"

„Prosím, milosti.“

„Chtěl bych slyšeti, že zemřela a dávno, hned tenkráte, když jsem o ní slyšel v Praze. Pakbych si ulehčil pláčem po ní a zde na tomto místě vystavělbych jí pomník.“

„Račte odpustiti, milosti, ale proč to? A smím se tázati, proč najednou jsme tedy nesměli pátrati po ní dále před pěti roky? Domníval jsem se ovšem tenkráte, že jest to k vůli nynější paní baronce.“

„Mýlil ses, pojal jsem baronku za ženu, poněvadž jsem chtěl zapomenouti na Marii. Viděl jsem ji jednou, nebyla to více ona. Byly to její tahy, bídou zohyzděné, byla to ona, ne více to něžné děvče, ale žebračka, poběhlice.“

„Pane Bože na nebesích,“ zasténala Benešová a její pěsti vryly se jí do ňader, jakoby je rozervat chtěly, „jaké lži poslouchala jsem od Elišky! A já bláhová věřila jsem všemu; doufala jsem, že ji spatřím. Oh, snad zemřela tedy, snad mne klame Eliška i tím, že jest živa s dítětem?“ A stařena sklesnouc na zemi zasténala bolestně, chvějíc se po celém těle.

Daniel divil se a ubohá matka Mariina slyšela barona opakovati: „Jen kdybych slyšel, že jest mrtva! Hrůza pomysliti, čím jest as nyní!“

Mezitím ozvaly se dětské hlasy volající: „Tatínku, tatínku,“ i bylo slyšeti, že osoby za plotem odcházejí. Benešová vztyčila se ale mohutně a uchvácena zlobou nikdy nepocítěnou volala hlasitě: „A ty, jenž jsi původcem jejího neštěstí, tys odvrátil se od ní, tys jí nepomohl? Umíš jí opovrhovati, hroziti se její bídy a celá soustrast tvoje nejde dále, nežli že jí chceš dát pomník vystavěti! Pro ten pomník ale má býti již již mrtva?! Ha, ha, ha, ha, ha!... „A Benešová smála se až se ro-

zesmála, v strašné křeči přestati nemohouc. Bylo ji slyšeti až do domu, tak že domácí lid jí přišel na pomoc. Donesli ji domů a za chvíli přikvapila Eliška, pro nižto se ihned došlo.

„Lhářko!“ přivítala uleklou ženu matka v největším rozčilení. „Cos to stále mluvila o své sestře? Že se jí daří, že jí vyrůstá a vykvétá to malé děvčátko. Je to lež, hrozná lež!“

„Milá, drahá matko!“ chlácholila ji dcera, „přinesu vám psaní, znáte její ruku, přesvědčíte se.“

„Tedy lže ona! Nikdo nemluví pravdu než ten hanebník Vítkovský!“

Než se Eliška pomalounku dověděla, co se stalo, myslila stokráte s úžasem, že matka její pozbyla smyslů i rozumu. Konečně pochopila všecko, a její rozčilení vyrovnalo se skoro matčinu.

Černý přišel za ní a nemohl žádnou z nich ukonejšiti. Navrhoval, že bez odkladu do Prahy pojede Marii hledat, uvážil však, že by bylo mnohem rozumněji tázati se jí písemně, kde bydlí, a na její odpověď teprv aby do Prahy se jelo. Neb Marie posud si chodila sama neb posílala na poštu z domova, nechtíc udati svůj byt. Napomínal je tedy obě k rozumu, dávaje jim na uváženou, že jest pět roků tomu, co Alex ji viděl a od té doby, že se mohlo vše změniti.

To všecko nebylo mnoho platno mluviti. Slzy Eliščiny neustaly proudit, a panímáma chodila po pokoji napolo šílená. Konečně stanula a řekla určitě i klidněji:

„Sedněte, pane synu, vezměte papír a péro a pište:

Moje dcero Marie!

Pozejtří, dne dvacátého června ráno očekávej mne od osmé hodiny v hostinci u „Zlaté husy“. Chci tě viděti.

Přijď jistě a neboj se, že tě rozloučím s tvým dítětem! Nepřijdeš-li, budu mysliti, žes mrtva, čehož Bůh zachraň!

Tvá matka.“

Tímto způsobem bylo možno co nejrychleji shledati se s tou, o nižto měla nyní úzkost posud nepocítěnou.

Když bylo psaní zapečetěno a odesláno, byla pak náhle jako jindy.

Prosila Elišky, aby jí prominula, že jí tak postrašila a žádala jí svým určitým způsobem, jemuž těžko bylo odolat, aby se upokojila a v Adamově zůstala, poněvadž může býti přesvědčena, že se všecko napraví přičiněním jejím, a napomenula posud plačící mladou ženu, aby nyní zas pamatovala na svoje děti, na své záležitosti a na své zdraví, na němžto tak mnoho záleželo.

Ona sama počala si ihned ledacos chystat a skládat na cestu, kterou snad jakživa jen as dvakráte konala, uznávajíc za přední ctnost dobré hospodyně, aby seděla doma a nikoliv po světě se nehonila.

Vyjela u večer z Adamova a v osm hodin z rána, jak sama určila, spatřila věže dávné Prahy. Srdce počalo jí tlouci a ubohá duše nerozevřelá po celou cestu ruce, které měla k modlitbě sepjaty, při čemžto vyronila mnohou trpkou slzu, která po tmě v cestovním voze se zaleskla a nikým nezpozorována zmizela. K nesečtení bylo slz těch po pět let cezených v úkrytu její ložnice. Hrdost, která nechtěla před jinými ukázat tento žal o dítě, rozuměla předobře hrdosti nešťastného děvčete, které bylo žebračkou, aniž se k ní hlásilo.

Již vjela do brány. Již již zastavil vůz. Nevzhlédla ven, ale třesouc se ukryla se do zadu: „Uvidím ji? Jakou ji spatřím?“ Tak myslila s úzkostí.

Dvířka otevřely se a na stupátko u vozu vstoupila dětská postava. Bylo to děvčátko čarokrásné, modrooké. Zpod slaměného kulatého kloboučku vinuly se mu zlaté kučery i bylo oděno v nejvkusnější růžové dětské šatičky na světě: „Babičko," pravilo nesměle a ohlednuvši se na zad as dvakráte po sobě na někoho za ním se skrývajícího, jakoby si chtělo mysli dodati: „Babičko, vítám tě!" Stará paní přivinula v němém pohnutí dívenku k sobě a naklonivši se pohlédla za ni. Viděla mladou paní v tmavém tafetovém oděvu, jejížto hlavu kryl dle tehdejší mody velký slaměný klobouk co nejjednodušeji a velmi elegantně ozdobený. Byla veliká, štíhlá, krásná a zdála se panímámě tak vznešená, že si netroufala, uznati ji za svou Marii. Tato klonila se k vozu a dojatým hlasem dí: „Matko, odpustilas?" Více promluviti nemohla. Nyní ji ovšem poznala a vtiskla jí štkajíc ústa svá na čelo.

Ani jedna ani druhá nemohly promluviti. Marie vyňala svou dcerušku z vozu a pak matku skoro vynesla. Jiný najatý kočár byl připraven, matka do něho posazena; k ní posadily se Marie a Růžena a jely do Mariina bytu.

Benešové bylo toto přivítání jako snem. Nevěděla, co si pomysliti. Byla se připravovala na srdcervoucí pohled dceřiny bídy, a hle, na místě toho objevila se městská dama vzezření vážného a úctu vzbuzujícího!

Jak jely, držela ji Marie za ruku a ona, dívajíc se svýma utrápenýma probdělýma očima na ni, tázala se jí:

„Tedy nejsi žebračkou, Marinko?"

„Jak vidíte, nejsem, má dobrá matko, Bůh mi požehnal a nyní, co jste na mne se udobřila, budu dokonale šťastna. Nemohu vám ani popsati, jaký účinek mělo vaše psaní na mne, jakou vděčnost jsem k vám cítila a jaká tíže mi byla s ňader sňata. Povězte mi pak, proč jste

myslila, že mám bídu, a kterak jste se odhodlala, tak nenadále mne potěšit?“

Vášnivě vylíčila jí matka onen hovor Alexův s Danielem, jehožto svědkem byla, aniž mohla co o tom slyšeti Růženka sedící naproti nim a dívající se z vozu ven. „Ale tebe to bolí?“ dodala matka s litostí, že se dala upomínkou uchvátiti a nešetrně pravdu sdělila.

Místo odpovědi usmála se Marie tím svým úsměvem, který jí nahražoval výbuchy stesku. „Nebolí mne to tak, jak mne těší vaše návštěva, matinko,“ odpověděla a poněvadž vůz zastavil, seskočila lehce pomáhajíc své matce z něho.

Panímáma byla v nesnázích a všecka ostýchavá, jak mladé děvčátko, když vkročila do prostranného a krásně zařízeného bytu Mariina. Musila jíti dílnou, v níž to pracovalo několik děvčat, přes to, že bylo léto a následovně méně zaměstnání, než v masopustě a na jaře.

V obyvacím pokoji přišla jí vstříc slečna Dvořákova, tak stará, ctihodná, přívětivá a na první pohled vzdělaná, že nabyla poctivá matka jejím zjevením teprva úplné důvěry v postavení své dcery, když byla spolčena s osobou, na jejímžto čele bylo psáno, jak vznešená mysl jí vládla.

Snídaně byla připravena, ovšem z jídel, o kterých věděla Marie, že jsou matce milé. Unavená cestovatelka musila se usaditi a rozhlédnuvši se pocítila nyní ona, jak byla prve Marie o sobě pravila, kterak je s ní sňata dlouholetá, nesnesitelná tíž. Růženka, která byla na babičku nesmírně zvědava, začala se s ní seznamovati, a pokud seděla společnost za stolem, řečnila malá žvatlalka, co babičku nejvíce těšilo. „Je podobna tvému nebožtíku otci,“ pravila k Marii o ní. „Má modré oči po něm; přála jsem si, aby bylo některé dítě Eliščino modrooké,

avšak nadarmo: jen tvoje Růženka vyplnila toto přání moje.“

Později musila Marie veškerý osud svůj vypravovati a sice dokonale dle pravdy, jak matka žádala. Když byla Marie u konce, projevila matka slečně Lině svou vděčnost, ale Marii svou mateřskou úctu, nahražujíc jí utrpení její slovy těmito: „Uvážím-li vše, má dcero, myslím, že bych byla v podobném případě jednala jako ty.“

„Nechať si již mluví lidé, jak a co chtějí, navštiv mne se svým dítětem, kdy chceš, anebo zůstaň u mne docela, jak se ti to hodí! Jela jsem pro tebe, abych tě bídě vyrvala; nebylo toho potřebí, zaplať pán Bůh, dej se tedy ode mne potěšit za své trampoty! Nemohla jsem ti prominouti jeden přestupek, ale musila bych býti z kamene, nesměla bych býti tvou matkou, abych neuznala, žes činila všecko, abys jej napravila. Jak to uváží lidé, o to již nyní sama nebudu dbáti.“

Bylo rozmlouvání mnoho ještě o tom a o jiném, a matka Benešová spřátelila se velmi s ochranitelkou své dcery, chovajíc se k ní s uctivostí dceřinou k matce, neb byla proti ní skoro mlada.

Projevila několikkrát, že jí bude těžko rozloučiti se zase se svými dětmi, jak nazývala Marii a Růženu, mimo svůj domov pak že dlouho nevydrží, a tudíž se ustanovilo, že s ní pojede Marie s Růženkou na několik dní do Adamova.

Marie obávala se, aby nebylo panímámě nemilo, ukáže-li se lidem se svým dítětem, ale tato nechtěla již ani slyšeti o tom, řkouc: „Ani slova o tom více. Přijala jsem nyní Růženu za svou vnučku, i má všecka práva u mne, co ostatní.“

VI.

Mladý baron Vítkovský žil se svou rodinou více v Adamově než v Praze. Zamiloval si honbu, posezení v parku a jakýsi dumný klid okolo sebe. Býval-li pak několik neděl v Praze nemíval žádného stání více, aby byl již zase na venkově. Jeho matka střídala pravidelně pobytí v městě a na venkově, jak toho požadoval panský zvyk, a nebyla spokojena, že její nevěsta nevede skvělý dům.

Tato činila vše, by mohla uhodnouti, co jest milo jejímu muži. Avšak docílila tím pouze míru, nikdy nepřerušeného mezi sebou a jím. Kromě toho však nedostalo se jí nejmenší odpovědi na její oddanou lásku. Neprojevovala žádného přání, on pak nepátral po něm. Když ona jeho neoslovila, neoslovil on jí nikdy bez nutnosti. Neposlala-li proň do jeho pokojů, neb nedošla-li za ním sama, nepřišel on zajisté k ní.

Obdařila jej dvěma pěknými dětmi, hochem a děvčátkem, ale zdálo se, že nebyl dětí milovník, a jeho náklonnost k nim byla tak chladna jako k matce jejich.

Zpočátku jich manželství doufala ubohá žena neustále ve změnu toho poměru. Mělať na mysli oněch několik dní, než se s ní zasnoubil, uniknouti chtěje vlivu Marie náhle opovrhované, a pamatovala na jeho vroucí pohledy, na vášnivá slova a oddanost jeho k ní. Věděla tedy, že jest lásky schopen, ona schopna býti předmětem jeho lásky, i působila neustále, aby ji obnovila. Nadarmo. Její krása, svěžest i zdraví vzaly za své v tomto neustálém nepokoji, napjetí a v neukojené touze vše nadarmo.

Kdykoliv bylo určeno, že se postěhují do Adamova z Prahy, doufala u venkovskou samotu, kdežto mu chtěla státi se nevyhnutelnou. Když se jí tam nedařilo namáhání její, když usnul, předčítala-li mu dojímavým hlasem svým; ze dveří se vykradl, zazpívala-li k pianu; od ní se odvracel, chtěla-li jej pocelovati, řka: „Jen nech, dušinko, musím čísti," a pak dlouho hleděl nečta do zastaralých novin, pak-li se jí docela ztratil, šla-li s ním na procházku a neodpovídal, začala-li o něčem hovořiti; tu doufávala v Prahu.

Jakmile povolil matčinu přání a do Prahy se stěhovali, počítala tedy u větší ruch Pražského žití. Oblékala se vkusně a rozdílně, zkoušejíc všecky barvy, všecky kroje. Alex pro ni oka neměl. Jedinou ač smutnou útěchou bylo jí, že zachovává tutéž lhostejnost k jiným ženám sebe půvabnějším, co k ní, a na základě toho doufala přece v čas.

Čas byl ale rovněž tak nemilosrdný k ní, jako její manžel, neboť odnímal jí každým rokem víc a více půvabu, nechávaje jí stárnouti již za mladosti. Již ochvívaly její kadeře, posud krásné, jen stín ženského obličeje. Již neměly její oči věčně se slzami zápasící lesku, a postava její vznášela se okolo lhostejného manžela jako míjící duch.

Alex sám byl krásným mužem, vypadal však nyní, kde mu pominula mladistvá štíhlost trochu malý a neobratný. Jeho nepohnuté tahy a nedbale přimhouřené oči patrně neměly snahy, aby učinily nějaký dojem na bližního. Bývalo ho málokdy viděti bez cigara, jímžto se zamilovaně obírával, nechávaje lidi okolo sebe mluviti a činiti, co chtěli.

V době, kde jsme se octli tímto vypravováním, spouštěla se ubohá Kordelie nadějí, které ji posud byly oživovaly. Umdlela konečně v tomto marném těšení sebe a začínala oddávati se zoufalé nečinnosti duševní.

Její děti byly odevzdány vychovatelce, neobíralať se jimi, a zatoužila-li po nich, šla-li k nim potěšit se, musívala brzo opět odejíti do své tiché komnaty, neb její podrážděné nervy nesnášely dětské živosti, jížto nebyly přivykly.

Přestala tedy doufati v kteroukoli změnu a pohlížejíc na budoucí život svůj viděla jej co temnou poušť, v nížto plápolal pouze její lásky plamen nepokojný a veškeren mír její duše užírající. Ani dříve ani nyní nestěžovala si tato jemná duše, cožby zajisté nebylo ani pomohlo, neb starostlivější muž byl by se dal již pohnouti jedině jejím vzezřením. Někdy nemohlo býti jinak a Alexovy lhostejné zraky nemohly přehlednouti smutné divadlo jejího předčasného hynutí, jeho srdce musilo se zachvěti a on musil porozuměti příčině toho; ale nechtěl se dát pohnouti, nechtěl povoliti osudu, a přijíti za vděk se srdcem druhé oddané ženy, když se dal odvrátiti od první. Klamaltě se jenom několik dní, žeby mohl na žebračku zapomenout, a sotvaže byl zasnouben, cítil mizeti v sobě veškerou svěžest s nadějí, že se navrátí k první milence své. Bylo-li mu pak líto jeho ženy, odcházel na honbu, jak říkával. Zatím chodil po parku a po lese s puškou, nebo poseděl či poležel pod stromem, podřimuje a cviče se v zapomínání. Chtěl zapomenouti na Mariinu bídu, a na Kordeliin žal.

Býval-li pak jeho duch příliš unaven samovražedlnickým sobě počínáním a probouzeje se, hlásil-li se o své

právo k činnosti, bavil ho baron sentimentalním přáním, vystavěti své někdejší lásce pomník.

Za jasného rána po snídaní, při němžto pohlížely zardělé oči jeho manželky přiliš vyčítavě naň, odešel opět na honbu.

Sloužící nesl za ním pušku. Ač nebyl ještě honební čas, měl baron tohoto dne slepé štěstí. Postřílev tedy něco zvěře, která mu jako sama do rány vběhla, poslal sluhu se vším napřed domů a sám ubíral se lesíkem zdlouha podlé stráně, hledaje místečko v mechu, kdeby si odpočinul, a brzo potom ležel pod vysokou sosnou, nedaleko pěšinky lesem se vinoucí.

Již ho přemáhala ona neblahá dřímota, v nížto se strácelo jeho žití jako vlny živého proudu v písku.

Kroky blížících se osob probudily jej. Dvě děti běžely pěšinkou, honíce se, a za nima kráčela vysoká ženská postava v tmavých tafetových šatech s kloboukem v ruce.

Šla velmi povolně dívajíc se za dětma, které se k ní vracely a zase odbíhaly, dle způsobu právě dětského. Baron povstal, podepíraje se o loket, a zvolal temně: „Marie!“

Ona to byla. Vyšla si do lesa, do něhož jindy co mladinké děvče tak ráda chodívala. Její Růženka a sestřenec Václav vyprovázeli ji.

Zalekla se uslyševši nenadále jmeno svoje. Nevědělať, že je kdo na blízku více však ji zarazil hlas ten veleznámý.

Zatím vstav přistoupil baron k ní. Když Marie odjížděla se svou matkou do Adamova, byla připravena, žeby se mohla setkati s baronem Vítkovským. Měla však za to, že dokonce zavrhnul upomínku na ni.

Poklonila se mu tedy lehce, usmála se tak zvláštně, jak ona jen to uměla, a chtěla jíti chladně dále.

On však byl přemožen její krásou a klidnou vznešeností jako nikdy před tím a veškerá vášeň jeho lenivostí tlumená a toužebnými upomínkami pěstovaná vyšlehla v něm tak mohutně a bezohledně, jak to bývá možná jen u sobců.

Uchopiv se tedy její ruky pravil: „Zdaž mne neznáš více, Marie?“

„Znám vás, pane barone,“ pravila ona nepřestávajíc podivně usmívati se, „vždyť jsem se vám poklonila. Račte pustit mou ruku, naše cesty vedou každá jinam.“

„Naše cesty naopak křižují se, a vyšší řízení, nikoliv náhoda přivedlo tě mně vstříc.“

„Jsem zde na návštěvě u své matky, a jelikož bydlíte v tomtéž místě co ona, tuším, že nevládne tak podivuhodná náhoda, žeby se musilo za řízení boží považovat, setkáváme-li se. Ale prosím opravdu, byste pustil mou ruku,“ dodala tak hrdě, že ji pustil.

„Pouštím-li vaši ruku,“ odpověděl rozčileně „a odcházíte-li svou cestou, nemůžete mi zabránit, abych kráčel vedle vás.“

„To mohu,“ dí ona odhodlaně, „a sice zápovědí.“

Alex zasmál se pohrdavě: „A což, neposlechnu-li?“

„Obnovím zápověď ve jmenu vaší ženy a vašich dětí.“

„Tento nový váš způsob nesluší vám, slečinko, či kterak vás mám nazvati, nevím v které škole jste se mu naučila, ale učinila byste zajisté dobře, kdybyste si zpomněla, s kým mluvíte.“

Marie stanula a ohlédnuvši se naň vážně, a upřevši naň své velké zamyšlené oči, odpověděla mu: „Mluvím s vámi, jak je povinností mou. Vy však mluvíte se mnou, jako nikdo se mnou nemluvil, ani tenkráte, když jsem bídou hynula, ani tenkráte, když celý svět prstem na

mne ukazoval pro moji hanbu. Jest to tedy trpká pravda, že uslyší chybující žena nejbolestnější výčitku vždy od toho, k vůli němuž pochybila. Proč mne urážíte nyní, kde jsem chtěla jíti mimo vás mlčky a možná-li nepoznaně?“

„Odpusť, Marie, ale chladnost tvá mne připravuje o rozum.“

„Pozbýváte-li rozumu, nemohu s vámi ani slova více mluviti. Jděte ke své choti!“ Po těchto slovech odhodlaná, rychlá a obratná, jakou byla, ubíhala rychle za dětma, jež byly kousek cesty napřed, a vzavši je za ruce běžela s nimi ku předu, čemuž se obě smály.

Nemohla s nimi ale tak rychle prchati, jak bylo potřeba, a nemyslila také na pěšinku, která vedla šikmo se stráně dolů mezi stromovím, kdežto ona ubíhala po rovné stezce na stráni, která dále se zahnula vedouc do údolí úžlabinou, kde se s onou šikmou křižovala.

Když tedy se ubírala tamtudy s dětma, dostal se tam baron dříve po oné stezce, a vykročiv za skaliskem mechem porostlým zastoupil jí znova cestu.

Marie rozhněvaná šla ku předu, jakoby ho neviděla, on však řekl prosebně:

„Posaďte se tady jen na deset minut, jen co mi zodpovídáte otázky, jež mám na srdci. Marie, toť byste neodepřela ani vzdálenému známému, který, po letech s vámi se setkav, tázal by se vás, jak se vám vedlo. Prosím vás, Marie.“

„Maminko, povol přece,“ dí Růženka, „když tě ten pán tak pěkně prosí. Jen se posaď! Ani Václav ani já nechceme ještě domů. Pohovoř si s pánem, my budeme trhat květinky,“ a již byla se svým bratránkem na kvě-

tinkách, hopkujíc, smějíc se a nestarajíc se, jaký dojem učinila slova její.

„Čí jest to dítě?“ tázal se nyní baron, který si prvé nebyl dětí všiml a nyní si připomenul ono dítě, s nímžto byl viděl Marii v zámeckém kostele.

„To jest dítě moje,“ odpověděla Marie s tímtéž úsměvem, který zachovávala po celý čas, co s baronem mluvila.

„Kdo jest otcem jeho?“

„Nezná se k němu.“

„Chci věděti, kdo byl vaším milovníkem po mně,“ zvolal on skoro prchle.

„Nikdo,“ řekla ona.

„Tedy by bylo to dítě...“

„Nedomluvte! Vy máte svoje děti, Růženka jest moje.“

„Marie, proč jste mi ničeho neřekla? Proč jste mi dala odjeti?“

Marie pokrčila ramenoma.

„Rcete, kde jste byla! Uprchla jste pro toto dítě z domova?“ tázal se Alex.

Marie svědčila. On začal nyní dovtipovati se, nyní pochopoval, proč ji viděl tak bídnou, ona mu nevypravovala ničeho, ale on se tázal, a jí bylo pouze svědčiti.

„Kterak jste ale vyvázla z krutých okolností? Udobřila jste matku?“ Vrtěla hlavou. „Vdala jste se?“ vzkřikl uchvácen žárlivostí. Zavrtěla opět hlavou.

„Pomohla jsem si prací.“

„A nyní?“

„Žiji od práce. Matka mi odpustila, vidouc, že se poctivě živím i s dítětem. A když se přesvědčila, že požívám v Praze jakési úcty, myslí, že se též Adamovských nemám báti.“

„Marie," pravil baron po chvilce, kde nemohl spustiti zraků s její krásné tváře, „jak jste krásná! Nikdy jsem vás tak půvabnou neviděl, a jak se zdáte býti duševné silná, jak vítězně vzdorujete osudu! Hleďte, se mnou jest naopak, já jsem duševně zničen, co jsem vás ztratil! Žiju jen napolo, nemám potěšení z ničeho. Vy byste mi mohla navrátiti to všecko. Vy jste zápasila s bídou, ale já jsem zápasil mnohem krutěji duševně; vy jste v tomto boji pozbyla, jak pozoruji, své lásky ke mně, ale u mne se zachovala co smrtící trýzeň. Věřte, věřte, že jsem více politování hoden, než vy!"

„To vám věřím, barone; neb mně není dokonce třeba politování. Jsem velmi spokojena. Vy ale máte dlouhou chvíli, jak pozoruji, a z té byste se mohl vyléčiti snadněji, než si myslíte. Ostatně máte děti. Buďte pro ně živ, jak já žiji pro Růženu! Máte také mladou ženu, andělsky dobrou, jak jsem slyšela, jižto soužíte prý nesmírnou lhostejností. Věnujte jí své žití, když jste jí to slíbil z vlastní vůle! Ejhle, radím vám, jak radit mohu."

„Nic se tedy ve vás neozývá, coby vám upomínalo onu blaženou dobu naší mladistvé lásky? Nedojímají tě ani dost málo moje nehasnoucí city?"

„Dosti, pane barone, nemohu vás déle poslouchati. Zodpovídala jsem vám otázky, kterých jste byl žádostiv, a nyní s Bohem!"

„Vidím, že jste na mne zanevřela, že nedovedete odpustiti, ale slyšte moje ospravedlnění!"

„Mýlíte se, odpustila jsem vám dávno, již tenkráte, kde skoro odpustiti ničeho nebylo. Věděla jsem z prvopočátku, ačkoli jsem byla dítětem, že mi spása nekyne z vaší lásky, a přece nevyhnula jsem se jí. Zdálo se mi, jakobych se prohřešovala proti jakémusi přikázaní

božímu, kdybych potlačila ty krásné, čisté city ve svém nitru, kdybych nepřijímala vaše rovněž tak krásné a opravdivé. Když přišlo tajemství naše na jevo, pochopila jsem ovšem, že jsme se rouhali lidskému usnešení tím více, že naše rodiny tak cize proti sobě stojí a vždy státi budou, jakobychom nebyli ani krajané. Věděla jsem, že se stanu matkou, a tím méně byla bych se chtěla vetříti k vám. Poslala jsem vás pryč, abych nesla sama následky naší neoprávněné lásky, a doufala jsem, že se navrátíte snad pevnější, a vyskoumáte-li, že jest láska vaše ke mne stálá, že ji dovedete zachránit. Doufala jsem to slabě, abych pravdu děla, a spoléhala jsem se jen na sebe, ale měla jsem také náhradu skvělou za všecko protivenství. Měla jsem Růženu.

Pak jsem vás viděla jednou v zámeckém kostele. Vy jste mne viděl též. Odvrátil jste se. Prosím vás pro Bůh neomlouvejte se! Nechať byla příčina toho jakákoliv, snesla jsem tu chvíli, přemohla jsem ji, jakož i to ostatní, co na mne doléhalo. Nenapadá mi chtíti, aby tomu bylo bývalo jinak. Vy jste měl právo souditi o mně a jednati jakkoliv, vždyť jste mne znal slabou, chybující. —

Co kořist ze svých bojů zachovala jsem si sílu poznati a snášeti následky svých citů a činů. Zdám-li se vám přísná, vězte, že žádám od vás jenom to, co od sebe! Snášejte vy taktéž následky toho, co bylo vaší vůlí! Nemilujete-li svou ženu, kterou jste pojal, nahražujte jí to laskavostí a věrností. Pak-li jste zavrhl mne, jižto prý milujete, odvracujte se, kdykoliv mne potkáte!“

„Jakás to žena,“ šeptal Alex, „kterak přesvědčuješ a soudíš. Cítím, žebych se stal jiným člověkem tobě na blízku. Prchni se mnou v kraj, kde bychom spolu žili blaženě a nepoznaně!“

„Vidím, že mi ani za mák nerozumíte," odpověděla Marie, a zvláštní úsměv její vrátil se jí na rty. „Nevěřte svó vidině, nebyli bychom spolu více blaženi," dodala smutně, „odcizili jsme se sobě, nerozumíte mým myšlénkám, a já nerozumím vašemu citlivůstkářství. Jsem ještě mlada, ale taková láska, jakou jste mi jindy podával, neuspokojila by mne nyní. Moje srdce sestárlo, otužilo se a dovedlo by se zachvěti jen při mužném odhodlaném slově."

„Není to odhodlané slovo, pravím-li, že tě chci unésti a všecky poměry zde přervati?"

„Není; a jako jsem vám řekla, že jsou vaše stesky o mne následky dlouhé chvíle, dovolte, abych vám též vyslovila, že jest pošetilostí, ne-li něčím horším, co nazýváte odhodlaností."

Při těchto slovech vzala každé dítě za ruku a odcházela chvatnými kroky.

Alex nevěda, má-li se na ni horšiti anebo přece ještě prositi ji za milost, doprovázel ji. Vyšly z úžlabiny na silnici, po nížto jel panský kočár. Mladá baronka seděla v něm, a vidouc barona, dala kočímu zastaviti. Pohlédla tázavě na damu, kterou doprovázel. Tato jí i jemu se poklonila, a nechajíc ho státi odcházela s dětma. Baron posadil se ke své choti do kočáru.

VII.

Když se toto přihodilo, byla Marie již několik dní v Adamově. Žila tam soukromě jenom ve své rodině neukazujíc se zbytečně nikomu. Pak-li ji ale lidé viděli, byli okouzleni jejím vzezřením, její vážnou vlídností, její skromností, vkusným oděvem a jejím krásným dítětem. Vědělo se nyní, co přetrpěla i jakého postavení si vydoby-

pilnosti, vědělo se, že užívá v Praze veškeré úcty svých známých, a nikomu nenapadlo, míti ji za nectnou. Sama panímáma divila se této všeobecné úctě, neb její důsledná mysl vzdala se sice mateřské lásce a soustrasti, ale nepochopovala, kterak lidé, odsuzující tak přísně a neústupně jistý přečin, později naň dovedou zapomenouti. Byla tedy očekávala v městečku pohoršení nad zjevením se Mariiným i s Růženkou a připravovala se, kterak mu bude vzdorovat a zápasiti s ním. I bylo jí skoro nevhod, že se nemohla pustiti do tohoto boje za Marii, za nižto by byla tak ráda něco hodně těžkého podnikla.

Marie nestarala se o to lidské mínění, ale těšila se se svou dávno pohřešovanou sestrou, hýčkajíc její děti jedno za druhým. Růženka, která nikdy ještě nebyla opravdu na venkově, užívala nyní s Václavem všech dětských radovánek, kterých městské děti postrádají. I uzavřely tyto dvě děti tuhé přátelství, jemuž se velicí dosti nasmáti nemohli.

Marie toužila tak velice proběhnouti ty pěkné Adamovské lesy, které jindy byla tak velice milovala, a poněvadž nebylo ani Elišce ani matce snadno, odprázdniti se na dlouho z domova, vyšla si sama s dětma na procházku, kdežto ovšem si nepomyslila, že se s Alexem setká.

Navrátila se domů velice pobouřena a netajila svého setkání. Bylať pak nad míru úzkostliva a ostražita i nevyšla více ze vrat bez průvodčího: bez matky, sestry neb švagra. Ba ani do zahrádky, která pro ni chovala tak mnoho upomínek, nevkročila více z bázně, aby baron nenalezl k ní oné staré veleznámé cesty.

Byla sama sebou spokojena pro způsob, jakým byla mluvila s ním, avšak když byla o samotě, mluvilo srdce její zcela jinak, než mluvil před Alexem jasný rozum její.

Nezapřísahal se jí nadarmo, aby pamatovala na minulé, krrtké blaho jich lásky, nebo sladkobolná upomínka za upomínkou vystupovala nad povrch její duše, jako za večera vystupují páry z hlubin vod ve sterých fantastických podobách.

Přece však jí nebylo nikterak zápasiti s nimi, aby ji nesvedly s dráhy rozumu a důstojnosti. Pohled na milovanou dceru, za nižto byla s to všecko snášeti, seslaboval mžikem moc, kterou by si byly chtěly přiosobovati. Pak si zpomněla, kterak Alex ani nepoceloval to děcko, o němžto zvěděl přece s jistotou, že jest jeho. Jak snadno jí je ponechal, jak málo dbal býti od něho milováno. Chtěla zanevříti, chtěla zlořečiti takovému srdci otcovskému, avšak nikoliv, zadržela po každé, a onen úsměv ostřejší než obvykle vynahradil výbuch uraženého mateřského citu. Tím vřeleji, laskavěji celovala ona to děcko drahé a kdoby ji byl viděl, kterak si pak zahrála s Růženkou, jak dětsky jí odpovídala na dětinské žvatlání, jakým účastenstvím vyslýchala osudy Růženčiny loutky a kterak sama i s dívenkou s loutkou rozprávěla, byl by každý řekl: „Toť dětina!“ Alex byl by se ale opovržlivě odvrátil a byl by si pomyslil samolibě: „Jak mnohem hlouběji cítím já!“

Po několika dnech chystala se opět do Prahy, do svého domova. Bylo by se jí zdálo býti nevděčností, kdyby se byla dala zdržeti déle od své rodiny, ponechávajíc slečnu Dvořákovu samotě nyní již neobvyklé. Odjela tedy s uspokojeným srdcem a se slibem, že zase brzy přijede zanechavši za sebou rodinu plnou obdivu její povaze. Navrátivši se do Prahy vžila se hned prvním dnem ve staré koleje svého pracovitého žití.

Alex naopak byl z kolejí svého žití vyšinut a do-

mácnost jeho, jindy zdánlivě klidná, byla jaksi rozvlněna. Když ondyno se byl usadil ke své choti do kočáru po setkání svém s Marií, tázala se ho Kordelie, kdo byla ona dama, s nížto jej viděla jíti, a proč jí nebyla představena, načež Alex odpovědĕti nechtěl, a ona záhy poznala po jeho dojmu, že vězí v té věci něco hlubšího, než lhostejné setkání s jakousi známou.

Nedotírala naň otázkami, na které on nechtěl odpovídati, avšak osten žárlivosti vedral se jí do srdce. Když pak chodila po zámku ve svých pokojích a všecko rozebírala, co ji kdy soužilo od doby, co znala Alexa, připomenula si též ony důvěrné výlevy jeho, týkající se Marie, při nichžto trpívala sice, ale přece jakéhosi blaha užívala, kdežto nyní byl život její prázden veškeré sympatie manželské. A poněvadž soudila, že ona krásná žena, po jejímžto boku ho byla viděla z lesa vycházeti, snad jemu vyloudila pocit lásky, čehož ona marně se domáhala, umínila si, že si získá aspoň trpělivou, bezpříkladnou oddaností opět několik chvílek důvěry, při nichžto by okřála jako ubohý vězeň při slabounkém odlesku slunečním, vloudivším se do temného vězení.

Dumajíc pak dále, připomínala si ubohá žena veškerý zjev oné ženy. Jak krásný to byl vzrůst, jak lehká chůze, jaký zvláštní, nevšední výraz tváře, jaký krásný, černý, bujný vlas! Kordelie protahovala si ze zvyku prstem zamyšleně své dlouhé, rusé kadeře. Avšak, nastojte! Černý, bujný vlas, její kadeř! Toť jednou již srovnávala. Marie! Byla by to Marie! Tatáž Marie, nad nížto myslila že zvítězila? — — Myšlénka tato neopustila ji více.

„Byla to Marie?“ tázala se muže svého za večera z čista jasna bez úvodu, tak, jak jí vyproudila z plného srdce otázka tato. Obezřetný soudce, chce-li zastihnouti

obviněného při pravdě, nemůže se obratněji tázati. Alex se zalekl. Možná, že právě těkaly jeho myšlénky okolo ní, i zvolal: „Co mluvíš o Marii? Kde jest? Víš o ní?“ — „Vím, že to byla ona, s kterou jsem tě viděla v lese a o níž mi nechceš říci, kdo to byl.“

Alex byl však popudlivý v tomto okamžení. „Nuž, a co na tom? Vymyslila jsi sobě ke všemu soužení mému ještě mučení žárlivosti?“

„Milý Alexe,“ odpověděla mu jeho žena jemně a smutně, „soužívám já tebe tak velice?“

„Pro Bůh, Kordelie, ušetři mne sentimentálním výjevem!“

„S radostí,“ odpověděla podajně, „nezamýšlím pražádného výstupu, nenávidím výstupů jako ty, nebudu mluviti o sobě, jen o tobě, příteli, a žádám tě, bys sobě připomenul, kterak jsi mně důvěřoval, dokud jsem tvou nevěstou ještě nebyla, a jak jsi vyléval stesky svého srdce v srdce moje. Nyní jsem tvou ženou, a měla bych míti menšího práva? Vidím dobře, žes sám sebe klamal, když jsi mi přísahal lásku; tuším, že zůstala *ona* jedinou láskou tvojí! Prosím tě, Alexe, dej mně domluviti, vždyť sobě nestěžuji, říkám ti to vše jen proto, abys mi důvěřoval, abys viděl, že nejsem schopna žárlivosti. Moje láska k tobě je vznešena nad tuto vášeň. Nechci si vyvzdorovati tvou přízeň, ale nemohu-li jí dosíci, chci býti aspoň zas tvou bývalou důvěrnicí. Rozumíš-li mi pak, můj drahý?“

Tato andělská slova dojala Alexa. „Dobré dítě!“ odpověděl jí na ně, a to již bylo mnoho na něho, i stáhl ji k sobě na pohovku a políbil ji v čelo. Seděli v objetí vedle sebe jako milující manželé, a ona sobě pomyslila: „V cestě jsi mi, ty krásná Marie, tys příčinou, že

nebudu nikdy milována od svého muže, avšak jedinou páskou mezi námi jsi přec jen ty. Bude-li se mnou o tobě mluvívat, nastanou mi snesitelnější dnové. Ač budou bolestí prorývány, přece budou vyplněny, přece budu míti blaho, že budu něčím svému Alexovi, přece nebude prázdno na mne zívati z celého mého okolí i z každého okamžení jemu po boku stráveného.“ — Pak se ho vyptávala trpělivě, laskavě a jemně tak dlouho, až se jí se vším svěřil, až jí všecko pověděl od prvního setkání se s Marií až do posledně minulého, nezamlčev jí žádné okolnosti více.

Poslouchajíc vypravování chotě svého, trpěla Kordelie čím dále tím méně.

Bylať tak unavena jeho dlouholetým, zarytým mlčením, že jí byl výjev tento pravou úlevou a mezi tím, co mu buď svědčila neb účastenství projevovala, stiskl on jí pak někdy ruku, podíval se přívětivě na ni, jmenoval ji svou milou Kordelií, svou přítelkyní, tak že se jí zdálo, jakoby byla náhle zbohatla, jakoby byla nalezla skvostný poklad.

Jejich poměr byl najednou vroucnější a ačkoli býval Alex nyní prudkým, rozmarným a nespokojenějším než jindy, bylo to vše jeho choti milejší jeho prvější mírnosti; vždyť bývala nyní jista, že uchvátí aspoň někdy zase důvěrnější chvíle.

Bylať to ale nebezpečná hra, neboť jeho obraznost byla stále rozněcována. Nebylo nemožno, žeby se byla mohla jeho celá náklonnost náhle obrátiti k soucitné důvěrnici; ale k tomu měl Alex příliš málo něžnosti. Nedoceňoval tedy nikterak neslýchanou ochotu své ženy, ale oddával se pořád bezohledněji své vášni.

On i Kordelie věděli, že Marie opustila Adamov, i mluvívali tedy o ní jako o vzdálené osobě, s kterou

sotva se setkají. Když ale žádala Alexova matka, aby na podzim do Prahy přijeli, svolil Alex okamžitě s neobyčejnou živostí. Doufal, že najde Marii; co dále doufal, nemohl posud přiznati se ani sobě, tím méně Kordelii.

Tato fanatická mučedlnice lásky cítila sice bolest i strach v srdci; a žárlivost, tak hrdinsky zapřená, začala se jí příšerně jeviti; avšak vzdor tomu nebylo na ní ničeho znáti. Kromě toho obživla v ní znova naděje na vydobytí jeho lásky. Cítila se zdravější, viděla se v zrcadle opět svěžejší a umínila si, že nasadí nyní poslední sílu lásky o lásku jeho a že povede poslední tuhý boj o Alexa s Marií, boj na život i na smrt.

Osnovala všeliké plany, mezi nimiž vynikalo předsevzetí, že se osobně seznámí se svou sokyní a že se pokusí vším možným i nemožným způsobem o vydobytí muže svého od ní.

Náhoda, čili vlastně dobré něžné srdce její bylo jí příznivo v tomto úmyslu.

Nadarmo poptával se Alex po Marii, nadarmo pídili se všickni služebníci jeho po její stopě, Kordelie našla ji nehledajíc.

Slyšelať o vyhlášeném obchodu slečny Dvořákovy a divíc se podniknutí té staré damy, umínila si, že půjde sama vybrat si u ní nějaké květiny pro svou potřebu, při čemž ji navštíví, a sestaralou přítelkyní se potěší.

Místo dobře známé postavy slečny Dvořákovy přišla jí tam ale vstříc osoba neznámá, a přece strašně povědomá. Poznala Marii.

„Hledám slečnu Dvořákovu," zašeptala, bledá dojetím v odpověď na úklonu Mariinu. „Přijde hned nazpět, vyšla koupit nějaké maličkosti a bude nad míru poctěna návštěvou paní baronky. Směla bych prositi, byste

vstoupila do její komnaty?“ odpověděla Marie pobízejíc ji do pokoje slečnina. „Což mne znáte?“ tázala se tato náhle zarmoucena nenadálým zjevením své sokyně. „Znám, milostivá paní, neb pocházím z Adamova a měla jsem čest vás viděti, když jsem tam ondyno byla na návštěvě.“ Toto vyznání, které vyplynulo z Mariiny přímosti zdálo se baronce Kordelii poněkud drzým. Neodpověděla ničeho a sklesnuvši ještě smutněji v křeslo pokynula rukou, jakoby si přála býti o samotě, a dodala: „Počkám na slečnu Dvořákovu.“ Již se vzdalovala Marie s úklonou, když znova promluvila Kordelie, povolujíc pudu, seznati blíže tutu ženu, která měla tak osudný vliv na žití její; pravila: „Pamatuji se, že jsem vás taktéž viděla v Adamově, či vlastně na silnici. Šla jste ... s dvěma dětma.“ Marie klonila se mlčky. Nesmírná lítost svírala jí srdce. Přála si, aby mohla odhaliti této nešťastné ženě svou poctivou mysl a vřelé přání, aby byla šťastna s Alexem. Byla by chtěla, aby věděla, kterak se ho dávno již odřekla. Nebylo to však možno v jediné první chvíli jejího setkání se s ní, vždyť ani nevěděla, mnoho-li baronka ví o jejím někdejším poměru s jejím mužem.

Za chvíli, poněvadž Marie ničeho nepodotýkala, pravila Kordelie: „Přišla jsem navštívit svou někdejší učitelku a zároveň chci sobě vybrati nějaké květiny. Jste-li při obchodu slečnině, prosím, byste mi něco ukázala.“

Ochotně přinesla Marie baronce nejkrásnější výrobky své píle, čímž pokryla stůl.

Kordeliiny tahy povyjasnily se obdivem. „Toť opravdu sama příroda,“ pravila. „Bylo mi řečeno, že zde spatřím výrobky rovnající se Pařížským a nebyla jsem přelhána. Těžko volit mezi tolika krásnými věcmi. Povězte mi pak,

kdo vnuknul mé staré přítelkyni nápad k zařízení tohoto závodu a kdo jest tvůrkyní těchto čarokrásných květin.“

„Ostýchám se po tak vzácné pochvale jmenovati sebe,“ odvětila Marie zardívajíc se potěšením.

„Vy?“ zvolala rozčileně baronka. „Toť tedy vaše říše? Tento květnatý svět?“

„Ano, toť říše má; avšak jest mi pouze prostředkem, aby mně pojistila říši druhou, která jest účelem mého života, a to jest mé jediné dítě. To dítě a tyto květiny vyplňují mi celé žití.“

„Opravdu?“ tázala se Kordelie podivným, dojímavým přízvukem.

„Opravdu!“ vece Marie jednoduše, plným zvukem hlasu svého a s pohledem tak svatě zářícím, že nebylo pochybnosti. Kordelie jí uvěřila a to tím snadněji, že Alex jí byl sdělil každé její slovo, které k němu byla v lese promluvila. Mimovolně podala baronka Kordelie ruku Marii, načež se obrátila potěšena a přece zamyšlena ku květinám.

„Pomozte mi vybírati, čarodějko!“ pravila důvěrně k Marii, a skoro dětinsky doložila: „Chci se dnes večer zalíbiti svému muži.“

Marie usmála se tak přátelsky a dobrosrdečně, že bylo Kordelii každou chvíli volněji v její přítomnosti. Na to sundala Marie baronce klobouk s rusých kadeří a zvolala nelíčeně: „Ty krásné kadeře! Kde najíti kvítí dosti něžného, aby je ozdobilo? Zde jsou pomněnky a růže.“

Kordelie je odstrčila. „Pomněnky!“ pravila bolestně. „Kéž by se tak mnoho nezpomínalo! A růže sluší zas jen růži.“

Marie horlivě hledala a podávajíc jiný věnec řekla: „Což tento celý zelený? Vypadala byste v něm poeticky jako víla.“

„Barva naděje?“ pravila Kordelie rozčilujíc se víc a více. „Ano, nechať mne ověnčí ta těšitelka naděje. Avšak.... ona klame..... bolestně klame.“

„Jen tak dlouho, pokud jí zcela neuvěříme. Přijde ale čas, kde zvítězí.“

Kordelie dala si věnec vplésti do vlasů při těchto slovech Mariiných a podívala se do zrcadla, načež jej s hlavy sňala. „Nesluší k mé bledé tváři tato svěží barva, to bujné vinné listí, za nímžto lesklé ovoce napolo se skrývá,“ řekla opět smutně. A zamítajíc kamelie, rhododendra, pelargonia, lilie, konvalinky a jiné kvítí, natáhla křečovitě ruku po jednom věnci, jehožto umělá práce ještě nad jiné vynikala.

Byltě uvit z lehounkého listí umučenky a to v tak volný kruh, jakoby jej byla sama bylina tato utvořila nenalezající podpory a zatáčející se přirozeně kol sebe. Několik květů umučenky zdobilo tento věnec i byly vyvedeny co nejpodrobněji dle přírody.

Než mohla Marie zabránit, již ho měla mladá žena na hlavě, při čemž se jí vyřinuly slzy s očí. „Umučenky jsou a zůstanou mým znakem,“ pravila bráníc Marií, jež jí jej chtěla vzíti taktéž plačíc.

„Sundejte ten věnec, paní baronko!“ prosila ji sepiatýma rukama. „Vždyť jej opravdu nechcete, leda míníte-li poděsiti svého muže. Proč jsem nápodobila tuto smutnou květinu?“ Kordelie dala si věnec vzíti a Marie jej roztrhala. „Nemáte-li srdce potěšiti, vy falešné květiny, nedosáhly jste účelu a pracovnice zasluhuje hany. Hle, tento věnec mám ráda, nelíbil by se též vám? Slušel by vám do vlasů i k něžné tváři.“ Byl z lesních zvonků, klátících se na lodyhách, jakoby vyrůstaly z temného, bujného mechu, okolo něhož vinulo se dubové mladé listí.

„Zvonky, zvoňte, hlavinky skloňte! Již skloním hlavu též já. Skloním ji k zemi, zamhouřím oči a zvonky budou vyzváněti k pohřbu té smutné, nemilované ženy!“ Tato slova pronesla Kordelie polozpěvem usmívajíc se na věnce.

„Probůh, buď je churava neb šílená,“ pomyslila si polekaná Marie, a nevědouc, co činiti, vzala jí jemně i tento věnec z rukou řkouc: „Nemám zde věnce dosti pěkného, by vás potěšil, dovolte, abych vás překvapila novým, zvláštním. Pošlu vám jej.“

Baronka snažila se, aby se zpamatovala, viděla skutečnou úzkost Mariinu a jak nedbale strčila svou skvostnou práci se stolu na zem, jen aby dovedla pohodlně nemocnou na pohovku, kde jí přispěla voňavkami a čerstvou vodou. „Co si o mně myslíte?“ tázala se Kordelie posud napolo zmatena.

„Že jste trochu churava a že bych dala krev svou, abych vám ulevila.“

„Jsem přesvědčena, že byste to učinila spíše než někdo jiný, jehož by to tolik nestálo!“

„Tiše, tiše,“ napomínala ji Marie, „dnes večer musíte se mu zalíbiti.“ To slovo působilo. Kordelie upokojila se a za chvíli posadila se opět rovně na pohovce, děkujíc Marii za její péči.

Vzchopila se pak a omlouvajíc se ze svého poblouznění řekla ukazujíc na pohozené květiny:

„Ty vaše krásné květy popletly mi hlavu. Jak jste asi šťastná, že dovedete tak krásnou věc! Mne též učila slečna Lina dělání květin, neuchopila jsem se toho opravdu, a nejen toho, neuchopila jsem se ničeho, leč své lásky. Mluvím s vámi zřejmě jako s nikým na světě, neb vy jste mne okouzlila. Buďte šťastna mezi kvítím svým a pamatujte na ženu, která by chtěla vládnouti srdcem mu-

žovým, avšak věčným otrokem svých citů zůstane! Nezapomenu na vaše květiny, rozumím, že z nich čerpáte svou sílu. Kdož mi však poví, odkud bych já ji čerpala? Bude-li se vám dařiti v umělých prstech vaše něžná práce, zpomeňte soucitně na mne, ještě mám ruce prosty práce a srdce prosto útěchy!“

Za hodinu poslala Marie věnec k mladé baronce Vítkovské.

Tato otevřela kartánek, v němžto se skrýval a líbezná, jarní vůně vyrazila ven. Věnec byl uvit co nejvkusněji z květin živých, z hyacinthův a anemonek. Cedulka byla k němu připjata, na nížto stálo: „Hle, ty nelhou! Tobě pak zvěstují, že květou vzdor zimě.“

IX.

Kordeliin sloužící, který ji byl doprovodil ku slečně Dvořákově, poznal Marii. Měl rozkaz od Daniele tak dobře jako ostatní sloužící, aby po ní v Praze pátral, i bylo tedy první starostí jeho, aby sdělil doma svoje odkrytí, a rozumí se samo sebou, že byl baron neodkladně zpraven o bytu Mariině.

Když se Kordelie potěšila z Mariina věnce, když se přesvědčila, že jest její sokyně šlechetná duše, která nepomýšlí, aby jí odloudila muže, netušila, že tento přemítá, kterak by se k ní odebral. Nebylo mu nesnadno najíti záminku, šel vybrat sám nějaký věnec pro svou choť ku dnešní zábavě u jeho matky, hodlaje ji překvapiti věcí, kterou by jí bylo vykoupiti si trpkými slzami. I jemu přišla Marie vstříc jako jeho choti. Neukazujíc však svého leknutí, oznámila mu cizí úklonou, že jest slečna Dvo-

řákova doma, jakoby se mu bylo jednalo jen tuto navštíviti, a zmizela, než mohl promluviti.

V několika podobných pokusech, aby ji spatřil, nebyl šťastnější.

Kdykoliv vešel do jejího bytu, přišla mu vždycky jen slečna Dvořákova vstříc, a na všecky jeho otázky po Marii odpovídala mu vyhýbavě, tak že nepořídil praničeho. Pokusil se psaním, ale každé psaní bylo mu navráceno nepřečtěné.

Za to přišla Kordelie opět k Marii, a byla přijata s toutéž srdečností co poprvé, Marie poskytla jí útěchy, seč byla, ačkoli hleděla se zármutkem na její utrápenou tvář, a dle Alexova dotírání se k ní mnoho nedoufala pro ubohou mladou ženu. Tato byla se domnívala, že se děje z Mariiny strany jakési vybízení Alexovi, a byla myslila, že obměkčí svou sokyni a uprosí, aby jí déle neškodila. Nyní však bylo jí patrno, že není tomu tak, že bylo poslední obživnutí její naděje daremné, že Alex není k zjinačení a když se byla strojila první dobu svého pobytu v Praze, když se byla pokusila opět ve vší koketerii, které byla schopna, když vyslýchala neustále jeho stesky po Marii a nesvědomité výbuchy jeho hněvu, kdykoliv se mu nepodařilo setkati se s ní, sklesly najednou napjaté síly její v neslýchanou slabost, a mysl její rozladila se v zoufalé zlozvuky.

Ve vznešených kruzích byla opět ohlášena zábava a to u mladých Vítkovských. Kordelie měla úlohu, dohlédnouti, zdali vše jest zařízeno, aby se hosté co nejslušněji přivítali. K večeru šla do svých pokojů, aby se dala vystrojiti. Když přistoupila komorná k ní, aby jí urovnala jedinou posud krásu, její dlouhé kadeře, odpudila ji pokynutím ruky. „Nechte mne," pravila, „chci

býti sama, zazvoním na vás.“ Komorná čekala; v síních hostům otevřených rozsvěcovaly se lampy, vykuřovalo se vzácnými voňavkami, každá věc stála již na svém místě, jen domácí paní ležela posud po tmě ve své komnatě na pohovce nepouštějíc nikoho k sobě. Komorná došla k baronovi dávajíc mu zprávu, že nebude paní baronka připravena, aby přijímala hosti. On se k ní odebral.

Vešel k ní bezohledně nezaklepav a za ním bylo přinešeno světlo.

Kordelie vyskočila prudce a hlasem od ní neslýchaným kárala sluhu světlo přinášejícího za jeho vetření, neb ona že světla neporučila.

Alex sluhovi pokynuv, aby odešel, pravil: „Já jsem poručil, aby bylo světlo přinešeno, nepochopuji, proč se nestrojíš, nyní zazvoním na tvou komornou.“

„To neučiníte, jsem zde sama paní!“

Alex ohlédl se s podivením. „Kterak to mluvíš, Kordelie, toť nejsi ty?“ pravil.

„Jsem to přece. Jsem tatáž Kordelie tebou oklamaná, zrazená, opuštěna. Nech mne o samotě!“

„Tys oklamala mne jemností líčenou,“ volal rozhorlený baron. „Vylákalas ze mne tajemství, vyznání z citů, za které nemohu, a nyní chceš mne za ně trápiti. Však neuslyšíš ode mne ani slova důvěry více. Byla to důvěra bezpříkladná, tys jí zneužila.“

„Ty jsi žil po mém boku těchto několik dlouhých roků bez nejmenšího úmyslu, potěšiti mne v mé neopětované lásce, bez nejmenší snahy, abys ušetřil mého citu. Darovals mi důvěru, za kterou jsem tě žádala, jakobys mně byl podal snad jedu, po němžto bych byla bažila klamajíc se, že to posilující lék.“

„Kordelie, pravím ti ještě jednou, že tě nepoznávám

a neodvoláš-li svých slov, nebudu žíti déle po tvém boku, nespatříš mne více.“

Kordelie zasmála se. Pak začala tak hlasitě zpívati, že to bylo slyšeti až do salonu, kde zatím tchýně její vítala hosti omlouvajíc Kordelii lehkou chorobou.

Alex zaleknuv se stavu své ženy zvonil zatím na všecky strany.

Bylo posláno pro lékaře a stará baronka přišla též do pokoje své nevěsty.

Hosté se rozešli.

Kordelie pozbyla přes noc lehkého záchvatu horečky, který ji byl u večer stihnul. Její choroba byla prohlášena za nervovní, a že se nemohlo pomýšleti na delší cestu, pokud by nebyla klidnější, rozkázali lékařové, aby byla dopravena do Adamova, poněvadž ona si toho žádala s jakousi popudlivostí.

Alex doprovodil ji tam. Zanevřel konečně na Marlínu svéhlavost, a díval se s jakýmsi tupým podivem na změnu jemné Kordelie. Zachovával se zcela dle předpisu lékařů, kteří mu radili, aby k své ženě přicházel, jen pak-li po něm vzkáže. To se nedělo často po celý týden. Byl-li pak zavolán, zahrnovala ho výčitkami, které vyslýchal trpělivě jako od nemocné osoby; jindy uvrhla se před ním na kolena a prosila ho vášnivě za odpuštění a za navrácení jeho důvěry, slibovala mu, že uhostí u sebe ve vlastním bytu Marii, jen aby byl k ní též trochu vlídným. Za chvíli však poslala jej pryč, tvrdíc, že ji unmrcuje jeho pohled, a dlouho nesmělo se o něm ani promluviti.

I v jeho nepřítomnosti však trávila čas svůj dnem i nocí v podobném rozčilení. Byla každým dnem slabší a nemohla již ani z lože vstáti. V zámku střežila se Kordelie co nejopatrněji. Stará baronka vídala v duševné

rozervaném stavu své nevěsty velký skandal, za nějž se nemálo styděla. Najala cizí hlídačky, o jejichžto mlčelivosti dříve se dala ubezpečiti, a kromě těchto nesměl nikdo k nemocné. Též lékařové byli požádáni, aby prohlásili nemoc mladé baronky Vítkovské za kteroukoliv jinou, než skutečně byla.

Alex zabral se nyní hlouběji než před tím do své zádumčivé tuposti, jižto neoživovaly nyní více ani upomínky na Marii. Nechodíval více ani snit na ono místo v parku u plotu, kde Marii ponejprv spatřil.

Chodil nemluvě a zamračen po zámku a okolí, a kdokoliv jej potkal, pravil: „Baron je každým rokem pyšnější.“

Po několika měsících choroby skonala Kordelie. V poslední době nepoznávala nikoho více kromě Alexa. Byla opět tichá a jemná a kdykoliv k ní přistoupil, usmála se naň jako jindy oddaně a svatě.

Skonala v náručí jeho.

On byl smrtí její dojat více, nežby si byl sám pomyslil, a než nechal na sobě znáti.

Než byla rakev nad ní zavřena, dal ostříhati její kadeře, které si schoval. V parku byla rodinná krypta, do nížto byla uložena k věčnému odpočinku nešťastná tato manželka.

Nikdo nedivil se mnoho její časné smrti, kterou bylo dlouho věštilo její chorobné vzezření. Ještě méně tušil kruh známých v Praze, žeby nebyla bývala šťastna v manželství, vždyť byl Alex tak solidní; jen v Adamově bylo o tom sem a tam mluveno.

Marie nepřišla toho léta svou rodinu navštívit, vyhýbalať se Alexovi. Když jí došla zpráva o úmrtí baroničině, měla se dvojnásobně před ním na pozoru.

Alex strávil první dobu svého smutku v Adamově, což trvalo po celou zimu.

Na jaře odebral se kamsi na cesty.

Mariina rodina zpravila ihned Marii o tom žádajíc svého miláčka, jímž ona se stala, aby použila této nepřítomnosti, a nějaký čas v rodišti svém pobyla.

Opět ji tedy vidíme s vyrůstající Růženkou v milém domově.

Obchod její dařil se vždy skvěleji. Růženka její musila se státi dle všeho velkou partií, tím více, poněvadž nebylo pochybnosti, že děvčátko připojí k značnému jmění zevnějšek nad míru sličný a neobyčejné vzdělání. Při tom jevila Růženka prostý vkus i mrav. Veškeré radovánky městské nebyly jí ničím proti pobytu na venkově, a Marie litovala nemálo předešlého léta, kde musila svému miláčkovi odepírati největší radosti, cesty to do Adamova.

Tím radostněji konaly ji nyní, neb slečna Dvořákova doprovázela je taktéž na venkov, kdežto se odevzdal závod prozatím velmi schopné dívce, kterou si byla Marie mezi tím časem jako odchovala.

Marie blížila se tenkráte svému domovu dojata jako vždycky. Neb posud nebyl jí Alex lhostejným, a její odpor roti němu nebýval jí vždy tak snadný, jak se jemu i jiným zdálo. Žádný jiný muž nebyl posud zaujal jeho místo v srdci jejím, ačkoli se jí mnoho nápadníků blížilo.

Nezapomínala, že on jest otcem jejího zbožňovaného dítěte, a nyní, kde byl vdovcem, obléhaly ji neodolatelné touhy, které vzrůstaly tím více, že jim nadál neodporovalo přísné mravní svědomí. Jedinou hrází jejich byla jen její pýcha, ale proti této bojoval zas cit mateřský, který skoro za povinnost jí ukládal, aby obětovala všecku osobní pýchu, a vzdorovala déle, kdyby se naskytla možnost,

uhostiti dcerušku v domácnosti, kdeby našla kromě matky též otce.

Sotvaže trochu zdomácněly u laskavé babičky Benešové, potvrdila ji sama Růženka v těchto tužbách a přáních.

Přiběhlať plačíc ze zahrady, kde si hrála s několika dětmi, a ponejprv jakživa tázala se ubohé matky: „Maminko, pověz, kde jest můj tatínek?“

Jiné děti tázaly se jí naň. Marie bála se tohoto okamžiku již dlouho. Byl bez odporu nejtrpčím z celého utrpení jejího.

X.

Alexův duch podobal se temné budově s úzkým otvorem ve zdi. V budově panuje tma neb šero. Otvor jest obrácený k severu, ani slunce ani měsíc nevniká do vnitra budovy. Jen jasná jedna hvězda putující obzorem zaleskla se v jistých dobách právě do otvoru tak čarovně, mocně, neodolatelně, žeby se zdálo člověku meškajícímu v ní, nikdy že neviděl zajímavější místnosti.

Kdykoliv ozářila hvězda Marie jeho nitro, změnil se dokonale. Probral se ze svého tupého života a vztahoval po ní ruce. Nežby byl však sbořil ony, abych použila tohoto podobenství, temné zdi budovy, sklesl raději v obvyklou nečinnost, a neprodera se ku stálému zírání milovaného nebeského zjevu, nechal ho zmizeti za otvorem, a jeho duch zůstal, čím dříve byl, prostorem temným, obklíčeným.

Nastal mu opět okamžik, kde spatřil hvězdu. Okamžik tento zastihl ho na cestách.

A právě jako tenkráte, když náhle z Paříže přijel,

Marie v chudobě její se zděsil, pak Kordelii za choť sobě vyvolil, tak náhle opět na Marii si vzpomněl, a právě tak nenadále do Prahy se navrátil.

Po cestě uvažoval, že ho Marie jedině oblaží, pojme-li ji za druhou choť; neb bylo zajisté podivuhodno, že nedovedly ani plynoucí léta ani okolnosti nižádné smazati s jeho srdce upomínku na ni. Pak soudil, že matka jeho zajisté mu nebude odporovati tak velice, jako před prvním jeho sňatkem. Byla sklíčena neštěstím jeho a výjevy u lože zemřelé Kordelie, jejichžto vyděšeným svědkem bývala. Ostatně vychovávala nyní dítky jeho, na něž obracela celý zřetel, nemísíc se více do jeho záležitostí. Konečně bylo patrno, že neopovrhne více nepřístupná Marie ani jeho láskou ani rukou jeho, vždyť byla mezi nimi Růžena věčnou páskou.

Navrátiv se do Prahy, dověděl se na poptávky, že jest Marie v Adamově. I to zdálo se mu dobrým znamením, i přibyl do Adamova jako hromová rána za jasného nebe nikým neočekávaná. Byl opět změněn září své hvězdy, a místo jeho lenosti zastupovala energie. Nepřál si ani odpočinutí, nýbrž napsal list Mariinu švagrovi Václavu Černému.

V tomto listu rozložil všecky okolnosti své i Mariiny, dokazuje, žeby bylo výhodou pro něho, pro Marii a pro Růženu, kdyby nyní došlo k sňatku mezi ním a Marií, i žádal ve vší opravdovosti za její ruku.

Tento list byl ovšem velkým triumfem pro Mariiny příbuzné.

Černý svolal celou rodinu k poradě, Marii byl list předložen a jí rozhodnutí ponecháno.

Načež sládek baronovi odepsal, aby poctil návštěvou Marii bydlící u své matky.

Přišel. Marie byla nevýslovně rozčilena. Ještě nebyla přemohla dojem onoho výstupu s Růženkou, kde tato na otce se tázala.

Výstup ten skončil se tehdáž prostřednictvím babiččiným, jež, vidouc blednouti Marii, rychle odpověděla své vnučce: „Tvůj otec zemřel. Pojď, navštívíme jeho hrob," načež odvedla na místě děvčátko na blízký hřbitov a ku hrobu svého muže, Růženina děda. Marie zotavila se zatím, a přišedši za nimi na hřbitov sklesla k nim na hrob svého otce, který se stal posvátným vnuknutím její matky též otcem opuštěného dítěte jejího.

Nyní vedla svou dceru skutečnému otci vstříc, a nevěděla posud, kterak omluviti svou a matčinu lež nevinnému dítěti, a kterak odůvodniti otcovo náhlé přiblížení se a dlouholeté zanedbání.

Místo sebe postavila mu na oči Růženu. „Pojď sem," zvolal Alex bera dítě za ruku, „jsem tvůj otec." Růžena usmála se jeho řeči jako žertu, a odpověděla zavrtíc hlavou. „Že ne?" Alex řekl, „zeptej se maminky!" Tato odvrátila slzíc hlavu. „Ne, ne," horlila Růženka, „můj tatínek, k němuž jsem celá podobna, spočívá na hřbitově. Vám nejsem podobna, a nechtěla bych vás míti za otce. Znám vás dobře. Vy jste pan baron, a máte své děti, které jsem také již viděla, kterak byste mohl být mým otcem?"

Alex vstal se sedadla, na něž se byl posadil, i bylo vidět, že tato dětská slova hluboko jej ranila.

„Marie," pravila Eliška, jež byla přítomna, „prosím tě, promluv s dítětem!" Marie nemohla pro slzy.

Matka Benešová vzala dítě za ruku, a udělavši rychlý konec vyvedla dítě ven. Navrátivši se sama do světnice vypadala velmi vážně a řekla: „Růženka musí se připraviti na tu věc. Nyní ji nemůže pochopiti, musíme ji

nechati při tom, že otec její zemřel, neboť jeho památku miluje, a ten by zhřešil, kdoby ji chtěl náhle oloupiti o tuto lásku.“ Nebylo více řeči o Růženě. Alex byl rozladěn a nemluvil. Marie ptala se ho na Kordelii. Nemohla vybrati nešťastnějšího předmětu, neb on se zasmušil tím více. Odešel, aniž se čeho vyjednalo.

Přišel však opět. Marie byla mezi první a druhou návštěvou jeho tak dojata, že nemohla Růženku připraviti, že jest dcerou Alexovou. Nevěděla jak do toho. Dítě bylo příliš mladé, a věc choulostiva, ba pro ně nepochopitelna. Chtěla přenésti úlohu tuto na svou matku, ale tato usoudila, že se Růžence ničeho neřekne, až kdyby přišlo ke svatebnímu dnu Mariinu.

Růžena uprchla tedy před svým otcem a utekla ke svým bratránkům a sestřenicím. Marie a Alex zůstali sami.

Alex opakoval své návštěvy, Růženka uprchla po každé, a obyčejně zůstali o samotě někdejší milenci.

S podivením pozorovala Marie na sobě, kterak si po každé přeje, aby již odbila hodina Alexova odchodu od ní. Bylať zvyklá míti Růženu stále okolo sebe, jen ji pozorovat a okolo ní otáčet veškerou řeč. Pohřešovala ji tím více, ana věděla, že svéhlavé děvčátko domů nepřijde, dokud bude baron přítomen. Nechtělať ani slyšet o něm. Marie pak netroufala si donutit ji k tomu, aby znova nenastal nemilý výjev.

Marie nemohla si odvyknouti pamatovati Alexa na nebožku Kordelii, což ho přivádělo k zoufalosti.

Prosil jí, aby tak nečinila, a ona uposlechla, přes to však bylo znát, že vztahuje mnohou řeč na ni. To ho dráždilo. Byl zvyklý, že mu byla Kordelie tak poslušna v každém ohledu, že se jí v tom nemohla nikterak vyrovnati Marie, úplné neodvislosti zvyklá. Probrali spolu příčinu s jeho zádumčivostí, a Marie často mu opakovala,

co mu již jednou byla řekla při onom setkání v lese: „že to vše pochází z dlouhé chvíle.“ Když vypravovala ona o svých snahách, o svém namáhání, zdály se jemu zas tyto detaily strašně sprosté, ačkoli Marii věnoval opravdivý obdiv.

Když mu jednou též vypravovala o svých osudech, které my známe a jejichžto následkem se stala služkou u slečny Dvořákovy, přišlo mu skoro nanic, i prosil ji, aby nikdy o této době svého života ani s ním ani s nikým jiným nemluvila.

„Toť divná žádost,“ odpověděla ona, „právě tato doba mého života jest nejpoučnější, a nevím, proč bych ji tajila. Ostatně, půjde-li to tak dále, nastřádá se nám celý seznam věcí zapovězených, o kterých se nebude smět mluviti.“

„Tohoto seznamu nebylo by zapotřebí, kdyby vám ho nahražoval útlocit.“

„Ah! Vy mi vyčítáte, že nemám útlocitu?“

Nastalo mlčení. Alex odešel, mysle na Kordelii, a na její šetrný způsob, jakým s ním zacházela, dokud byla zdráva.

Marie ale jásajíc přivítala Růženku, která přiběhla k ní řkouc: „Již odešel ten baron, který chce býti mým otcem?“

Marie neočekávala Alexa příštího dne, avšak on přišel přece. Marie snažila se býti útlocitnou, což ji činilo chladnou a nucenou. Byla posud čarokrásná, ale podivný úsměv její zarážel nemálo Alexovu samolibost. Přestala-li se pak usmívati, bylo u ní znáti kolem rtů a očí jemné vrásky, které jen starostí vznikávají, a nikterak se nepodobají oněm unylým vráskám osob v přepychu žijících, jimžto je vryla dlouhá chvíle.

Alex nemiloval její obličej bez úsměvu, tyto tahy všední starostlivosti urážely ho tak, jako její zpracované prsty, jež nemohl políbiti, jako růžové prstíky Kordeliiny.

Tyto znaky její ctnosti a mateřské ceny nevnukaly mu úctu, ale nechuť.

Hvězda jeho hasla. Tma jala se hostiti opět v jeho duchu. Opustil ji chladně, ale vždycky jej opět k ní přitáhla neodolatelná moc jeho lásky a jejího vplyvu, při každé pak návštěvě ubylo této přítažlivosti. Jí na blízku neviděl její cenu. Jeho oči nebyly s to snésti jasného světla její bezúhonnosti, oslepoval, čím déle ji seznával.

Pak-li zaplápolala stará vášeň, a on zatoužil dotknouti se jejího ramene, jejích krásných vlasů, přiblížiti se jí, setkával se u ní s lhostejností. Neupýpala se, ale nezarděla se také, a začala obyčejně mluviti o prosaických předmětech.

Naopak, mluvila-li ona se zápalem o nových vynálezech, o pokrocích času, o studiích své dcery, nudil se on a čistota jeho nehtů byla mu najednou nejdůležitější věcí na světě.

Jich duchové nesetkali se nikde a nikdy. Růžena nebyla více páskou mezi nima. Netázal se po ní, nezajímala ho, vždyť se také mnoho netázal po druhých dětech svých.

Čím více se hledali bývalí milenci, čím více se snažili, seznámiti a přiblížiti se, tím více se odpuzovali.

Neminulo ani mnoho neděl, a Alex viděl v krásné Marii ne více hvězdu své mladosti, ale fabrikantku umělých květin; ona v něm nadutého pana barona s prázdnou hlavou.

Marie byla v zahradě své matky. Alex přišel tam za ní zívaje.

„Nuž, kdy bude svatba?“ tázal se jí s jakýmsi velkolepým přízvukem, který dobře nesnášela.

„Myslíte opravdu ještě na tu věc?“ tázala se ho skoro opovržlivě.

„Což,“ odvětil on skoro surově, „ještě nyní se budete zdráhati?“

„Nevím, pane barone,“ řekla klidně „čím chcete, abych vám byla? Zda ženou, či baronkou? Zda pravdomluvnou přítelkyní, či slepou otrokyní? Zda starostlivou matkou Růženě i vašim dětem, neb nedbalou damou? Zda svědomitou hospodyní vašeho jmění, neb hrdou velitelkou vašich sluhů? První úřady hodlám konati, druhým nerozumím. Vy žádáte druhých a opovrhujete prvními.“

„To je nesmysl, Marie! Mluvíte-li takto, neznám vás více. Oh, kterak jste se změnila! Jak bych miloval onu Marii, která zde v této zahradě se mnou bloudívala. Což jí nechcete býti opět? Ani kdybych vás na kolenou za to prosil?“

„Prosil byste za nemožnost, barone, zůstaňte sedět a přiznejte se raději, že jste se oklamal, že jste se zmýlil v osobě, a vezměte své návrhy nazpět! Podivno, jak mnoho výčitek slyšela jsem již z vašich úst! Vy jste neslyšel ode mne ani jediné, a nebyl byste nikdy žádné uslyšel, i kdybyste byl mohl vniknouti v mou duši. Také jí neuslyšíte a právě tato jest má jediná a poslední. Odpovídám vám tedy na váš nářek, nad mou změnou jen tím, že nacházím, vy že jste se příliš málo změnil, a naznačuji vám tuto zvláštnost za příčinu, že si nemůžeme porozuměti. Vy jste posud sentimentalní a života hříčkou. Já jsem milující matkou a zápasím se životem. Vy žádáte shovívavost, šetrnost, a já se obojímu bráním, abych své dítě nerozmazlila, a zvyklá jsouc vychovávat, chtěla

bych vychovávati též vás. To jest vám nepohodlné. Nečiňme jeden druhého nešťastným, barone! Co se týče mého dítěte, to adoptoval můj nebožtík otec. Vy máte své děti. Sděďte jim svůj statek, já sdědím Růženě svou zavedenou práci.“

Podala mu ruku. On jí podal svoji v jakémsi omámení, a chtě odejíti hledal mechanicky, dle starého svyku, onen otvor v plotu, kterým jindy se scházívali. Ten byl však dávno spraven.

Odešel domem, a když byl ze vrat, řekla bledá Marie své matce: „Již nepřijde.“

„Dobře,“ odpověděla tato jasným hlasem.

* * *

Po letech slavila se v Adamově hlučná svatba. Růžena vdávala se za svého bratrance Václava. Byl to sňatek z čisté lásky, která s dětma byla rostla. Spokojenost a láska zářila z tváří mladých i starých.

V kostele stála Marie vedle své matky, a když byli blažení milenci spojeni, pravila matka Benešová: „Bylo by toto štěstí možno, kdyby byla Růžena dcerou baronky Vítkovské?“

„Matko,“ dí Marie vroucně, „myslím, dnes že jest moje chyba úplně napravena.“

* * *

Baron Alex bloudil po parku a zastavil se u velkolepého pomníku, na němžto se skvělo zlatými písmeny jméno: Kordelie.

Žirotický farář.

Novela.

(Druhé, opravené vydání.)

(Sepsána 1865. Poprvé uveřejněná ve feuilletonu Národních listů r. 1865.)

I.

Na pokrají lesa stála vysoká postava mužská hledíc s výšiny do údolí, v němžto se těsnala chudobná víska. Z vísky vyčnívala věž kostelní, okolo nížto se prohánělo hejno havranů.

Zacházející slunce metalo po tmavě rudém paprsku na krajinu černými mračny zatmělou a těžké kapky dešťové padaly s nich k zemi. Šelestily hlučně v stromoví a muži na oděvu, jakoby ho upomínati chtěly, by déle neprodléval. Nedbal jich však, a roztáhnuv náruč k údolí zvolal:

„Tak vypadáš tedy ty vězení, ty trestní místo moje? Ó, kéž bych vždycky svému osudu tak jasně šel v ústrety, jako nyní svému trestu! Co mi záleží na tom, zdali jsem v hlavním městě, neb v osamělé vesnici! Či poutalo mne něco v Praze? Či táhne mne cosi do světa? Nepoutalo, netáhne. Mé veselé kousky nepocházely vždycky z veselé hlavy, a pak-li jsem se nevzpíral, když mne oblékly v kněžský háv, proč bych se vzpíral býti též poustevníkem? Kéžby každý trestník nesl tak snadno trest svůj jako já na té zemi, plné vězení a káznic!“

Mladý kněz se usmál. „Hle,“ pokračoval, „nedo-

stává se mi prý zbožnosti příslušící stavu mému, jsem prý frivolní i neznaboh, a přece nastupuji nový úřad svůj vroucí modlitbou za trestané spolubratry svoje, a Bůh sám ví, zda jest upřímna!“

Na to ubíral se k údolí po příkré, kamenité stezce. S nebe se zatím jen lilo, a vítr zabíral se mu do mokrého těžkého pláště.

Přec nezdálo se, žeby tu zlobu nebes cítil, neb kroky jeho byly pevny a odměřeny a hlava směle vztýčena, zamyšlený jeho úsměv pak svědčil, že pokračuje v myšlénkách prvé zapředených. Ale my pozorujíce ho a sledujíce kroky jeho můžeme připamatovati sobě, co u něho předcházelo tuto chvíli.

Byl synovcem kanovníka * * *, sídlícího tehdáž na Hradčanech. Jeho matka, kanovníkova to sestra, byla vdovou a žijíc hlavně z dobrodiní svého bratra přijímala je s nesmírnou pokorou, což dodávalo její celé osobnosti cosi stísněného. Bydlila v úzké, dosti temné světnici na Malé Straně a ačkoli si přála míti slunečný, veselejší byt, netroufala si přece změniti jej za jiný.

Myslilať, že takové jednoduché přání již jest neslušné na chudou vdovu, a bála se, kdyby je projevila před svým panem bratrem, žeby tento snad zakabonil čelo. —

Přebývala tedy stále v nehezké světnici, až ji odtamtud na hřbitov odnesli.

Malý Bohuš byl vychován v tomto neveselém okolí. Po smrti matčině vzal ho strýc jeho k sobě do skvělého bytu svého, avšak ne na dlouho, neb mladý hoch vstoupil za nedlouho do semináře.

Ale u matky, u strýce, v semináři býval Bohuš Kaplický vždy stejný, a to byl takový, že neměl příčiny

pan kanovník býti s ním zcela spokojen. Nečinil ovšem nic zlého. Naopak byl vlídný i dobrý, dával chudým, ač sám nikdy neoplýval blahobytem, byl skromný, a nežádal od strýce nikdy více, než mu dobrovolně dal, ale jakési v něm vězelo čtveráctví, které mu nedalo dobře dělat. Dokud byla matka živa, bylo hlavní jeho vášní chovati se nedbale, ba hrdě ku svému strýci, a to v přítomnosti její. Čím větší pokorou ona to chtěla napraviti, tím hůře on vyváděl. Sedal na první místo, lehal si na pohovky, kouřil v nejlepším pokoji a v hovoru nešetřil ani jeho stavu ani jeho poměru k nim. Ba často vzdychaje před ním pravil, kterak lituje, že nemá sestry. Se sestrou žeby mu byl život rájem, pro sestru žeby žil, pracoval, ba třeba za ni umřel, a kanovník mohl si při tom mysliti, co chtěl, o svém panském chování ke sklíčené sestře.

Se slzami v očích odcházívala pak matka s ním domů vyčítajíc mu trpce, že zajisté strýce od sebe odvrátí a veškeré jeho dobrodiní zamezí.

Nebylo tomu tak, a kanovník odpouštěl prostořekému chlapci vše zase, když se byl za to několik dní na matku jeho, nikoliv na něho mračil.

Po kanovníkovi byla hochovi terčem kanovníkova hospodyně. Mohl-li jí schovati čepec, rozvázat zástěrku, prohnati kocoura a v jejím pokojíku vše rozházeti, byl velmi šťasten, a dal pak trochu pokoje svému strýci.

Hospodyně byla k němu méně milostiva než její pán, a často bylo mu slýchati od ní, ona žeby tu chudinu ve svém domě nepěstovala jako jeho Milost, pan kanovník.

Po matčině smrti byl Bohuš nějaký čas vážnější a teprva v semináři opět se objevil se svými kousky. Tu bylo přelézání zdí a oken, vycházek do divadla i do

plesů ve všelikém přestrojení, začež následovaly ovšem obligatní tresty. Jeho spoluvinníci bývali obyčejně tak sklíčeni při vyzrazení se jich kousků a při nemilém vězení a postu, jak byli před tím veseli byli; ale Bohuš podnikl a vydržel trest tímtéž rozpustilým chechtotem, jakým se prohánĕl v maškarním plesu co arlekyn.

Jeho strýc byl neustále shovívavým až k slabosti a těšil sebe i nespokojené profesory dobrými studiemi nastávajícího kněze.

Jeden z těchto profesorů namítnul mu však, že nebývá vždy z dobrého studenta dobrý kněz, což kanovník nahlédnul, a poněkud se bál, aby v rozhodném okamžiku Bohuš neřekl, že se knězem nestane; vždyť bylo tolik podobných případů! Kanovník ale nemohl si pomysliti jinou budoucnost pro svého svěřence, leč ve stavu kněžském; neboť kdež jinde byl by mohl podporovati a ku předu strkati svého miláčka tak, jako ve stavu, jemuž on náležel a v němžto měl tolik přátel!

Bohuš nezmínil se však nikdy slovem, žeby si přál jiné budoucnosti a jiného stavu. Byltě k němu veden od dětinství, a zvykl této myšlénce nepřevracuje ji na mysli. Byl příliš bezstarostný a přemýšlíval-li o věcech, nepřipletal k tomu nikdy svou osobu.

Bylo to Bohušovou zvláštností, která pocházela snad z toho, že se mu vše tak snadno dařilo, cokoliv počal, a že byl nadán povahou vzdorující veškerému osobnímu utrpení.

Byl tedy vysvěceným knězem, aniž mu kdy napadlo strachovati se nějakých konfliktů tohoto stavu buď s jeho srdcem neb myslí. A poněvadž byl při vší lehkovážnosti dobrým pozorovatelem světa a tudy věděl, že takové konflikty jsou, neopominul zajisté, aby si je představil,

při čem si ale pomohl vědomím jakési duševní síly, v kterou doufal, že ho vždy zachrání v každém postavení, jak se dělo až doposud.

Kanovník mysle, že jest vyhráno, zamiloval si ještě více synovce, nelenil a působil pilně za něho.

Následkem toho byl mladý kněz umístěn v samé Praze za kaplana jedné z nejlepších far.

Bohušovi bylo k smíchu, že jest již kaplanem, a nadarmo očekával kanovník, že bude přec jednou dělat usedlého, vážného muže církevního; také nemohl pochopiti jeho nejapného kázaní, znaje schopnosti jeho a dosti zdařilé studentské pokusy tohoto druhu.

Vyčítal mu to, ale nadarmo. Bohuš počínal si na kazatelně skoro blbě, a mimo kostel co pravý hejsek oblekaje se mnohem raději dle Pařížské módy než dle předpisu církevního.

Kanovník sám byl oblíbeným kazatelem a miloval toto odvětví svého úřadu s jakousi uměleckou snahou. Od dětinství býval Bohuš s matkou přítomen každému nedělnímu kázaní jeho, při čem doufal, že si vychová důstojného žáka ve svém synovcovi. I staral se nyní nemálo o jeho pokroky v tomto ohledu. Na začátku býval sám v oratoři přítomen prvním kázaním Bohušovým; zanevřev na jeho nedbalost přestal sice choditi, avšak hospodyně musila ho zastati. Neboť kanovník důvěřoval v tomto ohledu jejímu úsudku jakožto znamenité znalkyně.

Mladý kaplan kázával v sedm hodin ráno a hospodyně navrátivši se jednou z kázaní jeho našla pana kanovníka pohodlně sobě hovícího blízko kamen na pohovce, neb bylo posud času dost ku kázaní jeho.

„Nu, jakž bylo, Naninko?“ tázal se jí, „nevěděl zase kudy kam můj chudáček Bohuš?“

„Milosti, dnes nebyl Bohuš chudáčkem. Dnes vykládal písmo svaté krásně. Nemohla jsem to dítě poznati. Kázal tak ohnivě, až rozplakal veškeren lid.“

Kanovník zarděl se radostí, a dal si vykládati od Naninky Bohušovo kázaní.

Naninka opakovala je skoro doslovně, začež se jí dostalo neméně obdivu než dílu samému.

Pravda bylo, že se povznesl mladý kněz náhle ku přednesu vřelému a cítěnému. Kdo ho znal, nemusil se podiviti, jak se to stalo. Odbýval ť prve svou povinnost s nedůvěrou ve vlastní schopnost a nedbale, poněvadž byl ctižádosti prost.

Když však se posledně připravoval, připadl na thema, které ho dojalo: co divu, že se náhle ozvala i osvědčila jeho schopnost.

Lhostejně přijal pochvalu strýcovu, když se s ním sešel právě jako před tím jeho hanu.

Příště však připravuje se na kázaní hledal opět thema jemu příznivé i povznesl, kázaje, opět sebe, posluchačstvo i strýce tenkráte přítomného. Bylo-li po kázaní, myslil pak nerad na ně a mrzívalo ho, musil-li ho ještě jednou rozebírat pro otázky jiných.

Mělť jinou starost. To byla hospodyně farářova, u něhož byl kaplanem. Bylo to stvořeníčko malé, pitvorné a komické při svých pokročilých letech. Kdykoliv ji spatřil mladý kaplan, cítil kypěti v sobě veškeré studentské čtveráctví, a namluviti jí, že jest k smrti do ní zamilován, bylo hlavní snahou jeho. Nebylo mu to právě těžké, a viděti její upýpání, rdění, klopení očí, bylo Bohušovi pravým divadlem. —

„V neděli se vyznamenej obzvláště!“ domluvil mu jednou jeho strýc, „vzácný host bude posluchačem tvým.“

Při tom jmenoval církevního hodnostu, který měl nemálo vlivu ve stavu svém.

Bohuš slyšel „vyznamenej se“, a ačkoli se usmíval po celé cestě z Hradčan až do své fary na hezká děvčátka v pravo, v levo, ačkoliv byl spokojen s tím, co měl a ku předu si ani nepřál, o vyznamenání tedy nedbal, přece neměl pokoje. Byltě povzbuzen kanovníkovým slovem a jeho bohaté nadání, jež se chtělo vyvinouti, třeba on sám ho nedbal, nedalo mu stání ve velkém čeledníku, kde chtěl mermomocí býti nápomocen farářově hospodyni při zadělání koláčů, i opustil rdící se krásku náhle, aby se zabral v příští kázaní.

Když pak stál v neděli na kazatelně, jal se slova líče život Ježíšův v jeho prostotě a pokoře, v jeho shovívavosti a nekonečné lásce, v jeho nedbalosti o lidské předsudky, a v jeho hněvu proti ošemetnosti a lži.

Mladý muž dal se uchvátiti, a čím vznešeněji vylíčil obraz Kristův, tím směleji uváděl příklad jeho na naši dobu, na naše mravy. Mluvilť tak, jak si ani nebyl předsevzal mluviti, šel mnohem dále, než jíti chtěl, a toto nebylo ovšem novým úkazem u řečníka ideou uchváceného, nadšením povznášejícího se; avšak každý řečník tak málo toho nelitoval jako Bohuš Kaplický. Nešetřil žádného stavu, žádného ohledu, a ve smyslu Kristově ukázal jen tam na dobro a pravdu, kam tento by byl taktéž ukázal.

Sešel s kazatelny tak překvapen a dojat vlastními slovy, jako shromážděný mlčící a zamyšlený lid.

Jeho strýc neřekl ani tak ani tak o jeho kázaní.

Mezi týmdnem byl Bohuš náhle zavolán ke kanovníkovi.

Velká stížnost byla proti němu učiněna, a to jeho

farářem. Tento obžaloval kaplana z nedovoleného poměru k farní hospodyni.

Na důkaz bylo dodáno církevnímu soudu množství zamilovaných, opravdu bláznovských listů kaplanových k ní.

Ačkoliv bylo Bohušovi slyšeti skoro kletbu od kanovníka, ačkoli mu tento vypovídal vši přízeň svou, přece byl tento mnohem laskavější v činech nežli ve slovech, a jeho vlivem a prostřednictvím byl Bohuš povýšen z trestu za faráře do Žirotic.

To jest vesnice, do nížto ho vidíme posud kráčeti. Byltě to trest, který by se byl zdál mnohým jiným (kteří by nebyli měli ovšem kanovníky strýce) velkou přízní, ale pro nadějného Bohuše byl to trest, a to vlastně ani pro něho, jako pro dobrodince strýce jeho, jenžto ničím se neproviniv náhle měl zmařeny nejmilejší plany.

II.

Nový farář blížil se tedy v dešti a vichřici k Žiroticům. Byla to vesnice ve spustlém koutě nedaleko hranic naší vlasti, a vzdálena každého většího města. Fara byla chuda, vůkol nebylo mnoho úřednictva, a tudíž žádné tak nazvané dobré společnosti. Toť bylo příčin dost, aby se mohl cítit mladý, veselý světák vězněm.

Bohuš to všecko viděl a věděl, ale nic nebylo s to zkaliti mu dobrou mysl.

Brodil se blátem a loužemi po vesnici, kde nebylo človíčka spatřiti, aby se ho mohl optati na cestu; ba děti ani nevybíhaly pro špatné povětří. Kráčel tedy bez vůdce ku předu v tu stranu, kde zdaleka byl spatřil kostelní věž.

Zastavil se vedlé kostela před starobylým, zčernalým stavením, jehož dubová vrata byla uzamčena.

Bohuš zazvonil. Za dlouhou chvíli slyšel v síni zdlouhavé kroky, a vrata se otevřela. Spatřiv před sebou kněze v domácím oděvu věděl ihned, že to kaplan jeho a že jest na své faře.

Vstoupil do prostranné síně, a dal se ihned poznati. Kaplan byl člověk asi čtyřicetiletý, vzezření dětinského. Patřil na nového faráře s obdivem, jakoby samého papeže před sebou měl, a podotkl toliko, že ještě neočekával velebného pána, k jehožto příchodu byla malá slavnost uchystána, která jest nyní ovšem překažena nenadálým přibytím jeho.

Při těchto slovech vystoupil Bohuš na schody do svého obydlí.

Řekl kaplanovi, že ho v Praze již všecko omrzelo, jelikož věděl, že tam více nepatří, že neměl v Praze více stání a zanechav tamto své věci, že odjel beze všeho a dříve než určeno. Ale z blízké štace že došel pěšky až sem.

Zatřepal kaplanovi rukou a ubezpečil ho, že bude dobrým kolegou, po čem se zavřel do svých pokojů. Byly prostě a starodávně zařízeny. Stěny byly čistě vybíleny, nábytek černě natřen, a okny ve vetchých rámcích bylo viděti dílem do zahrady, dílem na hřbitov. Jenom největší pokoj měl vyhlídku na náves. Ale ten se mu mnohem méně zalíbil. Více lákaly ho ony dva zadní. V jednom z nich posadil se k oknu a opřev si hlavu o dlaň zadumal se.

Nemyslil na nic určitého, obrazy minulých dojmů střídaly se mu na mysli, ba hemžily se tak, že nepřipustily vzniknout nějaké myšlénce. Kochaltě se v blaho-

bytu svého postavení dívaje se na déšť. Naslouchaje vichřici venku prohánějící se byl rád, že sedí v suchu.

Poznenáhla přestaly obléhati ho obrazy jeho cesty, a jiné, dávnější vystoupily před ním. Vystoupivše táhly mu duší zdlouhavě a smutečně.

Dívaje se na zelenající se zahradu před svým oknem vzpomínal na smutnou světnici matčinu, kde bývalo v létě ještě smutněji než v zimě. Neboť při otevřeném okně bylo slyšeti veselých hlasů lidí procházejících se, bylo cítiti krátkými, překrátkými chvílkami vůni větérkem zavátou z blízké zahrady, a oko hledající azurové nebe, květy a zeleň, odráželo se o tvrdé a chladné zdi okolních budov. On pak, malý chlapec, sedával u okna a musíval se učiti, při čem ničemu tak se nenaučil jako touze po svobodě, jako blouznivé, neukojené lásce k přírodě, jako vzdorům vazbě jakékoliv.

I viděl tu matku, více sklíčenou než smutnou, více tvrdošíjnou než přísnou, které by byl tak rád pomohl, tak rád ulevil, a přece tenkráte nemohl.

Pak sobě připamatoval, jak béře ta milená matka svůj staromodní klobouk, který on vystáti nemohl, a chtíc odměniti ho za pilnost s ním na procházku vychází.

Bloudil s ní opět v osamělých stromořadích Marianských hradeb, díval se opět v duchu na skvěle ozářenou Prahu a cítil zas jako tenkráte svou i matčinu sirobu. Upamatoval se, jak mu někdy zabušilo srdce při velkolepém a dojímavém pohledu na otčinu svou, a jak mu zledovatělo při pomyšlení, že jest osiřelá též ona.

Nevzpomněl si nikterak na chlapecké burácení, na veselou mysl svou při všem nedostatku, ani na vzdorovitost při strýcovu dobrodiní, neb to vše bylo více na po-

vrchu jeho duše, a nyní měl Bohuš chvíli, kde se nořil do jejích hlubin.

Nemohl nasytit se těchto upomínek, když se jim ubrániti nedovedl.

Najednou zastavily se samy. Černá rouška na ně se vznesla, jakési omámení skleslo naň a vyloudilo mu slzu z oka. Byla to upomínka na smrt matčinu. Co bylo po ní, to vše míhalo se mu jako ve snu. Život v semináři zdál se mu lehkým, nepatrným skokem přes několik roků. Žádný pomník nepřipamatoval mu v něm jakousi chvíli skutečně prožilou. Rovněž tak nedbale zpomínal na krátkou dobu svého úřadování kaplanského, a ona dvě neb tři kázaní, která jemu byla tak osudná nezdála se mu ničím.

Což také bylo na tom, že jednou neb dvakrát vyslovil, co pocítil?

Nenapadloť mu přičítati tomu nejmenšího vlivu na jeho trest tak nazvaný.

Přestalo pršeti. Bohuš otevřel okno. Bylo chladno a chýlilo se k večeru. Usadil se opět. Bylo ticho, tak blaženě a opravdu ticho, co zvláště pociťuje na venkově měšťák napolo ohlušený neustálým městským hlukem.

Bohušovi nebývalo nikdy před tím dopřáno přijíti na venkov. I ssál celou duší to ladné ticho, které ani nerušilo bučení krav z pastvy se vracejících, ani ozývání se hlasů vesnického lidu, ani štěkot psů, ani zakrákorání usínající drůbeže, neb každý ten zvuk mohl ozývati se plně a jasně, mohl zazníti i doznítí, aniž byl rušen nesouhlasícím městským šramotem.

Bohuš pocítil lásku v srdci k celému světu, tak mocně naň působilo to výmluvné ticho přírody. Vyhnultě

se s okna do chladného, páchnoucího vzduchu, ponořil zraky do soumraku a šeptal: „Jak jsem šťasten u vězení, jak svoboden! Jak uvězněn byl jsem na svobodě!“

Zvolna, jako probouzející se člověk začal býti sobě vědom, že se dlouho již klepá na jeho dvéře. Poslouchal; ano, klepalo se, stejně, odměřeně, nekonečně, trpělivě. Bohuš obrátil napolo hlavu do pokoje, a nemoha tak snadno vzpamatovati se, nechal to ještě hodnou chvíli klepati, konečně mu napadlo, že musí říci: „Dále“, což učinil.

Dvéře se otevřely a kaplan vešel.

„Večeře jest připravena, velebný pane,“ řekl úsměvavě, „večeřívám v čeledníku za těchto chladných večerů, avšak vy snad ráčíte zůstat nahoře.“

„Nikoliv, půjdu s vámi,“ odpověděl vlídně nový farář a dal se odvesti.

V prostranném čeledníku, jehož okna byla révím obrostlá, byl krytý stůl, za nímžto by se bylo směstnalo zajisté dvacet osob. Farář a kaplan posadili se proti sobě a kuchařka co nejvzdáleněji od nich na konci stolu.

Aby zapředl rozprávku, tázal se farář: „Dlouho-li jste již v Žiroticích, pane kaplane?“ A poněvadž se mu nedostalo odpovědi, pohlédl na kaplana při kmitavém svitu starodávného kahance. Tento seděl naproti němu s hlavou na zad nakloněnou, s očima vzhůru obrácenýma, pohybuje rtoma. Jeho tvář zdála se pěkná co do souměrných tahů a co do výrazu přemítajícího.

Bohuš myslil nejinak, než že se zabral náhle v modlitbu, a to že jest příčinou jeho neodpovídání. Avšak za dlouhou chvíli řekl kaplan: „Bude tomu asi 15 roků.“ Překvapen podíval se naň Bohuš, neb zapomněl již, co se byl tázal, a pochopiv souvislost jeho otázky s odpo-

vědí kaplanovou, podivil se znovu po prvé tomu dlouhému počítání, které byl za modlitbu měl, a po druhé tomuto počtu let. Byltě považoval kaplana za mnohem mladšího i řekl mu to, po čem tento pokrčil ramenoma a jídla si hleděl. Jak měl hlavu skloněnou, zdály se jeho tahy zas velmi nepravidelné pro neobyčejně veliké, lysé čelo, a výraz jeho byl skoro blbý. Farář pokoušeje se o další rozmluvu vyptával se ho na poměry tamější krajiny a na ducha v obci, ale dobrý kaplan neostýchal se dáti mu na jevo, že ničeho neví.

„Víte, velebný pane, já konám svou povinnost, slouším mši svatou, káži a odbývám svědomitě ostatní úřady, ale mimo ve zpovědi nemluvím s lidmi. Žiji svým myšlénkám."

„Svým myšlénkám?" podivil se Bohuš, „a co činíte při tom?"

„Hraju na klavír."

„Zahrajete mi?"

„S radostí."

A kaplan, zanechav ihned jídla, vzdálil se spěšně. Za chvíli slyšel farář zaznívati neladěné piano, na němž přednášel kaplan tak podivné věci, sestavuje tak podivně tony, žeby se byl mohl posluchač zblázniti.

Farář volal, aby se navrátil příliš ochotný hudebník k večeři, neboť byt kaplanuv byl naproti čeledníku a otevřenýma obojíma dveřma byla hudba zavzněla.

Po několika pokusech ještě přesvědčil se farář na dobro, že nelze vylouditi z ubohého kněze souvislého slova a byl jen zvědav, kterak možno, aby kázal.

Unaven tímto nespolečenským večerem vrátil se do svých pokojů, kde našel opět tentýž klid, jaký ho prve byl ovíval.

Druhého dne, když stál u oltáře v tom malém, prostinkém kostelíčku, zdálo se mu, jakoby byl útočiště nalezl.

Útočiště proti čemu? Proti sobě samému, aby neutonul ve lhostejném živoření. Cítil, že mu bylo potřebí takého klidného půvabného okolí, aby se mohl vzpamatovati jakživ ponejprv, a aby vyskoumal, co vlastně žije v jeho srdci, jakým vlastně jest člověkem. Vždyť posud nevěděl sám o sobě, zdali jest větroplachem či něčím lepším!

Skoumav se shledal nejprve, že lne srdce jeho k prostotě v lidu i v poměrech. Spřátelil se hned první dni svého pobytu s mnohými obyvateli své osady a těšil se nemálo z důvěrných pohledů těchto lidí, když od něho odcházeli. Jeho příjemný, lehký mrav byl také okouzlující. Vešel do každého obydlí a nedbaje chladna a opětného deště procházel se s neochabující radostí po krajině.

Byl jaksi lehkým nyní bez okovů strýcova dobrodiní, které ho neustále pokořovalo.

Byl lehkým jako skřivan a zkoušeje peruti své vzdvihal se ku smělému letu po nebes širošíré báni.

Nebylo pomyšlení o dlouhé chvíli. Nepohřešoval ani dost málo hlučných ulic městských, ani dobré strýcovy tabule, ani častého setkávání se s lidmi podobného vychování, jaké on měl.

Lid prostý dostačil mu pro rozmluvy, příroda byla mu bohatou náhradou za Prahu, a strojení staré kuchařky bylo mu zcela vhod.

Bohuš nepřál sobě ničeho; četl mnoho, zaopatřuje si za strýcovy laskavé příspěvky knihy, a zdědiv po něm lásku ke kázaní kázal volně a prostě svému posluchačstvu, klada do svých slov veškeren mír svého nynějšího duševního stavu.

Naslouchal trpělivě a soucitně zmatenému hraní kaplanovu na klavír, mlčel s ním při společném stolování, a věci měly se tak, žeby si byl mohl člověk pomysliti, že není možno, aby byl zrušen kdy tento utěšený soulad v jeho žití.

Byl-li však v lůně blaženého Edenu had, ponoukající první šťastný párek lidský ku zvědavosti a neposlušnosti, co bylo prvním krokem člověčenstva klopotícího se na dráze pokroku: měl se vyvinouti též ze vzduchu Žirotického další postup v mysli Bohušově.

Přišel jednou domů skřehlý a unavený. Byltě u umírajícího s posledním pomazáním a to dosti daleko. Vstoupiv do svých pokojů nalezl je plny kouře, takže v nich nemohl zůstati. Poněvadž mu bylo hlučno v čeledníku, vešel do kaplanova pokoje, kam nebyl nikdy před tím vkročil.

V tomto pokoji byl tak podivný nelad jako v duši jeho obyvatele. Malé pianino stálo uprostřed pokoje, na posteli byl pouhý slamník, jediná židlice stála velmi uměle jen o třech nohách a ostatní předměty byly všelijak rozházeny.

Na stěně viselo několik obrazů svatých v pestrých barvách, mezi nimiž se černala v uzounkém rámci jediná lithografie. Obrazila muže vážného vzezření, pod jehožto podpisem stála slova:

„Vše, co se neděje z přesvědčení, jest hříchem.“

Aj to znělo jako dávno hledané heslo!

Bohuš stál před obrazem dívaje se na tvář muže, o kterém věděl, jak pevně jednal dle tohoto hesla a šeptal:

„Vše, co se neděje z přesvědčení, jest hříchem!“

Kaplan přistoupil k němu řka: „Tento obraz darovala mi moje sestra. Představuje muže, který se odřekl kněžského stavu.“

Při tom zavrtěl kaplan podivně hlavou řka: „Mně nezáleží na mém stavu, mám-li jen svůj klavír.“

Šel zahrát na ten ubohý klavír, který snášel trpělivě veškeré zlozvuky, jež z něho vyluzoval jeho majetník.

Ale Bohuše pronásledovalo heslo na podobizně jako plamenné písmo. Souhrn všeho, čemu se byl naučil, scvrknul se mu z nepřehledných končin na jediné malé místo, které pokrývala věta:

„Vše, co se neděje z přesvědčení, jest hříchem.“

Nyní byl Bohušův mír ten tam, a přece byl nalezl, co hledal, přece by nebyl měl pokoje, dokud by nebyl vyskoumal to slovo, a přece ho probouzelo totéž slovo ze spaní ku pravdivému názoru, ze snivého stínu do skvělého výsluní.

Nekonal více obřadů kněžských z přesvědčení, ba jeho kázaní, v němžto přece osvědčoval přesvědčení svoje, mělo formu, která nebyla jeho přesvědčením.

Co nyní činit, kterak se ospravedlniti před sebou? Měl-li jednati z přesvědčení? Pravé peklo nerozhodnosti a nespokojenosti otevřelo se před ním a on se zamhouřenýma očima vřítil se do něho.

Nemohl dále studovati, neb myslil příliš na sebe a zdál se mrzkým sám sobě a nehodným, dokud nebyl pánem svého přesvědčení.

Tenkráte o velkonocích byla jakási schůzka sousedního kněžstva, které byl přítomen. Kterak záviděl svým kolegům jich poklid, jak rád byl by se vpravil jako oni do svých poměrů.

Bohuš dostal také v tomtéž čase rozkaz, aby se zdržel kázaní na nějaký čas, až mu zase bude povoleno. Kdyby byl dostal dříve tuto zprávu, byl by býval smrtelně raněn; nyní mu byla právě vhod.

Kaplan ho zastal a obec zívala zase při jeho starém opsaném kázaní, jež nazpaměť odříkával.

Bohuš nepátral, odkud by bylo povstalo udavačství, které zajisté bylo příčinou této přísné důtky od jeho představenstva; neboť myslil na jiné věci.

Ale když byl unaven přebíráním se staré otázky: být či nebýt — knězem, hledal vždy zotavení a útěchu v maličkosti, v jediném prohozeném slovíčku kaplanově o jeho sestře, která mu byla darovala onu podobiznu.

Neviděl nikdy tuto kaplanovu sestru, neslyšel ničeho více o ní, neb neptal se na ni. Ale čím více mu byla fantomem, tím dovoleněji mohl na ni mysliti, tím raději to činil.

Kaplana namáhalo kázaní velmi. Byltě ještě slabší, než dával na sobě znáti. Netrvalo tedy ani čtyři neděle, a byla veta po jeho síle.

Onemocněl. Bohuš oznámiv to obdržel zase dovolení kázat. Ale kaplan ho snažně prosil, aby psal jeho sestře a jí poprosil, by ho přišla navštívit a ošetřovat.

Bohuš mu vyplnil přání v jakémsi omámení smyslů.

V.

Než přijela Jarmila — neb takto zněl jméno dívky, které Bohuš byl psal — ošetřoval on sám ubohého kaplana, jehož chorobou byla veliká slabost.

Kdykoli tomu dopouštěly věci, sedával Bohuš vedlé jeho lože s knihou, v nížto nikdy nečítal. Neb nebylo mu více možná myšlénky jinam obrátiti, dokud nebyl smířen sám s sebou, dokud nestál ve světě na půdě pevného přesvědčení.

Přemítaje seděl vedle dřímajícího kaplana.

A když napjaté myšlénky ku poslednímu výsledku dospěly, povolily bezděky, a zatím, co si umínil, že bude přemítati o kroku, který by ho sprostil závazků, jež s dobrým svědomím více splňovati nemohl, pojalo jej bdícího jakési snění, které bylo slastnou protivou proti prvějšímu napjetí.

A ve snění tomto zavznělo: „Jarmila.“

Divno, že se neobával Bohuš, aby nebyla Jarmila svému bratru podobna, divno, že si ji myslil mladou, kdežto bratr její již byl dávno překročil meze mladosti. Jeho jen dojímalo, že její rukou, jejím darem dospěl k výrazu burácejících v něm náhledů. Bohuš, jakkoliv býval veselým hochem, nikdy nebyl opravdu zamilován, a proto byl doufal, že tohoto citu nikdy nesezná. I možná, kdyby byl setrval ve směru dřívějším, žeby si byl mnohdy zažertoval, ale nikdy nezaúpěl v zápasu povinnosti s vášní.

Nyní byl zamilován do pouhého jména; avšak nikoliv, nebyl přece tak chudým, zamilovaltě si čin té neznámé dívky.

Vždyť mu bylo, jakoby byla *jemu* darovala onen obraz, jakoby byla naň zavolala ono heslo; ona s živými ústy, kdežto se rozpadla již v prach ústa toho, ježto je hlásaly v utrpení a bolu.

„Jarmilo!“ . . . . Kdo vyslovil to kouzelné jméno? Bohuš zalek se vytrhl se ze svého dumání. „Jarmilo,“ opakoval kaplan probíraje se z dřímoty.

„Ty malá Jarmilko, pojď mi zazpívat, potěš mne, holubičko! Ah, — — — vy jste tady, velebný pane? Jarmila tedy posud nepřijela?“

„Netrapte se takou netrpělivostí, milý bratře, vždyť sotva obdržela psaní moje. Uvidíte, že přijede,“ chlácholil ho farář.

„To vím, to vím," odpověděl smutně onen, „a nepřijede-li, budu vědéti, že mi zemřela ta jediná, ta jediná, která mne miluje!" Kaplan se rozplakal.

Bohuš ho nemohl těšiti, byloť též jemu podivně ouzko.

„Jarmila je děcko, velebný pane," jal se opět slova kaplan. „Choval jsem ji na svých rukou a býval jsem plísněn, že si raději s ní hraju, nežli se učím. Víte, to učení, to mne vždy pálilo zde," při tom ukázal na své lysé čelo. „Ale hráti si s Jarmilou, jaká to byla slast! Odtrhli mne od ní, dopravili mne sem, ale Jarmila přicházela přece mne navštěvovat; myslím, že každý rok, a ona jediná bývala ke mně vlídná; ne, ne, není více jen ona vlídnou ke mně. Vy jste taktéž laskav a dobrý. Oh, vím, že máte velikou trpělivost se mnou!"

„A Jarmila," tázal se Bohuš chvějícím se hlasem, „Jarmila darovala vám onen obraz?"

„Ano, dívajíc se na svaté obrazy, které zde mám. pravila: „Hle, bratře, tohoto svatého ctím já." Pak mi jej sem zavěsila; snad aby mne střežil." Zatím nastal večer, a ubohý nemocný nemohl utišiti se.

Bylo znáti, že bude míti nepokojnou noc. Proto zařídil se Bohuš, aby strávil noc u něho.

Kaplan usnuv vytrhoval se každou chvíli ze spaní a blouznil i blabolil, takže bylo těžko udržeti ho na lůžku.

Farská stará kuchařka přicházela po chvílích podívat se, zdali není ničeho potřebí, a pak se zase odebírala na odpočinek.

Strčila opět hlavu do dveří, Bohuš jí pokynul, aby odešla, neboť právě ležel nemocný nějakou chvilku tiše.

Ale kuchařka vrtíc hlavou, kynula Bohušovi, aby vykročil ven.

„Slečna Jarmila právě přijela“, pravila. „Slyšela jsem rachotiti vůz a když jsem se podívala z okna, viděla jsem zastaviti u Mikšů, kdežto vždy přebývá, poněvadž nechce býti na faře.

Mám pro ni hned poslat, když je velebnému pánovi tak zle?“

Bohuš váhal odpověděti, tu však vykřikl opět kaplan házeje sebou na loži.

„Jděte k němu, Kačenko,“ kázal kuchařce, „dojdu pro slečnu sám.“

Vykročil z fary ven do tiché divukrásné májové noci. Nad ním planuly, chvěly se i bloudily vzdálené hvězdy a vůkol páchly čeřík a bílá střemcha ze zahrad. Zdaleka bylo slyšeti slavíkovo klokotání a mimo tyto zvuky hluboko do srdce vnikající bylo ticho po vesnici.

Bohuš se zastavil: „Koho nyní spatřím?“ tázal se. „Ji, která mi bude rozuměti, která mne potvrdí v pravdě a v předsevzetí mém? Ji, která mi bude idealem vtěleným, v jejíchžto očích čísti budu o nejkrásnějším, co z lůna přírody se vzneslo? Oh, krásná noci, obejmi ji i mne, unes nás ze světa lidského, kde budeme oba trpěti a zápasiti, do světa skrytého, do nevyzpytovaných pralesů! — Ty čarovná noci, žehnám tobě, ty mně ji přivedeš, v tobě uzřím svou Jarmilu!“

U Mikšů měli rozžehnuto. Sotva že zaklepal Bohuš na vrátka u dvoru, již vyšla postava se světlem na zápraží. Bylať to stará Mikšová.

Ještě neodpověděl Bohuš, proč zde jest, a již se otevřela opět vrátka u stavení a druhá ženská postava vyšla.

Plakala. „Slyšela jsem všecko, panímámo,“ pravila

k Mikšové, jež jí chtěla opakovati slova Bohušova. „Jdu ihned k svému bratrovi.“ I vystoupila z dvorku.

Mikšová zmizela se svým rudým světélkem v domku. Vše opět utichlo, a Bohuš stál s ní sám v té vonné noci při klokotání slavičím.

Neviděl její tváře aniž rozeznal zahalené postavy. A když jí řekl: „Potěšte se, slečno, není zajisté nebezpečí u vašeho bratra; jsem přesvědčen, že mu scházíte toliko vy,“ zaslechl znova její plačící hlas říkoucí: „Děkuji vám, věřím vám ráda, čeho si vřele přeji.“

Při tom se vznášela jako letem ku předu a co neviděť stáli před farou. Vešla před ním a on váhal venku. Zůstal na prahu a nemohl se nasytiti kouzla této noci; i ssál z ní tu nekonečnou blaženost, ježto se skrývá v přírodě, aby se objevila milujícímu člověku.

Chtěl zadržeti to blažené okamžení, kteréž jižjiž prchalo do minulosti a ne-li zadržeti, alespoň hluboko vštípiti v paměť i v srdce, aby mu ozařovalo pozdější chvíle méně snad radostné.

Vešel ke kaplanovi, jehož nalezl sedícího na loži s planoucíma tvářema a držícího ruce své sestry ve svých.

Tato sedíc vedlé jeho lože povstala a před Bohušem stála stepilá dívčí postava. Její tvář byla pravidelná a jemná, oko její temné a zářící.

„Odpusťte, velebný pane,“ řekla, „že jsem vás posud jak se patří nepozdravila! Bylať jsem prve příliš polekána.“

Bohuš se jí uklonil dojat a mlčky. Nebyl slova mocen. Řekl toliko kaplanovi několik uspokojivých slov domlouvaje mu, aby se oddal nyní spánku, počemž zmizel.

Vystoupil po tmě na schody do svého obydlí. Nerozžehl si, ale bloudil po tmě od okna k oknu, kochaje se v hojivém tichu nočním, přeje si, aby tato noc nikdy

proň konce neměla a unaven několikanočním bděním u nemocného, sklesl konečně na lůžko a ve spánek klidný, jakého dávno neměl.

VI.

Probudil se záhy z rána a cítil se býti jako jiným člověkem. V jistém pak ohledu byl jím skutečně. Neboť ve směru jeho myšlének zavířilo zhluboka a ačkoli směr ten se neobrátil nazpět, přece proudil mohutněji: slovem Bohuš cítil se opět živoucím člověkem, kdežto byl vězel dříve v jakési duševní chorobě.

Viděl nyní vše jasně před sebou. I svoje postavení, do něhožto se více nehodil, i vznikající vášeň, která mu snad hrozila záhubou, a přece byl blažen a oživen.

Byloť mu jako člověku kráčejícímu na pokraji propasti, jehož přepadla noc. Ve strachu, aby nebyl jediným krokem synem smrti, zůstane zkamenělý na místě v nepřemožitelné hrůze; jakmile pak se rozední, okřeje, a nacházeje se posud v nebezpečí kráčí přece důvěrně a pevně ku předu.

Tak Bohuš. Dokud mu zuřila pochybnost a neshoda v němých prsou, byl nešťastným, ale co patřil v zářící oko živoucího, cítícího tvora, o němžto tušil, že mu porozumí, již byl pln naděje, bázně a zlého tušení prost, již cítil se mužem v pravém smyslu a hotovým k rozhodným činům.

Spatřil Jarmilu teprva odpoledne zase a sice, když vešel ke kaplanovi; neb ráno byl měl mnoho zaměstnání a ona nevyšla od svého bratra.

Jest to nemilá, ale častá zkušenost, že míváme někdy příznivý dojem při prvním, krátkém setkání se s osobou,

který pak bývá zcela opačný, jakmile ji spatříme po druhé a sice blíže i déle. Nebylo by divu bývalo, kdyby se bylo taktéž vedlo Bohušovi. Viděl Jarmilu jen za nočního šera, a při slabém kmitu noční lampy: jeho obraznost byla nad míru rozohněna, a jeho duše roztoužena. Nyní ji viděl ve střízlivém světle odpoledním a ačkoli byla jeho obraznost tatáž co den před tím, přece nebýval nikdy blouznivcem ani bez úsudku: avšak dojem Jarmily naň, ačkoli nebyl tentýž co minulé noci, přece byl opět hluboký!

Neboť jak vstala, kterak ho pozdravila, jak naslouchala jeho slovům a sama promluvila, vše bylo ušlechtilé, prosté a nehledané, ačkoli bylo Bohušovi patrno, že jest o něco starší, než byl zpočátku myslil.

Kaplan žádal Bohuše, aby se posadil, což tento učinil. Začal rozmluvu zmínkou o kaplanově chorobě, a Jarmila mu odpověděla, i mluvili nějakou chvíli o této věci. Mluvíce pak o ní pozorovali on ji, ona jeho. On se těšil z upřímné sesterské starostlivosti Jarmiliny, a tato divila se laskavosti představeného kněze, jakou se svým podřízeným zacházel. Navštěvujíc bratra po mnoho roků měla zkušenosti o docela jiném chování se předešlých pánů farářů.

Mezi touto rozmluvou usmíval se dobrý kaplan blaženě dívaje se brzo na sestru brzo na Bohuše, až při tom zdříml.

Bohuš a Jarmila byli skoro sami, což nezměnilo nikterak ani jejich chování, ba ani pohledy jejich, a ačkoli se jala jakási ostýchavost zmocňovati se jeho, zaplašil ji ihned vida dívku tak dokonale klidnou. — Nastalo malé mlčení. Jarmila ohlédla se na bratra, položila mu lépe hlavu, zahnala mouchu sedíc zamyšlena a k bra-

trovi obrácena, pak řekla pošeptmo, aby ho nezbudila, a přece dosti jasně, že mohla býti Bohušem slyšána:

„Mám na světě jedno vroucí přání.“

„Jedno?“

„Jediné, a to jest, abych mohla žíti s bratrem svým, abych ho mohla sprostiti služby jeho a u sebe podržeti.“

„To jest krásné přání, slečno, a mohl-li bych vám tím posloužiti, zasadím se sám, aby byl do pense dán, ačkoli budu jednati proti sobě; neboť dobrý bratr váš stal se mně milým, ba zajímavým, i pochybuji, že bych se s jiným knězem tak snadno shodl.“

„Bratr vypravoval mi dnes o vás a to s nadšením. Co se týče mého přání, nechce je vyplniti, nechce se dát živiti ode mne, jak říká, a k tomuto důvodu připojuje nyní nový, a ten se týče vás. On tedy praví, že se cítí šťastným, co vy jste farářem.“

„Nuže, to vám zbývá ještě, abyste se odstěhovala sem, jste-li samotna, jak pozoruji dle vašich slov.“

„To jsem, neb před dvěma lety zemřela mi matka a v ní celá rodina kromě bratra mého, avšak jsem na Prahu poutána pro svou práci, kterou tam mám zavedenou.“

„Nelze tedy ničeho dělati, leč že vám pošlu bratra často a vždy na několik neděl do Prahy; obstarám zaň rád jeho práce.“

„Vy jste neobyčejně dobrý, velebný pane,“ řekla dívka pohlédnouc naň s hlubokým výrazem. „A hle, jak podivně cítí lidské srdce! — Bývá-li člověk zmítán ve světě, pozná-li chudobu, těsné poměry a lidskou chladnost i netečnost k sobě, zvykne tomu i hledívá na to hemžící se množství lidu s hrdou resignací mysle: „Jakáž pomoc! Takoví jsou lidé“; setká-li se pak se šlechetnou výjimkou, jako nyní já s vámi, a okřeje-li opět v ochotnosti, laska-

vosti a lidskosti, hned bývá srdce nespokojeno a volá: „Proč nejste všickni jako tento?“

„Nyní mne přeceňujete, slečno; neboť nabízím li vám malou službu, nevíte sama, jak osudnou a velikou jste vy mi proukázala.“

Jarmila netroufala si ze skromnosti poptati se, jaká to byla služba osudná a veliká, a jelikož nepokračoval a neustále se díval na onu podobiznu, ona pak nevěděla ničeho o jeho náhledech a jeho pohledy sledovala, řekla: „Tuto podobiznu zavěsila jsem já zde svému bratrovi. Je-li vám závadna, nepřičítejte jemu vinu!“

Bohuš pokynul odporuje rukou, že mu není nikoliv závadnou, a odpověděl: „Budeme o ní někdy jindy rozprávěti. Vím ostatně, že jste ji darovala svému bratrovi se slovy, že muž tento jest svatým vaším.“

„Učinil něco zcela prostého,“ dí ona, „odřekl se stavu, jemuž nenáležel více s celou duší, jednal zmužile; neb odřekl se bezstarostného, pohodlného žití, aby za ně vyměnil klatbu a starosti.“

Kaplan se probudil, žádal ledačehos od sestry, která vstavši sem a tam chodila. Bohuš díval se zamyšleně za ní a zamyšleně odešel z pokoje.

Jarmila myslila, že ho snad urazila svým odhodlaným vyznáním, a byla mu tím vděčnější, že jí ani slovíčkem neodporoval.

Pokládalať za to, že se dokonce neshoduje s jejím smýšlením. On zatím měl jakés rokování s osadníky, pak požehnání, a k večeru šel navštívit nemocného.

Veliká dokonalost nevzbuzuje vždycky lásku, naopak schlazuje ji v úctu jakousi nepohyblivou a nadšení prostou. To bývá tenkráte, když člověk cítí vlastní slabost víc než jindy: tu se cítí pokořena tou dokonalostí druhé

bytosti, ku které rád by byl přilnul, což se mu nezdá více možno, poněvadž se mu vyšvihly na kamenný podstavec nepohnuté cnosti, zatím co on se plíží v prachu v zápasu sám s sebou.

Takový dojem učinilo na Bohuše pokojné chování Jarmilino a její neostýchavé vyznání víry.

Stálať před jeho myslí tak mramorově vznešena, tak hotova sama v sobě, že ho to tížilo v rozčileném a nestejném duševním stavu jeho.

Šel pozdě na večer domů od onoho nemocného a zahnuv okolo hřbitova ku faře stál náhle před Jarmilou.

Že jde domů k Mikšovům, řekla mu, poněvadž bratr tomu chce a tvrdí, že bude zajisté dobře spáti. Vyslovila radost, že se mu za tento den tak ulehčilo, a obličej jí při tom zářil, jakby se v něm shlížely červánky tmavomodrým nebem plující.

„Odpočívejte tedy sladce," řekl Bohuš zádumčivě, „těšte se, že se daří dle přání vašeho!" I podav jí ruku chtěl se s ní rozejíti. Ale ona zpozorovala, že mu něco jest, a zadrževši ho jemně pravila s přízvukem poněkud ostýchavým: „Přála bych též vám sladkého odpočinutí, ale snad by vám toto přání zavznělo jako ironie; protož myslím, že se vás mám raději zeptati, bude-li vám možno sladce spočívati."

A tato otázka, která by se byla podobala zvědavosti v jiných dívčích ústech, zněla z Jarmiliných svatě a něžně.

„Uhodla jste dobře," odpověděl Bohuš, „o odpočinutí není a nebude u mne dlouho řeči; nemám práva k němu."

„Ó, proč ne?" pousmála se vlídně Jarmila, „k tomu má každý právo, ten však, jenž pracuje a myslí, dvoj-

násobně. Ale vy pracujete nyní za dva, za sebe i za bratra mého, a že myslíte, to jsem uhodla dle vašich očí. Přiřkněte si tedy právo k odpočinku, a on vás nemine; ale máte-li před sebou nějaké nesnadné rozhodnutí, přibude vám síly, a odvahy právě odpočinutím. Neodepírejte si ho tedy!“

„Slečno, vy máte ducha prorockého,“ zvolal Bohuš s podivením, „kdybych nevěděl, že jsem zajisté s nikým nepromluvil o svých myšlénkách, myslil bych“ . . .

„Nejsem věštkyní, a říkám vám pouze, co mi napadá, abych vás potěšila,“ řekla prostě Jarmila; „neb to chci. Jsouc sama potěšena, přeji si vyjasniti tvář muže, který se osvědčil mému bratrovi přítelem; vidím však, že k tomu nemám moci, a přece zdá se mi, že člověk, jenž také trpěl, co je na světě, snadněji najde slova útěchy nežli zcela šťastný.“

„Při vašich slovech jest mi jako tonoucímu, který slyší ve smrtelném zápasu šelestění laškujícího větérku a šveholení ptactva v keřích.“

„Běda, jaký to smutný obraz! Vždyť musí zvýšiti tyto klidné přírodní zvuky muka smrtelného zápasu?!“

Jarmila zakryla si tvář.

„Velebný pane, dobrou noc!“ pravila za chvíli, „pozoruji s velkou litostí, že jsem vám ublížila chtíc vám uleviti. Neprosím vás za odpuštění, neb nezasluhuji ho. Jsem všetečná tazatelka a slibuji toliko, že se budoucně polepším.“

Jarmiliny tváře zbledly při těchto slovech a zasmušily se touže živostí výrazu, jakou je prve oživovala radost.

Bohuš to spozoroval a již nemoha více odolati kouzlu její rozmilosti, přejel si dlaní tváře, a pousmáv se: „Nikoliv,“ pravil, „tak smutečně nerozejdou se dva

mladí lidé, v nichžto žije v obou touha po pravdě a po dobru v té živoucí, dýšící přírodě. A poutům navzdor, které na mne vložily poměry, navzdor nepokoji mé duše, navzdor mé pochybné budoucnosti: „„Sladké odpočinutí, dobrá Jarmilo!““ neb též já si odpočinu klidně, poněvadž si toho přejete!“

Soucitný a vlídný pohled od ní, stisknutí její teplé, sympathické ruky — a dívka zmizela za rohem hřbitovní nízké zdi. Přes tuto sklánělo se býlí houpající se u večerním vánku. Nebe zatím se zatemnilo, hvězda na něm zaplála za hvězdou.

A blaženému Bohuši přibylo opět v životě o významnou, památnou, slasti i bolu plnou chvíli.

VI.

„Aj, milý kaplane, co se děje s vaší světničkou? tať vypadá nyní jako malá svatyně proti dřívějšímu jejímu stavu!“ tázal se farář vešed ke kaplanovi, jehož si uvykl častěji navštěvovati po jeho minulé nemoci.

„To ženská ruka, velebný pane,“ odpověděl kaplan jemně rozhlížeje se po své malé říši, kde bylo vše spořádáno, každého prášku prosto, ba kde i třínohá židle byla nyní spravena.

Bohuš se zarděl a odvrátiv hlavy, aby toho zakryl, viděl právě, kterak dvéře se otevřely a ona vstoupila, na niž byl vzpomněl.

Pozdravivši zasedla se šitím k oknu a začala pilně pracovati, neb si byla přivezla dílo z Prahy.

Kaplan chodil nepokojně po světnici dle svého způsobu, a Bohuš přisednuv si nedaleko Jarmily tázal se jí jsa důvěrnější po několikadenní známosti: „Bydlíte sama v Praze?“

„Sama po smrti své matky," odpověděla a poněvadž předpokládala dle této otázky, žeby rád zvěděl něco o jejích poměrech, připojila:

„Můj bratr a já jsme děti jednoho otce, avšak dvou matek. Náš otec býval úřadníkem i vedl se u nás *slušný* dům, jak se říká. Slušný totiž co do zevnějšku, tím smutnější však uvnitř, poněvadž nekryly odměřené příjmy mého otce hojné, nespořivé vydání. Však znáte směr tento, který má býti vznešeným. Byl jen záhubný našim materielním poměrům. Ještě horší byl onen druhý duševně aristokratický, dle kterého se nesměl nikterak státi můj bratr poctivým řemeslníkem, jímžto toužil státi se, ale každým způsobem studujícím. Bylo patrno, že churaví při studiích, že není dokonce schopen tohoto druhu namáhání; avšak přes to přese všecko ho dopravili tu prosbami a protekcí, tam jinými prostředky skrze školy až na toto kaplanství.

Dle tohotéž směru byla jsem já nucena zůstati při vyšívání, učiti se francině a klavíru, aniž mi bylo dovoleno sáhnouti na poučnou knihu leda skrytě. Jeden tedy studoval chtě nechtě, ať mohl neb nemohl, a druhá zůstala bez vědomostí, třeba k nim měla neodolatelné chuti! To není nic nového, ani v našich poměrech jediného, není-li pravda? Opakuje se to denně, toliko následky toho bývají vždy překvapující, nevysvětlitelné a vždy nové co do hrůzy."

Při těchto slovech hleděla úzkostlivě za svým bratrem, jenž byl zasedl k pianu, na němžto začal provozovati svoje strašlivé dissonance.

Jarmila nechajíc díla složila ruce v klíně a mlčky patřila na nadšenou tvář ubohého blbce, při čem se jevila v jejích skoro průzračných tazích nesnesitelná muka.

„A nyní?“ tázal se Bohuš dále doufaje, že odvrátí její pozornost od bratrovy hry.

Ona poobrátila ochotně k Bohušovi hlavu chtíc odpovědíti.

Její oči nemohly však odtrhnouti se od bratrovy tváře, a když přestal tento hráti, skanulo jí několik horkých slz na šití.

Ačkoli minula chvíle po poslední otázce Bohušově, přece na ni odpověděla řkouc:

„Nyní pracuji, abych se uživila; vždyť to víte, velebný pane. Nyní přemohla jsem své boje a trpím jedině za bratra svého, ale i toto utrpení chci opanovati pracujíc za něho, abych ho někdy k sobě vzala.“

„To cíl je váš!“ zvolal bolestně a snivě Bohuš bezděky zalomiv rukama.

Pozorné Jarmile neušel výraz jeho a pohledem vyzývala ho k dalším slovům.

Bohuš mlčel dlouhou chvíli, a vzpamatovav se řekl odpovídaje na stručný životopis Jarmilin a kaplanův:

„Já jsem se stal knězem zcela dobrovolně vyplňuje přání svého dobrodince, studoval jsem dobře, a nyní káži tak, že mám nejpozornější posluchačstvo, uspokojuji vykonáváním ostatních kněžských obřadů své osadníky, méně však uspokojuji své představené, a nejméně sama sebe. Vy máte tedy trýzeň osudu za sebou, a já jsem v ní. Vy máte cíl před očima, a já ho hledám. Vy jste šťastna proti mně.“

Jarmila pozvedla krásné oči k podobizně s heslem „Vše, co se neděje z přesvědčení, jest hříchem,“ pak se podívala dojatému Bohuši do očí.

„Vy sám poznáte nejlépe svou cestu,“ odpověděla mu pak. „Jste muž vzdělaný, já žena po vzdělání pouze

toužící. Dychtila jsem po vědách. Když jsem si však musila odepříti ukojení své touhy, umínila jsem si, že budu za náhradu vždy hledati v každé životní otázce cestu nejrovnější, rozluštění nejbližší a příčinu nejpřirozenější. Soudila jsem, že se mohu obejíti bez subtilného vzdělání při takovémto úmyslu a radíc se se zdravým rozumem předsudků prostým, že se mohu pak odvážiti k pravdivému úsudku. Proto myslím, že učiníte pro tu chvíli nejlépe, budete-li hledět vyhověti svým osadníkům především. To vám dodá konečně také míru v sobě a vlastní úcty. Ty ostatní nespořádané účty svého svědomí rovnejte pak chladnou krví, uvažujte dobře, co vám činiti jest, a až to radostně poznáte a bez pochybnosti uznáte, jednejte mužně a neodvratně, aby váš příklad se skvěl jiným tisícům bloudících lidí."

„Vy mluvíte ke mně, drahá Jarmilo, jak byste byla matkou mojí," odpověděl Bohuš, „matkou, která dlouho uvažuje osud můj a mým bojům rozumí. Děkuji vám za soucit váš."

Jeho slova zněla poněkud chladně, viděl' ji opět daleko před sebou a proti němu dospělou.

Její slova ho uspokojovala, souhlasil s nimi, ale její usedlý způsob ho dvojnásobně nespokojoval. Uznával s vděčností, že v ní nalezl pravdomluvnou srdečnou přítelkyni, ale pohřešoval vroucí srdce, jehožto tlukot by souhlasil se srdcem jeho.

Přece zdálo se, že nemohla sama prozřetelnost seslati mu jiného anděla strážce a že mu vkročila v cestu jeho života dívka taková, aby mu zachovala mír v srdci a výstřednosti ho zdržovala.

Pravím „zdálo se", neb v pravdě není platen anděl strážce ani umiňující přítel člověku energickému, který

spěje za dovršením své vlastní povahy dávaje na jevo činy vznikající důsledně z toho, jakým se narodil, jak byl vychován neb zanedbán a v čem byl potlačen. Proto vířily mu v hlavě myšlénky mohutněji, čím lépe je rozpřádal dílem v hovorech s Jarmilou, dílem v přípravách, které o samotě činil pro tyto hovory.

Ostýchal se vždy méně a kázal vždy svobodněji, rozkládal svým posluchačům otázku za otázkou prostotou takměř genialní.

Jarmila byla pilnou posluchačkou jeho a že byla laičkou ve všem tom, co si byl osvojil, vystupovala pak před ním jako žakyně přijímajíc jeho poučení. Činila to neodolatelně půvabně, nestyděla se za svou nevědomost a dychtivě přijímala poučení. Tato okolnost vpravila opět rovnováhu mezi Bohuše a mezi ni, a přece, čím více on se oddával své rostoucí vášni, tím více ho ranila její chladnost při vší laskavosti její.

Věděl každým dnem jasněji, že není více katolíkem a že miluje Jarmilu až k zbláznění. Jedno i druhé sbratřilo se v jeho duši, a cítil, že musí vyznati zjevným činem jedno i druhé.

Potvrzoval se v myšlénce, že vystoupí z kněžského stavu, že se katolické víry veřejně odřekne. „Aj, proč by mne pak nemilovala ona, ježto ctí muže s nejsvětějším heslem, který jednal, jak hodlám jednati já? Která je samostatna a nikoho není povinna se tázati o to, co činiti má?“

Takto hledě na věci oddal se nadějím tak blouznivým, jako dříve tísni své.

Vše, jak si to myslil, zdálo se mu možné a snadné. Jarmila byla skoro již jeho.

Avšak nastojte! Milovala ho? Byl jedinou příčinou její zdrželivosti kněžský háv, či on sám?

Ubohý Bohuš nebyl více tak vítězoslavným jako někdy v Praze při veselých kouskách.

Naučiltě se pochybovati o sobě; nade vší takovou pochybností zvítězila však přece naděje a touha mladého, krásného a citupIného muže, aby byl milován.

VII.

Nadarmo pobízel Bohuš Jarmilu k procházkám po zahradě nebo po polích. Ukazovala místo odpovědi záporné vždy jenom na své šití, které jí bylo z Prahy prostřednictvím dobré přítelkyně zasýláno, tak že mohla meškati dle chuti u bratra.

Zabírala se do tohoto šití někdy tak pilně, že nedávala Bohušovi odpovědi. Zdvihla-li pak očí k němu, byl v nich výraz, který ho odměňoval za její zdánlivou nedbalost k němu.

Sotva že si byla však vědoma tohoto výrazu, chránila se pak po celý den, aby více naň nepohlédla.

Jindy zas zdálo se jí, že se chová špatně zacházejíc nevděčně s přítelem svého ubohého bratra. Pak dala na jevo, že se stydí za svou zdrželivost, ba že se bojí, aby nebyla považována za koketerii, a snažila se přirozeným svým půvabem a otevřenou myslí předešlé, napraviti, co se jí dařilo tak dlouho, dokud ji nezalekl nějaký příliš ohnivý pohled jeho.

Bylo v neděli, nešpory byly odbyty, a dlouhá odpolední doba rozkládala se nudně před myslí lidí ke cti nedělní nezaměstnaných a přece zábav nevyhledávajících.

V kaplanově světničce bylo nesnesitelné horko. Bohuš

předčítal; ale hlas mu vázl: dílem horko, dílem roztržitost mu vadila.

„Kaplane," pravil, „pojďme do polí, přemluvte sestru svou, aby šla s námi, nevyhánějte mne samotného ven; neboť toužím po širém vzduchu, a nepůjdete-li se mnou, budu se venku potýkati s neblahými myšlénkami."

Jarmila vstala ihned a ohlédnouc se vlídně na Bohuše sáhla po velkém stínidku v koutku řkouc, že jest připravena. Všickni tři vydali se na cestu.

Kaplan šel napřed svým nejistým, spěchavým krokem. Bohuš a Jarmila nemohli mu stačiti anebo ho předbíhali; nebylo možno vpraviti se v nestejnost jeho chůze. Krátčelič tedy chvílemi sami vedlé sebe.

„Nyní, co jsem venku," pravila Jarmila, „děkuji vám vroucně, že jste mi domluvil, abych vyšla. Když se rozhlížím po těchto tichých polích, po utěšené obloze, tane mi znova na mysli předmět vašeho dnešního kázaní. Tu vidím opět tohoto člověka zcela přírodního ještě, jak jste ho vylíčil, kterak zápasí s přírodou, aby se od ní odtrhnul co bytost samostatná, přírodu podmaňující a jí užívající. Sotva se mu však daří jeho práce, hle, tu stojí vášnivý, svévolný a sobecký. Hle, tu se vypíná silný nad slabšího a hájí a rozšiřuje svoje práva násilím dobytá..... Nadarmo — nejsem s to opakovati vaše slova, toliko obraz utkvěl mi na mysli a obdivuji se vám, jak jste několika slovy vylíčil a objasnil původ lidské nerovnosti a vznik oněch nevázaných vášní, které označují člověka za nejdivější šelmu. Když jsme pak všichni nejvíce strnuli, obrátil jste list a na druhé straně dal jste nám čísti, jak vznešeně vystupovala po vše věky z této násilné, hrdopyšné surovosti čistě lidská myšlénka, jak neohroženě se vztyčila, jak vítězila, vítězivši opět byla potlačována,

aby opět znovu se zrodila. Dokázal jste nám pak, že se myšlénka tato vzmáhá, že vzrůstá a že lze doufati, kterak jest usouzeno, aby zcela zvítězila. Jak zřejmě popsal jste nám při tom postup osvěty rozšiřující se šíř a šíře po celé zemi a jak přirozeně připadl jste na Krista samého, co nejmohutnějšího posud hlasatele této posvátné myšlénky, která nás vždy zase smiřuje, kdykoliv zoufáme nad protivenstvím a nespravedlivostí lidskou."

A Jarmila uchvácena upomínkou na jeho slova sklesla na trávník u paty několika javorů vroubících cestu. Její tváře hořely a její vlhké zraky upřely se nadšeně na jeho tvář.

Bohuš sklesl u jednoho javoru na koleno a sedě a kleče půl díval se vděčně na ni.

„Přece nevyslovil jsem všecko dnes ráno, Jarmilo, měl jsem mnohem více ještě na mysli, ale vy nevěříte, jak neposlušna bývají slova, jaké nepohodlné nádoby to jsou, jak těžko časem bývá naplniti je až po kraj myšlénkami a jak snadno se dávají porážeti vypouštějíce skvostný obsah svůj."

„Rozumím-li dobře vašemu podobenství," odpověděla Jarmila, „toť řekla bych, že jest třeba posluchače pozorného, jenž jaksi nastavuje duši, do nížto přetéci může z nádob obsah, odkud se pak více nevytratí."

„Ó vy, Jarmilo, rozumíte mi vždycky i beze slov!"

Jarmila usmála se něžně, ale věrna jsouc obyčeji svému, dle něhožto se vyhýbala každému vroucnějšímu jeho slovu, řekla rychle: „Nemohouc v knihách čítati, jak jsem si toho přála a jakby mi bývalo potřebí k vzdělání ducha, čítala jsem v lidských srdcích. Pozorovávala jsem povahy, srovnávala jsem činy lidí, jak se mi často jevívaly nedůsledné a nestejné, a často ztrácívala jsem se

v tomto badání jako v pravém bludišti. Bálať jsem se časem, že ztratím veškerou lásku k člověčenstvu, ba důvěru k sobě; neboť jako jiné tak jsem též sebe rozebírala a uvesti se snažila v prvotní příčiny. Věděla jsem, že mne vede tato cesta na pokraj šílenosti, a nemohouc navrátiti se z ní hledala jsem něco smiřujícího, doufajíc ba věříc, že to najdu. Čím pozorněji upírala jsem zraky na veškeré počínání svého pokolení, tím jasněji viděla jsem pak snahu v myslích zdokonalovati se, dílem hořící, dílem doutnající, dílem zneuznalou, bezděčnou, potlačenou, spotvořenou, ba též na opačnou dráhu uvrženou. A poněvadž jsem ji cítila a cítím ve vlastních prsou tak mohutnou, neodbytnou, mé žití zajisté přetrvající, držím se jí jakožto vesla na své pouti po širém moři poznávání lidí."

„Jak to líčíte, Jarmilo, tak bylo od věků, od doby, co k nám mluví dějiny nech v bájkách, nech v nejdůkladnějších památnostech. Jak vidíte jednoho člověka, objeví se vám celý národ, ba celé pokolení jedno, a jak na nebi jedna oběžnice otáčejíc se svou drahou probíhá ve svém lůně tisícero žití chovajíc, kdežto celá soustava oběžnic i se středním tělesem svým totéž opakuje a podobnou, avšak ohromnější drahou ku předu spěje; tak myslete si žití a snahu jednotlivcovu proti žití a snaze národů. Jste tedy na pravé cestě se svým badáním, vy dívko důmyslná, a kdo ví, nepředstihnete-li někdy badatele učeného, který se drží písmene, zapomínaje na prýštící pramen věčně obmezujících se životů."

„Bohuši," zvolala Jarmila, „my máme tutéž víru."

„Věřím v lidskou snahu," odpověděl Bohuš bera Jarmilinu ruku, „a v lidskou lepší budoucnost."

„Co hlasatelé této víry, jaké to máme povinnosti, Bohuši; myslím, že bychom si je měli připomenouti?"

„Jednati dle svého přesvědčení, toť je souhrn povinností každé upřímné víry, každého poctivého člověka. Jest to velmi mnoho, Jarmilo! Vy jste mi to již jednou nevědomky vzkázala, když jste zavěsila podobiznu onoho spravedlivého muže do světnice svého bratra.“

Tu vyzpovídal se Bohuš přítelkyni ze svých prvějších tísní a vylíčil jí okamžení, kdy pohlédnul poprvé na onu podobiznu, kde přečetl ono heslo a kde v tomtéž okamžení zaslechl ponejprvé promluviti o ní.

Kaplan, který těkal nestále okolo nich, vložil své sestře kytičku lučního kvítí do klína.

Zdvihli se a šli ještě dále.

Z blízkých vesnic bylo slyšeti hudbu a výskání veselícího se lidu. Naproti těmto zvukům z dálí rozléhajících se bylo tichounko po krajině.

Bohuš a Jarmila kráčeli mlčky vedlé sebe. Cítili se blaženější a přece postrčenější nežli veškerý ostatní lid.

Byli sobě vědomi, že se jim hostí v ňadrech citové bohův hodní, a bolelo je, že jim není volno vysloviti jeden před druhým až do nejtajnějších hlubin, jak vroucně se milují, a že jim brání toliko útlé svědomí, aby se objali v nejvroucnější lásce.

Navrátili se domů u večer, přesvědčeni jsouce o své lásce vzájemné.

Bohuš tiskl k srdci kytičku, kterou od Jarmily byl obdržel.

Jarmila však jevila se sklíčena od oné procházky a na otázky Bohušovy odpovídala, že jest nespokojena sama s sebou. Poněvadž však pátral dále, nedovedla dosti obratně skrýti mu příčinu této nespokojenosti.

Bohuš nemluvil více o této choulostivé věci, přešťasten se cítě, že potud dospěl a nechtě přenáhlením

vše zmařiti. Na místě toho probíral s ní každý den otázku o svém vystoupení z kněžského stavu.

Jarmila nemohla jinak než souhlasiti s jeho předsevzetím, avšak činila to bezradostně. Jednou mu řekla: „Musím vám říci, že se nemohu sprostiti hlubokého dojmu vašeho posledního kázaní. Tento dojem nevznikal jenom ze slov vašich, nýbrž také z účinku jejich na lid. Viděla jsem okolo sebe tváře zářící důmyslem a radostí, že slyší věci vykládati, jak se v pravdě mají, a nazvati je pravými jmény. Viděla jsem tváře zamyšlené, že jsem souditi mohla, kterak svědomí je probuzeno, a všeobecně viděla jsem pozornost největší. Bohuši, nekocháte se v tomto povolání? Chcete pro některé formy zahoditi tento úřad učitelský?“

„Nechci pouze, ale musím, Jarmilo; neboť prohřešuji se proti zákonům svého stavu, proti základům církve, která mne vyslala jakožto svého služebníka, kdežto nyní se jevím služebníkem jiného vyznání. Nevzdávám se tedy svého úřadu učitelského; chci-li však zastati jej na vše strany poctivě, jest mi jej vykonávati na jiném místě.“

Jarmila nenamítala ničeho více. Ubledlá a zamyšlená kráčela po jeho boku po úzkých cestičkách farní zahrady. Bohuš začal z ticha mluviti.

Byla to mluva lásky a vyznání všeho, co cítil pro drahou dívku. Ale tváře její bledly více a topily se v slzách. Dlouho, dlouho mlčela takto zdlouha vytahujíc ruku svoji z jeho ruky. Smutně vrtěla hlavou a zašeptala chvějícíma se rtoma: „Nikdy, nikdy.“

„Oh, Jarmilo,“ dí Bohuš, „jenom tenkráte vynes se svou obvyklou silou nad předsudek lidský a zapomenuvši na kněze viz ve mně muže milujícího tě z čistého srdce!“

„Nemohu, Bohuši! Hle! přemýšlela jsem o ledačem,

o lásce však nikdy, a překvapila-li mne myšlénka na ni a touha seznati ji, projevila vždy obraznost moje mistrnou hru předvádějíc mi ideal tak málo pozemský, tak málo uzpůsobený kterémukoliv světskému poměru, že jsem byla jista, kterak s tímto idealem nikdy se nesejdu. Proto dala jsem se vámi překvapiti, neboť — nadarmo bych ti skrývala, můj příteli, co na mně jistě znamenáš, avšak jsem jata všemi předsudky, ostýchavostí a stydlivostí takovou, že vidím, kterak spíše umru, než bych byla příčinou, abys se odřekl svých povinností dílem snad k vůli mně."

Když Bohuš jí namítal, že zajisté ona příčinou tohoto odřeknutí není, ač mocnou pomocnicí, odpověděla:

„Nuže, učiň, co za hodno uznáváš; ale přísahej mi, že se uspokojíš mým vyznáním neobmezené lásky k tobě, avšak že zůstaneš mým pouhým přítelem, až nahlédnu jasněji v povinnosti svoje k tobě i k světu, v němžto žiji a jehožto členem jsem. Nyní nemohu je rozeznati, a než je rozeznám, nemohu jednati. Protož slib mi přátelství, Bohuši!"

A podivná ta dívka sklesla před ním na kolena napolo z dojetí, napolo ze mdloby.

Bohuš slíbil jí vše, jak chtěla; neboť byla tak uchvacující, pravdiva a důstojna v tomto boji s sebou a se svědomím svým, žeby se jí nebyl musil tak velice obdivovati, aby jí byl odolal.

VIII.

Zatím se blížila neděle, a Bohuš poslušen jsa vůle své milované a ostatně jsa upokojen svým i jejím vyznáním, pracoval opět kázaní.

Komu se dostalo štěstí pracovati za všeobecné dobro a to přece vzhledem k jediné milované osobě, na nižto

možno mezi prací neustále mysliti, pochopí, jakou rozkoší byla Bohušovi práce tato.

Již měl vše pohromadě, hlavní punkty naznačeny, a napřed již se těšil, kterak bude improvisovati na základě důsledně vymyšleném.

Bylo v sobotu odpoledne.

Sešel s nevýslovným uspokojením ke kaplanovi, aby se pokochal v přítomnosti Jarmilině.

Kaplan mu přišel v ústrety se zapečetěným listem.

„Aj, pane bratře," dí Bohuš, „co s tím mám dělati? Hleďte, na nápisu jest jméno vaše!"

„Tak," odpověděl tento, „ale kdoby mně mohl psáti, je-li má sestra zde?"

„Podívejte se na pečeť!" dí Bohuš lehce zblednuv a roztrh ji bez dalšího váhání.

Byl to církevní rozkaz, aby nyní opět kázával kaplan, protože jest opět zdráv.

Bohuš četl list ten nahlas. Poohlédl se pak na Jarmilu a vida ji polekánu, usmál se i ukázal jí nejklidnější tvář.

„Očekával jsem to, drahá Jarmilo; jest to doklad k mým slovům, jimiž jsem vám ondyno dokazoval, že nemohu zůstati knězem," pravil k ní.

Kaplan zdál se býti dokonale uzdraven, ba vypadal mnohem lépe než před svou nemocí, nebyla tedy výmluva možná, a jakkoli velmi nerad, vystoupil přece v neděli na kazatelnu.

Jarmila byla jeho kázaní přítomna. Kaplan mlčel, co se považovalo za mlčení povzbuzující pozornost. Trvalo již poněkud dlouho a když Jarmila naň pohlédla, zalekla se jeho změněných tahů. Její pohled zdál se však vzpamatovati ho. Promluvil, snažil se přijíti do

textu některého z kázaní, které se byl nevýslovně namáhavě nazpamět naučil, ale paměť ho opouštěla zcela. Ozýval se nesrozumitelně, v nesouvislých slovech, pomodlil se několik modliteb a sestoupil s kazatelny jako skoupaný ve studeném potu. Jarmila spěchala za ním do sakristie a odvedla ho odtamtud přímo na lože. Ochuravěl znovu.

Sotva že o tom farář uslyšel, spěchal ihned k němu. Cítil s blažeností, že má právo považovati se za příbuzného či alespoň za přítele této malé rodiny. A způsob, jakým byl uvítán od ustrašené Jarmily, potvrdil ho v tom. Ubohá dívka spěchala mu v ústrety od spícího bratra vzavši ho poprvé bez okolků za ruku a bezděky dala na jevo, jak velkou potřebou jí bylo, aby se opřela o přítele, o němžto věděla, že bude sdíleti starost její s ní.

Neboť nadarmo zvyká žena samostatnosti: jakmile ucítí vlídné rámě podporné, hlásí se ráda k přirozené slabosti své povahy a odříká se bez žalosti této samostatnosti.

Čím více Jarmila se přemáhala, aby odolala své oddanosti k Bohušovi, tím vroucněji přitulila se k němu pod záštitou bolu o svého bratra.

Dychtivě přijímala Bohušovu útěchu a vděčně připustila, aby se s ní rozdělil o ošetřování churavého bratra.

Kaplan probudil se z trudného spánku jen napolo. Začal blouzniti a v jeho blouznění bylo znáti, že se namáhá neustále, aby si vzpomněl na slova svého kázaní. Toto namáhání mysli zhoršilo patrně jeho stav. Horkosti mu přibývalo, vyskakoval z lože a Bohuš byl nucen ho zdržovati vší silou, aby neuprchl. Tu napadlo mu něco velmi šťastného. Když zpočátku s kaplanem se byl seznámil, divil se, jak možno, aby tento ubohý člověk

kázal. Šel ho tedy ze zvědavosti jednou poslouchati. Bůh sám ví odkud si byl kaplan svoje kázaní vypsal, avšak bylo dílem tak bizarní, dílem tak nesmyslné pro chyby jeho paměti, že si je byl Bohuš skoro doslovně pamatoval zbytkem oné veselé mysli studentské, která si libuje v parodiích.

Nyní tedy předříkal nemocnému toto kázaní. Byl to opravdu blahodějný nápad, neboť ubohý, trýznící se kaplan utišil se a naslouchaje Bohušovým slovům, jakoby mu zdálí zaznívala aneb jakoby to bylo ozývání se jeho vlastní paměti, zač je asi považoval, opakoval je poslušně a když přišel ke konci a říci mohl „Amen“, vyjasnila se jeho tvář, oddechl si a skles na podušky zamhouřil oči.

Za chvíli je opět otevřel žádaje Jarmily, aby mu podala pít. Stiskl jí ruku nazývaje ji svým drahým andělem, a bylo znáti, že jest úplně při sobě. Usnul opět a nyní dobře, oddychoval odměřeně a zdlouhavěji, a Jarmila políbila vášnivě ruku Bohušovu: „Vy jste ho nyní zachránil,“ pravila k němu nadšeně, „jsem přesvědčena, že bude zdráv, až se probudí.“

„Přeji si toho jako vy, má předrahá,“ odpověděl tento, „avšak patrno, že více kázati nesmí váš bratr, a poněvadž ani já nemám kázati, jsem zvědav, kdo příště za nás tento úřad odbude.“

Bohuš psal do Prahy připojiv lékařské vysvědčení o kaplanově chorobě a tázaje se, kdoby měl kázati příští neděli.

Místo úřadní odpovědi dostalo se mu přípisu od kanovníka, kde mu starý pán představoval laskavě a otcovsky jeho nesmyslné počínání. Znal od slova k slovu Bohušova kázaní a dokazoval mu z nich, co říci mohl

a co neměl. Dával mu na příklad vlastní kázaní, za něž byl po celé skoro katolické Evropě rozhlášen, a upozornil mladého faráře na meze jejich, které právě tam se nacházely, kam je kladlo katolické náboženství. Prosil a zapřísahal milovaného synovce, aby sám sobě karieru nekazil a aby užil dobře ku svému prospěchu a k ujcově útěše krásných schopností, z nichžto tak srdečně se těšil starý pán a o nichžto se domníval, že je po něm zdědil jeho synovec. Připojeno pak bylo nejvyšší dovolení dále kázati, s přísnou domluvou, aby se držel církevního přikázaní, a s dodatkem kanovníkovým, že byl již přichystán jiný kněz, jenž měl nějaký čas na faře meškati, aby zastal kaplanovo místo. Tuto nepříjemnost byl kanovník od synovce odvrátil, avšak pochyboval, žeby se ho mohl věčně zastávati s dobrým výsledkem.

Bohuš byl ovšem pohnut laskavostí kanovníkovou, i nastala mu krutá zkouška, aby k vůli dobrodinci svému se změnil aspoň na nějaký čas. Zdáloť se mu to nemožné, myslil, že se z toho roznemůže jako kaplan. Neděle se blížila a krásné velikolepé předměty tanuly mu na mysli, pronásledovaly ho, tak že povstav v noci na lůžku v polosnění kázaje je rozváděl, právě jako prve kaplan, jen že naopak.

Jarmila, jež posud trávila noci u svého bratra netroufajíc si ho opustiti, slyšela Bohušovo blouznění otevřenými pro parno okny. Věděla předobře, co se děje v jeho duši, neboť jí byl dal přečísti ujcův list a ostatně jí sdílel veškeré své boje a nesnáze.

Když její bratr blouznil, upokojil ho on tak důmyslně, a když sám nyní trpěl, byl nucen, vše vytrpěti sám — nikdo mu nepřispěl.

Jarmila toužila mu uleviti. Naslouchala jeho hlasu,

rozuměla slovům jeho, byla by tak ráda spěchala k němu, avšak on byl knězem! Byla by studem zahynula, kdyby byla v noci k němu vkročila, kdežto ve dne nebyla překročila posud jeho práh. A přece věděla, žeby ho upokojilo pouhé zjevení její, ano věděla, žeby mu i dovedla říci, coby ho ukonejšilo. Nešla však k němu a trápila se sama pro sebe až do rána, až rozčilený mladík sám sebou utichl. Stála u okna, i zdálo se jí za tichého jitra, že nyní slyší jeho oddychování zvěstující, kterak konečně klidně spí.

Nepřála si ještě odpočinku, teprv až jasně vymyslila, co příteli drahému řekne, až ho ráno spatří, zavřela okno, jímžto k ní páchla kvetoucí reseda, a sklesla na malou pohovku, která jí byla lůžkem, když bratra hlídala.

Po ranní mši vstoupil do kaplanovy světničky Bohuš a naříkaje, že měl špatnou noc, dozvěděl se, že Jarmila o tom ví a dojat ji vyslechl, když se mu vytasila, jaké předměty si zaň vymyslila, aby o nich mohl kázati s obvyklou vroucností a přece bez závady.

I zavedla ho z kruhu filosofickopolitického do kruhu rodinného, odhalila mu různé poměry rodinné, vylíčila jich důležitost, jich všeobecné vady, a snadno se jí podařilo uvesti milujícího Bohuše do tohoto oboru, z něhožto si obral předmět pro příští kázaní, který ho těšil a přece nikomu překážeti nemohl.

Kázaní jeho bylo krásné, dojímavé, jako každé jiné, a s jeho poděkováním Jarmile za rozumný nápad její zavítal na faru blažící rodinný duch. Kaplanovi bylo lépe, tak že mohl opět vstáti, a Jarmila dala se uprositi od všech, nejvíce pak od kuchařky, a přijala za obydlí malý pokojíček vedlé čeledního, aby byla bratrovi na blízku.

Pracovala pilně dále přijímajíc vždy novou práci

z Prahy zasýlanou, a farář vypracovával svá kázaní vždy dle udání Jarmilina.

Obědvávalo se společně v čeledníku, který se stával víc a více salonem, poněvadž v něm ráda šila Jarmila Bohuš choval se k ní dle slibu svého jako dobrý přítel a nic jinak. Nic tedy nerušilo krásný mír, který se nyní rozhostil v staré černavé faře mezi obyvateli jejími. Pilná Jarmila a stará kuchařka vedly tu tichou domácnost, kterou Jarmila ozdobovala. Kaplan se bavil klavírem, a Bohuš přestal mysliti na něco jiného leč na milou tuto přítomnost.

Tak nastane někdy náhle rozkošné ticho v přírodě po divém boji a víření živlů. A jakkoli nikdo neví, pokud potrvá a brzo-li zase začne nová nepohoda, užívá ho rolník jako zahradník, pracovník jako zahaleč k svému užitku a k radosti.

Tak na faře rozvinul nyní každý z obyvatelů jejích své nejlepší vlastnosti. Nyní mohl Bohuš seznati veškerou cenu Jarmilinu, její jemnou, ženskou, domácí mysl, její důmyslné nápady, kterak způsobiti zde lepší pohodlí, jinde krásnější spořádání, onde ušetření něčeho v hospodářství, tak že toho nikdo nepocítil a přece chudému se uštědřilo. Kuchařka nemohla si naříkati, žeby se jí do jejích záležitostí všetečně mísila, a přece cítila a používala jejího pořádajícího působení.

Bohuš shledal se po delším čase opět se svou veselou myslí, se svými šprýmy a se svým vypravováním. A jemu i Jarmile minuly dlouhé i slastné hodiny vzájemného sdílení. Kaplan mlčíval a dával se hýčkati sestrou i Bohušem projevuje při tom dětskou důvěru i naivnost. Obíral se rád zahradnictvím, čehož Bohuš i Jarmila vlídně a radostně se účastnili.

Tu zakládaly se růžové besídky, tam táhlo se vinné

revi okolo oken, jinde zbudoval se malý pavillonek a ozdoboval se sterými vkusnými maličkostmi.

Kdoby byl viděl tyto dobré, šťastné lidičky takto říditi, snášeti a pracovati k ozdobě tohoto obydlí, byl by hádal, že si zakládají útulek, v němž do smrti hodlají meškati a potomstvu svému zanechati důkazy své pilnosti a dobrého úmyslu. Přece věděli ubozí a cítili, že tomu tak nebude. Chránili se však zkaliti si chvíli nějakou zmínkou o tom.

Bohuš stával se pravým požehnáním své osady, byl otcem všech, kteří potřebovali rady neb pomoci, a hojné ujcovy dary byly od něho užívány co nejkrásněji k úlevě trpících lidí.

Viklavé zdraví kaplanovo bylo jediným stínem tohoto dokonalého štěstí, a on ubohý, vždy opovržený pro svou nedostatečnost netušil, co záleželo na jeho žití jinak tak málo platném a kterak on byl středem a podnětem tohoto skvělého paprsku blaženosti v životě dvou šlechetných duší.

IX.

Čeho se strachovali Bohuš a Jarmila, konečně je neminulo. Kaplan ochuravěl opět a opravdověji, než kdy předtím. I nebylo více čaky, žeby ho z choroby této mohl opět vytrhnouti milovaný hlas jeho sestry neb dobrý nápad Bohušův.

V němé hrůze sedělí milující přítel a přítelkyně u jeho lože tisknouce si křečovitě ruce a polýkajíce zoufale slzy svého stonásobného hoře.

Doufali chvílemi, že musí zachrániti milovaného nemocného, nepřáli si ni spánku ni oddechu, aby mu uštědřili nejpozornější péče.

Ale smrt jest neuprositelna. Ztratili ho a s ním před světem svazek mezi sebou.

Oplakávajíce jeho jemnou, bezúhonnou duši, jeho žití protrápené až na poslední tyto neděle, které mu byly skutečně oslazeny jejich láskou, oplakávali své rozejití.

Oddalovali pohřeb jak možná dlouho, aby déle užívali hodin svého bolestného loučení.

Již meškala Jarmila poslední večer pod střechou Bohušovou a sedíc s ním v zahradě na sedátku od kaplana zhotoveném probírala s ním budoucnost. Doufalať nyní s ním, že vystoupí z kněžského řádu, a kula s ním plány pracovitého a lásky plného žití v nějakém koutku širého světa, kdeby nikomu nebyli pohoršením ani překážkou.

Rozešli se pozorujíce, že spolu proseděli skoro celou noc v té milé farní zahrádce mezi páchnoucími záhonky.

I učinili to jako dva srdnatí a ctnostní mladí lidé, jimiž byli, totiž nadějně a zmužile.

Po pohřbu bratrově příštího dne doprovodil Bohuš Jarmilu na stanici a pečlivě obstarávaje její záležitosti, což mu bylo jedinou útěchou v této chvíli, políbil ji ponejprve v ústa. Teprva když se vracel k svému osiřelému domovu a ona když seděla ve voze k Praze uhánějícím, ulevili si oba hojnými slzami.

Tu přišel Bohuš opět na ona pokrají lesa, odkud byl před rokem pozoroval své trestní místo. Byl opět nevlídný podzimní den, a opět rozhlížel se Bohuš po minulé dráze svého žití.

Vzpomínka na ono první přibytí do Žirotic posilnila ho. Pamatoval se, jak lehce tehdá bral život, jak málo se bál jeho nesnází, a byl by se styděl, aby nyní pod nimi úpěl.

Sešel tedy jako loni s oné kamenité stezky a vešel

v malou vísku, kterou si byl tak srdečně zamiloval a v nížto byl rozsil tak mnoho poučení a útěchy.

Vešel do svého obydlí jako loni a pohřešil bolestně přivítání kaplanovo.

Avšak to byl jediný bol, kterému se oddal, a vešed do svých pokojů, v nichž ho to upomínalo na Jarmilu každým pohledem na předměty ho obklopující, umínil si, že ihned učiní první krok, aby se přiblížil k ní opět a na vždy.

Psal dlouhý list svému ujci.

Kuchařka přišla mu oznámit, že jest večeře připravena. Když vešel do čeledníku ze starého zvyku, sám pak zasedl za onu velkou tabuli, kde nyní scházeli kaplan i Jarmila, sklesla mu ruka i hlava a zdálo se mu chvíli, že není života více schopen. Slabé žalostné zvuky probudily ho ze snění.

Prohléd viděl při slabém kmitu starodávného kahánce, kterak kuchařka pláče a štká sedíc na protějším konci tabule na obvyklém místě svém. Tu dobrý Bohuš zapomínaje na sebe snažil se potěšiti plačící stařenu. —

Bohuš nečekal dlouho na odpověď kanovníkovu. Byla tak rozčilena jako mysl pisatelova; neboť Bohuš potácející se neustále v duševních bojích, v pochybnostech, pak v pocitech lásky, za nižto by byl i beztoho vše nasadil, nepomyslil si ani, jak velice poleká jeho psaní kanovníka.

Všechno leknutí, podivení, hněv a bol nad tím překypoval tedy v přípisu. Nazýval synovce šílencem, zamilovaným bláznem, pravil, že dobře věděl o jeho poměru s kaplanovou sestrou a že zasluhoval za své shovívání pro tuto slabost, jakož i pro ostatní kousky Bohušovy lepší odměny, než zprávu o takovém zjevném pohoršení.

Nemyslil jinak, než že láska jest příčinou Bohušova

smělého úmyslu a nechtěl ani slyšeti o pravých příčinách, které mu byl Bohuš přece obšírně rozložil. A proto padal také mnohem větší díl jeho hněvu na Jarmilu; čím více pak na ni horlil, tím raději byl by omluvil milovaného synovce a kdežto začal psáti v největším hněvu, skončil svůj list prosbou, aby Bohuš zapomněl na toto neslýchaně *pretenciosní* děvče a aby se opět navrátil k rozumu. Vylíčil mu svou náklonnost k němu tak výmluvně, že se Bohuš podivil, neb býval zvyklý u kanovníka jakémusi vznešeně poručnickému tonu a při jeho skoro pokorných prosbách cítil, kterak se ozývá i v jeho srdci láska vděčně synovská.

Jak četl úsudek kanovníkův o Jarmile, zabolelo ho srdce. Tak právě jako jeho strýc byla by posuzovala Jarmila sebe, kdyby sobě vědoma bývala, že jest skutečně jedinou příčinou úmyslu jeho. Vše, co se jí vyčítalo, bylo její čisté duši rovněž tak protivno jako kanovníkovi, a jenom smrt kaplanova a její bol o tohoto bratra, pak loučení s ním byly s to vylákati jí sliby v budoucnost. Bohuš vmyslil se v její něžnou mysl a v to, jakby ji uráželo, kdyby věděla, jak jest posuzována, a rád by byl všecko zapřel jí k vůli, aby se jí nemohlo ničeho vytýkati, aby ji viděli i jiní lidé tak ctnostnou a svatou jak on.

Psaní kanovníkovo mělo naň tedy účinek žádaný, ačkoli se to nestalo prostředky zamýšlenými, nýbrž právě opačnými. Bohuš měl jako svázané ruce. Nemohl odhodlati se k dalším krokům dílem z bázně o dobrou pověst Jarmilinu, na nižto byl tím více žárliv, čím více ona jí zasluhovala, a dílem z úcty k prosbám svého dobrodince.

Povolil tedy a oddal se na několik dní životu lhostejnému, mechanickému, z něhožto ani si nepřál býti vyproštěn.

Psaní od Jarmily vytrhlo ho však opět z tohoto stavu naplnivši ho touhou a láskou, avšak bylo takového obsahu, že ho potvrdilo, aby ničeho nepodnikal. Odpověděl Jarmile bezodkladně a psaním sprostil se duševních vazeb, psaním bylo, jakoby se opět byly rozproudily ztuhlé jeho schopnosti, a cítil, že se stal opět sám sebou. Osvědčil to zabráním se s novou chutí do studií před přibytím Jarmiliným zanechaných, i nacházel v nich každým dnem více ukonejšení.

Nepozoroval ani v tomto horlivém, duševním zaměstnání, co se okolo něho dělo, a nevšímal si ani hrubě, že přibyl nový kaplan.

Tento projevil se býti horlivým kazatelem, a zamyšlený Bohuš nehádal se s ním, chtěl-li zastati tento úřad i za něho. Přišeltě nyní na stupeň, kde člověk nedbá, aby se zaskvěl svými přednostmi, ani v nejlepším smyslu. Stal se ještě prostějším a nyní by nebyl seznal nikdo více v něm onoho šviháckého kaplana Pražského, který házíval očkem po kráskách v ulicích staroslavné Prahy. Měl-li dobrou myšlénku, již by byl rád sdělil svým osadníkům, šel k nim do jejich příbytků a sdělil jim ji prostě v obyčejné rozmluvě. Viděl, že ji rovněž tak rádi přijmou jako s kazatelny.

A když takto žil nějaký čas, vzmohla se v něm znova jeho veškerá mladistvá síla, začala se opět probírati pevná, neodvratná vůle z tohoto kolotání. Chtěl opět býti svoboden. Když pak pozoroval a více pochybovati nemohl, že má ve svém kaplanovi strážníka nad každým slovem i činem, pomohlo mu také ještě trochu rozhorlení a neptaje se více strýce kanovníka žádal rovnou cestou o propuštění z kněžské služby.

X.

Místo odpovědi dostalo se mu opět jen domluvy, hrozby a kárání od strýce, ano přípisu, kde mu tento sdílel, že jen svým působením odvrátil, aby nebyl Bohuš jat na polepšení do káznice pro kněze. Kam měl obrátiti se Bohuš? Zůstal na svém, srovnával se méně a méně s povinnostmi svého stavu, hledal posud spásu ve studiích a též v dopisování s Jarmilou.

Tato však náhle oněměla. Čekal na její list ode dne ke dni nemoha se ho dočkati. Byla-li nemocna? Nemilovala-li ho více? Či zoufala si nad budoucností? Převracel tyto otázky na mysli, až ho zbavily vší schopnosti k práci. Psal jí opět a opět. Nedostávaje však odpovědi žádal za dovolení, by směl Prahu navštíviti, co mu bylo odepřeno.

Vyslal tedy posla, bezpečného člověka do Prahy s psaním, jenž mu přinesl odpověď Jarmilinu.

Z této odpovědi vysvítalo, že se ztratily veškeré její dopisy, které mu hojně psávala. Podávala mu opis lístkův od kanovníka, v němžto ji tento vyzýval, by od synovce jeho upustila. Ubohá Jarmila byla nad míru pobouřena, Bohuš měl její sliby, on ji byl přesvědčil o spravedlivosti svého úmyslu, a ona se držela jeho z celé duše. Avšak přece neviděla nikde spásy, nevěděla žádné rady a prosila ho, aby na ni vzpomínal jako na oddanou přítelkyni, avšak marných, zkázonosných pokusův aby více nečinil.

Bohuš byl opět skoro šťasten, když toto psaní četl. Šťasten, jak může být člověk beznadějný; neboť opravdu Bohušovi nezbývalo žádné naděje více. Zoufal si, že nebude nikdy spojen s Jarmilou a že zahyne na duchu i

na těle ve svém nepravém postavení. Zbývalo mu přání jediné: osvědčiti jen jednou jakživ sobě, Jarmile i světu, že jest mužem činu, mužem plným dobré vůle ku spáse bližního.

Čím více myslil, jak vyplniti toto přání, tím více připadal si jako člověk loučící se se světem.

Neděle zdály se mu roky, a měsíce věčnostmi. Připadal sobě hříčkou jiných a toliko láska osadníků byla mu odměnou; avšak ani této nepožíval více nezkaleně; neboť kamkoliv vkročil, všude se setkával s kaplanem, a v jeho přítomnosti vázlo mu slovo na rtech.

Nikdy ještě necítil se v Žiroticích tak sklíčena. Bylo mu, jakoby úmyslně před ním se zavíralo vše, cokoliv ho mohlo poutati k životu.

Psaní od Jarmily ztěží dostával, poněvadž to bylo možno toliko po poslu. Vzdálenost od Prahy byla však příliš veliká, by mohl často užívati tohoto prostředku. Dostal-li se mu přece přípis od Jarmily, vanul mu z něho smuteční duch. Cítil, že jest ona ještě sklíčenější než on. Želelať ztráty svého bratra, nazývala svůj život bez cíle, a Bohušovi připadla myšlénka, žeby jí snad ulevil, kdyby ji sprostil docela slibů jejich. Cítil však brzo, žeby ji k smrti poranil; neboť při vší zádumčivosti jevila k němu takovou příchylnost, tak živé přání, aby byl spokojen, tázala se ho tak starostlivě, zdaliby se mohl smířiti přece s postavením svým, byla přitom tak nezištna, pomýšlela tak málo na vlastní osud, přála-li si, aby on se svým se smířil, že viděl, kterak by ji hrubě urazil odmítaje její něžné přátelství. A tu připadla mu myšlénka jiná: žeby jí bylo uleveno, kdyby zemřel.

„Ano, ano," pravil sám k sobě. „Kdyby slyšela, že mne není více, truchlila by o mne jsem o tom přesvědčen;

ale jakkoliv by truchlila, přece by uznala, že vše jest ukončeno, a snad by jí bylo možno žíti dále beze mne. Aby mohla žíti, musila by hledati jiného přátelství, které by ji opět poutalo k životu, — — jiného přátelství?... Kdo ví .... snad jiné lásky? .... Neocenitelná Jarmila nezanikla by, rozesila by mezi lidmi krásný účin svých dobrých vlastností, a jeden člověk byl by zachráněn, zatím co nyní utoneme oba!“

Tak vzrůstala Bohušova zádumčivost a jeho obraznost probíhala se v nejčernějších obrazích.

Poněvadž pak nebyl člověkem libujícím si ve chmurách, nýbrž srdce od přírody veselého a povahy snadné, zatoužil mezitím tak živě, aby sprostěn byl toho, co ho tísnilo, že se cítil každého činu schopna, který by mu byl nápomocen. Jednoho jitra, kdy slunce metalo vřelejší paprsky na zem sněhem pokrytou, seděl Bohuš s novinami v ruce ve svém pokoji.

Nečetl, ale zamyšlen hleděl na list a v prsou mu opět: „K činům! Vzhůru!“ zaburácelo.

„Hanba tomu, kdo živoří netečně mezi svými současníky ku předu snažícími se, jejichžto krvavé stopy zúrodňují zem k pokrokům opět novým!“

Rozevřel pak noviny a četl. Nalezl tam první zprávy o polském povstání, neb byl tehdáž rok 1863.

Dočet věděl Bohuš, co mu činiti zbývá, přestal mysliti na strýce svého a na nynějšího kaplana, na odmrštěné žádosti jiné, a počal mysliti na nový plan. Co den dočítal se nových zpráv, o půtkách, o vítězstvích, o zajetí, o popravách, o Sibíři. Co den byl lépe připraven dostaviti se v řady polských povstalců.

Blednoucí a vadnoucí nad svou prací Jarmila obdržela list od Bohuše.

Slabé uzardění oživilo její jasné tahy. I čtla:

Jediná Jarmilo má!

Jsem sprostěn! Těš se se mnou! Jsem sprostěn bez bojů se svým strýcem a se svými představenými. Až budeš čísti tyto řádky, bude státi Žirotický farář v řadách Poláků hájících vlast.

Mé rámě bude jim pomáhati, moje krev spojí se snad s krví jejich, a bude kropiti půdu jejich vlasti. Jsem šťasten touto vyhlídkou; vždyť víš, milenko má, kterak jsem toužil, bych vykonal jediný platný čin. Víš, že jsem se snažil, vydati ze sebe pro jiné své nejlepší myšlénky, své nejhlubší přesvědčení! Protivný osud řídil to tak, že byla velká tato snaha moje nezákonitá. Ty, milená, jsi byla svědkem, jak poctivě jsem chtěl vstoupiti a uvésti tyto snahy v soulad se světem, v němžto jsem žil. Bylo mi bráněno. Nuže, nyní nastala chvíle, kde se přece vyrvu tomuto osudu, nesmí on státi se pánem mým. Kdybych se mu oddal, otupěl nebo zahynul bych. Přemoha jej snesu lehce následky svého činu, i kdyby měly býti tyto následky smrtí na popravišti, neb vyhnanstvím, nemluvím o sladké smrti na bojišti.

Ty, Jarmilo, nezapomeň na mne, ale potěš se! Považuj mne za mrtvého, neb nahlédneš, že nemohu navrátiti se více! Oplakávej mou památku, věnuj jí upomínku ve svém panenském srdci, buď však silna, našich předsevzetí hodna a našim zásadám věrna!

S Bohem! Dlouhé, dlouhé políbení

od tvého Bohuše.“

Přečetši vyskočila Jarmila ze svého sedadla. S hlavou vztyčenou a s tvářema planoucíma probíhala svůj těsný pokoj na vše strany. Pak zůstala u okna se založenýma rukama a planoucíma zrakoma hleděla ven na střechy a

věže Pražského města i na oblaky po obloze putující, jakoby chtěla proraziti okem obzory a pozdravení poslati milovanému uprchlíkovi.

Poslem donesším tenkráte Jarmile psaní byla sama farská kuchařka.

Jarmila, než byla otevřela Bohušův list, srdečně milou stařenku uvítala a laskavě uhostila.

Tato seděla nyní ve velikém starém křesle za stolkem dívajíc se na počínání si Jarmilino.

Před svým útěkem byl Bohuš jí se svěřil, neboť byl přesvědčen o její příchylnosti k němu; odeslav právě ji s psaním k Jarmile věděl, že jí posýlá jedinou osobu, ježto bude schopna potěšiti ji.

Dobrá Kačenka byla také připravena na pláč a veliký nářek od Jarmily. Viděla nyní jiný dojem neméně hluboký, ač mu úplně nerozuměla.

Konečně nemohla svésti nepohnutost Jarmilinu a přikročivši k ní pravila soucitně: „Je vám ho velmi líto, slečinko? Ubohá duše!“

„Jakže, Kačenko? Víte, co se stalo?“ tázala se ustrnutě Jarmila. „Nelekejte se!“ odpověděla tato, „netřeba báti se, že ho prozradím. Svěřil se mi večer před svým odchodem se vším ten svatý muž, neb svatým a ctnostným byl nad jiné, nechať vypravuje pan kaplan co chce o jeho kacířství.“

„Oh Kačenko drahá!“ zvolala Jarmila objavši ji.

„Tedy smím se vás tázati, jak se co stalo, kterak odešel, jak vypadal, co naposledy mluvil? Oh, jak jsem mu vděčná, že vás ke mně poslal! Oh, jak dobře uhodl, že bych sklesla pod tíží této nové události bez přátelské duše! Poznávám v tom jeho veškerou laskavost! Rcete tedy, Kačenko, kterak se s vámi rozloučil, a odpusťte mi,

že vám budu potom teprva děkovati za vaši ochotu, kterou jste obstarala toto důležité poselství!“

„Pozorovala jsem několik dní u pana faráře,“ jala se vypravovati Kačenka, „kterak něco neobyčejného zamýšlí. Probíraltě se v papírech, prohlížel a skládal své věci a brával po každé klíč s sebou, kdykoliv ze svých pokojů se vzdálil. To činil nepochybně pro pana kaplana, k němužto nikdy neměl důvěry. Já neříkala ničeho, jen někdy po straně podívala jsem se na jeho dobrotivou tvář, neboť od smrti nebožtíka pana bratra viděla jsem ho vždy více méně zasmušilého, i slídila jsem tedy, zdali zas někdy neuvidím toho přívětivého úsměvu, který míval pro každého. Pan farář zpozoroval to a hleděl mne pak upokojiti několika slovy. Byltě tak dobrý ke mně!“

Stařena zaplakala při této vzpomínce a též Jarmile ulevilo několik slz.

„Byla jsem pozorna na všecky jeho potřeby,“ pokračovala kuchařka „a úzkostlivě dívala jsem se na to, co se díti bude. Tu vešel pan farář náhle do čeledníka, když jsem večeři chystala, a ptal se po panu kaplanovi. Když uslyšel, že není doma, vzal mne za ruce a děkoval mi za všecko, co jsem já ubohá prý mu prokázala dobrého, a nejen za sebe, též za vás děkoval mi, to dobré srdce. Pravil mi, že se přesvědčil v minulých několika dnech, kterak mlčeti prý umím, a proto že mne prosí, bych zachovala jeho tajemství, které mi svěří, a k tomu proukázala mu službu. Myslil tím, abych vám donesla jeho list. Plakal jako dítě při zpomínce na vás, jak jsem ho nikdy plakati neviděla, ani když jste s ním se rozloučila po nebožtíkově smrti. Plakala jsem s ním a slíbila jsem mu všecko, ba více, než chtěl: že zůstanu v Praze a že budu přebývati blízko vás a žíti těmi několika zlatými,

které jsem si zahospodařila. Na faře že nechám svou sestřenici. Neboť ačkoli jsem tam ve službě sestárla, nemohu tam více býti, když tam bude scházeti ten dobrý pan farář Bohuš. Smějte se mi na stará léta, ale on je mi nejmilejším člověkem na světě! Seznala jsem ho dobře za ten čas, co byl na faře, a nezapomenu nikdy na jeho dobrotu. Jen vám na blízku bude mi tedy volno, slečinko drahá, a mně můžete uvěřiti, řeknu-li, že cítím s vámi váš stesk."

„Přebývejte tedy se mnou, milá Kačenko! Máme zde obě místa dosti," řekla Jarmila hluboce dojata. „Budeme mluviti o něm a doufati v nějakou zprávu od něho. Nevíte, jakou útěchou mně budete."

Zůstalo při tom a Kačenka se přestěhovala k Jarmile. Jarmila sledovala povstání polské, sbírajíc zprávy po všech novinách, vyptávajíc se každého, kdo o tom věděti mohl, a v napjetí tomto nezbývalo jí skoro času, aby truchlila, že milence více nespatří. Nevěděla sama, v co doufá, čeho si přeje, čeho se obává. Věděla toliko, že se uvrhnul přítel její v dráhu přirozenou, v podnik jeho srdci drahý. Mohla představovati si, že plápolá nový život, zmužilost a bujará síla na milované tváři jeho.

Mohla předpokládati, že se vyznamenává srdnatými činy a neohrožeností, i cítila s ním a za něho radost, pýchu a vřelé pohnutí. Její živá obraznost odnášela jí k němu, s ním pak snášela a zkoušela osudy jeho, jak si je vylíčila dle zpráv v novinách.

Bylať ubohá zvykla odříkati se ho a býti od něho vzdálena. Proto snášela jeho odjezd zmužileji, než mohla pochopiti Kačenka modlící se neustále za jeho žití, ježto vzdychajíc šeptávala: „Ach, kdo ví, je-li mezi živými!"

Mělať právo k této obavě, neb žádné ani nejmenší zprávy nedocházelo o něm, jakkoliv Jarmila pátrala.

Kanovník nemohl nikterak pochopiti, kam zmizel jeho synovec. Dal zavolati půl světa, aby se něčeho dověděl. Nadarmo; nikdo netušil, kamby se byl Bohuš obrátil.

Starý pán soužil se patrně.

Od Bohušova dětství nebyl poznal jiné lásky, jiné vášně, leda otcovské náklonnosti k tomuto synovci, ačkoli toho dříve nebyl tak zjevně ukazoval.

Čím více stárl, čím více viděl mladíka vyvíjeti se v muže se skvělým nadáním, v němžto mínil viděti vlastní obraz svůj idealisovaný: tím více oddával se jediné náklonnosti této.

Když uplynuly dni a neděle, aniž se čeho dověděl o něm, začal i litovati, že raději nepovolil jeho žádosti. Vyčítal si svou tvrdohlavost, jak nyní to nazýval, a trestal se představováním, kterak by byl býval Bohuš vděčen, kterak by byl ctil jeho liberalnost, kdyby mu byl býval po vůli. Věděl, žeby byl mohl zaříditi věci tak, aby z nich nevzešlo přílišného pohoršení, a nyní, kde to nebylo více platno, vymýšlel ve dne v noci steré cesty a způsoby, jakými by byl mohl Bohuše sprostiti kněžských závazků.

XI.

Jarmila složila šití a složivši ruce do klína ohlédla se z okna na onen známý obzor, po němžto každodenně těkalo její smutné oko.

Byl jarní večer. Slunce sklánějící se k západu pozlacovalo střechy a lomenice, nad nimiž čněly věže jako zářící se čarovné zámky a obloha klenula se v dokonalé jasnosti nad tímto obrazem. Bystré vlašťovičky proletovaly se jako ocelové leštěné šípy průhledným vzduchem

a milující srdce přálo si vzdychajíc, aby jako ony letělo za milencem, jak od pradávna již bývalo obyčejem vzdálených milenců.

„Chladnost mi tedy vytýkáte, Kačenko?“ pravila za chvíli Jarmila s bolestným úsměvem, „a nepochopitelný poklid? Vy že byste na mém místě hlouběji cítila, praví te, a kdybyste byla měla štěstí býti milována od člověka tak krásného a ušlechtilého, že byste nemohla tak snadno utišiti se jako já?“

„Bože můj, Jarmilko, vždyť vám to přeju, že jste jaká jste,“ odpověděla ohnivá stařena „pravím jen, že cítím jinak.“

„Mohu býti klidna,“ dí na to děvče, „vím napřed, co na mne čeká, a myslím, že bývá bol jen tenkráte nesnesitelný, když se k němu pojí nejistota.“

„Svatý Bože, nemáme ještě dosti nejistoty?“ hněvala se Kačenka.

„V sobě nemám nejistoty. Jakmile uslyším o něm, kde jest, pospěju za ním a dovím-li se, že ho není více . . . . . vím také, co mi zbývá učiniti.“

„Jarmilo, pomalounku!“ obracela nyní Kačenka slyšíc, jak zoufale se zachvěl Jarmilin hlas.

„Vždyť každá kulka neraní, on jest zajisté posud živ. Jakže jste však nyní pravila? Že chcete za ním? Nu, to bych si nebyla o vás pomyslila. Jste vždy tak považna a musím vám říci upřímně, když jste tak neuprositelně z fary odjela hned po pohřbu pana kaplana, horšila jsem se na vás. Jak jste to mohla učiniti, když jste Bohuše milovala?“

„Tak, jako nyní učiním, co jsem vám zvěstovala: poněvadž jinak nemohu.

Tenkráte, milujíc ho věděla jsem, kdybych neza-

chovala důstojnost, že bych nejen sobě ale i jemu zasadila ránu větší než odjezdem svým. V jeho postavení nebyla bych ničeho změnila, neboť on nemohl nikdy v něm býti spokojen. Ach, jak mně bylo líto, že jsem mu pomáhala, aby své nejkrásnější myšlénky udusil a kruh jejich obmezil! Nebyla bych chtěla pokračovati v této úloze za celý svět a činila jsem to jen proto v krátké době našeho štěstí, o něž pláčete a jehožto upomínka mou jedinou útěchou jest, abych získala svému příteli času k náležité rozvaze. Rozuměla jsem mu, a proto jsem ho chtíc nechtíc opustila, by mohl jednati jako svobodný muž. Plesám nad tím, že se rozhodl a Polákům na pomoc spěchal. Nesmím tedy kvíleti a plakati, musíte dovesti čekat.“ —

„Jeho jméno, jeho jméno!“ jásala Kačenka za několik dní po této rozmluvě přicházejíc po schodech nahoru s novinami. Naučilať se hledati zprávy o polském povstání a vidouc na tomto místě několik slov vytknutými písmeny seslabikovala jméno Bohušovo. Ostatní nebylo jí možno bez brejlí přečísti.

Jarmila vrhla se na noviny, jež se jí chvěly v rukou, jakoby jimi vítr zmítal.

Četla jméno jeho — mezi odsouzenci k smrti.

Výkřik vydral se jí z prsou, jehožto zvuk neměl ani podoby s lidským hlasem.

Ubohé děvče padlo na kolena a v zoufalé bolesti rvalo si vlasy, na nichžto jindy tak rády byly spočívaly zraky Bohušovy.

Ve své zmužilosti, kterou nazývala Kačenka nerozumně poklidem, byla pomyslila ubohá Jarmila na možnost zprávy o jeho smrti. Tomuto výroku byla by se zajisté podrobila. Věděti však, že jsou okamžiky jeho spočítány, že snáší Bůh ví jaká muka u vězení, že se vznáší

nad jeho milovanou hlavou smrtná rána, to bylo tak hrozné, že se jí mátly smysly.

Kačenka jako každá vášnivá a při tom dobrá osoba zalekla se při pohledu větší vášně, než jaké sama byla schopna, a snažila se najíti útěchy pro trpící osobu.

Vzala tedy list opět do rukou a našedši své velké brejle, jala se znova čísti hrůzyplné místo.

„Poslyšte, Jarmilo," volala na ni, „jen chvílinku se zpamatujte, hleďte, zde stojí ještě něco! Odsouzenci došli milosti."

Jarmila vzala nyní také list opět do ruky.

„Ano, došli milosti, a jsou již na cestě do Sibíře. — Do Sibíře! Dobře! Půjdu za ním. Řekla jsem to již jednou, i stane se. Rychle, rychle pryč! Do Sibíře!" tak mluvila dívka nevýslovně rozčilena, při čem přece znáti bylo, že se chce vší silou vzpamatovati. I vzchopíc se chodila po pokoji, sbírajíc předměty a skládajíc je, jakoby chtěla tu chvíli vyvesti úmysl svůj. —

V tutéž chvíli ohromila zpráva kanovníka. I nesl poměrně mnohem trudněji těžkou ránu, než Jarmila, neboť nemohl ničeho činiti, coby věc jenom poněkud změnilo. Bylo mu ležeti na hedvábné pohovce a mysliti neustále, neustále na nešťastného vyhnance. Přál si, aby se roznemohl, aby sám byl zatčen; nevím, čeho ještě si přál, ale vše to se nestalo. Jeho hospodyně prostřela mu na malý stolek sněhobílý ubrus, postavila naň láhev vína s křišťálovou skleničkou a na nejjemnějším porcelánu přinesla mu jeho nejmilejší lahůdky. To se dělo každý den v tutéž hodinu, ale dnes to všecko přidávalo jeho hoři. Zahaliv si tvář pokynul, aby se vše zas odneslo. Nevěděl, co si má počíti, kterak se ukonejšiti.

K večeru téhož dne, když posud seděl na témže

místě pohřížen jsa v němý bol, slyšel venku jako hádku dvou ženských hlasů. Diskant jeho hospodyně měl první hlas, avšak druhý ozýval se rovněž statně. Kanovník pochopil z toho, co slyšel, že se k němu někdo dere, jehož chce Nanynka odbýti, aby mu nepřekážel v jeho neblahém rozpoložení mysli.

Za chvíli přišla hospodyně k němu stěžujíc si na dvě ženské, které se jí odbyti nedávají aspoň žádajíce, aby byl p. kanovníkovi lístek mladší z nich odevzdán. Kanovník četl Jarmilino jméno. „Ať vejde!“ zvolal živě a ponejprv po přečtění úžasné zprávy povstal ze svého sídla.

Zatím co venku Kačenka a Nanynka hádku ještě končily, vešla Jarmila ke kanovníkovi.

„Ubohé dítě!“ zvolal tento soucitně a laskavě, „vás vede sem ona hrozná zpráva! Hledáte-li však útěchu, přicházíte marně, nemohu vám ji dáti, sám jí postrádám.“

„Já sama přicházím, abych vám, možno-li útěchy dala,“ odvece Jarmila pohlédnouc podivným výrazem svých uplakaných očí na někdejšího odpůrce svého. „Odhodlalať jsem se jíti za vaším synovcem do vyhnanství. Poněvadž jste mi jednou psal a při vší rozhorlenosti ke mně projevil velikou lásku k Bohušovi, pokládám za svou povinnost, ba jest mi potřebou, abych vám to oznámila.“

Kanovník díval se dlouho mlčky na ni, a když neodpovídal: „Budete mi zlořečiti?“ dí ona měkce, „Doufám, že ne. Podnikajíc tak těžkou pouť chci prositi o vaše požehnání, o vaši radu. Vždyť víte, že nemám nikoho na světě. — Vy jste byl otcem tomu, jemuž jsem zasvětila život svůj: nedivte se, že vás hledám! Mlčíte!? prosím pro Bůh, nepromluvte, vím dosti a již jdu.“

„Nikoliv, Jarmilo, dcero má!“ volal s pláčem ka-

novník, „zůstaň zde, přijmi mé požehnání a své i jeho rozhřešení! Jdi k němu, buď mu útěchou a vyřiď mu — počkej dítě, posaď se! Tak rychle nepustím tě odtud!“

Jarmila musila odložiti klobouk a pláštík a posaditi se, zatím co Kačenka se uhostila u kanovníkovy hospodyně.

Kanovník div nepoklekl před odhodlanou dívkou. Její pevnost a poklid dodávaly mu zmužilosti a důvěry. Bylo mu, jakoby byl Bohuš již již zachráněn, když ona naň jen pomýšlela.

Nedivil se nyní dokonce víc, že ji synovec jeho miloval; on sám nemohl se na ni podívati bez dojmu.

Přinesl mapy a studovali je spolu. Pak připomínal si, kdeby v Polsku měl známého kněze neb šlechtice a psal jí odporučující listy. Co nevěděl, slíbil, že se doví a že ji o tom ještě zpraví. Sliboval jí, že všecko sám obstará, coby mohlo usnadniti její cestu a plače jako děcko propustil ji pozdě večer žádaje jí, aby co nejdříve k němu opět přišla příštího dne.

Jarmila nemínila však váhati a než se ještě kanovník dobře rozpomněl, byla již hotova na cestu, nedávajíc se zdržovati ani hodinu. Kanovník zásobil ji penězi a veškerým pohodlím, jež mohl jen vymysliti a sehnati za krátký čas, a chtěl se rozloučiti s ní příštího rána na nádraží.

Jarmila vracela se od něho, aby strávila poslední noc ve svém malém obydlí.

Přijdouc tam našla vše vyklizeno, složeno, srovnáno a Kačenku sedící na kufru, ana ji očekávala.

Jakže, Kačenko? Vy se odtud odstěhujete, že jste i svoje věci složila?“ tázala se Jarmila.

„Jdu s vámi,“ odpověděla zkrátka Kačenka. „Pojďte nyní spat, ať ráno nezmeškáme!“

XII.

Uplynulo mnoho dlouhých věčných měsíců cestujícím na Sibiř.

Byli v polocestě. Co vytrpěli, o tom šla hrůzyplná zvěst po Evropě, jež byla úžasnou a nečinnou divačkou tolikera mučennictví.

Bohuš po přestálé cestě nemluvíval ani nepsal nikomu o její podrobnostech, říkával jen, že měl cit strastné, pekelné věčnosti a že nedoufal více, žeby jí kdy nastal konec.

Snášel veškeré hrůzy její napřed stoicky a později otupěl.

Již nemluvili mezi sebou k smrti umdleni spolucestovatelé, již ani pohledem si nestěžovali na svá utrpení.

Mlčky vlekli se rozlehlými, sotva obývanými krajinami.

Byli na noclehu. Ležíce na slámě v poutech vedle sebe, nevšímali si, když bylo slyšeti v špinavé krčmě neobyčejný ruch, nevšímali si ani rozmluvy nově přibylých cestovatelů s jich strážníky, a přece se týkalo všecko jen jich.

K slámě mezi utrápené postavy odpočívajících vyhnanců poklekla sličná postava a zašeptala: „Bohuši!“

Tento zdvihl se a zkřiknuv: „Kdo mne volá?“ zařinčel strašlivě svými řetězy. Tu spatřil Jarmilu. Byl to sen? —

Nikoliv, ne vždycky pohrávají si škádlivé sny se strýzněnou duší a někdy otevře také skutečnost svou pokladnici blažených chvil, aby jich uštědřila nad očekávání a mnohem rozkošněji než veškeré lidské snění.

Kdoby byl viděl radost Bohušovu a jeho společníků,

když se dověděli, jaké to bylo zjevení, byl by s úctou se poklonil té pružné, nadějné, neporušitelné mysli lidí šlechetných, kteří pro jednu útěchu dovedli zapomenouti na tisícero hoře.

Tato noc byla zasvěcena něčemu lepšímu, než némému odpočinku bez pokoje a beze spánku na nečisté slámě.

Všickni vstali a zasedli s Jarmilou a s Kačenkou za stůl. Poláci nezpomněli na řetězy ani na hadry, jimiž byli oděni, aby se poklonili a dvořili jak Jarmile tak Kačence.

Ale Bohuš nespustil se ruky Jarmiliny líbaje ji neustále a tvrdě, že se nyní těší na vyhnanství po boku jejím, jako nikdy předtím na žití na svobodě.

Hojnými dary Jarmilinými seznámili se strážníci velmi dobře s nápojem krčmářovým a stali se shovívavými, jak nikdy předtím nebývali.

Kanovníkova péče sahala daleko, jevila se neunavnou a zdála se zázračnou. Kamkoliv byla přibyla Jarmila na své cestě, našla již napřed vše připraveno pro své záležitosti.

Osoby, k nimžto se obracela, byly napřed již zpraveny o nich a zařídily první potřebné kroky. Tak dobyla si Jarmila nejen dovolení cestovati za svým milencem a sdíleti s ním vyhnanství, ale jinak byla tak dobře zaopatřena ochranou, že mohla bezpečně se připojiti k tlupě ubohých vyhnanců, aniž se jí bylo báti nějakého bezpráví od strážníků. Tímto byl pojištěn na ostatní cestu její blahodějný vliv a značné ulehčení vyhnancům.

Ale kanovník prodal své statky, klenoty, obrazy a k tomu ještě mu přibyl dluh. Přál si jenom, aby vše nebylo nadarmo.

Přes to přese všecko klesaly cestovatelům nejednou síly a Jarmila zkoušela tisíce strachův o ubohou starou

Kačenku, která se nedávala zahanbiti ve zmužilosti před ostatními. Jarmila se vezla v najatém dosti nepohodlném voze, v němžto se vystřídávali vyhnanci jeden za druhým, takže nebylo tolika unavení mezi nimi a o něco rychleji ku předu přišli, nežby se bylo dělo jinak.

Teprva v největší zimě dorazili na místo, kdežto ucítili opět péčí Jarmilinou všecko možné ulehčení.

Dočkali se tedy přece konce této strašné pouti a dostavše se do sibiřského vyhnanství myslili, že jsou v nebi proti trampotám své cesty.

Pravým zázrakem byli všickni na živě a jak takž zdrávi.

Bohuš a Jarmila objavše se patřili zamyšleně na ty veliké roviny sněhem pokryté, jichž pusto děsně okolo nich zívalo, ale Bohuš pravil: „Hle, Jarmilo! Nyní, kde nastupuju trest, jehož hroznou část jsem přestál s tebou, předraha, a jehož nové hrůzy ještě neznám, nyní pravím, co jsem jindy již jednou řekl: Kéžby nesl každý trestník tak snadno trest svůj, jako já na této zemi plné vězení a káznic. Ó hleď, má milovaná na tento širošírý obzor, jakého nemá naše drahá vlast: Zdaž nevyzývá k myšlenkám svobody a volnosti? Přece jest ohromným vězením! Ó Jarmilo, na takovémto světě nezbývá člověku, leč býti zmužilým!“

Tajemství ve staré truhle.

Novelka.

(Druhé, opravené vydání.)

(Psáno r. 1865 a poprvé uveřejněno ve Květech téhož roku.)

V jedné ulici Pražské, jindy velmi oživené, nyní však, že směřuje obchodní ruch více k nádražím, dosti tiché a pusté, stála před mnohými lety kovárna. Stojí tam tuším posud, jenže s ní setřela pokračující civilisace a elegance nového věku onu, řekla bych, pekelnou poesii, kterou jindy nemálo působila na obraznost některých okolojdoucích.

Ubírám-li se teď někdy tam tudy, vidím na témž místě v domě nově vystaveném široké skleněné dvéře, málo jen učazené. Co za nimi? Aj, kdoby toho si všimnul, spěchá-li za svými záležitostmi, či prochází-li se zvolna obíraje se nějakým sněním aneb prohlížeje pamětihodnější předměty, vystavěné za skleněnými skříněmi modních krámů? Málokdo tedy pozoruje příčinlivost mohutných kovářů, aniž obtěžuje koho okovávání bujných ořů, jež se děje vzadu na dvoře.

Jindy, dokud bývala kovárna v starodávném, trochu chatrném domě s velikou, podivně stavenou lomenicí, bývalo viděti, kterak v tmavém zívajícím nitru beze dveří plápolá ohnisko, kterak při něm černé postavy kovářů buší, pod jejichžto ranami divoce jiskry se rozlétaly. Naproti kovárně byla ohrada na dříví a k této ohradě byla přistavena šindelová střecha taktéž vetchá a žlutavým me-

chem porostlá. Pod střechou bývali přivázáni koně, které okovávali; nad ní rozkládaly větve staré ořechy, vyčnívající z ohrady. Byl to pohled prostý, ale stýská se mi po něm a nelíbí se mi již ta ulice bez něho.

Den co den chodívala okolo této kovárny mladá dívka. Byla něžna, spíše malá než veliká; v její tváři bylo cosi jemného a důmyslného, což jí nahražovalo květnatou krásu, jež by byla příslušela jejímu věku. Bývala ustrojena do prostinských šatů kartonových, mívala hezkou malou zástěrku, a hlavu jí kryl černý hedbávný šáteček, pod nímžto se vinuly do šíje bohaté vrkoče bledě kaštanové.

Byla švadlenou. Chodila časně ráno do šití a u večer ze šití. Ráno nacházívala již živý hluk v kovárně a často prchávala bázlivě, vyhazoval-li a bráníval-li se některý kůň řeřavé podkově. U večer bývalo však již ticho okolo kovárny a černá vrata její bývala uzamčena.

Verunce bývala cesta někdy nudna. Blížila-li se však u večer kovárně, bývalo jí již veselo. Bydlilať nedaleko, a u kovárny zdálo se jí vždy, jakoby byla již doma.

Ale ráno, měla-li ještě víčka spánkem těžká, probouzívala se náhle k čilému životu, jakmile spatřila ruch v kovárně. Verunka měla kovárnu tedy ráda; spřátelilať se s ní, jako s živou duší, kráčívala bezděčně volněji, byla-li jí na blízku, a před usnutím, zamhouřila-li oči, vídala klátiti se mohutné větve ořechové, stínící šindelovou střechu, a usnula sladce.

V kovárně též znali ji. Znali ji kolik let, již jak malé, nepatrné děvčátko každodenně okolo chodící, a jakkoli byla již vyrostla od té doby, nevšímali si toho hrubě, a žádnému z mladých chasníků nebyla nápadna.

Mistr kovářský byl muž posud mladý. Bylo tomu nedávno, co po zemřelém otci řemeslo zdědil. Byl posud

svoboden a nevlastní sestra, starší než on o dvacet roků, hospodařila mu.

On sám, mistr Borek, i sestra jeho panna Anastasie, všickni příbuzní i známí, nevyjímajíc četné chasy, tvrdívali, že jest potřebí do kovárny mladé mistrové a do hospodářství pilné hospodyňky jako do zahrady růže, jak na nebe slunce. Přece však nevěděl nikdo, žeby se byl ohlížel mistr Borek po nějaké nevěstě, a bývalo-li mu to vytýkáno, pravíval s úsměvem, že se postará jeho milá sestra o to. Sestra starala se bedlivě, aby této důvěře bratrově dost učinila, jenže s malým výsledkem; neb kdykoliv se dověděla o nějaké nevěstě a bratrovi o ní pověděla, nevšímal si té zprávy a koval v kovárně od rána do večera jako nic; v neděli pak odešel si někam za bránu a nevěsty nedbal.

Panna Anastasia broukávala ode dne ke dni více, že jest prací obtížena, že nemůže ani každý den do božího kostelíčka dojíti pro veliké zaměstnání, že bratrovi někdy vším hodí, že má svůj podíl a tudy že neví, nač by se pro něho namáhala.

Též mistr Borek stěžovával si známým, že nemá jak se patří pořádek v domě, že sestra si nedá poručiti a koná práci mrzutě.

Při všem při tom neohlížel se po nevěstě. Známí se mu vysmívali. „Nepochybně čekáš," říkávali mu, „až přijde nějaká mladá, krásná, pracovitá, mohovitá dívčina, až se posadí vedlé tebe za stůl a vlídně řekne: „Mužíčku, zde jsem!"

Takové řeči dopalovaly kováře a nejednou míval v hospodě proto hádku.

Chodíval-li pak domů, přemýšlíval znovu o řečech svých známých, ale přisvědčil jim bezděky, neboť přál si ženy, a přece nehledal jí.

Proč tak nečinil? Nebyl pyšný. Zachovával sprostý mrav a nepohrdal nikým. Nebyl ani bázlivý, neštítil se lidí, obcovaltě s pánem nepánem stejně. Cosi se mu příčilo, kdykoliv se měl míti k námluvám, a ačkoli nebyl jinak pověrčivý, věřil přece v jakési kouzlo, kterým jedině člověku štěstí se dostane, a to že se nesmí vyhledávati, ale čekati že se musí, až samo u člověka *zaklepá*.

Nebyl takový blázínek, aby to byl tak pověděl svým druhům posměváčkům, aneb své pobožné sestře; podržel si to pro sebe a myslíval na to uprostřed hluku v kovárně.

Bylo krásné jitro. Pod střechou bylo několik formanských koní uvázáno.

Sluníčko svítilo zlatě na mladé listí ořechů a rudě plápolalo ohnisko v kovárně. Z tmavého pozadí vystoupil do utěšené sluneční záře mohutný kovář nesa v ruce řeřavou podkovu i chvátal ke koním. První z přivázaných koní, vraný hřebec, ohledl se napolo a vida kováře s podkovou poznal, co mu nepříjemného nastává, trhnul sebou a začal vyhazovati.

Vozka, jemuž kůň náležel, chlácholil ho, kovář ihned skryl se, aby plašícího se koně nepopuzoval, a když to platno nebylo, chtěli se oba mužové koně zmocniti; avšak tomu se podařilo utrhnouti se, tak že zařehtav vyřítil se do ulice.

Borek viděl vzpínajícího se koně s pěnou u huby a skoro pod předníma nohama jeho mladou dívku, tutéž, již každodenně vídal choditi kolem. Viděl ji zkamenělou, bledou, nepohnutou.

Trhlo mu to srdcem, jakby mu je někdo z prsou rval; skočil a rychle jako blesk, mohutně jako na moři vichřice uchvátil koně za uzdu, že mu až krev vystřikla z nozder, počemž se mu dal tento odvesti pod střechu jako beránek.

Zaleklá Verunka šla zatím dále, ačkoli jí kolena klesala, a přišla do šití polomrtva přestálým strachem.

Borek dal koně tovaryši, neb viděl, že jest skrocen; ohlédl se po dívčině, která již však byla tatam.

I rozhorlil se velice: „Nemohli jste polekané děvče dovesti nahoru k mé sestře?“ vyčítal chasníkům, „vždyť věru já jsem nemohl v téže chvíli býti u ní i u koně! Nedej Bůh, by se z toho roznemohla!“

Byl celý den zamyšlen a v práci méně horliv než jindy. Den zdál se mu dlouhý.

Když Verunka ze šití se navracela, vkročil jí mistr Borek do cesty s otázkou, zdali jí nebylo ublíženo a nerozemůže-li se leknutím. Načež Verunka odpověděla, že již leknutí se sebe setřásla.

Borek byl ve svátečním oděvu a přidruživ se k Verunce doprovázel ji mezi řečí k domu. Přišla řeč na to, že se oba dlouhá léta znají, on že zná ji, když byla malou holčicí, ona pak jeho, když byl tovaryšem u otce pracujícím.

Verunka divila se trochu, že vedlé ní kráčí tak vážený mistr a měšťan, a poněvadž to přičítala pouze jeho dobrému srdci, myslila si tu jeho dobrosrdečnost tak velice, tak velice, až nad ní užasla a zachvěla se v útrobách srdce. Ale Borek, když se byl ráno zotavil z leknutí a nepracuje z kovárny zamyšlen vystoupil na výsluní, najednou polohlasitě řekl: *„Zaklepalo.“*

Proto oblékl se u večer do svátečního obleku, proto přemítal celý den o tom, kdy a jak byl viděl Verunku, vzpomněl si na ni, jak skromně chodívala mimo, jak čistě vypadala a konečně, jak jí se zajiskřilo v očích v krátkém okamžení, kde viděla smělý čin svého osvoboditele.

„Už jsem doma,“ řekla nyní, když stála u prahu

nevelikého domu, „a ještě jsem vám neděkovala," dodala zardívajíc se nesměle; „ale jak mám děkovati? slova jsou prázdna, chtěla bych se vám odsloužiti!"

„Rádo se stalo," odvětil Borek, „dobrou noc!" Stisk jí ruku díval se za ní, kterak zmizela v tmavém průjezdě.

Místo do hospody ten den šel na procházku a kladl sobě otázku: „Jen kdybych věděl, zda též u ní *zaklepalo!*"

Celá ulice viděla pana mistra s malou Verunkou jako ženicha s nevěstou, a bylo nemálo řečí i posměchu.

Borek nedopálil se tenkráte ani na sestru ani na známé, když ho škádlili, ale myslil si: „Darmo mluvit, vyť nevěříte v zaklepání!"

A druhý den viděla panna Anastasie s úžasem, kterak se obléká její bratr večer po práci opět do svátečních šatů.

„Kam půjdeš, bratře?"

„Proč se tážeš?"

„Poněvadž svátečně se oblékáš."

„Co myslíš, že to znamená?" dí bratr trochu potutelně.

„Co jiného než námluvy," odpověděla mrzutě Anastasie; „ale vždycky říkával's, že já ti nevěstu vyberu, a nyní nevím o žádné."

„Však se dovíš, Stazičko, doufám, že to dlouho nepotrvá."

Těmito slovy byl ze dveří venku a Stazička u okna, aby věděla aspoň, v kterou stranu jde.

Ale on stál před kovárnou ani se nehýbaje. Teprva za čtvrt hodiny, když přicházela z levé strany Verunka, spěchal jí naproti.

Verunka se zalekla. Ještě včera mohla chování kovářovo považovati za soustrast, ale dnes — — Verunka se zarděla.

Včera žasla nad jeho dobrosrdečností a rekovností,

dnes zachvělo se jí srdce při jeho pohledu a Borek byl by musil býti slepý, aby byl nespozoroval, že též u ní *zaklepalo*.

Stazička viděla z okna, kterak doprovází bratr opět malou švadlenku domů. Nevěřila předně svým očím a když uvěřiti musila, zalomila rukama, i nemohla usnouti. „Měšťanskými dcerkami pohrdal a chudou osiřelou holčici, sotva hezkou a neúhlednou, sobě vyvolil!“

Kterak neměla se diviti panna Anastasie? Vždyť u ní nikdy *nezaklepalo*!

Borek zatím blažil svou vyvolenou laskavými, krásnými slovy, kterým ona odpovídala pouze výmluvným zardíváním a při loučení nevýslovným pohledem.

Borek se jí tázal, zdaliby mohl s ní jíti zejtra, totiž v neděli do kostela a odpoledne na procházku.

Ubohá Verunka nemohouc pojati své štěstí zarděla se opět a pak řekla, že se musí optati svého strýčka.

Bylať od dětinství sirotkem a starý bezdětný strýček, bývalý krejčí, nyní napolo slepý a chromý, jenžto žil od nějaké maličkosti za mladých let uhospodařené, měl ji u sebe za vlastní dceru. Přidržoval ji k práci a k pořádku chtě pro ni něco zachovati.

Borek nerozmýšlel se dlouho a že si půjde ihned pro strýčkovo dovolení k nedělní procházce s Verunkou.

S tlukoucím srdcem vedla Verunka svého nápadníka po příkrých tmavých schodech až ku svému příbytku. Pustila Borka napřed a netroufala si za ním vejíti.

Starý, churavý muž podivil se nemálo pozdní návštěvě, když slyšel kováře vcházeti do malé, čistotné světničky.

Na Borka mile působilo spořádané okolí milované dívky. Vše bylo úpravné a nábytek, pocházející z dřívějších dob strýčkových, byl nejen hezký, ale na jeho poměry skoro skvostný.

Pěkná, poněkud ovšem vybledlá pohovka, židle k ní náležející, leštěný, kulatý stůl, almara jako malý dům a uměle vykládaný psací stůl, sekretář tak zvaný, pyšnily se po jedné straně pokoje; po druhé straně však byl prostý stůl, lavice a veliká kožená lenoška, v níž to seděl krejčí. Bylo patrno, že se těch pěkných věcí neužívá.

Sotvaže pochopil starý strýček, s kým rozmlouvá, vstal namáhavě a uvedl kováře k hezkému nábytku, a s dvorností oblíbeného krejčího ženského ho donutil, aby se posadil.

Zatím přikradla se též Verunka do světnice a postavila svíčku na stůl.

Borkovi nebylo těžko začíti rozprávku, neb hovorný stařec začal sám o starých časech a kterak býval co večer s otcem Borkovým při džbánku piva, při čem zapomínal docela, tázati se na příčinu nenadálé návštěvy. Tím méně zapomínal na ni Borek a mezi hovorem, když přišli na leknutí Verunčino s koněm, projevil kovář veškerý svůj úmysl řka: že právě přišel žádati za odslouženou.

Starý krejčí zasmál se tomuto slovu jakožto žertu, tázaje se, čímby se mohl odsloužit, a mladý kovář vyjevil mu vše o své víře v *zaklepání*, o své posavadní nechuti k ženění a o svém pevném předsevzetí, že pojme buď Verunku za ženu aneb žádnou jinou.

Vypravoval to chvějícím se hlasem a při posledních slovech, která mu přerývalo zaštkání v mužných prsou, prudce povstal a přikročiv k Verunce vzal ji za ruku.

Verunka k smrti ubledlá dala se do pláče, on ji přivinul k sobě a ona přitulila hlavu k jeho prsům.

Starý strýc nemohl ničeho pochopiti, i musilo se mu to opakovati.

Žehnal dojat milujícímu párku a vyndav ze starého sekretáře láhev starého vína připíjel jim na zdraví.

Borek strávil příští den skutečně se svou nevěstou. Doprovodil ji ráno do kostela, a odpoledne šli spolu daleko za bránu, i seznávali víc a více, že se v sobě neklamou; neboť jeho poctivá neúhonná mysl mohla se jí objeviti a on cítil, že vše, cokoliv mluví, ohlasu nalézá v jejím čistém srdci.

Verunka mluvila mnohem méně než ženich, ale co mluvila, překvapilo ho. Bylo to hezky řečeno, slova nebyla zcela prosta, cosi v nich vládlo vznešenějšího, než býval zvykl slyšeti od lidí, s kterými zacházel.

Pakli ji měl dříve rád, byl nyní okouzlen touto vlastností, pro nižto měl více smyslů, nežby byl kdo hádal.

Povzbuzoval její skromnost a vyzýval ji k rozmlouvání, aby se nasytil jejími slovy; tak jim minulo půldne čarovným způsobem.

Borkovi zdálo se, že nelze ani pustiti dívčinu ruku, když ji stiskl na rozloučenou.

Méně slastna byla pro něho chvíle, když v pondělí ráno sestře oznámil, že jest ženichem.

Panna Anastasie byla napřed již zpravena o všem, co se dělo, a tu bylo výčitek o bratrově neupřímnosti, tu bylo proroctví, že toho bude želeti; Stazička volajíc památku nebožtíků rodičů na pomoc, dala se do usedavého pláče nad bratrovým nastávajícím neštěstím, které jasně viděla před sebou, neb nejen že prý nevěsta ničeho nemá, ale nebude ani znát hospodařiti, když byla do nynčka zvykla jen u šití seděti: napočítala jiných možných i nemožných chyb, které při Verunce předpokládala.

Proti svému poněkud prudkému způsobu neodpověděl tenkráte kovář ničeho, neboť předsevzetí jeho bylo nezvratné, a bývá-li tak, tu každý, sebe prudčí člověk setrvá klidně. Zdáť se, že prudký odpor jest vůbec znakem

vklajíci se vůle naší, na kterou se rozhořlujeme hořlíce s jinými.

Borek odešel tedy ze dveří neříkaje ničeho, což Stazičku více zarazilo, než kdyby se byl zlobil.

Sejda se s ní u oběda mluvil jako jindy, ale o Verunce ani muk, a Stazička také sobě netroufala začíti o ní.

Borkova velká blaženost byla však přece již pokalena. Neb jakkoliv nedbal řečí sestřiných, jež považoval za pošetilé, přece utkvěla v něm námitka jedna, a to ta, že nebude mladá švadlena tak obezřetnou hospodyní, jaké jemu bylo třeba.

Byl zvyklý měšťanskému přísnému pořádku, který se pěstoval tehdáž ještě více než nyní v rodinách jakožto pravý kultus.

I on miloval všecka ta pravidla, v nichžto byl vychován a dle nichž musila býti jídla tak a nejinak připravena, kde byl každý den od rána do večera rozdělen dle nezvratných zákonů co do práce, jídla, prádla, odívání se, ba též co do čistění bytu i těla, i co do odpočinku.

Zamilovaný ženich nepochyboval o schopnostech své nevěsty a že si vše osvojí, v čem nebyla vychována; ale bál se neustálého posměchu sestřina, jižto musil u sebe podržeti dle poslední vůle otcovy.

Obstarával tedy svatební z ležitosti, aby se odbyla co nejdříve svatba; ale osten v něm zůstal a bodával ho právě vždy ve chvíli, kdeby se byl chtěl oddati z celé duše svému štěstí.

Neřekl Verunce ničeho. Miloval ji příliš a co den více, aby byl chtěl též jí kaliti lásky dobu; ale s tím větším soucitem patřival na její vlídný, šťastný obličej, předvídaje její nastávající nesnáze.

Již byly ohlášky odbyty a den k svatbě ustanoven, což Borek své sestře zkrátka oznámil. Tato smýčila a čistila v bytu i v domě, aby ukázala nastávající švakrové, jak ona vše řídila čistě a úpravně a s potutelným úsměvem odšoupávala nábytek, aby prý nastalo místo pro nevěstinu výpravu. Potutelný úsměv zmizel však, když den před svatbou byl přinešen kus po kousku, všetřeného, znovu upraveného, hezkého nábytku Verunčina strýčka a když byly přinešeny dva velké, okované kufry s prádlem a šatstvem nevěstiným, což bylo dědictvím po nebožce tetě Verunčině a čehož Verunka dříve dotknouti se nesměla, poněvadž jí to vše zachovával strýček, ažby se vdala.

Za oněma pěknýma kufry byla přinešena ještě jedna prastará, nevelká truhla, která byla neobyčejně těžká, tak že nemohlo pouze prádlo aneb šatstvo v ní býti. Panna Anastasie, jež si vše prohlížela co nejzvědavěji, lámala si nad starou truhlou hlavu.

Když kovář přišel podívat se nahoru, jak všecko vypadá, znamenal ihned, že panna Anastasie již poněkud upouští od předsudků proti nevěstě, a jakožto dobrá duše začal sám opět s ní mluviti.

Anastasie ovšem ihned mu vyčtla, že jí s nevěstou ani neseznámil, ale posud jsouc oslněna pěkným nábytkem, kufry, truhlou a jiným ještě domácím nářadím, které přišlo opět na boží svět po mnohých letech, netrápila bratra tak dlouho jako kdy jindy a vzkázala poprvé Verunce pozdravení.

Svatba odbyla se slušně a starý strýček na nic nezapomněl, čeho bylo zapotřebí děvčeti vstupujícímu do měšťanského domu.

Doručiltě též poslední svou vůli Verunčinu ženichovi, v němžto jí odkazoval malé jmění, z kterého nyní ještě

žil. Kovář byl pohnut jeho dobrotou, Anastasie však překonána a zahanbena. Chudák starý krejčí však zůstal svéhlavě ve svém starém oloupeném bytu; vzal k sobě starou příbuznou, ačkoli mu nabízel kovář, aby se k nim přestěhoval. —

Sotva bylo po svatbě, jala se mladá žínka tak obratně otáčeti se po domácnosti, věděla tak dobře, co se patří, rozuměla tak dokonale každé věci v hospodářství, že se podivil mladý manžel, a vida, že jest odstraněna poslední obava jeho, oddával se z celé duše svému štěstí.

Anastasie chodila sem a tam hledajíc chybu a nedbalost a musela mlčeti; mladá žínka nedávala se nikde zahanbiti. Její starý vychovatel dobře ji byl připravil k životu a než ji posýlal do šití, dal ji řádně vyučiti ve vaření; při tom vedla Verunka samojediná od dětinství již jeho hospodářství, ovšem malé, avšak dobře spořádané, a konečně býval nevyčerpatelný v povídání a sdělil se svou schovankou, kde co jen věděl o domácím zařízení vznešených a méně vznešených rodin, s nimižto jindy se stýkával. K tomu pojila Verunka důvtip, jasnou mysl, dobrou vůli, a tak se jí dařilo v nové úloze; mimovolně byla k ní přívětiva její švekruše.

Netrvalo však ani dva dni a tato měla již něco vypátráno, čeho se začala chápat co zbraně proti mladé kovářce.

A to byla ona stará, vetchá truhla. Když mladá žena kufry zotevírala a věci skládala, byla Anastasie při tom dívačkou; Verunka ukazovala jí ochotně každý kousek své výpravy. Když byla hotova, tázala se Anastasie, kdeby byla stará truhla? a co v ní asi bylo, když byla tak těžká? Verunka se zarděla, odpověděla to a ono a nejsouc připravena na otázku, ani lži zvyklá, zajíkala se; i bylo patrno, že nechce pravdu říci.

Nastalo ticho. Anastasie neřekla ani tak ani tak a když Verunka bázlivě na ni se ohlédla, setkala se s pohledem tak vítězným a ostrým, že si pomyslila, kterak by snad lépe bylo přiznati se raději k pravdě. Přece však věděla, žeby se dala jinak zase do moci své nepřítelkyně, a poněvadž jí scházela důvěra, mlčela opět a nechala pracovati obraznost staré panny.

Jak ráda byla by Anastasie uštědřila svému bratrovi zprávu o svém výzpytu, tajemství ve staré truhle: netroufala si však přijíti mu s tím a doufala, že sebere více stížností, jimižto najednou bratra pak překvapí. Avšak kromě staré truhly, kterou nikdo nepohřešoval leč ona, nemohla ničeho vynajíti po několik neděl.

Verunka byla pořád jako na drátkách. Vstávala ráno nejprvé ze všech, večer nejpozději uléhala, šukala celý den a ničeho, praničeho nemohlo se jí vytýkati.

Mistr Borek byl šťasten jako málo který manžel a Verunka, nejenže byla jemu ve všem po vůli, ale sloužila též Anastasii jako matce. Tato cítila v některé chvíli skoro cosi jako přízeň v srdci pro mladou ženu. Chtěl-li se však cit tento rozšířiti, rozvinouti, vždy se jí pak objevila v mysli tajemná truhla a Anastasie uznala, že nelze míti osobu za neúhonnou, měla-li truhlu, která nenadále zmizela a o nížto nechtěla se přiznati, co v ní se nacházelo.

Bylo jednou odpoledne. Mladá kovářka přišla dolů s půdy, kde byla pomáhala prádlo věšeti. Pouklidila po bytu a zas vyšla ven.

Anastasii trvalo dlouho, co se nevracela. Došla za ní do kuchyně, ale tam nebylo domácí paní. Anastasie šla také do kovárny, ani tam nebylo Verunky a poněvadž bratr nebyl doma, nemohla nikomu nepokoj svůj větí-

piti. Tovaryši mínili, že jest mistrova zajisté nahoře, neb kdykoli vychází, že se zastavuje v kovárně, a po té bušili dále. —

Když se navrátila Anastasie opět nahoru, zastala již Verunku při šití a to tak veselou a pilnou, že odbývala práci jako zázrakem.

„Kde pak jsi byla, Verunko?“

„Můj Bože, tam a jinde, trochu jsem dohlížela v kuchyni a pak jsem stála na pavlači.“

„To trvalo hodinu,“ řekla svéhlavě švekruše.

„Podívej se, Stazičko, tvoje sukně je hotova,“ dí pilná ženuška a dala ji mrzuté Anastasii, jak prý jí bude slušeti.

Nyní měla Anastasie tajemnou truhlu a tajemné zmizení Verunčino. Toť bylo příliš mnoho. Toužila sděliti své podezření bratrovi, ale posud nezdálo se jí, žeby byla dobře vyslyšena.

Minulo několik dní a Verunka pracovala v domácnosti od rána do večera jako mraveneček.

I byla zase prázdná chvíle odpolední. Než Anastasie se nadála, byla opět Verunka ta tam.

Vyskočivši jala se ji hledati. Došla k strýci Verunčinu, ale ani tam jí nenalezla, a když se navrátila do pokoje, vrátila se ztracená švekruška opět tak neobyčejně veselá.

Tenkráte byl Borek v kovárně, když Anastasie mladou ženu hledala. Jakmile mu dovolila práce, přišel starostlivě nahoru.

Žena seděla při práci, jížto vůčihledě v rukou jí přibývalo.

„Kde pak jsi byla, ženuško,“ tázal se muž, „že tě sestra hledala?“

„Na pavlači jsem chvíli stála," odpověděla s úsměvem Verunka.

„Proč pak se červenáš?" ptala se jí Anastasie, „vždyť jsem stála sama čtvrt hodiny na pavlači hledajíc tě, a nebylo tě tam."

„Prosím tě, Stazičko, nezlob zase!" pravil bratr netrpělivě a navrátil se mrzutěji než obvykle do kovárny.

Verunka byla však nyní tak bedlivě střežena, že jí nebylo možno zmizeti.

Bylo patrno, že jí práce těší, i konala ji se stejnou rychlostí a obratností, ale bylo viděti, že jí cosi schází. Ohlížela se odpoledne, byla-li prázdná chvíle, tak toužebně po dveřích, že Anastasie skrytě se usmála. „Aha, ptáčku, rád bys uletěl," pomyslila pak sobě a sedíc u jednoho okna, zatím co u druhého měla Verunka své místo, nehýbala se z pokoje. Jednou však jí napadlo, žeby bylo přece chytřeji, dáti Verunce uklouznouti a sledovati ji, neb zamezením chůze nebylo ještě vyhráno, nýbrž odkrytím jejího tajemství.

Stavěla se tedy, jakoby dřímala; oddychovala odměřeně, hlasitěji, až konečně chrápala.

Verunka nečekala dlouho, a sotvaže slyšela švekrušin chrapot, již byla ze dveří; Anastasie v patách za ní. Ale kdež byla již mladá žínka, než Anastasie jen povstala? Nebylo ji více spatřiti.

Anastasie nehledajíc tenkráte Verunku šla přímo ku svému bratrovi.

Tento hodil nevrle kladivem.

„Prosím tě, sestro, dej pokoj!" pravil. „Kdežby byla Verunka, vždyť nejsou propasti v našem domě, aby ji pohltily?"

„Dělej si, jak chceš, dej se třeba ženou podvádět!"

„Kdo říká, že mne žena podvádí?“ zahřměl Borek
:e, až se Anastasie zalekla; přece však odpověděla
roženě: „Neříkám, že tě podvádí, ale něco skrývá
tebou i přede mnou, a něco dobrého sotva to bude;
y se tím tajila?“
A tu si konečně ulehčila vypravujíc o staré, těžké
e, která zmizela tak podivně, jako sama Verunka
ala.
Kovář poslouchal sestru jen napolo. Po celý ten čas
ak šťastně s ženou, obdivoval se tak srdečně jejím
nostem a nyní musil slyšeti o podvádění. Krev se
ařila, nemohl se již opanovati a jakkoliv mu ještě
ouvaly hlasy svědomí a rozumu, nedbal o ně více.
Prudkým krokem stoupal na schody do svého pří-
u. Doufal ještě, že nalezne ženu jako ondyno usmí-
í se při práci, ale kde nic tu nic.
Hledal, pátral, volal; žena zde nebyla. Posadil se
mu stolku a hleděl dlouho na všecky ty věci, jichžto
se dotýkala a které rychle byla odhodila, aby mohla
nouti.
Slza bolu a hoře, horká jako láva, vstoupila mu
ka. Skryl si hlavu do rukou a nemohl ji více po-
nouti. Nepozdvihl jí, až uslyšel lehké, známé kroky
ni, až slyšel dvéře otevříti se a Verunku promluviti:
„Pro Bůh, muži, co jest ti?“
„Kdes byla, Verunko?“ tázal se jí jemně.
„Jen trochu venku a na půdě, obracela jsem prádlo.“
Zdálo se, že jest spokojen, a žádal jí za sklenici
, předstíral chorobu. Ale její starostlivost bodala ho
zráda.
Odešel pak dolů a vše bylo jako jindy, jenže mu
) při tom krvácelo.

Její lichocení, přívětivost byla tedy ošemetností! Její pilnost a starost o dům jen pouhá rouška, aby tím spíše muže podváděti mohla! Oh, jaké to neštěstí, milovati ženu podvodnou! Pěsti se mu zatínaly při pohledu jejím, musil se přemáhati, kdykoliv ho políbila, aby jí v téže chvíli nerozdrtil.

Nechtěl jí však trestati, pokud jí nezastihl při zrádném činu: tolik spravedlnosti zachoval i v nejprudší vášni.

V prostranné temné síni, z nížto se vcházelo do příbytku, stálo mnoho všelikého nářadí a bylo v ní několik výklenků. Borek vyhlídl si místo v jednom z těchto výklenků, kde zbývalo vedlé vysokého špižníku z tvrdého dřeva trochu místa.

Bylo tam za jasného dne dosti stínu, že nemohl býti pozorován.

Na tomto stanovišti číhával nyní den co den v hodinu, kdy mizívala Verunka. Číhal takto as deset dlouhých zoufalých dní, aniž se Verunka z pokoje hnula.

Při tomto marném čekání, užíravém, řevnivém nepokoji byl jeho rozmar popudlivý a vzezření jeho bylo strašné. Verunka soužila se, zdál se jí nemocen, zapřisáhala ho, aby se poradil s lékařem, ovšem nadarmo. Pak zas myslila, že jí milovaný manžel již tak nemiluje jako jindy a stávala se znenáhla tišší, smutnější a poněvadž ji odbýval, nevnucovala mu již svou přítulnost. Ale on spatřil v tom zase o důkaz svého neštěstí více a chodil už jako pitomý.

Čekal opět ve své skrýši, dvéře otevřely se a smutná žínka vyšla do síně.

Neprchala, kráčela pomalu; vyšla na pavlač, kovář, zutý, po prstech kradl se za ní. Skrývaje se za pilířem díval se, kam zamíří. Šla na půdu. Sotvaže mohla býti

nahoře, lehl on si na příkré schody a pátral, co si tam počíná.

Na domě byla lomenice a v této byla nad velkou půdou ještě jedna malá půdička, kam vedly spuchřelé nebezpečné schody. Byla docela nepoužívána pro malý prostor a špatný přístup. Na tuto půdičku viděl kovář ženu stoupati. Slyšel, kterak přivřela dvéře za sebou.

Vkradl se i tam nahoru a kleče na schodech chtěl pohlédnouti dovnitř skulinou. Nemohl to však učiniti, bázeň se ho zmocnila. „Což," pomyslil sobě, „je-li tam někdo s ní? Vždyť možná, že jí znamení udělal z ulice a pak nahoru spěchal, načež ona za ním. Oh, Bože můj! vyjdeme živi všickni tři z tohoto místa? Slyš, to šeptání, či ne, ne, ticho jest uvnitř. Verunko, Verunko, cos mi to učinila!"

Konečně nastavil oko ke skulině, neviděl však ničeho, mžitky před očima bránily mu.

Za chvíli pokusil se zase a viděl dobře celý malý prostor. Hle, tu stála celá tajemná truhla! Byla otevřena a na jejím kraji seděla Verunka.

Obličej její nebyl již smutný, její tahy měly onen jasně klidný výraz, který jevila pokaždé, když zmizevši se vrátila. Co dělala? Měla na klíně velkou knihu a čtla. V truhle bylo plno knih.

Ale čtení bylo tehdáž něco tak zapovězeného pro měšťanskou ženu, že kovář ihned pochopil, proč se skrývala. Veškeré podezření spadlo tedy s něho a otevřev dvéře vstoupil na půdičku.

Když ho spatřila Verunka, zkřikla tak zoufale, jakoby ji byl zastihl snad při nevěře, a zalomivši rukama ohlédla se po knihách domnívajíc se, že budou snad ohni odevzdány, čímž jí strýček hrozíval při vší své dobrotě, kdy-

koli ji při nich zastihnul, a jisto jest, že jich ušetřil jen proto, že byla tato sbírka knih jediným dědictvím po jejím otci, kterého nikdy nebyla seznala.

Ale Borek ji pojal do náručí takovou vášní a radostí, že zaplesala nad jeho změnou.

„Máš mne zas rád?“ tázala se ho slzíc.

„Oh, až ti povím, co jsem zkusil po tuto dobu!“ žaloval a vypravoval jí o svém soužení.

Mladá žena žasla. „Tím jsou vinny moje knihy,“ zabědovala, „ale nemsti se na nich; slibuji ti, že sem nikdy již nevkročím, jen je nezničuj, nech mi je na památku, nedovolíš-li, abych někdy, někdy, za měsíc jednou do nich nahlédla!“

„Na ty knihy bych se měl horšiti, má ženo drahá?“ odpověděl blažený muž; „oh, těchto soupeřů se nebojím. Ostatně vím nyní, kde jsi se naučila těm pěkným slovům, která nezná nikdo mimo tebe, a kde čerpáš ty roztomilé nápady. Nech si knihy, Verunko, a nejen že si je nechám, ale čítat mi budeš z nich a místo v hospodě budu sedávati s dýmkou vedlé tebe naslouchaje tvému hlasu. Oh, jak se na to těším! Ty zlaté knihy, jak je mám rád!“

Verunka nevěděla, jak mu má děkovati za tento obrat. Činila to způsobem nejmilejším a sice nesčíslnými hubičkami.

„Nyní pojď však dolů; štěstí, že jsem přišel na stopu tvému tajemství,“ dí Borek, „hle, vždyť jsi celá skřehlá, začíná býti zima, bojím se, žes mi zde nastydla!“

Hájkovu kroniku, kterou byla právě Verunka četla, vzal do náručí (neb pod páždí byla i jemu veliká) a sešel se ženuškou dolů.

Zdola slyšeli tenký hlásek Staziččin: „Smiluj se nad mým bratrem pán Bůh! Žena jeho již zas je přes hory doly.“

„Není pravda, tu je ta žena," volal veselo kovář vcházeje do síně, „a zde je ten, s kterým jsem ji našel pohromadě." Při tom vložil těžkou knihu do Anastasiina udiveně rozevřeného náručí tak, žeby byla tato pod nenadálou tíží upadla, kdyby jí nebyla Verunka zachytila.

Zpamatovavši se, dí ostře: „Tedy čtla nahoře milostpaničkа? Nu, to není přece v pořádku. Nemá si hleděti raději užitečné práce domácí?"

„A víš-li, Stazičko," smál se kovář jejím posuňkům, „co je v té truhle, která ti před nosem zmizela? Samé knihy!"

Stazička zalekla se a dávala ruku k čelu, jakoby se chtěla znamenati křížem.

„Já ti povím, sestro," jal se nyní Borek vážně slova, „kdyby moje žena zanedbávala své povinnosti pro čtení, požádal bych jí, aby toho nechala, a ona by mi to z lásky učinila. Že je však výborně koná a k tomu právě z kněh čerpá to, co se mi na ni nejvíce líbí, to jest rozumnější úsudky a slušnější mrav, než máme my ostatní, žádám jí naopak, aby dala snésti truhlu ještě dnes do naší ložnice a kdykoliv se na ni odívám, připomenu si, že jsem své ženě křivdu činil, i doufám, že se už nikdy obalamutiti nedám proti ní."

Ještě tentýž večer začala čísti Verunka o dějinách naší vlasti a kovář nemohl se nasytiti toho čtení. Anastasie, jež hněvajíc se na bratra stranou seděla, přiblížila se mezi čtením pomalounku ke stolu a posadivši se poslouchala neméně pozorně než bratr její.

Stará truhla zůstala v rodině milou památkou.

Koho Zuzanka zvolila.

Drobotina.

(Druhé, opravené vydání.)

Psáno a uveřejněno poprvé 1868 v almanahu „Po desiti letech.“

„Prosím tě, Bohuslave, nechme toho již!“ volal Kazimír, „kdybych měl uvěřiti slovům tvým, šel bych rovnou cestou do Vltavy, abych tam svůj mladý život pohřbil, který trávím, považím-li tvoje vrtochy, nejen zbůhdarma, ale snad i na škodu pokroku člověčenstva.“

„Nebuď zas osobným, příteli?“ odpověděl krásný Bohuslav trochu zdlouhavě a poněkud pedanticky. „Co pak jsem řekl tak hroznéhо?“

„K zoufání je, co jsi řekl,“ odvětil vášnivě Kazimír. „Dle tvých výroků je celé působení našich dnů daremné, přepiaté, nazýváš nejlepší výtvory v literaturách chorobnými úkazy, taktéž posuzuješ malby a skladby nejpřednějších mistrů našeho věku.. ha, ha, ha!“ smál se, „a já bláhový se zlobím; vysmát bych se ti měl, kdyby.. ano, kdybys ty byl jediným tak smýšlejícím.“

Bohuslav se hrdě nadmul a vykračoval si po pokoji. Krčil ramenoma a tvářil se, jakoby říci chtěl: „Přece tomu jinak není.“

„Jakoby to nebylo věcí vyjednanou a uznanou,“ mluvil dále Kazimír, „že myšlenky člověčenstva v ustavičném svém letu v jiném a jiném zase jeví se rouchu. Jakoby bylo možno utkvíti při těchže formách jako před stoletími, když naše poznání jinam dospělo, když se poměry změnily a lidé v nich?“

Bohuslav se opovržlivě pousmál. „To naše poznání dospělo daleko," pravil. „To vše, co nyní vynášíte za nové vynálezy, se již dávno myslilo. Kterak jindy vyjadřovali život ať slovem ať uměním, tak to bylo pravdivé a rázné, zatím co nyní bloudíte v podrobnostech a co se přehrabáváte v citech, které by se jen odměřeně měly ozývati."

„Odměřeně . . city . . ! Leccos jsi pronesl pravdivého, ale tvá poslední slova zní jako monomanie!"

„Já monoman a ty blouznílek! Tuším, že těmito přezdívkami obyčejně končíváme svoje hádky," řekl klidně Bohuslav a vzal svůj klobouk do ruky. „Pojďme však, svačina bude as již připravena."

Kazimír hmátl zamyšleně po své čepici a oba opustili společný byt svůj.

Tento byl na Smíchově v malém domku, za nímž byla výnosná, veliká zahrada. V této zahradě naproti domku, kde Kazimír i Bohuslav bydlili, stál jiný ještě menší zahradnický. Tam chodívali oba denně svačit čerstvě nadojeného mléka. Vdova zahradnice byla hostitelkou jejich a její dceruška Zuzanka přinášívala jim příjemný nápoj ve sklenicích. Zuzanka byla sličná a prostomilá. Hledělo jí to z očí holubičích, nevinných.

Oba mladí lidé, jichžto hovoru právě jsme naslouchali, obírali se literaturou a snažili se činně v oboru tom vystupovati. Kazimír básnil a Bohuslav si liboval v kritice.

Přebývali společně již od prvních škol. Byli přátely, ve všem se srovnávali, nemohli skoro žíti jeden bez druhého. Teprvé v poslední době, když každému z nich uzrával rozum a úsudek se ostřil, bylo znáti, jak rozliční jsou duchové a kterak nemožno, aby se kdy shodli.

Bydlili rok již na Smíchově, vídali každodenně Zu-

zanku a zamilovali si ji oba. Starým, důvěrným zvykem, jimžto si vše sdíleli, pověděli si také o své lásce; a protože byli oba upřímní hoši, srovnali se v tomto ohledu lépe, než co se týkalo náhledů světových. Usoudili v nejlepším bratrském míru, že se budou oba o Zuzanku ucházeti, jak každý nejlépe dovede, a spokojeni že budou, kterého z nich ona vyvolí.

Zjevili paní zahradnici svůj úmysl prosíce ji snažně, by jich u Zuzanky nevyzrazovala. Paní zahradnice byla nad míru šťastna z obou těchto vzdělaných a hodných nápadníků své dcerušky, a nedbajíc přání ženichů vyjevila jí vše. Zuzanka se zarděla po bílé své čelo a utekla plačky z pokoje. Kdykoliv pak zase matka o věci začala tázajíc se děvčete, kterak se rozhodlo, nedostávala odpovědi. Zuzanka vždy pravidelně utekla.

Pojďme nyní za svými přátely k zahradníkovům! Paní zahradnice je co nejvlídnéji vítá; nutí, aby se posadili. Za malou chvíli objevuje se Zuzanka s mlékem ve dveřích. Dvéře zůstávají otevřeny a skrze malou síňku a veliké zamřížené okno vinným révím obrostlé je viděti do zahrady.

Zuzanka se blíží uzardělá skromně se usmívajíc se sklopenýma očima, a když je pozdvihuje, jeví v nich veškeré nebe panenského míru. Kazimír je roztoužen.

„Oh dívko," šeptá, „kéž bych mohl užíti s tebou tvého klidu! V tvém políbení mohl bych zapomenouti na pachtění svých myšlenek, zotaviti a vzkříšiti se!"

Bohuslav vidí dokonalý zrůst, obličej pravidelný a půvabný a chování její tak něžné, i praví sám k sobě, že nalezl zde ve skrytosti, v okolnostech prostých bytost, jíž nebylo třeba umělého vychování, jež sama a přirozeně a zcela harmonicky se vyvinula.

Co pijí mléko, sedí zahradnice opodál se Zuzankou při šití. V ten den ani u zahradnice nepřestali se přátelé hádati. Zavolali si Zuzanku na pomoc, rozložili jí záhadné otázky, jak nejsrozumitelněji mohli, a prosili jí za úsudek. Zuzanka se ani neupejpala ani nedělala přemoudřelou. Bylo to rozmilé, přirozené dítě, jakých jest málo. Rozuměla jejich sporu ku podivu dobře, rozumem zdravým.

Odpovídala někdy tak líbezně dětinsky, že se rozplynula jich obapolná hořkost v srdečný a šťastný smích; jindy zas pronesla cos trefného, že si umínili oba dobře si to pamatovati. Komu však přisvědčila? Brzy jednomu, brzy druhému, jsouc nestranná a spravedlivá. Její úsudek měl určitost pudu.

Nastal večer: škoda že se jim bylo rozloučiti, oba číhali dychtivě na přednost, kterou by Zuzanka jednomu z nich dala. Odešli však ani nevědouce, který bude Zuzančiným vyvolencem.

Když se jednou zase vraceli od Zuzanky domů a více než jindy o ní blouznili a hádky jejich přec zase k tomu se mísily, napadlo jim, aby vložili rozhodnutí sporu svého v její ruce, jako v ruce orakula, chtíce uznati toho za vítěze, koho milé děvčátko samo zvolí. Oba byli srozuměni a s napjetím větším než jindy vstoupili příštího dne do skromné světničky zahradnického domku.

Bohuslav si zakládal na svou krásu nemálo nepochybuje, že mu přednost bude dána, až si děvče jen vědomo bude, oč se jedná. — Kazimír byl skromným a nebyl by si troufal doufati, kdyby nebyl soudil ze zdánlivé váhavosti Zuzančiny, že byla dříve krásným a panským vzezřením Bohuslavovým snad oslněna, po čem seznala větší vroucnost v Kazimírovi, a nyní jen ještě trochu se kolísala, než jemu vítězství popřála.

Ale Zuzanka si byla pořád tak stejná, jak málo které děvčátko pod sluncem. Ačkoli ochotně se propůjčovala i na dále k rozsuzování jejich otázek, přece bylo patrno, že mnohem raději k oknu přisedávala k šití svému a časem ven pohlížela. Ani stínem sebe slabším se nerůznilo její chování buď k Bohuslavovi neb ku Kazimíru.

Umínili si oba, že každý z nich s ní promluví, aby konečně cíle dospěli. Metali losy a los padl na Kazimíra, že se měl k ní dostaviti první.

Šel tam v neděli ráno, když věděl, že ji najde bez zaměstnání, připravenou jíti do kostela.

Bohuslavovi bylo nemožno doma čekat, i sledoval Kazimíra zdaleka.

S rozechvěným srdcem, třesa se na všech údech otevřel Kazimír dvéře do síně vedoucí. Kradl se po prstech dále a zaklepal na dvéře u světnice. Nikdo však nevolal „dále“. Bylo jen slyšeti několik kroků a jak šaty zašustily. Čekal chvíli a dvéře se před ním otevřely. Objevila se stará zahradnice. Nebyla ani ještě svátečně oděna, její oči byly uplakány, a celá byla ubohá zarmoucena.

Kazimír se jí tázal, zda stůně snad, či stůně-li Zuzanka? Když mu odpověděla, že nikoliv, nechtěl dále dotírati nahlížeje, že v tento den nebylo na čase, aby se vytasil se svými návrhy, a proto sedl k oknu a umínil si za chvílku odejíti.

Zahradnice odešla ven. Kazimír se zamyslil jsa o samotě; chvílka za chvílkou míjela.

Bohuslavovi to dlouho trvalo, chtěl věděti rozhodnutí a přiblížil se k oknu. Neslyšel ničeho a s podivením vrazil do domku. Našel Kazimíra o samotě. Sedl k němu a dal si pověděti, jak Kazimír zastihl zahradnici.

Najednou se otevřely dvéře a mladý muž vrazil do

nich rozčilen a jakoby někoho hledal. Naši přátelé poznali v něm zahradnického tovaryše, jehož vdova zahradnice vždycky vynášívala za jeho pilnost a poctivost. Vedl jí veškeré práce, pokud jim, co ženská, nestačila. „Kde je Zuzanka?“ ptal se bolestným výrazem, nikoho nepozdraviv.

Než mohl kdo odpověděti, vletěla mu Zuzanka z vedlejší komůrky v náruč.

Byl to krásný párek, neb Tomáš byl co do zevnějška nejvhodnější protivou Zuzančinou. Byl tak mužný, jak ona byla ženská. Bylo na ní viděti, kterak se cítí blaženou v jeho přítomnosti, a když začala mluviti, podivili se Bohuslav i Kazimír, jak zmizela ostýchavá její prostota, kterak jí šlehaly plameny vášně z očí, jak samostatně si počínala.

Byli zaraženi, podiveni.

Zuzanka se vymkla z objetí svého milence a přistoupivši k nim takto promluvila: „Pánové, divíte se a možná, že i horšíte z tohoto výstupu, ale my všickni jsme od rána jako pomateni. — Milujeme se, Tomáš a já, téměř od dětinství. Teprvé nedávno jsme si to pověděli a ustanovili dnešek k tomu, abychom vše vyjevili matce. Tomáš jí býval vždy přítelem, rádcem, pomocníkem od otcovy smrti, zdálo se, že jej miluje co syna, a víte, co nám odpověděla? Že nedává svolení k lásce naší, k našemu sňatku. Sami asi víte, co dále řekla a koho si přeje za zetě.“

Děvče zaštkalo a padlo před nima na kolena. Vlasy se jí spustily po krásné šíji a po plných ramenou. Se zaslzenýma očima mluvila dále:

„Vždyť sám Pánbůh, kdyby sstoupil s nebes, žehnal by mé volbě. S Tomášem si rozumíme. Netáže se nikdy,

kde je dobro, kde krása a co jest pravda; ví to, žije to v něm, právě jak já to cítím. Odpusťte mi, že vám pravdu říkám myslíc, že vám vždy na tom záleží, ji seznati. Nechť bych vyvolila z vás kteréhokoli, byla bych nešťastnou."

Tomáš stál v zadu se sklopenou hlavou, a zahradnice stojíc ve dveřích vše pozorovala mlčky.

Kazimír pozdvihnuv klečící dívku dovedl ji do náručí matčina s prosebným zrakem a řekl: „Matinko, učiňte tomu dítěti po vůli: ví, čeho žádá."

Bohuslav se přiblížil k Tomášovi a stiskl mu ruku,

Zahradnice se smířila, naši přátelé odešli, a Zuzanka s Tomášem byli šťastni.

Když společně odcházeli domů odmrštění nápadníci, pohrával Bohuslavovi polotrpký, položertovný úsměch kolem rtů.

„Tedy nezvítězil žádný," pravil, „a náš spor není posud ukončen?"

Ale Kazimír byl smuten, nemluvil ničeho a zdálo se mu, že jest život perný kus práce. Za několik dní se zase vyjasnil a býval skoro jako jindy tentýž. Ale s Bohuslavem se hádal až do smrti.

OBSAH.

	Strana
Dvojí vychování	1
Růženčina matka	181
Žirotický farář	341
Tajnosti ve staré truhle	409
Koho Zuzanka zvolila	431

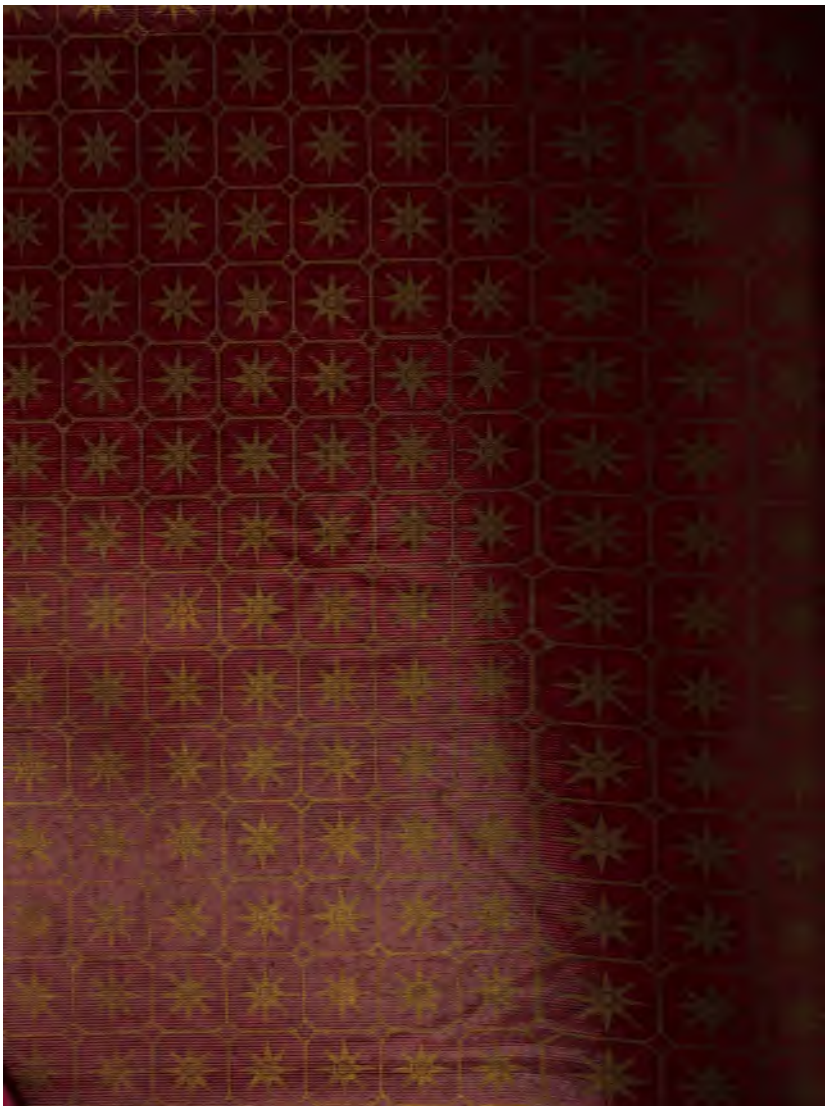

Stanford University Libraries
3 6105 015 030 658
DATE DUE